

9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31

9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30

RMK. I.

831

DIALOGVS POLITICO-ECCLE- SIASTICVS.

AZ AZ:

Két Keresztyén Embereknek Egy-
mással való beszélgetések: kiknek egyike, ug-
ymint az KERDEZKEDŐ, némelly dolgok-
ban, még nem fíntén elég tanult és erős, de nem által-
kodott; hanem örömeit tanulói; a másik a FE-
LELŐ tanultabb és vastagabb.

Beszélgetések Vagyon

Az Egyházi JGAZGATO PRESBYTEREK-
RŐL, avagy Vénekéről, Öregekről;

és az PRESBYTERIUMRUL Egyházi Tanátsrol.

*Malunt nescire, quia jam oderant. adeo quod nesciunt praedican-
id esse, quod si sciant odisse non poterant, quando si nullum odii debitum
deprehendatur, optimum utiq; sit desinere injuste odisse: si vero de me-
rito constet, non modo nihil odii detrahatur, sed amplius acquiratur ad
perseverantiam, etiam iustitia ipsius auctoritate. Tertull: Apol. c. i.*

Inkább akarják nem tudni, mivel már meg-gyűlölték, annyira annak
ítélik lenni a' mit nem tudnak, melyet ha tudnának nem gyűlölnének va-
la, a' midőn ha az gyűlölségnek semmi érdemes okát nem találnak, áta-
lan fogva leg jobb lenne az méltatlan gyűlölséget le-hagyni: ha pedig az
nyilván lenne hogy nem méltatlan a' gyűlölség, nem csak nem hagyna
ember semmit alább a'ban, hanem még nagyobb gyűlölségre indulna,
még az igazságnak méltóságátul is víveltetvén a'ban.

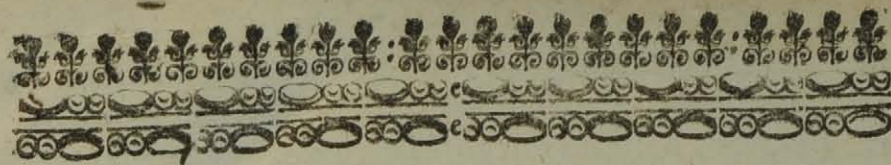
BARTFAN, Nyomtattatott 1650 Efstend.

*Peccat in Christum authorem, ac institutorem, quisquis non facit
quod in se est, ad hanc disciplinam in Ecclesia Dei constituendam & promo-
vendam. Amel. Medull. l. 1. c. 37. Thef. 5.*

Christus ellen, az Egyházi Fenyétéknék szerzője és rende-
lője ellen vétkezik, valaki a' mi ő tőlle lehet meg nem tselekeszi, ez
Fenyétéknék az Isten Ecclesiájában fel-állítására, és elő-mozdé-
rására.

Fejedelmi külső belső szép jószágos indulatokkal,
1. méltósággal,

Tekéntetes és Nagyságos Felső Vadász

RAKOCI SIGMOND

Uramnak;

Az boldog emlékezetű nehai Fényes
FEJEDELEMNEK

NAGY RAKOCI GYÖRGY-
NEK,

*Erdély Országának, idejében erőss, hatalmas, istenfélő Fejedel-
mének & c. Kisebbik Fiának, és mind meste Országokra el hirhedett di-
tséretes jószágos tselekedetinek, s mind külső mindenféle javainak
eggyik igaz Örökösének; mostani Kegyelmes FEJEDE-
LEM Urunknak pedig, eggyetlen eggy szerelmes test-
vér Oetsének; nekem Kegyelmes Uramnak;*

*Istentől Christus által szerenés hosszú életet, és minden kegyelemben
nevelkedést, kívánok.*

EGYELMESURAM, va-
lamiulca Isten az *Presbyterium* szent Ren-
dinek értétevel elmémet megvilágosé-
totta, szívémet szerelmével felgyujtor-
ta, nagy indulatom volt rejá, hogy ez iga-
zán.

P R A E F A T I O.

zán isteni Szerzeménynek tudományát, közölhessem az Isten Népével: hogy több lelkekben-is, Isten ez ő ezközét meg-áldván, hasonló buzgoság gerjedne, ez ő szükséges rendeléséhez. Most már ugyan rá kényszerítettem, hogy *Luk. 19. 12.* halogatás nélkül, az én kisdéd *minám* szerént, köz írásban is e' dolgot, fundamentumból adjam ki Nemzetünk köz. zé. Az kényszerető, vagy csak fiertető dolgok között ez hármak, igen fel-indítottak: 1. Az Isten ditsósége. 2. Ez id-veleges Rendeléshez buzgo istenfélőknek állapottok. és 3. ezekhez képest az Nagyságod méltóságos parantsolattya.

Az Isten Ditsósége dolgában, kettő forgat igen elmém-ben. 1. hogy a' mi világosság, s. a' szerént fel-gerjedések indultanak a' szivekben, ez isteni Dologhoz, ne alunná-nak-meg; vagy ez szent tudománynak, akar értetlenség-ből, akar gonozságból más felé tekerőinek ellenkezések; vagy pedig az jó igyekezetű embereknek, az e' felől való bővebb értekezésben és fundamentumos tanulhatásban meg-fogyatkozások miat: hanem lenne honnan derekasb' értelmert venni, és meg-gyűkerezní ez szent fundamen-tumban. Mert csak nem úgy vagyon, az segítő kezeknek e' kedig ki nem nyújtások miat a' dolog, mint *Ezechias K.* mondja volt a' maga idejébéli egykori iger szorós fors-ban: *jutottak a' fiak szintén a' súlósra, s. nintsen súlósra. való erő!* 2-dik, ugyan az Isten Ditsóségének, nagy gyalázatban keverődése, azok miat, kik vagy nem értvén az Presby-teriumnak istenirendelésű méltóságát, s. minden időkre tellyesféggel minden Ecclesiákat kötelező erejét; sőt azt sem tudván nem kevessek, tők é vagy tőrös étek (a' mint mi szöllumk) ez, csak mások után vakjában, mint valami dőgleletes, s. háborúság-szerző tudományt, sőt eretneksé-ger, számtalan kárhoztatások alá vetik; vagy a' kik értnek is hoz-

P R A E F A T I O.

ishozzá, sőt meg-is győzettek lelkek-esméretiben, e' nek isteni méltósága, és nagy szükség volt felől; némelyek azok között is, ki egy s ki más tekintetűl viseltetvén, kereszttől állanak, ez igazán isteni rendelésben, és ez tulajdon saját vallásunk igaz részének serkedezését, számtalan szines fogásokkal nagy fő-töréssel is meg-erőlködik folytatni.

A' mi nézi ez istenes Rendhez fel-buzdult kegyes embereket, mennyi teméntelen méltatlan gyalázatokban kezdé-nek azok kevertetni az egy-néhány esztendőkalat, ez igazán *Reformata*, és finnum Sz. Irási értelemért, kelle-té-nél is többen tudják. nints a' rut kígyó béka, mellyet rá-jok nem kiáltattak s. kiáltatnak, a' magok ditsóségeért forrók: tisztekből ki-verésre, Számkivetésre, Fő-vételre, Kövel-agyon verésre méltó ujétoikká, Szakadokká, Eret-nekekké tétetennek, s. tétetnek ezentűl az vízfőz-vonók-*Solt. 69. 103.* tül miatta; úgy hogy az Isten házának szerelmétűl *Sintén meg-emejstetendőleg vannak*, (áldott az Vrnak neve érette) sok igaz tiszta értelmű Reformatus Hívek emiat! S' noha *pietatis genus est, impium esse pro Domino*, isteneslegnek neme, istentelennek tartani az Vrért: és hogy ha csak magokra az személyekre háromló gyalázotokat kelletnék nyelni, kissébb oka lőtt volna ez a' ki-kelésnek; de mint hogy olly rut névben kevertetésekben álló keserves vádok ezek, mellyekkel egyűt (ha úgy volna) csak az közönleges tisz-telesség-is, nem hogy a' jó lelki-esméret (mellyet botrányozta. *Telek. 24. 16.*) *tás nélkül tartozunk viselni, Isten és emberek előtt mindenkor* meg nem állhatna. Nem magános bosszú-állásból (Isten ójon!) hanem leg-először is, az Isten ditsósége részéről jelentett nagy okból; ennek felette, *nem illvén senkinek az* *in accusati-* *one haeresis* *tacentem* *esse decet.* eretnekséggel való vádnak alatta fekünni: hogy ez rut költések s. véleke-

PRÆFATIO.

szélekedések alól, az ártatlanul morskóltatott nevek fel-
szabadulnyának, az méltatlan gyalázatok el-tévők-is, és
minden el-hitettettek, ezekben vehessék e'béli nagy fo-
gyatkozások, kik tulajdon saját vallások ellen *emelték*
volt sarkakat, s csak nem sok *martyreket* tóttanak azért,
Colt. 4. 10. (melly, értetlen buzgoságból igen könnyen meg-is szokot
Jan. 16. 2. esni;) kellett, ez Irást ki-botsátani. Nem bántatta senki,
mert egy az hogy, szabad minden törvények szerént, a
vádoltattnak magát menteni: *nem de a' mi törvényünk kár-*
Jan. 7. 51. *hozatté, sententiázé meg valakit, minekelötte a'nak szavát meg-*
hallaná és meg-értené mit tselekedet? mert ha elég tsak vádol-
Si accusasse
sufficiat, ne
ma innocens
erit. *ni, senki nem léssen ártatlan.* A' volt régenten az szörnyű ül-
dőzésekben, az el-szenyvedhetetlen nagy igaztalanság
(mellynek kiáltása ma is az égig áll fenn) hogy az szegény
keresztyéneket soha meg nem halgatták. *Laetantius*, szi-
vének nagy keserűségével panaszkodot, hogy holot az
boszorkányokat-is meg-szokták a' törvényben halgatni, az sze-
gény keresztyéneknek tsak bottyok fejét sem méltoztat-
ták hajtani. Mellyhez képest (hogy avagy tsak mulolan-
emlétsen) ama' Synatokban némellyektől Synatok ja-
vallása ellen esni kezdett rut alkalmatlan, nem hogy Isten
Szolgaihoz, de a' legparasztosb Törvény-tévőkhöz-is tel-
lyességgel illetlen kiáltozásokat, fene riászkodásokat, re-
météseket (mellyekkel az vádoltatott el-retten, el-némúl;
és ha elég bátor volna-is, maga mentsegére az sok zenebo-
na miat nem szólhat) a' kik ezeket szokák, meg-ítélhetik.
ha illendő-é, vagy nem tselekedetek: így nyilván soha
semmi igazság elő nem menne. *Másik* az hogy, hiszem im-
már nagy részént meg-vallyuk, az Presbyteriumról-való
tudományt, tulajdon mi Vallásunknak lenni. *Harmad* sor-
derék Synatokban el-végezett dolog ez, főt közönséges

Cate-

PRÆFATIO.

Catechesisi nyilvánosság tudományunk, mint meg-láthatni
az 2 Könyv. 4 rész, a' vége felé. *Utolsor* (hogy ezt se felej-
tsük,) lám némellyek azon panaszkodnak, hogy semmi
kéresekkel, kényszerítésekkel, az gyűlöletben vött atya-
fiakból ki nem vehetik, mit akarnak: mellyel, azon kivől
hogy magokat tészik magok meg-ítélőivé, hogy noha,
nem érthetik mit akarnak, meg-is azért a' mit nem értnek,
sok ártatlanokat illy igen az földhöz kívánnak verettetni;
e' kivől-is mondom, ugyan nógattyák őket, hogy ha nem
akarnának-is szolnyanak, mondják ki mindenek hallattá-
ra mit akarnak. A' mi engemet illet, én bátorsággal min-
den jó-lelki-esméretű embereknek, a' kik engem eleitől
fogva esmértek, ítéletek alá merem magamat botsátani,
ha voltam-é valaha zűrzavar szerző az Ecclesiában. *De-*
breceni Mester ségben két esztendőket töltöttem, nagyobb
részt Sz. Irási tudomány tanításban, minden zenebona
és perpatvar nélkül, s-talám nem-is szintén haszontalanul
az én talentumorskámhoz képest; mellyről ennek tudói-
tegyenek bizonytságot. *Prædicator* ságot három helyekben
viseltem, *Szinyér. Varallyán, Munkátsón és Váradon*: idegen-
tudománynak, s-a' mit méltán újításnak mondhatni, tsak
a' legkisebb gyanuját sem kenhettem senki rám, s nem-is
ítélem hogy tsak elméjében is őrtőlót volna senkinek a' fele-
dolog felöllem. Erdélyben Udvari Prædicator ságomban
vékony forgolodásomnak, Istentől érdemem főt várako-
zásom felet vött tekintetetskéje miat estem egy két em-
ber *amulatio* jában: kik (a' mint szokot lenni) valamit hól-
kaphattak utánnam, meg leg-jobb tselekedetimet is (ne-
tulajdonérotta legyen Isten nekik) kapva kapták, kicsiny
betsülletetskémnek sertegetésére. Leg-kiváltképpen,
hogy osztán az éggynéhány, buzgosággal fel-gerjedt atya-
fiak,

P R A E F A T I O.

fiak, nem szintén annak módja szerént; hol mi egyébként jó és szükséges dolgoknak bevételehez kezdvén, sokak-
tul balul ítéltevé, nem csak tselekedeteknek módja
(mellyet nem mentek) hanem maga az dolog-is; hogy ér-
telmemet meg-kellett felőllök mondanom, az dolgokat
magokban én-is állatván (szólván az Eggyházi Gyülekeze-
ben való Keresztelésről, az Innepeknek, Püspökségnek, Esperessé-
nek, nem isteni hanem emberi Szerzésű méltóságokról; Cateche-
sisi közönséges tanításokról, nyelvünkön való Scholákrol, &c.
Ház-népbéli tanításokról és tanulásokról, azoknak igaz rendi
és módja szerént, mert a' többi szántszándékkal költött
gályibáknak hiszem lenni) s.ohajtvá sajnálván, hogy az
Vallásunknak igaz valóságos részei, ez atyafiakban olyan
rutul motkoltatnának: ó melly nagy alkalmatosságul
vötték ezt, a' kik engem a' fellyebb jelentett okból nem-
szerettek, irigy rám vérhedéseknek kedve töltésére. Maga
én, (Isten Kegyelme gyamolétásából volt el-hiszem) Er-
délyben-is, az igaz Reformata Vallásnak (mellyben me-
rem kérkedésem nélkül, még az Ellenkezők s-Irigyim lel-
kek esmérít-is appellálni) ha igen nagy használattára
nem-is, mindazáltal kárára sem voltam. Nem-is indétot-
tam tudomásom szerént (NAGYSAGTOKRA s-minden-
istenfelő Hivekre hagyom, kik az én dolgaimat magam-
tul értették s-látták) leg-kisfebb méltó botránkoztatással-
is magamtul semmit; noha nagy hibákat s-fogyatkozásö-
kat láttam, mellyeknek (igaz nem tagadom, mert tisztem
kötelességében állott) tsendes és atyafiságos meg-jegyzé-
sit, a'ról-való keresztyéni beszélgetéseket el nem mulat-
tam. Kiváltképpen az *Presbyterium*at közönséges nagy
Synatokban, egyébbüt-is, Eggyházi Elöl-járók s-egyéb e-
lő-kelhető tudós Tanérok előtt Erdélyben, sőt Magyar-
Ország-

P R A E F A T I O.

Országban-is, idvezült Kegyelmes Vrunkkal kinn jártunk-
ban, s.ohajtozva emlegettem, dicsírtam, magyaráztá, mint
eggy néhány keresztyén Atyámfiaiinak, kiket Isten még
ez életben meg-hagyot, emlekezetekben lehet: nem-is tu-
dok senkit, kiváltképpen, az köztünk való egyenetlensé-
geknek támadása előtt, a' ki tsendessen, s-örömet nem hal-
lotta, nem vötte volna; méltó botránkoztatással mondom,
nem indétottam semmit, noha sok nehéz, s-vallásunk fun-
damentumival egyben nem ferhető fogyatkozásokat,
vöttem eszemben. mellynek több okai közzől egyike e-
völt, hogy én atyafiságos szeretetbéli itéletből úgy hittem,
hogy egyebek-is szintén úgy látták (látták-is sokan) azo-
kat, s-nem javallyák, örömet-is ellenek-állanának, csak
hogy illendő alkalmatosságok nem mindjárt lehetne réjá.
Innen eset, hogy kezdetben, ha eggy valaki, én-is buzgó-
sággal fogtam az ő dolgokat. Völt az ideje, hogy nagy kül-
ső derék erőnek-is (egyebek el-unván magokat) köz pra-
dicállással ellenében verettem magamat, az *Superintendens*
mellet; el-hitette lévén, hogy az Eggyházi Hatalmat akar-
nák benne el-nyomni. holot ha az én eggyügyűségem mi-
at, eszemben vehettem volna, a' kor nyílt volt eggyyszer aj-
tó, az Eggyházi *Hierarchia*nak Papi Fejedelemségnek rend-
ben hozására. De az elébb említett atyafiakkal való bá-
násból vévén eszemben, hogy nem ideig-való el-tűrésből
hagyattatnának fenn, az Vallásunk igazsága szerént meg-
jobbétandó dolgok, hané még óltalmaztatnának, üstök-
ben-esvén az mi Vallásunknak sok szép fundamentumi-
val; s-nem fognának semmi kérések, mutogatások, bizo-
nyítások, hanem még az e'ben fáradozókat-is azon bűz-
ben kevernék az telhetetlenül fel indultak: bezzeg válasz-
taknak kellett az dologban esni. Altal láttam az sok e-
zer nehézségeket, a' mellyek következtek, de *Istennek kel-*
let inkább engedni, hogy nem embereknek. § § Tsu-

P R A E F A T I O.

Tsudálhatni felette igen (mellyet oda bé is elő-hoztam) mitűl lehet, hogy i'hol sok egyéb istenes, szűkséges jó dolgokat, csak a' mi értűnkre, magános buzgolkodások figyekezetek által is, az irigy Sátány zene-bona nélkül bé engedet jőjni Ecclesiainkban; az Eggyházi Fenyétéknek Isten Igéjéhez-való intezését, s a' szerént élésre való jó igyekezeteket pedig (noha már köz akarattal is fogtuk ezt) menyi fortélyos nehézségekben eggyvelété! Késég nélkül azért a' többi közöt, hogy láttya, melly nyilván s hamar időn nagy romlására fog ez, az ő Országának szolgálni, bé tétetődven az Christus lelki Szőleje gyepűjén nyílt részek előtt: ne űtessen ez után olly szabadon a'ban, a' vad kanok által. De az bőltseféges Isten, ki az legnagyobb gonoszból is, nagy jót tud ki-hozni; ez akadályoskodásokat, és az ő Anyaszentegyháza környűl lévő keretés romlásinak bé-tatározásiban esett meg késlelődéseket is, nagy elő menetelre tudja fordítani: a' bizonyos dolog hogy csak már is, sokkal tanultabban nyulhatnának a'hoz a' lelki építők, hogy nem mint valaha ez előtt; melly nem kűsiny kegyelmessége is Istennek rajtunk. Ez mind a' viselt dolgoknak példáiból, mind pedig szívennek nagy indulattából (el-hagyám bár az Mennyei Jelenésnek könyvéből-való jövendőlést,) nagy jelnek tartom ezeket, hogy Isten meg-könyörűlvén szegény Nemzetűnkön, most már vagy bizonynyal bé hozza közénk ez szent rendet; vagy ha még is vakmerőképpen ellene állunk az ő kegyelmességének, magunk menthetetlenekké akar tenni, s mértékűnkét bé-töltetni: hogy osztán semmi ne legyen hátra, a' mi miatt az érdemes bosszú állásnak késni kellene. Harmadik kínálása ám már ez Istennek a' mi emlékezetűnkre csak úgy gondolkozzunk rólla, Ama' sok bú-látott s külső állapottyába igazán *infelix*, de lelkébe bődög.

P R A E F A T I O.

bődög, tudós *Vissalvi Imreh* idétt, kinek egyéb aránt való zenebonalkodását ha mi vőlt, nem igazétom; a' bizonyos, hogy e' dolog végett vőlt eggyik viszfzalkodás, a' mint a' kori *Generalis Synat*ban-való *Disputatióra* nyomtatásban ki-adott *Thesek, de Potestate Ecclesiastica* (mellyeket azon *disputatioban* forgott *actákkal* eggyűt olvastam) nyilván mutattyák. Az után, im csak nem igen régen, tizenkét s tizenhárom esztendőkkel ez előtt, ugyan az *Hierarchia*, Papi Fejedelemség végett, újabb rezgellődések indultak vala: azokra képest botsáttattak eggy részént szárnyra, a' ma méltatlan sok rút szitkok, valami Deák *predicatio*kban eggy valakitől, kinek semmi Török, Tatar is nem vőlt eleitől fogva gyűlöltebb nem baráttya, mint a' ki e' követ fessegette. Most már, harmadszor zörget Christus, ugyan derék űtésekkel a' mi ajtonkan: a' mikor nem a' suttonokban, hanem az utzákon teli torokkal tétett bizonyfágot, nem eggy két Ecclesiákban, hanem egész a' Magyar Nemzetnek mind két fűlét bé-töltötte, e'nek hírével, Országos Sinatokba forogván ez fenn, és az nagy Méltóságoknak is derék tudásfokig jutván. Oh bődögök lészűnk, ha a' közzenk kéredzve bé-jőjni akaró édes lelki Királyunkat, ez ő országlásával bé-botsáttuk! eggyébként (*omne trinum perfectum*,) harmadikban válván-el az dolog, vagy kínálta többé meg vagy nem: sőt inkább az sokszori ellen-állásért a' találhat bennűnk, a' mi másokon hasonló vakmerőségben meg-eset, mind régenten, *Matth. 21. 33. az 34-dikig* mind a' mi értűnkre nyomorult Anglián: mellytől Isten minket óltalmazzon!

Akar ki mit itéllyen, mondjon, s mint berzenkedjék ellenben, én senkivel itt nem kardoskodom; csak mindent igazétok ez kis Irásra, mellyet figyelmetesen el-olvastván, s jól meg-fontolván, meg-fog tétzeni, ha újetasé,

ha szakadás szerzése, Presbyteriumra igyekezni; és inkább nem tulajdon saját Vallásunké: melyet e'kédig is régen helyben kellett volna állatnunk. Isten borsálla meg nékik, kik ennyi teméntelen nehézségekben egyvelétték ez Vrnak dolgát: egyébként mint szintén több részeit a' tudománynak, ezt is Isten áldásából könnyen felállathattuk volna, de az személlyi sok gyűlölségek, véghetetlen tisztesség kívánások, irigységek mind a' dig s' a' dig hajták, hogy csak az egy Isten, ki ennyi akadályok között, ez ő szent rendelését ki-hozhatrya, az népnek el-hitett elméjét az balúl ítélésből ki-szabadéttván. Ennékem a' mint már fel-töttem, ez szűkségestzélra volna kised Iráskámban iránzásom. Adja a' Kegyelmes V' Isten, ne tudomány-tételül légyen szegénj Nemzetünk ellen; (ne kényszerítessünk valaha azzal sapolodni, a' mivel Babylonnak Jóakarói az ellen Jer. 51. v. 9. Gyógyítottuk Bablyont, de nem gyógyult, &c.) hanem az ő áldomásából, e' re a' kívánatos végre szerentsés Ezköz és orvosság!

El-láttam hogy nagyolni fogják némellyek ez Irást, ez egy dologról. De ezekben kell venni, *Először*, hogy ez leg-első jeg-törés a' mi értünkre Nyelvünkben, a' mikor az Igazgató Presbyterek felől-való tudományban az nép igen tudatlan volt: bő ki-fejezések kellettnek azért hozzá, hogy ki ki inkább meg-érthesse. *Másodszor*, mivel közönséges meg-rögzött vesztesség az emberben, hogy a' mit az elő nem értet, hallot, azt az ő első ki-keelésében, könnyen újításnak vádja alá veti, úgy vélekedvén, mint ha az az ő Vallásának nem része volna. Melly ma is sok szép Vallásunkhoz tartozó dolgokon, mint az Presbyteriumnak tudományán is bővön meg-eset. Ehez képest valami ket én e' felől itt először is nyilvánfágos Sz. Irásból ki-adtam, vallásunkan lévő többire minden *Theologus*unkból, s' hitünk-

hitünknek *Confessio*iból szórúl szóra meg-kellét mutogatnom: láthassa minden hogy ez nem valami újítás, hanem eleitül fogván-való igaz *reformat*a tudomány. *Harmadszor*, számtalan ellenkezői, ostromlói, avagy csak akadályoskodói, s' akadéjja lévén most egy elsőben, ez szent dolognak; nem lehetet egyéb benne, hanem az sok fortélyoknak tövissi között is, ki-kelleter énnékem *Istennek ez* *Matt. 13.* szép *plántálását*, a' mennyire én töllem lehetet irtogatnom, s' úgy lehetet helyes és erős építésem; melly kétős bajjal és munkával eset. Ha Isten meg-áldja ez alaton tanítást, s' méltóztatik bé-véetni ez szent rendet szegény Nemzetünkkel is, midőn ostant mindenek meg-gyűke-reznek benne, ez akadályok el-véetnek; és iggy ez könyv is igen meg-rövidülhet.

*Dialogus*ban, Közles Beszélgetés formában azért vőttem, hogy mentül világosban, érthetősben, s' talám olvasásra is kedvesben esnék tanításom, noha a' mint lehetet a' fontosságra is erőlködtem vigyázni. az el nem foglalt elméjű értelmes Olvasónak ítélet i rajta.

A' Szóllásokat a' mennyire a' fictés miat lehetet, Magyarúl igyekeztem volna ejteni, mert tudom hogy az *első* valamint a' pénz a' jó, a' melly el-kél. Aztalált s' gondolt *Verba &c.* szóknál, szóllásoknál, mi lehet a' mi a' nyelvet inkább *lent usu, sicut nummi.* meg-motskolná? Nagy fogyatkozásnak tartom, hogy mi az mi nyelvünket az Deák nyelvhez szoktuk mérni, (mellyel ékestulajdonfágiból s' erejéből ki-vészük azt) holot ez a' riak nem mótékje: és régen más nemő is a' mi nyelvünk, úgy mint Nap-keleti, a' Deák pedig Nap-nyugati. Ha mérni akarnók, méltábban az Sidóhoz kellene mérnünk, melly az is Nap-keleti, és az szójárások is a' hozzasonlétnek inkább. Isak ne sajnálnók a' fészket, nem a' Deák nyelvben, hanem magában fel-keresni, vinnénk min-

P R A E F A T I O.

minden ki-fejezéseket, ki-mondásokat, az közönséges szokott Magyar szóllásokra, meg-tudakozván szorgalmasan, mint szokták az jó Magyar emberek a' fele dolgot ki-mondani: sokkal Magyarabbúl szólhatnánk és írhatnánk. Mellyhez képest, én azt itélem, hogy Magyarúl leg-igazabban s-tisztábban, a' tudna szólni és írni, a' ki (egyébként értelmes ember lévén) semmi nyelvet nem tudna. Ezel penig igyekezeteimet jelentem inkább, hogy nem mint én-is ez szerént tselekedhettem volna; mert mivel Deák nyelvből tanuljuk mi az tudományt, nem óhatjuk hogy akarunk ellen-is oda ne kacsontanánk; más az hogy annyira meg-kezdett az eggynéhány esztendőök alatt, az sok-féle tarafarazással, szűtetett nyelvünk vesztegetődni, hogy alig vagyon a' ki a' nak mételjében hirtelenköl-is belé nem kapot volna: mellyen mentől inkább kapdosunk, anál meszszebb esünk az szónak igaz végétől, (melly az szív gondolatnak ki-fejezése, s-mással közölhetése:) vagy nem értvén az déáktalan nép, e' fele déákos forman-való szóllásokat; vagy igen nehezen értvén, és azt vélvén hogy nem igaz Magyarok, hanem Tótosok, &c. a' kik úgy beszélnék. Ezzel-is nem azt akarom, hogy nem kellene a' rendes és ékes szô ejtésekre, szô elegyetésekre, foglalásokra nézni, tsak színtén mint a' Parasztok, olly formán mondván-ki mindent; hanem hogy az helyessen szóllásban-való igyekezetünk, mindenben igaz Magyar módon esék, semmit nem hajtván Deák s-több formákra: holot tsak maga-is az mi nyelvünk eléggé ki-mutattja hol s-mikor esik illetlenül az szô.

Alkalmas meg-piskolásával esik tehát szép Magyar szövefűnknek e'féle szöveget,
jött, nőt, nyár, lőt, sőt, rőt, és így így kezdeni írni s-módani: jött, nőt, nyár, sőt,
sőt, lőt, és. azt vélvén hogy mint az Deakban, a' prima persona indicativi
modi verbu a' radix, az az, a' nőtök, jöttök, nyárök, sőtök, lőtök, és. mellyhez képest
olttan, a' flexioban is meg kellene az v-t mint radicalis litterát tartani. Holott
egy az hogy az Sídóban sem mindenkor vagon az, más az hogy az, *tertia per-*
sona

P R A E F A T I O.

Jóna Verbum indicatívi modi, a' mi nyelvünkben mint szintén a' Sídóban-is a' *pa-*
dix, mellyből a' *flexiók* folynak: jő, nő, nyő, ső, lő &c. lát, és, vet &c. a' honnan
 osztán a' több *personák* jőő, jőőök, nőő, nőőök &c. mint b. c. Molnar Albert-is
 ezt az ő Magyar Grammaticájában fel-jegyzette. Vagyha azt az v-betűt, ugyan
 a' *tertia personában*-is, oda valónak állattyük lenni, ilyen formán: jőő, lőő, nőő,
 nyőő &c. (mellyben én 'sem ellenkezem,) f-egyebbt- is meg-tartandónak ité-
 lyük azt; hogy né tartjuk hiát ezekben-is meg-jőőő, lőőő, nőőő, nyőőő, sőőő, vőőő,
 jőőrem, jőőrel, lőőrem, lőőrel, nőőrem, nyőőrem, sőőrem, nőőrel, nyőőrel, sőő-
 rel &c. jőőni, nőőni, nyőőni, sőőni, lőőni &c. Valamint azért ezekben nem il-
 lendő meg-tartani, ugy amazokban jőő nőő &c. sem: hanem a' mikképpen láddé,
 az jőőtemben, jőőtelben &c. jőőnben lőőniben &c. a' v-betű *propter euphoniám*,
 a' mindjárt utánna következendő *consonans*nak, vagy nehanyszor az előtte való vo-
 calisnak mi volta szerént változik-el, mint jőőtem, nőőtem, nyőőtem, sőősam, rjő-
 sam &c. az első r-betű vagy az *uolso vocalis* mint a *Dagesek* a' Sídóban, potol-
 ván-ki, a' ki-ésett v-betűt (mert egyebként ha *vocalis* követné, helylyben marad-
 na, mint jőőők, nőőők, nyőőők &c.) így szintén ezekben-is, jőő, lőő, nőő, nyőő,
 sőő, vőő, nyőő &c.

Ítélet nélkül való bőltelkedésnek lattzik ez-is, hogy ez *suffixum*at, *Gal*, minden szókban a' bé-vőtt szókak ellen, *ebben ki akarjuk mondani, mint, babGal, vadGal, tsufGal, szagGal, számGal, tsapGal, sirGal, láGal &c.* nem nézvéen semmit az *euphonia*ra. Maga forga's-el b'át elmédben minden Magyar szokat, ez *Gal*-e mi külföldben az szók után éppen nem mondjuk, hanem tsak a' mellyek *vocaliz*-ben végeződnek, mint, arpaGal, búzaGal, spéGal, semmiGal, ollóGal, buGal &c. amazokban pedig szebb s-könnyebb ki-mondhatásért a' *G*-betű olyanná változik a' szókak szerént, a' minémű betű mellé esik, mint, *rók, pók, kenyér, éték, &c. tök-
kel, pökkel, kenyerral, étéssel &c.* az, azzal vagy a' *Gal* per *apostrophem*: Mikép-
pen egyéb nyelvekben-is ez az *euphonia*, jól ki-mondhatás kedvéért való ilyen
forma változás bővön meg-találtatik. példák az *illudo, irretio, collapsus, corrado, arrodo, allaboro, suffero, irrogo &c.* mellyeket nem így mondnak, *inludo, inretio
conlapsus, contrasus &c.*

Nem hagyhatom szó nélkül (ha már ennyiben egyv'eledénk) ama' sok *rattatattakat, tettetettet*-is, a' mint *in passis* fel kezdők venni, mint mikor ez ilyen szökat *istius, raptus, visus, usus* &c. így mondjuk-ki, *Éttetettett, ragad-rattatott, lattattatott, egettetett*. Ismét *Égástaaltatas, teremtetés*, vagy *teremtetés* s-töb' efelék : mert általán fogva régen mást tésznek a' mi nyelvünkön ezek, ugymint valakinek nem magátul, hanem más által- való tselekedést, minémő szabásúvak a' *Hiphil, Hophal* Verbumok az Sídóban : ugy hogy mikor hallom ez szökat : agyónn *Éttetettett*, azt értem Magyar módon rajtok, mintha más valaki párántsolattyaából, eset' volna az *Étés*, az ütött emberen. Hasonlóképpen mikor ez Deák szökat, *dealbatus sum, sanctificatus sum, justificatus sum* &c. így mondod Magyarúl, *meg-mészeltetem, meg-szenteltetem, igazéttattam* &c. azt téfzi hogy az mészeltét, szenteltét, igazétét, mással tétetem. vagy ha így mondod, *meg-mészeltetem, szenteltetem* &c. azt hogy valakitul más szolgálatya által vagy meg-mészeltetve, szenteltetven &c. Igen óvást s-tapogatva kell azért e' felékben járni.

P R A E F A T I O.

jani, mert meg-efik ha tsak mind egy lében keverünk mindent, hogy a' mi-
 az közönfeges szokás kivől, leg-jobbán akarjuk a' szót ejteni, a'kor vesztjük leg-
 inkább ezét nyelvünknek. Igaz (nyelvünknek jó szerentséjével) különböző vi-
 lágos szókkal mondhatni-ki Magyarúl *verbalia in io*, melly a' Deák nyelven min-
actiōe passivē tsak ugyan azon egy modon efik, mint *oratio, justificatio, sanctifi-*
catio &c. de igen meg kell gondolni, mellyik vagy on szokásban s-mellyik nem,
 ugymint ha ez Deák szokat, *divificatio, justificatio, redemptio, sanatio, regenera-*
tio, recreatio, &c. *actiōe, passivē* Magyarúl ki-akarjuk mondani, így mondjuk:
 elefítés, éledés; elevenetés, elevenedés; igazítás, igazulás; váltás, váltáság; gy-
 gyetés, gyógyulás; újászkéles, újáskéletes; igazítás, igazulás; remérés, remélés, íjesítés,
 íjedés, égetés, égés; íratás, írás &c. nem pedig elefeterés, elevenetetés, igazí-
 títás, váltatás, gyógytatás &c. mellyek igaz Magyar szók, ugyan, de régen mást
 tésznek, mint tsak a' köz ember-is mindjárt meg magyarázza. Ezek pedig *in Ver-*
bis & *Participiis passivis*-is mind így efnek. A' mellyeket pedig így nem mond-
 hatni, sokakat ilyen formán-is mondanak, kényszerítés, kényszerítődés, kezdes, kez-
 dődés, végezés, végeződés; írtés, írtődés &c. ha így 'fem, megint *intransitivē*,
 mint ez *verbumok*, *deposita sunt, allata sunt* (*litera scilicet*) le-törtek, meg-
 hozták, meg adták, le vágták &c. melly majd leg-szokasb szollás-is nallunk &c.
 avagy így, le-vannak téve, el-vannak feleltve, fedeztetve, választatva, &c. Es
 ha ugyan *tattattatata*, *teretteretere* szorulunk, az szokástul fűgünk, halgatoz-
 zunk mint mondják közönfegessén, s-mi-is úgy mondjuk; egvébként tsak ma-
 gunknak nem másnak beszellünk.

A' néhól néhól elő fordúló Görög s-Deák szök, sen-
kit meg-nem késleltetnek, akar értse azokat, akar né: ne-
is fárasztják bár magokat azokkal, a' kik készen nem ol-
vasshatták s-magyarázhatták, mert azok nélkül-is egész
mindenütt az értelem.

Ennékem ez Könyvem többire, fok akadályim. f-fiettető okaim miat, csak mint egy furólán kellett irnom, ugy-mint a' *kilentzedik Hónak* (vagy Mihaly Havának a' mint hívják) 1649-ben kezdettől-fogván, következendő *Tizediknek* vagy Mind-fzentnek a' vége feléig. Mellyet nem a' végre jelentek, hogy serénységemet hánnyam f-ditirtefsem, (mert micsoda az?) hanem hogy az fogvatkozásokról, ha hól a' félét találsz; vagy hogy nem mindenűt elégedendő fontoslágot vészelsz eszedben, a' nál könnyebben meg-botsásf: ennekfelette kíváltképpen, ha némelly dolgokat, nem láthatod mint egygyezzenek a' nyom-

P R A E F A T I O.

a nyomtatásnak idejével (mellyet csak Isten tud mikor lesz) e'nek tulajdonétsad.

En tiszta szívből írtam ezeket, 'f-egészszén mind a' mi sáját Vallásunkból; nem kétlem mindazáltal, hogy a' gyűlölséggel el-foglaltattak, (ha kik még vannak) eget földet fel nem igyekeznének indítani, ez kis *Dialogus* ellen: annyival inkább, hogy nem lehetvén egyéb benne, némelly dolgokat, mellyek nem mindeneknél vóltanak tudásban, valami homályosan nap fényre kellett hoznom. Fel kezdenek azért ingerleni, meg-rögzött szokások szerént valakiket lehet, ki egyet 'f-ki mást fogván belé, mint ha ez vagy amaz fekünnék alatta, mert ugyan nem is mehetnek tovább. Jelesben a' tiszteletes Synatokat kezdik meg-környékezní, 'f-ha mi mesterkedésekkel fel-köszörülhetik, belé igyekezik egyeléténí, 'f-el-hitettñi sok *consequentiákkal* 'f-hol miszínekkel a' mint szokák, mint ha az Ecclesiák ellen tört vétkek vólnának, a miket ők magokra vévén e'féle Írálokban sajnálnák; és így az ön-nön bántódásokat (ha ugyan a' nak magyarázzák,) egész Ecclesiák ügyévétévén, osztán azoknak nevekké és hatalmokkal, mentül szabadosban 'f-törvényesb színnel állásflák boszszújokat azokon, kik az *vulgaris* (a' mint ők ú-táltásból híják) 'f-magoknál némellyiknél igazb Eggyházi Szolgáknak, és az Isten Népének, *Christustól* adattott lelki szabadsága 'f-méltósága mellett meg mérnek szólalni; nem javalhatván (mellyet nem az magok harárában maradó Elöl-járók felől mondok) hogy a' mi igaz *jus* szerént, az Isten egész Népévé, 'f-eggyházi Szolgáké, azt csak valahányan vegyék magoknak, 'f-még pedig gyakorta több el-nyomására mind két félnek, mint sem épületire; noha az iga alá szokottság miat ki érzi már azt, 'f-ki nem érzi, kedvért-is nyelhetik pedig némellyek, de ki-

... ..

vált.

Ez Könyvben lévő Dólgok Fejeinek Fejeinek summás

L A I S T R O M A.
K E S Z Ű L E T.

Az Vj Testamentumbéli Egyházi Szolgáknak Nemeiről:

1. a' Rendkívöl-valókról, kik	old. 1.	ugyan ott.
Apostolok	old. 2.	
Propheták	old. 3.	
Evangelisták	old. 4.	
2. Rend szerint valókról, és Mindenhaikról: kik	old. 4.	
Prædicátorok	old. 4.	
Doctörök	ugyan ott.	
Igazgató Vének Oeregek, kikről ez egész Írásban.	ol. 4. 5. &c.	
Diaconok	ugy. ott.	
Az Presbyter, Oereg, Vén fónak Nevezeti	old. 9.	Jegyzeti, ug. ott.
Meg-sejtése, az az, mitsodá Egyházi tiszt ez	old. 10.	
Az Presbyteriumnak több nevei; s mi legyen az,	old. 10. 11.	
Az egész Írásnak közönséges Osblása	old. 11.	

I. K Ö N Y V.

Az Igazgató Presbytereknek, s-Presbyteriumnak mindenkorra kötelező isteni Méltóságáról

I. RESZ, az Presbyterek rendinek isteni méltóságáról, ol. 12.
Az Presbyterek, Igazgató Oeregek, és Presbyterium Istentül állatott Rendinek Négy Kárbéli Bizonyfági old. 12.

I. Kárbéli avagy fő Bizonyítás Matt. 18, & 15, 16, 17, 18.

- § 1. Ha Egy-házi Itéleteknek Módját adja-e ez hely elönkben. old. 13.
- § 2. Mit ért Christus Urunk az Ecclesian. old. 15.
- § 3. Az Theologusoknak értelmek ez hely felől. old. 25 az 34-ig.

II. Kárbéli Bizonyítások.

1. Az Apostoloknak, Lévelbéli nyilvánfagos Tanításokból, ugy mint
Az Rom. 12. 8-ból. old. 35.
- § 1. Magyarázattya old. 35. 36. 37. 38.
Ellen-vetések, s-azoknak meg-sejtése. old. 37. 38.
- § 2. Az Theologusoknak egyező értelmek old. 39. 40. 41.
Az 1. Cor. 12. 28-ból. old. 41.
- § 1. Magyarázattya old. ugy. ott.
Ellen-

L A I S T R O M.

Ellen-vetések, s-a' Felelet rájók	old. 42 a' 47-ig.
§ 2. Az Theologusoknak egyező értelmek	old. 47. 48.
Az 1. Tim. 5. 17-ből	old. 48.
§ 1. Magyarázattya	old. 49.
Ellen-vetések s-Feleletek.	old. 50 az 59-ig.
§ 2. Az Theologusoknak egyező értelmek	old. 60 az 63-ig.
Az 1. Theff. 5. 12, 13. az Sid. 13. 17; az Tselek. 20. 17, 18.	old. 63. 64.
Az Ielen. 4. 1. 2. &c. &ből.	old. 64. 65.
Itélet ez hely felől, Ellen-vetés, s-Felelet.	old. 66. 67.
III. Kárbéli Bizonyítások.	old. 68.
2. Az Apostoloknak Tselekedetekből.	old. 68.
§ 1. Az Tselek. 15. 6 &c. Magyarázattya. Ellenv. Felel.	old. 68. 69. 70.
§ 2. Az 1. Cor. 5. 1. &c. Magyaráz. Ellenv. Fel.	old. 70. 71.
Az Theologusoknak értelmek	old. 71. 72.
§ 3. Az Tit. 1. 15-ből. Magyar. Ell. Fel. Theol. értelme.	old. 72. 73. 74.
IV. Kárbéli Bizonyítások Sz. Írásbéli Okókból	old. 75.
1. Ok a' Conjugatis az 1. Tim. 4. 14-ből, Magy. Ell. Fel.	old. 75. 76. 77.
2. Ok a' Connexis	old. 77.
3. Ok a' Similibus az Ielen. 11. 2-ből. az Solt. 48. 3-ből. az 1. Tim. 3. 15-ből. Sid. 3. 3-ből. az Eph. 1. 22, 23-ből.	old. 78. 79. 80.
II. RESZ. Közönséges Ellen-vetések azoknak a' kik akarnák-is nem-is az Presbyteriumot; s-rájók-való Feleletek.	old. 81.
§ 1. Az Ellen-vetéseknek bé-hozásának alkalmatossága	old. 81. 82. 83.
§ 2. Ellen-vetések	old. 84.
Hogy csak ideig rendelték volna az Apostolok az Igazgató Presbytereket,	
ugy mint	
1. mig elég Tanítókat állathattanak	old. 48.
a' Felelet	old. 84. 85.
2. mig Pogány Magistratus alatt vólt az Ecclesia	old. 85.
a' Felelet	old. 85. 86. 87. 88.
Az Keresztényi Magistratus, s-az Egyházi Szolgák Tiszteinek kölömbözése egy-másfól, menyire való köz s-lege a'nak az Egyházi dólgozhoz.	old. 86. 87. 88. 89.
Hogy az Presbyteriumos Egyházi Igazgatás, nem illenek az Királyok,	old. 89.
Fejedelmek Birodalmával össze	old. 89. 90.
a' Felelet	Nem sa-

LAISTROM.

Nem szabad az Egyházi Igazgatást az külső Igazgatáshoz intezni. *old. 90, 91.*
 Nem hi fel az Presbyterium Republicát, Republicában. *old. 91.*

Hogy az Reformata Ecclesiák sem alkudtak volna meg magok között, az
 Episcopus, Presbyter, s Diacon között való külömböztetésekről *ug. ott.*
Felelet *old. 91, 92.*

Hogy az Paterok az Presbytereken többire mindenút Prædicátorokat érte-
 nének *old. 93.*
Felelet *old. 93, 94.*

Hogy job volna s bátorlágosb az Ecclesiának csak Prædicátoroktul, mint-
 sem köznépbéli nagy résent Deákalan emberektul is igazgattaniok *old. 94.*

Felelet *old. 94, 95, 96, 97, 98.*

Orvosságok az Presbyteriumoknak, s Synatoknak el-veze medé ellen *old. 99, 100, 101.*
 Presbyteriumoknak, s Synatoknak sz. Irás szerent való határis *old. 100, 102.*

Magistratumnak tistei az Egyházi Igazgatás környül *old. 104.*
 Hogy az Presbyteriumok nélkül való Igazgatás s Fenyték szerent is ig-
 jólidvezülhetnének az választottak, *old. 104.*

Felelet *old. 105, 106, 107.*

Hogy böléhatni a külső Rendközül is az értelmessiben az Tanétók között
 Igazgatásokra, de úgy hogy az a Synatok, Püspökök, és Esperessék
 méltóságoknak a mint most vagyon, semmit ne ártson *old. 107.*

Felelet *old. 107, 108, 109.*

III. RESZ. Az Presbytereknek, s Presbyteriumnak minden-
 Időkre s Ecclesiákra tartozásáru:

Ellen-vetés a Presbyteriumnak Mindenhai volta ellen *old. 110.*

Felelet *old. 111, 112.*

Bizonylági, hogy mindenhai legyen:

1. az 1. Tim 6. 14-ből *old. 110.*

2. erős okból *old. 111.*

Ellen-vetés. Azért há nem idvezülhetnének azok az Ecclesiák mellyekben
 Presbyterium nintsen *old. 112.*

Felelet *ugyan ott.*

IV. RESZ. Az Theologusoknak, mind régieknek s mind mosta-
 niaknak, közönfeges értelmek, és a Confessiók, az Presbyte-
 rium felől *old. 113.*

V. RESZ

LAISTROM.

V. RESZ. Mint, s Mikor kezdetett az Igazgató Presbytereknek
 Rendi meg-veztegetődni, s letéteődni. *old. 128.*

Itéletek az nagy Theologusoknak az örökös Elöl-járás, és az Reformata Ec-
 clesiákban lévő Püspökség s Eperesség felől *old. 141, 142, 143, 144.*

II. K Ö N Y V. *(145, 146.)*

Az Igazgató Vénfég, s Presbyterium Rendihez tartozandó dolgokról.
old. 147.

I. RESZ Az Igazgató Véneknek s Presbyteriumnak

Törvényiről *old. 147.*

I. Hivatallyokrul az Igazgató Véneknek, s tulajdonfagokrul a Hivat-
 tandóknak *old. 148.*

II. Az Válastott Véneknek Bé-iktatásoknak vagy Fel-senteléseknek
 módgya *old. 150.*

III. Az Véneknek Tistekről, és az melly Regulához kell magokat fab-
 niok *old. 152.*

IV. Az Népnek Tistiről az Vénekhez *old. 153.*

V. Az Véneknek Tistben maradásoknak Idejéről, a ből ki-vetésekről,
 és Fel-vételekről *old. 159.*

VI. Az Presbyteriumhoz tartozandó dolgokról *old. 161.*

II. RESZ Az Igazgató Véneknek, és Presbyteriumnak

Szükséges-voltokrul *old. 169.*

I. Az Egyházi Hatalomra nézve *old. 170.*

II. Az Christus Rendelésének méltóságára nézve *old. 172.*

III. Azokra nézve a kik környül ezt Isten gyakoroltattja mind közön-
 legessen; *ugyan ott.*

IV. mind külön külön *old. 175.*

V. Az Tanétókra nézve *old. 178.*

III. RESZ Az Igazgató Véneknek s Presbyteriumnak

Használatjokrul *old. 181.*

IV. RESZ Az Igazgató Véneknek s Presbyteriumnak fel-vétel-
 re Lehetfeges-voltáru *old. 186.*

V. RESZ Az Igazgató Vének s Presbyterium fel-vételének
 Könyvségeről. *old. 191.*

Akadéki:

Akadéki:

Hogy nem akarnak e' felől érteni, sőt hogy ellenzik-is ezt

Hogy a' kezdetben nem tökéletesen álltak e' felől némellyek
ennek mutatási s-okai

old. 191.

old. 192.

Hogy nem a' mi Nemzetük közzé-való volna, ugymondnak

old. 193, 194, 195.

old. 196.

Felelet

Hogy felő' volna hogy ez Rendtartás valamint külső belső szabadság el-
nyomásra ne fordíthatnák

old. 196, 197.

old. 197.

Felelet

Hogy a' külső Nagy Rendek nem akarnák meg-engedni

ugyan ott.

old. 195.

Felelet

Prætextusi némelly Fő rendeknek

old. 195, 196.

old. 198.

Feleletek

Hogy alkalmatlanok, tudatlanok a' mi Népeink

old. 199, 200.

old. 170.

Felelet

Az Presbyterium fel-vételének igaz uttyai

old. 200, 201.

old. 201.

Hogy némellyek Testiségben kívannak élni s-maradni

Felelet

old. 201, 202, 203.

Hogy nem volna még most ideje az Presbyteriumnak, melyet fel' sem tudnánk
állatni

old. 203.

Felelet

old. 204. a' 208-ig.

Az Presbyterium s-több egyéb sz. sz. képpen meg-jobbítható dolgokról, jó értelemben-le-
ső Aryasiának halgatásban lettek s-magok el-vonása felől való ítélet reitel; és

Magok melegeztetése-Való Feleletek

old. 208. a' 217-ig.

Hogy vagy vennék magokat az érdemesbek az Presbytersegre,
vagy nem

old. 218.

Hogy nem fogadnák favokat, ha fel vállalnák-is

old. ugyan ott.

Hogy ők-is vagy jarnának-el tístekben, vagy nem

old. ugyan ott.

Az Feleletek ezekre

old. 218. a' 221-ig.

Leg-végő orvofsága az Presbyteriumnak könyű fel-vételének.

old. 221.

VI. R E S Z, Az Presbytereknek s Presbyteriumnak

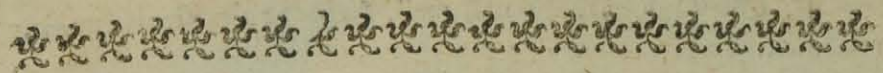
Ellenkezőiről.

old. 221.

Hafna és vége ez Ellenkezőknek meg tudásának

old. 222.

V E G E.

D I A L O G V S

P O L I T I C O - E C C L E S I A S T I C U S.

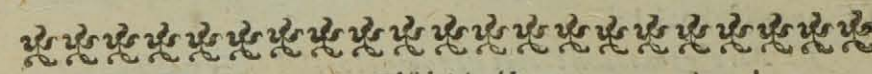
az az:

Két Keresztyén Embereknek Eggy. mással-való-beszélge-
tések: Kiknek az eggyike, ugymint az Kérdező
némelly dolgokban még nem szintén elég tanult és
erős, de nem meg-átalkodott, hanem örömeit tanu-
ló; a' másik a' Felelő, tanultabb és vastagabb.

Beszélgések vagy

Az Eggyházi IGAZGATO PRESBYTEREKRŐL, a-
vagy Vénekrol, Öregekről, és

AZ PRESBYTERIUMROL, Eggyházi Tanátsról.

Készület, avagy Elöl-járóban meg-tudando
dolgok,

Az Vy Testamentumbéli Eggyházi Szolgáknak Nemeiről; nevezet szerént
az Igazgató Presbytereknek, Véneknek, s Presbyteriumnak nevezetjéről, és
micsoda rendbéli Hivatal legyen ez: e'nek felette ez egész Beszélgetésnek
Rendről.

K. Jó napot adjon Isten jó akaró Uram és munkádat áldja-meg
boldog lő-menetellel! Miben munkálkodol illy forgalmatossan?

F. Isten hozot édes atyám! Köszönöm jó kívánságodat.

Az Eggyházi Fenyegetékről, és kíváltképpen a'ban forgolódó Szolgák-
ról találkoztam eggy jó könyvre, im azt olvasgatom.

K. Mi kíváltképpen valót tudsz azok felől olvasni, hiszem a-
zok a' Predicatorok

F. Ugy vagy, de nem csak azok: mondtam-meg micsoda
az Eggyházi Szolgálat?

K. En igazán mondom egy hirtelennyeben meg nem mondha-
zom; ha te meg mondod, örömeim meg-tanulom.

A

F. Olly

F. Olly Egyházi Hivatal, melly szerint az a'ra isteni képpen rendeltetett emberek, kiválképpen való igazságból, az bent és Egyházi dolgokat sáfárollyák. *1. Cor. 4. 1-12. &c.*

K. Jól vagyoni s-ezeket a' Predicatorok csak magok nem vihetik-e eléggé végben?

F. Nem, mert Isten nem akarja úgy; és sokkal több, nehezebb, s-méltóságosb dolgok-is ezek, hogy nem mint egy két ember tehetné ezeket: állapotok-is penig ezeknek erőssen meg-állásokhoz képest, több-sele rendeknek munkájokat kívánnyák.

K. Ha nem olvasunk az Új Testamentumban, egyéb nevezetes Egyházi Szolgákat, a' Lelki Tanítóknál?

F. Igen is olvasunk; de te talám még nem vetted eszedben.

K. Mik és kik lehetnek azok?

F. Két karban állattya az Irás őket: az első Rend-kivől és csak ideig-valók: a' mások rend-szerént-valók s-mindenhaiaik,

K. Kik voltak volna a' Rend-kivől és csak ideig-valók?

F. Az kiket Sz. Pál *Eph. 4. 11.* Apostoloknak, Prophetáknak, Levangelistáknak hív.

K. Mi okon mondod ezeket Rend-kivől és csak ideig-valóknak?

F. Mert ezeket, névzet szerint az Apostolokat, Christus nem az több rend szerint való Egyházi Szolgák módjára hívta, hanem önnön maga másoknak szolgálattok nélkül; vagy ha az által-is, mint Mátyást, *Tselek. 1. 23.* és többeket, mindazáltal tsalhatatlan igazgatásból (melly a' rend-szerént-való hivatalban nintsen): e' szerint csak maga-is tanította őket, s-nem egy bizonyos Ecclesiában-való tanításra küldte, hanem széles e' világot adta meggyévül eleikben, *Mark. 16. 15.* Kiket tsudatételnek erejével, és az Sz. Léleknek több rend-kivől-való ajándékival, a' mi mindenek-selett-való, el nem tevélyedhetéssel, fel-ékesitet. Kik minek-utáhna e' világon sok sámtalan Ecclesiákat gyűjtögettek, s-tűsteket végben vitték, meg-fűnt az ő hivatallyok. És az utáltul fogva immár, rend-szerént, minden Egyházi Szolgának, külön-külön a' maga Ecclesiájában-való szolgálattal melles (mellytől válasszatott) kell meg-maradni.

K. Nem az Apostolok helyében állottak és következtének volna hát így, az utáltul fogva-való Tanítók?

F. Annyiban azoknak helyekben, menyiben ezek-is igaz hivatallyok.

Vy Testa-
mentumbé-
li Egyházi
Szolgáknak
Nemek,

valólyok lévén, azon tudományt hirdetik; tsak hogy láddé nem rend kivől hivattattak s-hivattatnak: sem ez egész világ válogatatlan a' megyéjek, mint amazoknak: nem-is rend-kivől vött ajándékokkal tanétanak, kiválképpen penig amaz tanétásban-való el-nem tevélyedhetés, nints nállok. *Junius* külömbseget téssen az Apostoloknak tudományok és állapotok között, tsazt állattya hogy Istennek minden Szolgái az Apostoloknak a' tudományban helyekben állottanak; de állapotokban azoknak senkit nem fogadot Isten.

K. Vályon mindnyájan egyenlő méltóságban voltaké azok a' rend-kivől való Egyházi Szolgák?

F. Külön-külön mindenik Rend maga között, azon egy méltóságú volt: úgy-mint az Apostolok ön közöttök, mindenik azon egy jussal és hatalommal vévén Christustól az Ecclesiáknak legelteréset és igazgatását, *Mat. 28. 19. Jan. 20. 21. 2. Cor. 12. 28.* Így az Propheták magok között: hasonlóképpen az Evangelisták, hanem ha valamellyik azok-közzül egyfer-s mind Apostol-is lott volna. Ha penig egyik Rendet a' másikkal veted össze; nagyubak voltak az Apostolok a' Prophetáknál, és a' Propheták az Evangelistáknál, *1. Cor. 12. 28.*

K. Hát nem mind egy rendű Evangelisták voltak?

F. Nem, mert az Apostolok közzül-is voltak Evangelisták, mint *Máté* és *János*: voltak alsóbb rendű Evangelisták-is, kik az Apostoloknak úti és munkás társai voltak, kik azokkal együt, azoknak hagyásokból az Evangeliumat mindenütt prädicállották, mint *Márk, Lukás, Timotheus, Titus, Philippus, Tselek. 3. 5. és 21. 8.* és némelleyek le-is írták, a' kik *Mark* és *Lukás*.

K. Kiket hív az Új Testamentumban Prophetáknak?

F. A' kik a' régi Propheták jövendőllésinek, értelmét, mellyet az Szent Léleknek kiválképpen-való jelentésből vesnek vala, az Ecclesiának magyarázták; és a' kik közzül némelleyek magok-is jövendőt mondanak, mint *Agabus, Tselek. 21. 10.* s-többek.

K. Ha ma-is vannak, kik az régi Prophetákat, igen bőltsen magyarázhatták.

F. Igaz, de nem annyira rend-kivől-való belső jelentésből, mint magából az Szent Irásból, az Okosság mesteriségének vezérleése szerint; és a' viselt dolgokból.

K. Ertem kik lötenek legyen az Új Testamentumbéli Rend: ki-
völ és tsakidig- való Egyházi Szolgák; mit mondaß a' Rend-ferent
valókról mindenaijakról: hány rendbéliek lehetnek azok, ha tsak
nem mind azon Tanétek?

F. Két rendbéliek: az első rendben lévők, az lelki dolgok-
nak gondviselésére állattattak; a' másik rendbéliek a' tülükre visel-
nek gondot az Ecclesiában.

K. Kiket hívß Lelki dolgokban állattattaknak?

F. Ezek sem egy rendbéliek; mert vagy azok, a' kik a' tu-
dományt, közönséges helyen- való tanítások által és egyförről mind
az Egyházi törvényeket fölgáltatták, minémők az Prædicato-
rok és az Scholákbeli Sz. Irási Tudomány Tanítók; vagy tsak az
Igazgatásban foglalatossak, kik az Sz. Irásban Presbytereknek, öre-
geknek, Véneknek hivattatnak.

Igazgató
Presbyte-
rek, Vének.

K. Igen örömeß hallom ezt: az Prædicatorok és Scholai Tané-
tek fölöl- való tudakozásomat azért most felre tévén; tsak kérdekez
harmadik, úgy- mint az Presbyterek, öregek fölöl: mert én ennek előt-
te azoknak híreket sem hallottam, im ez négy, öt estendők alatt kez-
dének nevezetben forogni; nagy verekedések is indulának felettük; ki
azt mondgya mint Christus fölöl Jan. 7. 12. hogy igen jó s- istenes ren-
delés; ki meg azzal állattya, hogy nem az, ujítás, néptáborítás: vagy
ha az- is, de nem a' mi Nemzetünk közzé való. Ha lehet azért ugyan
derek fundamentumból add- értenem mi s- oda dolgok lehetnek ezek?

F. A' mennyire Isten az tehetseget adta, ki s- vagyok réj.

K. Segéllyen Isteni de minek- előtte hozzá fognál, mond meg ki-
s- adak lehetnek, azok a' másik rendbéli Egyházi Tiszt- viselők is, kik-
ről azt jelentéd, hogy az testi dolgoknak gondviselésére állattattak?

F. Ezek hivattatnak az Sz. Pál leveleiben s- egyébbütt- is, fő-
rös értelemmel Diaconoknak, kik az Egyház javait fedik s- östtyák
azoknak a' kiknek s- ükléges, együgyűséggel, az az, tsalárdkodás nél-
kül, nem nyegedessen, nem rijogatra, még az leg- segénnyebbeknek
és alább- valóknak is örömeß fölgálván Tiselek 6. 3. Rom. 12. 8. 9. & c.

K. Olly igen borossan rendelt Hivataloknak véledé te ezeket,
hogy immár ezeket sem meg nem többé lehetni, sem meg- nem kevesseb-
bé lehetni, el sem tsérélhetni?

F. Igen- is ollyaknak hissem. Mert tsak ezek az rendferent va-
ló kö-

ló közönséges Hivatalok, az Új Testamentumban. Hitünk, Vallá-
sunk azonban azt tarttya, hogy az Sz. Irás tellyes, tökéletes, elégse-
ges minden Egyházi tanításban; hát ez Rendekről- való tanítás- is
az. Más az, mert ugyan erőssen meg- is vagyom a' végiköivc, hogy
az Sz. Irásnak tellyes Tanításához, semmit se ne adgyunk, se el ne
vegyünk el ne hagyunk azokból. Mos: Könyv. 12. 32. az egész Biblia
az Sz. Könyvek, ezzel vannak be- fejezve Jelen. 22. 18, 19. Ha ki
hozzájok téssen, úgy mond ezekhez, ez könyvben meg- irott tsapásokat
veti a' ra Isten; és ha ki el- vészen ez Könyv Prophetiainak befejedéből,
az Isten- is a' nak részét az életnek könyvéből el- vési. Harmadik
oka is vagyom, melly kíváltképpen- való; mert az Egyházi Igazga-
rásnak állattyahoz való dolog, hogy az, ez Isteniöl rendeltetett negy
Hivatalok által fölgáltassék, a' mint Beza erőssen állattya: immár pe-
nig tudgyuk hogy az Egyházi Igazgatásnak állattyahoz tartozandó
dolgok változtathatatlanok, mint maga a' tudomány, miképpen
ezt- is ugyan Beza nyilvánfággal tanattya.

K. Fejünkön volna hát a' nagy Istenért nekünk az Isten átká,
kik között e' kédig sokkal több Egyházi Szolgálatok voltak, és mind
annyik között- is ez négyek mintsenek: mert a' mi Ecclesiainkban e' kédig
meg igazgató Presbyterek és rendes Diaconok nem voltak!

F. E' re én most tsak azt felelem, hogy mivel e' kédig nagyobb
részt mi ezt a' dolgot kelle képpen nem értettük, noha bizony ré-
gen értenünk kellett volna, mert tulaydon vallásunk melly alá ittunk,
és minden Sz. Irás magyarázó Doctorink (az egynehány abajdotz
Egyházi Fenyetekhez tartó Angliai Püspökösökön kívöl, kik eb-
ben sem hevek sem hidegek) Irásokban eleitül fogva nyilván tanét-
tyák: a' vallásunkon lévők kerctyén Nemzeteknek- is (kik közzé ta-
nultni járunk s- járunk) élő példák világossan mutatgya ez s- ük-
séges rendeket. Meg mindazáltal nem volna kéfő a' poenitentia és a'
jobbítás: egyébként ennyire érvén már a' dolgokat, ha meg- is a'
magunk okoskodásán járunk, s- az Isten tanítását hátunk megé ver-
tyük; s- elő igen, igen s- elő hogy a' ki- mondott reitenetes sententia se-
jünkre ne tellyék. Calvinusnak s- ep sava vagyom e' fölöl; A' kik
úgy- mond, tudatlanságból vétenek, noha mindenképpen bűn kívöl
valók nem lehetnek; mindazáltal láttathatnak valamennyiben ment-
hetendőknek lenni: a' kik pedig az Isten jó tetteiméjéből mutatott igaz-
ságot

6 Játogatnak merőképpen meg-vetik, semmivel nem palástolhatták dol-
gokat. Most e föl többet nem szóllok, hanem mikor ostan az egész
dolgot fundamentumból meg-érted, a kor eshetel ezek föl derékasb
gondolkodóban.

K. Oh melly örömet érteném a mi Vallásunknak, és Sz. Irás
magyarázó Doctorinknak javokat e föl!

F. Most meg ílak a' kezdetben vagyunk, 'sem az idő, 'sem a'
rend azt meg nem engedi, helyében fogsz bővön e feléket hallani
mindazáltal elől-járóban minthogy illy igen somjuhozod, az rend
meg-bontásával is mondok egy néhányat; talám ostan annyival is
jobb sível értekezeli.

K. Azért kévannám én-is.
F. Az Helvetica Confessio, melly mi Confessionk-is, minék-
utánna az Uj Testamentumi Egyházi Szolgáknak nemeit elősám-
lalta volna; ugymint az Apostolokat, Prophetákat, Evangelistákat
(kiket oda fel rendkivöl, és ílak ideig-valóknak értél lenni;) ennek-
obtdant, felelte az Pástorokat, Doctorokat, Presbytereket, Véneket, és Dia-
conokat (kiket az Ecclesiának táplálására és fűksegére gondviselő

Observat. in Ham. Confess. Sect.
11. Observ. 3. Episcopi Verò sunt
Inspectores, &c. accepto videlicet
hoc nomine, pro iis qui Diaconi an-
guis distincti, qui verbi prædicationi
vacant. Confess. Helvet. cap. 14. Edit.
Debre. fol. 118. 119. At de his om-
nibus nihil sumus nos solliciti, quales
olim fuerint aut nunc sint. Sufficit
nobis Apostolica de Ministris doctri-
na.

Calvinus Instit. 4. c. 3. § 8. Habu-
it ab initio una quæq; Ecclesia suum
Senatum conscriptum, ex viris piis,
gravibus & sanctis, (ex plebe dele-
ctis ut paulò ante habet:) pènes
quem erat illa, de qua postea loque-
mur jurisdictio, in corrigendis vitiis.
Porro ejusmodi ordinem non unius
seculi fuisse, experientia ipsa decla-
rat. Est igitur & hoc gubernationis

Calvinus is: völt (ugy mond,) kezdetben
minden Ecclesiának Egyházi tanácsa, melly
állot kegyes, magokat rá viselő és bent Férfiak-
ból (kik az Nép közzül választattak, mint egy
kevéllel sellyebb meg-vagyon;) 's a' kezében
völt a' vétekeknek meg szabályasában való ba-
talom, mellyről ez után állunk. Továbbá hogy
ez illyen Rend, nem ílak egy időre nézet lé-

gjen.

gjen, az tapasztalás mutatja. Azért ez igaz-
gatafnak ís minden időkre sűk seges.

Beza, Calvinusnak Tanító társa így szól:
Kivánnuk (sivünk berént hogy) Anliáról
sólvan,) Király ó Fölsege méltósága által, az
Presbyteriumok és Diaconfogok, az Isten Igé-
jéből és a' tista Ecclesiának Törvényéből men-
sül hamarébb helyben állatassanak. Melly ha-
nem léten, felünk igen rayta, hogy ez dolog
sok nyomorúságoknak kezdeti ne légyen, Nem
fogadták az jó intést, s-im (oh nagy Isten!)
ugy teuzik meg-merült a' fűlök belé.

Ugyan Beza, egy idejébéli Angliai Pö-
spöknek írt sűp intő levelében: Királytul ó Fel-
segeitől ki kell nyerni, hogy tudós, kegyes és nem
valami versenyes embereknek egy törvényes
gyülekezettjekben, az Papistai kegyetlenségnek
nyomjainak, egy sűt az Istennek egy igéjéből
nyakokat bakasván, olly Egyházi igaz gatas
allatassék-fel, nem a' minémö ennek vagy am-
annak tetzenék, nem a' melly régi vagy mosta-
ni sokáson, vagy végeztetre testi okosságon fun-
daltatott (mert hogy mind ezeknek sűk segekép-
pen et kellyen romolniok, az mindennapi példa
mutattya, az UR-is régenten nem oka nélkül
ellenzette, hogy az ő bent dolgai közzé, idegem
rűzet bé ne vigyenek.) hanem a' melly az Ur-ül-
való felelemben és resketésben, az Isten igéjé-
nek erős fundamentumán éppítettvén, az isten-
felő emberek lelki esmértekeknek eleget-tygen, és
örökké fenn maradjon.

Amandus Polanus, Helvetiai híres neves
Doctor, meg-seyitegetvén kik legyének az Uj
Testamentumbéli rendberént-való Egyházi
Szolgák: és az után rendelő is sámlálván.
Kik között harmadik rendnek állattya az Igaz-

munus, seculis omnibus necessari-
um.

Beza Epist. 12. ad Quosdam An-
glicarum Ecclesiarum Fratres. Opti-
mus primo quoque tempore, authori-
tate Regis Majestatis, presbyteria &
diaconias ex verbo Dei & puræ Ec-
clesiæ Canonibus instaurari. Quod
ni fiat, sanè veremur, ne hoc sit ca-
lamitatum multarum initium.

Idem Epist. 23. ad Grindallum E-
piscopum Londinensem. A Regia Ma-
jestate impetrandum est, ut in Legiti-
mo & doctorum simul, & piorum ac
minime contentiosorum hominum
aliquo cœtu, ex uno DEI Verbo,
abolitis semel Papisticæ tyrannidis
vestigiis, ea constituatur Ecclesiæ ad-
ministrandæ ratio, non quæ huic vel
illi allubescat, non quæ vetere vel
recenti consuetudine, non quæ car-
nis denique prudentiâ nitatur, (ruere
enim hæc omnia oportere, vel ipsa
nos experientia docet, nec temere
olim vetuit Dominus, peregrinum
ignem Sacris suis inferre) sed quæ in
timore & tremore Domini, firmo
verbi DEI fundamento superstructa,
piorum conscientis satisfaciât & in
æternum perseveret.

Amandus Polanus Synag. Theol.
Lib. VII. C. II. Non alij ministri
Ecclesiæ sunt constituendi, aut huma-
no arbitrio constituti recipiendi,
quàm quales Christus ipse per Apo-
stolos instituit. Nulla enim melior
potest esse jam Gubernatio Ecclesiæ
Christianæ, quàm qualis à Christo
ipso per Apostolos est instituta: ac
proinde in talibus ministris Ecclesiæ
acquiescendum, quales Christi vo-
luntate, ab Apostolis præfecti Ec-
clesiæ.

gato

gató öregeket, Presbytereket, ilyen Regulát ad ki felőlök: *Nem egyéb Szolgákat kell az Ecclesiának elő-állatni, avagy nem emberi tetteiből rendelteket kell be-venni, hanem a' minéműveket maga Christus az Apostolok által rendelt. Mert soha nem lehet már az Ke-
resztén Ecclesiának jobb igazgatása, mint a' mellyet Christus, az Apo-
stolok által ki-adot: azért az olyan Szolgákban kell az Ecclesiának
meg-nyugodni, a' minéművek Christus akaratyából az Apostoloktól
átbátottak elő az Ecclesiáknak.*

No mint aránzed már ezeket?

K. *A' vér is meg-posdula bennem! Oh nagy U R Isten, hogy
én ezeket előbb nem értettem!*

F. A' mi a' Vallásunkon lévő más Nembéli Ecclesiáknak példa-
jokat illeti, azok egy akaratból és tetteiből többire mindnyájan
Prædikátorokból és igazgató öregekből álló Presbyteriumokat tar-
tanak: mint Belgiumban az Foederata Provinciákban mindenütt,
Scotiában, Galliában noha Papista Magistratus alatt vannak, Gene-
vai Republicában, Nassoviában, Palatinátusban, míg az Spaniol-
tól ki nem űzettek, Londinumban az Belgák Ecclesiájában, Emb-
dában, Hanoviában, és sok helyeken, *in circitu Westphalico & Du-
catibus Clivia & Marken, &c.* A' ki akarja ezeknek Egyházi
Szolgálatyokat és Törvényeket ezek felől meg-olvashattya. Az
eggy nyomorult Angliá vonta volt ki magát, jobbnak vélvén az
nagy Ersekek és Püspökök által való igazgatást, kontzért nyilva;
noha az kül való Reformata Ecclesiákban lévő Tanérok (a' mint
rés szerént meg-hallók) sokat intették s kérték mind a' Királyt, s
mind magokat a' Nagy Ur Püspököket: önnön magok között is
sok istenfélő igaz Reformatus Prædicator s egyéb tudós emberek,
magok v. fedelmével sem gondolván sokat protestálnak; nevezet-
szerént egy Brightmannus nevű, igazán prophetiai lelkű ember, ez
előt alkalmasan ötven esteendővel, az *Laodiceai Ecclesiának Jelen-
3. v. 14. 15. &c.* példázattya alatt olly bizonynyal világossan meg-jö-
vendölte mostani vesett sorfokat, mint ha tulajdon maga szemével
nézte volna az raytok esett siralmas állapotokat. Az Isten ítélte
rajta, ha egy részent a' Királyi méltóságnak is (melly igen igen somoru
s hallatlan példa) nem e' miatt kellett az reméntenlen sok nyomoru-
ságokban és gyalázatokban egyeledni: midőn inkább akarta az
rég

régi sokas szerént az emberi találmányokat (kétség-nélkül az Püspö-
ki sok amétásból) oltalmazni, s a' nagy Rendeknek kedveket tenni,
hogy nem az Christus rendelése mellé állani, s a' azt a' ban az Ország-
ban be-venni. Ugy tettik, valamint indultál meg az többin, de
ezeken valóban meg-posdulhatz.

K. *El az Isten a' bélem is resket belé, hogy ezeket hallom.*

F. Meg-is elégedhetel most egy elsőben ezekkel; hanem
térjünk az dologra: én az előbb, kérésedre meg-igírtam vala, hogy
igen kés vólnék az Presbyterekről s Presbyteriumról értelmemet
meg-mondani.

K. *En kívánságom, s kétserte inkább már: meg-is valloam hogy
én csak az neveket is nem értem ezeknek; nem-is fognak ezek Magyar
vagy Deák sóklenni?*

F. Görög só mindenik: *πρεσβυς, πρεσβύτερος, πρεσβυ-
ταλος, Vén, vénebb, leg-vénebb. Az Presbyter azért annyit té-
sen mint Vén, öreg, avagy inkább, az só szerént, Vénebb, öregb:
innen ered már az Presbyterium, melly annyi mint Vénseg, Vé-
neknek öregeknek rendi, gyülekezeti, 1. Tim. 4. 14.*

K. *Misfodás Vénbeker vagy öregbeker (mert hissem mind
eggyez) kell érteni?*

F. Mind egy, szabad akar mellyikkel élly, s' talám az sokas
szerént, csak így kell mondani, *Vének, öregek.* A' mi kérdéledet illeti,
esünkben kell igen vennünk, nagyubb világosságnak okáért, hogy
az Sz. Irás két fele Vénokről emlekezik: idővel Vénokről 1. Pet. 5. 5.
s méltósággal vagy tisztet Vénokről, Jer. 19. 1. Méltósággal Vének,
avagy Tiszt-visező Vének ezek, a' kik felől mi állunk. A' kik is
nem mind egy rendbeliek, mert némelylek külső avagy Pólgári rend-
ből-valók; némelylek Egyházi semelylekből állók. Melly mind
két rendbeliek ismért, vagy az *Öv Testamentumra*, vagy az *Újra*
tartozandók. Az *Öv Testamentumra tartozandó* Pólgári rendből
való Vének, két felék valának; vagy a' kik csak külső, világi itelesek-
ben s gondviselesekben forgodának: mint először külön-külön az
Nemzetsegeknek Fejei Fejei, felső Tanátsi *Mos. 2. könyv. 12. 21.
1. Kron. 27. 1. és 2. Kron. 1. 2. kik Népek Fejedelmének is mondat-
tak, 2. Kron. 23. 20; másodszor minden városi Tanáts-béliek
Mos. 5. Kron. 21. 23. 6. vagy ugyan azon pólgári rendből az Eccle-*

Az Prel-
biter szó
mind ma-
gában, s
mind sok-
féle jegyzé-
sben.

szabeli dolgoknak a' Papokkal együtt igazgatására rendeltettek, 2. Kr. 19. 8. Mat. 15. 2. (mint Beza ítéli) és 26. 59. Mark 11. 27. Az Ecclesiái Személyekből álló Vének, ugyan az Ou Testamentumban az Papok-közzől választottak, kik-is Véneknek hívattnak Jer. 19. 1. Az Uj Testamentumban-is az Egyházi rendből álló Presbyterek, az Papok (igazabban Prædicátorok) de nem válogatva, hanem mind fejenként kiki a' maga nyájában, kiket Sz. Pál az igében és tudományban munkálkodó vagy fáradozó Véneknek hív 1. Tim. 5. 17. melly nével magok az Apostolok sem bégyenlenek nevezetni, 1. Pet. 5. 1. Az kik külső polgári állapotból Egyházi dolgokra vétetnek-fel ugyan az Uj Testamentumban, azokat-is az Prædicátorokkal együtt, Véneknek, öregeknek nevezi az Irás, mind ott Sz. Pálnál, 1. Tim. 5. 17. mind egyebütt: mint ez után világosan meg-fogod érteni: 'f-ezek az Vének, öregek (Presbyterek) kiket itt, és egész e'ben a' Tractában kell értened, és mi meg-külömböztetésnek okáért, Igazgató, Elöl-járó, Egyházi Presbytereknek, Véneknek, öregeknek, fogunk ele- gyesleg hívni: meg jó eleve hirtelleg legyen ez, hogy meg-nevél- kezzél.

Mitfodás
Presbyte-
rekről lé-
szon ez Be-
szélgetésbe
a' Tracta.

*K. Hát ilyen Presbyterek, a' kik felől az eggynehány esztendő-
alatt ennyi kérdések és vißszálkodások támadának!*

F. Illyenek.

K. Vallyon mitfoda rendbeli tífst-víselő emberek ezek?

Mitfoda
az Igazgató
Presbyter,
és Presby-
terium.

*F. Kegyes és jó maga-víselő Ferfiak, kik az Nép vagy Hal-
gatók közzől vállaltatnak, s állattatnak segédül, a' Prædicátorok
mellé, hogy azokban mellyek az Ecclesiának jó rendtartására tar-
toznak, ő nekik mellett legyenek, s-véllek együt eggyező aka-
ratból, mindeneiket jobb módjával végben vihesse: és így min-
den alkalmatlanfágok az Isten Anyaszentegyházáról el-háromolhaf-
sanak.*

*Rövidebben így: Az Igazgató Vén, Presbyter olly πρῶτος-
πρεσβυτης, Elöl-járó, ki az Egyházi gondviselésre és igazgatásra állat-
tatott-elő, s-rend-berént, és közönségesen nem tanét, vagy nem-
prædicáll.*

*K. Ertem már mitfoda Tífst-víselő, az Igazgató Presbyter-
Vén: hát az Presbyterium mi lehet?*

*F. Prædicátorokból és azok mellé adattatott igaz hivatalú
Igazgató*

*Igazgató Presbyterekből, Vénekből álló isteni rendelésbeli Egyhá-
zi Gyülekezet, Tanács (Consistoriumnak-is mondják:) mellyre vit-
tetnek mindennemő igazán Egyházi ügyek, bajok; és ott az
Sz. Irásban ki-adott törvények-berént, Egyházi-képpen meg-
ítéltetnek s-el-igazéttatnak, az Istennek dicsőségére, és az ő Anya-
szentegyházának jó rendben tartására és épületire.*

*K. Szép és valóban hasznos Rend-tartásnak kell e'nek lenni,
csak hogy mi meg ezt derekasson nem értjük. En az én részemről most
eggyről örömesben nem értenék, mint e'ről ha ugyan valóban isteni
Rendelése ez? alkalmas nagy dologmaladékat sem bíránnám e'ről.*

*F. Látván illy nagy buzgólagodot hozzá, én-is valamiket
eről tudós Theologusunknak írásokból, kíváltképpen az Isten köny-
véből olvastam s-tanultam, tífst sível közlöm veled. Mellyből
hogy mentül nagyobb hasznót vehets, vedd jól esedben, ilyen
Rendben sabjuk egész beszélgetésünket. Az egész Tractát két felé
szakassuk: az Elsőben ez isteni Rendnek, igaz isteni méltóságáról, egész be-
s-Mindenhai vóltárul álljunk. Holott közben közben is az e' fe-
löl-való Bizonyításokat ostromló Ellenvetéseket Isten segítségéből el-
hárítsuk; külön-külön-is valamikkel e' Rend ellen, kíváltképpen,
a' melly Hívek között meg-e' nintsen, viaskodni szoktak, vagy vi-
askodhatnának, meg-seytegessük. Az eleitől fogván-való Theolo-
gusoknak, kíváltképpen a' mi vallásunkon valóknak értelmeket s-bő-
séges meg-eggyezéseket e'ben, hosszú írásokból Lajstromban Bede-
gesük. Azt is fel-keressük ostant, Mint s-Mikor kezdetett volt ez
Ép Rend az Ecclesiában meg-vestegetődni s-le-vétegetődni. Az Máso-
dikban, értekezzünk ez Rend-környül-való dolgokról, úgy mint:
Hivatalyiról és Tífsteiről, 2. Szükséges vóltárul, 3. Használattyá-
ról, 4. Lehetéges vóltárul, 5. Könyűségéről, és végezeure 6. Ellen-
kezőiről.*

*Mellyet Isten végben engedvén vihetnünk, hinném ő Sz. Fel-
legét, hogy derekasson esedben sognád venni, ez sz. Rendelésnek
mindennemő állapottyát.*

*K. Csak hogy igen nagy fában vágjuk a' fejszét; felő hogy ké-
nem vohattuk.*

F. Ki-űssük Isten segítségéből, ha ki-nem vohattuk.

*K. En a' magam részemről bídogod el-nem únom, csak te a' ta-
nétsálat*

nétaffal győzzed: s nyilva ha ezeket a mint el-rendeled, fontossan és világossan végben-vised, egy hasznosbb dologgal az Isten Anyasággyházának mostani időben nem segíthet.

F. Nem hogy magunk által, meg csak meg-gondolására-is ezeknek elegek volnánk, úgy mine mi magunkról: hanem bizunk abban, a' kitől egyedül vagyunk ha mi elégségünk vagyunk. 2. Cor. 3. 5.

A' kinek böltségre vagyunk szükség, kérjen Istentől, a' ki ad azt mindenkinek, kegyessen, ríogatás, meg-seddés nélkül Jak. 1. 5.

K. Amen!

I. K Ö N Y V.

Az Igazgató Presbyterek Vének, s-Presbyterium Rendelésének Isteni méltóságáról s-Mindenhai voltáról, és az több ide tartozandó dolgokról.

I. R E S Z.

Az Presbyterseggnek menyiben csak Igazgató öregseget, Vénseget téssen az, s az Presbyteriumnak igaz isteni méltóságokról.

K. Igen nagy kívánsággal várom az ígéretet: mutasd-meg kérlek világossan, az Isten Igejéből az fundamentumokat, melyekből érthessék hogy az Igazgató Presbytereket, Vénket, és az Presbyteriumot valóban Isten rendelte?

F. A' minden bándékomb: Négy Karban állatom penig az Bizonyításokat; az Elsőben a' leg-főbbet, melly Christusé magájé, és a' többinek Kifejezése fundamentuma. az Másodikban Harmadikban és Negyedikben az után valókat, melyek mint valami folyamatok, ama' fön-való épületek. 18-35.

1. Bizony-
ság Mat. 18
17-ből

pag 12-34

1. Kar-beli; a' vagy a' 2. Bizonyítás Sz. Mat. 18. az 15. 16. 17.

Első Fundamentumom Sz. Maténál 18. v. 15. 16. 17. 18. az Christus

Christusnak im ez parancsolatjában vagyunk: Ha penig vétekezendik te ellened a' te Aryádsia, menny-el s-fedd-meg ötöt csak te köztited s-ö köztited: ha meg-halgtatánd tégedet, meg-nyerted a' te Aryádsiát. Ha penig nem halgtatánd, végy melléd meg egyet vagy kettőt: hogy két vagy három bizonyígnak s-ajokból akar midolog bizonyosb legyen. Hogy-ha azoknak sem fogadja s-avokat, MOND AZ ECCLESIANAK-MEG; hogy-ha az Ecclesiának sem fogadja s-avát, legyen néked mint a' pogány és farkas. Valóság gal mondom néktek, vala-miket meg-köszöndeték földön, &c.

Hogy ez Igékből a' mit fel-rögtünk, világossan ki-láthassuk, ez három dolognak igen jól végére kell mennünk: I. ha Christus Urunk itt az Botránkozásoknak ki-vételéről állé, és az Eggyházi rend-ferent-való Itéleteknek gyakorlásának formáját, módját állat-tya-e-sel? II. mit ért itt tulaydonúl és közben-veletlenül az Ecclesiának? III. az mi Theologusinknak értelmeket-is elő-hozom, hogy annál bizonyosb lehess felőlle, hogy a' miket én itt te elődben adok, nem az újomból sóptam, hanem tulaydon magunk vallásunk: mellyet a' több Bizonyításokban-is külön-külön meg-fogok tartatani.

K. Meg-hallom örömeit.

F. A' mi az Elsőt illeti, azt könnyen esünkben vehettyük, csak keressük-ki, mifoda alkalmatossággal tegye Idvezetőnk ezt az ítélet. az felső versékből érthettyük ezt meg, mellyekben Christus Urunk tanításának első része foglaltatik, melly vagyunk az Tísteleg kívánásnak, és az Christus egy-ügyű Híveinek (kiknek semmire-tartásokra a' magunk aláírása könnyen rá vehetné) Meg-botránkozásoknak el-kerüléséről. Mellyekre alkalmatosságot adot vala az ő meg-fédes kérdések az 1. versben: Kifoda ugymondnak, leg-nagyobb az mennyeknek Országában? mind két intésinek erős okait adván; az elsőnek a' 3. 4. 5. v-ben; az másodiknak a' 11. 12. v-ben: és uttyát-is mint kerülhessek-el ez veszedelmes véteket, világossan ki-mutatván az 3. 9. 10 v-ben, melly 1. azoknak a' mik nállunk ez életben leg-drágábbak és gyönyörűsegebbek, akaratunk ferent való meg-tagadása, meg-vevése; és 2. az másoknak-való kedvezésünk. Mint ahogy beszélgetése közben azt-is jelentette vala az 7 v-ben, hogy ex-életben botránkozás nélkül nem élhetni; mind e-ből s-mind penig a' több

több savaiból ő Szent Felfügének, alkalmatosságot vévén az Tané-
ványok, így okoskodhattanak: Ertyük mint kellesek magunkat egye-
bekhez viselnünk, hogy tudnia illik meg ne botránkoztassuk még a'
leg-kissebbiket is; hát ha mások botránkoztatnak meg minket, mit
tegyünk, mert meg-elek vagy a' magunk vagy a' mások részéről, mi-
vel értyük hogy Sűkség lenni botránkozásoknak: csak el-nyeljük; ho-
lot néha fenvedhetetlen a' vétség, mind mi rejánk, mind magá-
nak az vétkezőnek állapotára, és kiválképpen Istenre nézve, a' ki-
nek neve gonoszúl hall: Erre felel már a' második részben Christus
Urunk: Ha vétkezendik ugymond, te ellened a' te atyádsia. Melly
paranfoltaiban ilyen utat ad előnkben; hogy ha fenvedhetetlen ez
okokból az vétség, a' mint hogy csak ugyan az egy vétkezőnek
veszedelmes állapotára nézve is sok ügyben el nem halgathatni,
hogy csak a' leg-kissebb és alább-való hiva is Christusnak, így el-té-
velyedvén veszedelemben ne essék, hanem mentül embersegesben
lehet, az előnkben írott rend szerént, a' nak lelki-esméretire és idveffé-
gére gondot-viseljük, és lelkünk ez tartozásból-való szeretnek
végeben-vitelével is meg-ékeztük, lásd erről Sz. Pál Gal. 6. 1; il-
lyenkor, ugymond, atyafiságos seddéllel és intéssel kell orvosolni a'
dolgát. Sőt három módokat is ír e'ről előnkben: Először, hogy
az vétkező atyafiat, csak magában, mások nem halván kell meg-
dorgálni. Másodszor, e' nem használván, edgy vagy két embere
kell mellénk venni, szok előt kell meg-inteni, hogy mind inkább
meg-fogadja, s-mind ha nem, bizonyosságunk legyen felőle. Har-
madszor, ha ez utal is vakmerőségre veti magát, mondjuk az Eccle-
sának meg, és a' túl feddettelesség tőlőre: ha sőt fogad jóval jó; ha
nem, azt ostan mint nyilván-való vakmerőt, rekesse ki az Gyüleke-
zetből. Mellyben hogy se az Ecclesia tsüggendezve magát ne visel-
lye, az ő világi alatonlágához a' vétkezőnek vakmerőségéhez ké-
pest; az vakmerő is penig azt derék fenyéreknek lenni e'ben-vegye,
nagy erősi álatással jelentí édes Idvezitők, hogy az az Ecclesiának
Sentenciája (az ő ígéje szerént tétetett levén az) erőssen meg-áll az
ő Sz. Atya előt is az egekben: sőt maga is mint Fő Biró, láthatat-
lanul, közte léssen az Gyülekezetnek, s-a' nak végezéset, mint ha tu-
lajdon magátul ment volna ki, erőssen meg-állatya, az 18, 19, 20-dik
vsben. Ihol, meg-ítélhedd már magad, ha itt Christus Urunk

nem az Botránkoztatófoknak ki-vételéről szól, és nem az Egyházi
rend szerént-való ítéletek gyakorlásának módját állatja-e-fel?

K. Ugy látom világossan; Az második dolog felől is örömezt ta-
nulek, kiket ért tudnia illik leg-közelebb Idvezitők itt az Ecclesián; mert
ha jól emlékezem reja, sok Papisták elsőben is a' Pápát értik, az
vélek ezimboráló Angliai Püspökös Theologusok, a' Püspöket. Meg-
is lehet, mert lá itt mi közöttünk is e'féle dolgokban, vagy Pradicátort,
vagy Espereset, vagy Püspöket soktak meg-találni.

F. Jól hozod elő, de magad tedd meg az törvényét: azt kér-
dem, mit téssen ez SÖ ECCLESIA, nem Gyülekezetet-e melly sokak-
ból áll: ha azt, ismét kérdem, mondattathatik-e egy ember sokak-
ból álló gyülekezetnek, akar Pápa, akar Püspök, Esperes, s-akar ki
legyen az: Nyilván nem; ha nem, tehát bizonynyal itt az Ecclesia sem
Papot, sem Barátot egy semmellyül nem téssen.

K. Mert az Egyházi emberek nem magokban-való semel-
lyek csak, hanem Ecclesia képebeliek; és így, a' mint az Hierarchia-
sok sólnak, virtualiter, annyit tétel képpen, midőn ember ezek közöl
valamellyiknek mondja meg, vétkezett felebarátjának vakmerőségén
annyi mint ha az Ecclesiának mondaná.

F. Jól tudom hogy így berenállyák Sántafokat a' jó Püspökös
Uraim, mellyel jól meg is segérik az Papások ügyét, kik azt állat-
tyák hogy az Pápa az egész Ecclesia, sőt a' nál is nagyobb. De nem
lehet semmi okon hogy egy semely, Ecclesia lehessen, mutassanak
az egész Sz. Írásból csak egyetlen egy helyet e'ről. Azt csak a'
Gyermek is érti, hogy a' sok, tulajdonul nem egy, és az egy nem
sok. Ha még is ezt így értenék: mond meg, a' Papnak, Püspök-
nek, &c. terjesse az Ecclesia etiben a' dolgot, fenyétsék meg az
vétkezőt, (nem adván egyik is maga fejétől válaft,) inkább meg-
álhatna; noha itt Christus Urunk sava azt is közben-vetetlenül
nem tési: ezen kivüle is az panaslnak (ha valamint s-valahogy fe-
rét teheti) magának kell (ennyiben kelvén már a' dolog) jelen tenni;
s-meg-kell az igaz Biráknak is, mind a' vádolót s-mind a' vádol-
tatat hallani. De nem így érük ám sem a' Papisták, sem a' Püs-
pökös Anglus Tanétek, hanem az Pápát, Püspököt magokban,
mint kiknek az Egyházi Fenyéretet felső hatalommal és méltóság-
gal vélik, kiválképpen az Papisták, kezében lenni, úgy hogy ha

szintén

06.

Proprie
non figura-
tè hñc Spiri-
tum Sanctum
loquutum
fuisse vult
Santissimus:
unumquodq;
per Ecclesi-
am ne qui-
dem figura-
tè significa-
ri possit;

quia nullā
figurā uti
Spiritus S
voluit quā
& verbo
vini affert
& ipſius Ec-
cleſiæ natu-
ram evertē-
ret. Parker.
de Polit. Ec.
l. 3. c. 14.
pag. 152.

ſtintén a'nak gyakorlásaiban többen forognak-is , de ugyan csak az ő
nevekkel teszik az igazságot.

K. Igen akarom hogy ezeket értem ; de még ezzel nyitottatik
az verekedés eléggé el nem igazodik.

F. En sem akarom még csak e'ben hagyni , halgas az igék-
re : ez parantsolaiiban MOND AZ ECCLESIA'NAK MEG, leg-köze-
lebb az Tanítványoknak beſéll Christus Urunk, kik-között Péter-is
jelen volt, v. 21: azért leg-elsőben-is őket igazítja , ha illy dol-
gok e'nek külön külön , az Ecclesiára , mint e' ſele igazgatásokban
első ſékre : és így Pétert-is ide igazítja. Kérdjed már az Pápa's At-
tyafiakat, ki volt Péter ? Fő Püspök , Pápa, azt ſelelik, Hát ha itt,
MOND AZ ECCLESIA'NAK MEG, az Ecclesián a' Fő Püspök , a'
Pápa érteik , Pétert az UR miſoda Ecclesiára igazítja, holot ő
maga volt volna az e' hijában azzal ſogni , hogy Péter e'ben nem
míni ſő Tíſt, hanem mint magában-való ſemélly volt , mert ugyan
igy-is fenn marad az nehézség : Péter a' maga külön ſeméllye-ellen
való vétekezésben, Peternek ugymint ő magának , de már mint ſő
Tíſtnek panaszkodik. Holot egyébként-is ſoha ſemmi igazság
nem ſenyvedi, hogy akar melly nagy Tíſt ſemélly-is , egyszer l-
mind Vádoló, Tanu'ſ-Bíró-is lehet. Másodszor , tekinthet-
az Christus graditſonként-való ſellyebb ſellyebb lépéſére az beſéd-
ben : egyről kettőre ; kettőről többre, ugy mint, az Ecclesiára ;
mivel valamin az vétek nevededik , a' ſerént a' véteket meg-feddó
ſeméllyeknek ſámokat-is nevedekni parantsollja. Immár penig
tudni való dolog, ha az Ecclesián egy valakit értené; nem elő, ha-
nem hátra ſelé menne Christus, melly képtelenség. Ennek-ſelete
ugyan egyébként-is , nem ſerhet ez magyarázat az Christus ſel-tőte
tízlyával őſve, melly ez , hogy ha az egyes intéſre az vétező
ſemély meg-nem tér, a' kettő l-három előt inkább meg-ſégyenlye
magát ; ha nem , ne tagadhaſſa mikor ezeknél-is többeknek , az
az , az Ecclesiának adatik érteſre dölga ; a'kor oſtán mint ſokak
előt, ha orzáia lehet , magát meg-ſégyenlyen , eſére térjen :
egyébként nem mehetvén már tovább az dolog , Christus hatalmá-
val az Ecclesiából rekeſteſek-kí. Harmadszor , az Ecclesia ſen-
tenciájának meg-erőſtetéſe ſelőt töte igéretiben-való ſava-járása-ia
ſedvezítőknak , eléggé meg-táſollja ez értelmét, a' miénket pe-
nig tá-

nig táſollhatatlannak lenni mutatja , mert így ſóll Christus U-
runk, mindjárt v. 18, valamiket MEG-KÖTENDETEK, MEG-
OLDANDOTOK : és a' 19 v-ſben : mondom NEKTEK , ha ket-
ten KÖZZÖLLETEK egyet értenek , &c, többeket ért hát itt az Ec-
clesián , nem Egy valakit. De ha ez nem volna-is , ha valamin
ſtintén az az Egy valaki találná az botránoztatást tenni , vagy pe-
nig ő ellene tennék az boſſuſágot (a' mint ſellyeb-is kezdtem vala
rebeſgetni ,) ez ügyben mint kellene Christus parantsolattya ſerént
elő-menni az ítéletben ? Whitakerus igen *Whitakerus Cont. III. de Concil.*
jeleſſen ſabja itt az köntőſt *Turrecremata* *Quest. 5. cap. 3. pag. mhi 165.* Hæc
Papista Theologus nyakában : *Ex magyará-* *interpretatio apertissima vel ex ipſo*
zat (így ſóll) *tsak magából ez helyből-is* *loco refelli potest* , nam ſi Episcopus
nyilvánſágossan meg-táſolltathatik. *Mert* *is ſit in quem Frater peccat* , ſi non ac-
ha az Püspök maga léend , a' ki ellen az Attya *monitione* ; debet ille unum aut alte-
vétet, ſ-a' a' Püspöknek egy ő magának inté- *rum teſtem adhibere* ; ſi ne tūm qui-
ſet meg-nem fogadja, az Püspöknek ez Christus *dem ſe emendaverit* , debet Eccleſiæ
parantsolattya ſerént , egy vagy két bizony- *dicere. Quid ? hoccine eſt ſibi ipſi ?*
ſágot kell maga mellé venni ; ha az ſem fog, *at ille antea rem totam novit* , fratrem
az Ecclesiának kell meg-mondani. *Mit ? az* *admonuit* , & duos aut tres teſtes ad-
az , magának e' : holot ő már az előt az egész *hibuit* ; nec ille in ejus admonitione
dolgot értette ; meg-intette az attyafiat : két *acquieſcere* , aut ei auſcultare voluit ;
vagy három bizonyſágot vőtt maga mellé, ugy *ſequitur ergo jam ut ad alios* , non ad
ſem haſznál ſemmit. hát már harmadszor ſük- *ſe ipſum rem totam deferat. Aut ſi*
ſegeskeppen másokra kell dolgot vinni. *Vagy-* *Episcopus ipſe alium offenderit* , & il-
ha a' Püspök botránoztatot máſt meg , és az *lum primò admonuerit is quem offen-*
meg-intette az Püspök az Christus regulája *derit* , & poſtea duos aut tres teſtes
ſerént , ſ-a' nem haſználván , két három bi- *adhibuerit* , & adhuc Episcopus in ſuo
zonyſág-előtt is azont ſelekedte , de meg-is a' Püspök bűnében veſte- *peccato perſtiterit* ; quid tūm demūm
gell , mit kell már harmadszor az meg-bántódott ſelnek mielni ? *illi faciendum eſt ? dicetne ipſi Epi-*
az Püspöknek monda-e meg , mert ha az Ecclesián Püspök értetik. *ſcopo ? at ille erat qui offenderat. &c.*
ugy kell lenni ; de hogy lehet az , holot ő , az ki az botránozáſt töte
? Utólſor , hiſem mindeneknél leg-jobban tudják ez Christus
rendelét , magok az Apoſtolok , kik tulajdon maga ſent ſajá-
ból hallották , magyarázni. Sz. Pál , ki a' harmadik Egben tanult,
ama' vér illető ſertelmeknek 1. Cor. 5. 1. 2. &c. ki-rekeſtetéſben
nyilván ez mi rendünket , nem az Ellenkezőket követte , melly-
többséggel őſve ide átlább ſogunk többsé-is érteni. C K.F.

K. Füstel a' Rókat, ha különben nem lehet, a' lyukból. Hát az Ecclesián ez Christus savaiban, minden helyenként az egész Gyülekezet, vagy pedig az derék Országos, vagy a' nál-is nagyobb vagy kisebb Synat érteriké?

F. Ki veheted kétedet csak ezzel-is, hogy leg-közelebb, vagy közben-vételesen (jól meg jegyezd ez főkat) nem a' fele több helyekből össze gyülekezett Synatok értelessenek; hogy ez processust, dologban-való el-járást Christus Urunk, könyű és rend szerént-való szakadatlan orvosságul írta az ő hívei eleiben, a' szerént a' mint a' botránkoztatások is szakadatlanul esnek az ő hívei között. Azonban pedig a' fele nagy Gyűlések, csak igen ritkán esnek. Régen amá' sörnyű üldözések, többire semmi derék Synatok nem lehetnének; és így ez naponként szükséges orvossággal nem élhetek volna az hívek, s-ma-is csak el ritkán élhetnének. Mindenek felet pedig, az Sz. Pál csak im mostanilag említett *praxissa* tselekedeti-is nyilván bizonyítja, ki a' vér illető latornak dolgát, nem vévé a' fele sok helyekből gyülekezett Synatra, hanem csak magára a' az Ecclesiára, mellyben az botránkozás esett vala. Mind az által nem rekeszhetnek az Synati Ecclesiák-is innen ki, sőt *per consequens* következik és szerént azok-is itt értenek; mert miszodák azok egyebek, hanem az több külön külön helyekben lévő Ecclesiákból, mellyek első Ecclesiák-is, *sármazott Ecclesiák*, mint a' mellyek azoknak választott emberiből vagy követiből állanak: mellyek nem a' ra valók hogy ama' külön külön-valóknak szabadságokat magoknak vegyék, s-azokon uralkodjanak, holot azok a' fundamentum mellyen az Synatoknak méltóságok áll: és nem az külön külön-való Ecclesiákért: hanem az Synatok az külön külön-való Ecclesiákért: az főlgáló uralkodnék így az ő Áfsonyán, melly dolog alatt, meg resket a' föld, *Péld. 30. v. 23.* hanem hogy ha mikor olly ügy fordul elő, melly az több helyekbeli Ecclesiákkal-is köz, köz akaratból, nagyobb erővel fogván a' hoz, mentül jobban s-hamarébb el-igazéthatlak: E'nek selette csak az eggyes ügyökben-is ha nehezék, vagy csak valamely Ecclesiának ereje selet valók azok, legyen a' nak mind tanátsért s-mind egyéb segétséget hová folyamodni. Sokszor igaztalanságok-is esnek az ítélésben, ilyenkor-is az törvénytelenséget s-nyvedőnek legyen hová fogni.

F. Jól

K. Jól értem: az az hogy itt Christus Urunk, fundamentum-keppen, az külön külön helyekbeli Ecclesiákat érti: Ennékem már ilyen kérdéssem vagyon: hogy hogy mondhatni meg, s-adhatni értésre az egész Eggyházi sokaságnak az ilyen dolgokat, holot az egyébkor nintsen együtt, hanem mikor az isteni főlgálatra fel-gyülekezik: a'kor kellene-e elő-állani, s-az isteni főlgálatot meg-háborítani, elegyel egy sibomgásra, s-ve-beszélesekre még az Áfsonyi-állatoknak-is (kik az Ecclesiának nagy része) mellyet az Apostol igen tilt, *1. Cor. 14. v. 34. 35.* okot adni? ugy tettik a' rend és ékelesség ellen esnek ez: melly mind kettőt főrgalmatossan az Ecclesiában meg-tartani parancsol az Apostol ugyan ott *v. 40.*

F. Igen jól véssed-eszedben, s-helyessen okoskodol: ez ugyan-is a' dolog, rövideden felelek azért. Az Ecclesiának egész sokasága az Ecclesián, magában nem értehetik, mind az te tölled emleget s-mind egyéb okokért; hanem a' nak Elöl-járóinak gyülekezetek, a' vagy az Eggyházi Tanáts, mellyről a' mi közöttünk indított beszélgetés vagyon, az az a' Presbyterium, melly áll Tanétókból és igazgató öregekből, Venekből: a' mellyet meg-találni s-íntén annyi, mint ha az egész Ecclesiát találják-meg, mert eggy az hogy ezek Ecclesiának nagy Rése; más az hogy a' nak képében s-a' mikor helye vagyon hírével sőt tettezésből-is ítélnék, s-tésik az igazétást.

K. Ha ingyen meg rendben sem állatta volt meg a'kor Christus Urunk az ő Ecclesiáját, nem hogy a' fele Presbyteriumok Eggyházi Tanátsok lehetnének volna?

F. Igaz, de immár e'kor gyűjtögetéshez kezdet volt, mellyek felől jó idején, mint az több részeit-is a' tudománynak ki adja Christus mint kellesek rendelni azokat: a' mint hogy ostan e'hez-is tartották az Apostolok minden serénységgel magokat, *Tselek. 14. 23.*

K. Honnan bizonyítod-meg, hogy Christus savaiban az ECCLESIAN, a' fele Elöl-járókból álló Eggyházi Tanátsot Presbyteriumot helyen közelebb érteni?

F. Első bizonyítádom ennékem ez hogy, itt Christus áll a' Sidó Ecclesiának főkat és mindenneknél nyilván-lévő rend-tartásokhoz képest, mellynek eleit fogva Papokból és a' népnek válogatott eleiből álló Eggyházi Synedrion Tanátsa volt, holot ítélet ceteik vala az anyafi és anyafi között az Lelkiekre nézendő ügyekben,

C a

mint

pag. 29.

*Gratis vel portio
lis synodi*

Inst. 2.

pag. 29. 28

mint oda fel-is az Elöl-járóban kezdtem vala mutatni : Melly rend-tartást Christus Urunk az ő Ecclesiájának igazgatására ugyan fel-is véssen.

K. Sok kérdöm vagyon énnekem itt , első ez , mi foda jelen-segekből vehessem én azt eszemben , hogy itt Christus Urunk, a Sidoknak rend-tartásokra nézzem ; sőt hogy azt ugyan fel is végye , az ő Ecclesiájának igazgatására. Felelj-meg most erre , ez után a többi is rendel meg-mondom.

F. Először e'ből , hogy így minden jelentés és magyarázás nélkül , tisztázzam az Ecclesiára , mint igen sokasos rend-tartásra igaz-zét , holot még e'kor a' mint az elébb igazán monddad , külsőképpen rendben állatott Ecclesiája sem volt ő neki. Ezt akarja azért monda-ni : ha az botránkoztatásnak dolgában , ugyan semmiképpen el-nem igazodhatik magatok között a' dolog , kíváltképpen ha a' bo-tránkoztató csak ugyan versenyeskedik , tudjátok az sokást ; vagyon eleitől fogva Egyházi Szék , Papokból és az Népnek Veneiből álló , melly e'féle ügyben az anyafiak között igazatást sokot tenni : az egyes bajos emberek oda vésik dolgokat : ti-is azt tselekedjé-tek , mivel ez Istentől állatott Egyházi Szék , az én Ecclesiámban is fel-állattatik : melly hasonlóképpen állani fog , Tanítókból és Nép-nek Veneiből , kik az egész Ecclesia képében , e'féle Egyházi Székre tartozandó ügyeket igazgatnak , azért a' vakmerő anyafi dologát oda-vigyétek , és a' nak az Ecclesia képében ítélő Gyülekezethez mondd-játok-meg. Másodszor , ez is nyilván mutatja , hogy a' való-ságra nézve azon Sidó Egyházi Széknek büntetésének nemével hag-gya büntetetté a' vakmerő Botránkoztatót : Legyen ugymond ne-ked mint a' Pogány és a' Fukár. Kettőt hozhatni e'ből nyilvánlaggal-ki : 1. hogy itt nem külső , hanem Egyházi Székre tartozandó büntetést ad ki Idvezítőnk , mert e'felével külső Széken senkit bün-tetni nem szoktak ; és az Pogány s Fukár az Városnak külső kép-pen tagja lehet , az Ecclesiájé pedig nem. 2. hogy az Pogány és Fukár az Sidóknál átkozottaknak , és az ő Ecclesiájoktól idegenek-nek tartattak ; e'hez képest az Synagógákból ki-vetettek , mint Po-gány és Fukár olyak voltak előtök : így Christus is azt hagyja , hogy az ő Ecclesiájában is , a' ki az Ecclesiának savát nem fogadja , mint Ecclesiától idegen és Ecclesián kívül-való (minémő vala az Po-gány és Fukár az Sidók előtt) ugy tartassék ,

K. Ma

K. Második kérdészem meg ilyen vagyon : hogy hogy lehetne az , hogy Christus a' Sidóknak meg-vevett rend-tartásokból , és találma-nysokból venne az ő Ecclesiája Igazgatásának fel-állítására pél-dát ?

F. El-felejtetted illy hamar , mint jegyzém. meg a' későbbiben , midőn fámlálnám az Irásból , az PRESBYTER sönak jegyzését , hogy Isten az Sidó Ecclesiában is rendelt volt , Papokból és az Israel atyai ház-népeinek eleiből álló Egyházi Tanácsot . Azért , noha meg kell engedni hogy Christus Urunk ideit már , sok fámtalan meg-vevetegetések elegyedtek volt az Sidóknak mind egyéb s mind pedig ez rend-tartásokban ; de ugyan nem állathattya meg azt senki , hogy tellyességgel semmi a' régi rend-tartásokban közök meg nem maradt volna : egyébként Christus Urunk ki az Sidó találma-nyokat ha nem tőm melly régiek voltak is azok , valóban ne feret-te , s meg-is feddette igen Mat. 5. és 12. és 15. és 23. &c. ső nélkül nem mulatta volna ; de la sohul nem találta ez rendet ; sőt inkább a' menyire lelki-isméretektől meg-lehetet ; a' hoz illy meg-vevete-gett állapotjában is mint Isten ferzeményéhez ideig engedelmesse-gre inti az ő Tanítványit , Mat. 23. 2. 3.

K. Akarnék igen ez dolog felől tudósíttatni , értenem u-gyan a' fundamentumát a' dolognak.

F. Örömet meg-tselekesem ; s-ám ottan egyéb dolgokat el-hagyok , és csak ez előtünk lévőben mutatok példát. Nem is akarlak pedig igen messze vinni , tekintsünk csak az 2. Kron. 19-dik Részében , ott meg-vagyon írva : v. 5. &c. hogy midőn az istenszó Király , amaz emlékezetes sőp Reformatiót Hállyre-állatást tseleked-né , Istennek Moses által ki-adatott Törvénye szerint + Bírakat is ál-lata minden Városonként. Jerusalemben pedig felső Székeket is cōt. Sara. rendele , hogy mindenünne kérdőre az ügyeket bajokat , a' mikor a' szükség kívánná , oda vinnék. Így vagyóné felől az 8-dik vers : c. 12. pag. 70. Jerusalemben is rendele Josaphat , az Leviták s Papok és az Israel constat ex atyai ház-népeinek elei között , az Jehova dolgainak ügyeire s az pör-stitutum fu-tekedéseknek meg-látására , mikor Jerusalemben hoznának kérdőre illi hunc törvényt. Két fő Szék rendelték itt : Egyházi avagy Lelki , és cōtum, a' sō saphato re- Pölgári avagy külső ; s-ezekre hoznak vala minden appellatióban titutum. vőn ügyeket , az Városokból : az lelkieket az Egyházi Székre ; az külsőket

külföket pedig az Pölgárra. Meg-mutattya ezt nyilván az 11-dik vers, holott nyilván adattatik előnkben, hogy két Praesidenteket, rendelt legyen a Király ez Székeknek igazgatására: *Amaria a' fő Papot, és Zebadiát az Jischmael fiát* ki is fejezi hogy *Amaria az Jehová-nak minden dolgaiban, Zebadiát pedig a' Királyéiban*, az az, amaze az Egyházi Széken; ezt pedig a' Pölgárin: melly *másodikok*-is. Nem kell pedig azt csak meg-is gondolni, hogy itt az *Király dolgain*, csak a' békefegre és hadakozásra, ennek selette az ítéletekre való közönfeges gondviselés; az Jehovajéin pedig mindenféle ügy-baj értetnének, Istené lévén egész minden törvénye ez népnek: mert egy az hogy, a' mik itt Király dolgainak mondatnak, az 8-dik versben periekedéseknek (melly külső dolog) nevével fejezi-ki. Továbbá, ha mind Jehova dolgai itt, a' mikről ő Sz. Felsege parantsolt, tehát az békefeg és hadakozás felől-való gondviselés-is az, mert a' Jehova azokrul-is parantsolt, *Mos. 5. Kón. 20.* Ezent bizonyíttya, *harmadfor*, az Jeremias historiája-is, *Jer. 26. v. 8, 9, 16.* ki meg-prophetálván hogy Isten az Jerusalemi templomot Schilóhoz hasonlónvá tési, elő-fogá őtet az Egyházi Szék, 'f-halálra sententiázá; de az Pölgári Szék meg-igazétá, 'f-nem hala-meg.

K. *Valljon mi okon akarta Isten, ez mind két Széket, elegyesleg, Egyházi és Pölgári rendbéli emberekből állatni?*

F. Az Pölgári Széken az Leviták, mint kik az Isten törvényét jól tudták, az Isten akarattját mondrák-meg, midőn a' ról megkérdeztetek *Malach. 2. 7.* mert tudhatod hogy az Israel népének, az Istentől Moses által ki-adattatott Törvényekhez kellett magokat tartaniok az külső ítéletekben-is, nem lévén szabad a' tul 'sem jobbra, sem balra hajlani. Az Egyházi Széken ellenben, az népből való Fő emberek, azért rendeltettek Istentől, hogy azok, hatalmoknak tündöklésével, meg-ért nagy ítéletekkel, vagy idősségeknél méltóságával, és Tfelédekben, nemzetsegekben-való elsőfegyekkel az Nép között tekintetessék lévén, az Egyházi Személyeket méltóságokkal meg-erősíttenék és tanításokkal segéllenék: az Egyházi Embereknek is ne lenne alkalmatosság az Népen-való hatalmaskodásra, hanem tartanak határookban magokat.

K. *Tak az egy Jerusalemben volt-e e'féle Egyházi Törvény Szék?*

F. Leg-

F. Leg felsőbb csak ott; de alsóbbak az több erős városokati is mind voltak. mert tudni való dolog, hogy az kisebb helyekben, az Törvény Székeket, azoknak az Jerusalembélieknek, mint példának formájok szerint intézték. Ostan, csak kérdőt vittenek amaz Jerusalembeli Fő Székekre, mint az *2. Kron. 19. r. az 8-dik v.* meg-értők, de az Városokban kezdték elsőben, mind Egyházi, Pölgári ügyeknek-bajoknak törvényét. Es így kellett az több Városokban is mind kétféle Széknek lenni.

K. *No Isten kegyelméből im meg-mutatád, hogy az Isten népe között voltak eleitül fogva, Papokból és Pölgári rendbéli emberekből álló Székek; úgy tettük a' végre, hogy meg-bizonyíthass, hogy midőn Idvezéitök az ő idejébéli Sidó Ecclesia Székinek példája szerint állatott Új Testamentumbéli Egyházi Széket, nem vesztegetett állapottyokat, sem találmanýokat követte a' ban a' Sidóknak, hanem a' mi még közöttök, az régi isteni méltóságú rend-tartásból meg-maradt volt. De meg-engedvén az első, igen nagy kegyelhet az második felől, ha ez Bépi isteni rend-tartások, maradhattak e' fenn egész a' Christus idejéig, az Sidó nép között; holott tudjuk azt hogy az Új Testamentum ideje előtt, annyi sok teméntelen nyomorgatásoknak fél-vepei alatt forgott ez népnek állapottya, kiválképpen amaz kegyetlen Antiochus Epiphanes alatt, hogy minden Ecclesiájok oda láttatott lenni.*

F. Ugy vagy on, de azért az ő Ecclesiájaért sunnyadozás nélkül vigyázó Israel Pástora, nem engedte tellyességgel oda lenni azt; mert miképpen az *Macabeusok 2 Kón. 2.* és több Réf.iben meg-vagy on, Mattathias és a' nak őt Fiait rendkívöl fel-támasztotta, kik az ő Felsege, 'f-hazájoknak törvényekért vitéz módon hadakozván, az Ecclesiát és Pölgári társaságot meg-sabadították. Ezeket követvén ostan a' Papok, az Birodalomnak ő réjájok, nem hivatalyoknak jussa szerint, hanem az helyben következfnek és az vallásnak sine alatt állásának alkalmatosságával, mindeneket hatalmuk alá foglalni kezdtének. † Innen következett ostan mind a' két rendbéli (Egyházi és Pölgári) Ítéleteknek Székeknek elegyes főlgál-tatása, mind Egyházi, 'f-mind külső ügyöknek meg-vigálását, 'f-a' főben-járó törvényeket-is magoknak kuporétván. De nem sok idő múlva meg-ostá Isten a' soldot közöttök, mert a' Romaiaknak hatalma alá adván őket, az következék hogy vallásokban 'f-Egyházi tartatá.

bertartásokban meg hagyattanak ugyan, de az külső Törvény-telek, 's azoknak ki-főlgáltatási, a' közikben állatott Romai Tístelek kezében adatrátanak: jóllehet hogy vakmerőségből 's partolkodásból (mellyre igen nagy hajlandóságok is volt) néha néha támadás által, halálos sententia mondasban 's exequalásban el-követésben-is egyveléitették magokat, mint Tíselek. 5. 33. és 7. 58. de elég az hogy mikor az Romai Tístelek esetekben veheték, ki vőttek kezekből az ilyen dolgot, nem engedvén véres sándékokat végben vinni, mint Sz. Pál példájából meg-tettük, Tíselek. 21. 31. &c. ha mikor ezen kivől csak meg-fogtak 's-fogtattak-is valakiket, 's-aprobb büntetésekkel meg-fanyargattanak, mint Tíselek. 5. 40. és 9. 2. azt-is törvénytelenül tselekedték, az Romai Tístelek-is azzal keveslebbet gondolnak. Az Jacob jóvendőléseinek-is igazsága Mos. 1. Kón. 49. v. 10. ezen bizonyíttya: el-jött volt már az Schilo a' Messias: azért az birodalomnak, és az törvény-tévőnek ki-kellet közzözlők vetettni. Ezekből már ilyen két ágú erősséget hozok-ki: Christus Urunk idétt az Sídó népben magok között, vagy volt valami Itélő Szék, vagy semmi nem volt: ez utólsót nem mondhatni, mert az Evangeliumi históriák másképpen mutatták. Ha volt, az vagy amá mind két régi, a' Polgári és Eggyházi volt, avagy csak valamelyik. Mind a' kettő nem lehetett, mert egyike ugymint a' Polgári felől, erőssen meg-állatók hogy már az ki-vétett volt közzözlők: hát csak a' másik, úgy mint az Eggyházi maradot-meg köztők, mellyben noha voltának vissza-élések (mint meg-mutogatám) de maga a' Szék az Istennek régi rendelése szerént való lévén, mind nemében, 's-mind azon állapotból emberekre nézve, a' kikből állot, tudnia illik Papokból és a' Népnek Veneiből; Christus Urunk-is meg-tisztogatván az vissza-élésektől, az ő Ecclesiájában, 's-ezt állattya-fel világ végezetéig.

K. Vagyoné még a' mivel bizonyíthatod, hogy Christus savai-ban az ECCLESIAN, a' fele Sídó Eggyházi Synedrium Tanács példájára intéztetett Gyülekezet vagy Szék Lelki Tanítókból, és külső értelmes jó lelki eszmérető emberekből álló, az az Presbyterium értetessek leg közelebb?

F. Ennékem úgy láttzik, hogy az Görög ki-sejező, ki-mutató igéiske (articulus is) az ECCLESIA fő mellet, ide hord: mert nem

nem így áll Sz. Mathe Christus Urunk savával εἰπε ἐκκλησίαν mond Ecclesiának meg, határozatlan, mint ha akar mellyiknek; hanem így, εἰπε τῇ ἐκκλησίᾳ mond az Ecclesiának-meg, meg-határozva; mintha amaz Ecclesiának, tudnia illik mellyet a' te Ecclesiád mellyben te élsz, állatot maga képében; 's-fele villongásoknak el-igazítására, melly az lelki Tanítókból, 's-Igazgató Venekből álló Eggyházi Tanács, Presbyterium. Ez mutatás mind azáltal nem magában, hanem a' felsővel, 's-a' mindjárt következőkkel egyetemben világos és erős.

K. Vannak hát még e're több erősségid is?

F. Igen-is vannak, 's meg-pedig megetzáfölhatalanók. Mert az Christus Apostoli-is így értették az ő Mesterek rendelését, 's-igy-is magyarázták, mind e' felől-való LEVELBELI TANETASOKBAN; 's-mind-pedig e'fele TSELEKEDETEKNEK PELDAIBAN.† De mivel ezekből, ugyan külön-külön-való Erősségeket akarok renddel támasztani, úgy-mint az Rendben Másodikat, Harmadikat, Negyediket, &c. most mindjárt ezekben nem eggyveledem, hanem halljuk-meg már a' Tudós Embereknek kíváltképpen a' Vallásunkon valóknak, a' meg-értet dolgok felől, ítéleteket.

K. Igen igen jó lében; lássam nyilván ha ugyan mi Vallásunké § III. a' miket e' keddig tölled hallottam?

F. Mennyünk-elő azért dolgunkban.

Calvinus így áll: Eszekben-vegyék Calvinus Instit. l. 4. c. 11. § 1. Ob-servent lectores (Mat. 18, 17. his ver-bis Dic Ecclesiae) jus Synedrij in posterum transferri ad Christi gregem. Ad illum usque diem, Judaeis sua fuerat gubernandi ratio, quam in Ecclesia sua stabilit Christus, quoad puram institutionem. Idem in Harm. Evangelist. super loc. Dic Ecclesiae. Quæritur quid per nomen Ecclesiae intelligat, non dubium, quin ad veteris Ecclesiae morem alludat, sicut & aliis locis ad consuetudinem notam accomodat sermonem Mat. 5. d. 23. Sic igitur nunc receptam apud Judaeos disciplinæ formam intuitus est.

Még-is Calvinus. Kérdgyed, mit kell itt érteni az Ecclesia nevezetén, kétség-nélkül az régi Ecclesiának rendtartására néz, miképpen egyéb helyekben-is, az fenn lévő szó-ra alkalmaztatja beszédét, mint Mat. 5. 23.

D

Igy az

Igy azért most is az Sdók-közti sokásban lévő Egyházi fenyegetések formáját nézte, &c.

Idem ibidem. Si quis excipiat Christi aetate fuisse omnia corrupta & perversa, ut nihil minus quam Ecclesiae iudicium censeret tyrannis illa debuerit, responsio facilis est. Quamvis tunc adulterata esset & perversa ratio. Christum tamen merito ordinem laudare, qualis olim a Patribus fuerit traditus. Ubi vero paulo post exivit Ecclesiam, sublatam corruptelam, purum excommunicandi usum restituit. Neque enim consilium Christi fuit, suos discipulos ad Synagoram ablegare, quae veros & simplices DEI cultores excommunicabat.

Idem ibidem. Quod de Ethnicis & Publicanis mox subiicitur, interpretationem a me allatam confirmat. Nam quia in summo odio & detestatione tunc apud Iudaeos erant Ethnicis & Publicanis, illis comparat homines, qui nullis monitionibus obtemperant. Christus quod facilius posset a rudibus intelligi, loquendi formam a praesentis gentis suae consuetudine mutatus est. Sensus autem est, nihil cum Ecclesiae contemptoribus debere nobis esse negotij.

Beza in Matt. 18. 18. Vocabulum Ecclesiae interdum pro Senatu Ecclesiastico usurpatur, ut Matt. 18. 17, quia nimirum cogitur nomine Ecclesiae, cui praest. Alibi vocatur a Paulo Presbyterium, 1. Tim. 4. d. 14.

Ugyan ott. Ha ki a' val fog-ki, hogy Christus idejében mindenkinek meg-vestegettetek és el-fordultak volt, ugy annyira hogy semmi-nek nem kellett legyen kevesbé az a' kegyetlen-seget, mint Ecclesia Itéletinek (Szekinek) tartani: könnyű a' válassz rája. Am bár a' kor meg-egyevedett s' el-fordult legyen az benne el-járás, mindazáltal Christus méltán javallja a' rendet, mely az Atyától régen adattatott-ki. Minekutánna pedig egy keves vártatva fel-állatta az Ecclesiát, félre-tévé az meg-vestegetődest, tiszta rend-tartást állator-helyben a' ki-rekeztetésnek dőlőgában. Nem-is volt Christusnak szándékában, hogy Tanétványait az Synagoga igazítsa, mely az Istennek igaz és tiszta tisztelet ki-veri, ki-átkozza-va.

Ugyan Calvinus. A' mi a' Pogányok és Fukarok felől mindjárt utánna tétetik, az én magyarázatomat erősséti. Mert mivel derék nagy gyűlötségben és utálságban valának a' kor az Sdók előtt a' Pogányok és Fukarok, azokhoz hasonlították az ollyakat, kik semmi intésnek helyt nem adnak. Christus hogy a' gyengékkel szavát mentől könnyebben meg-értesse, az ő nemzetiségének jelen való sokaságából vőtt szólásnak formáját. Az értelmé pedig ez, hogy semmi közünknek nem kellyen minékünk az Ecclesia meg-vetőivel lenni.

Beza. Az Ecclesia szó, néha-nykor az Egyházi Tanácsért vétetik, mint Mat. 18. 17. mivel tudnia illik, Ecclesia nevében gyűlőssé, melynek előtte-jár. Másut hívartatik Sz. Pálról Presbyteriumnak, Vének Gyűlekezetinek. 1. Tim. 4. 14.

Ugyan

Ugyan Beza, Hogy a' lelki meg-bán-rodásokról s' Egyházi Tanácsról legyen itt az szó, a' vagy tsáka'ból is meg-tettzik, a' mi a' meg-kötözésről és meg-oladásról az után meg-émléttetik. Mert Christus nem külső Pot-garítórvényeket ad ki. E' pedig a' hatalom azoknál vala, a' kik ez okból Synagogák Elöl-járainak hívattatnak vala, Marc. 5. 22. &c. De méltó meg-jegyzésre, mely rúttól tévelyg-jenek, kik ez helyből akarják ki-hozni, hogy minden dőlőgokat az egész sokaság gyűlekezeti-nek kellett nék hirté-tenni, mert (ugy mondnak) szobult az Ecclesia nevezeti más képpen nem vé-tetik: mellynek hamis volta avagy tsákez-bellyből is meg-bizonyítatik. Mert nyilván, hogy ezek mint Sdók felől ugy mondatassanak, ki-tettzik avagy tsák a'ból is a' mit hozzá ad: Legyen néked ugymond, mint Pogány és Fukár. De hogy ezek felől való itéletek az Vének kezében lötenek legyen az Sdók közöt, s' hogy nem volt sokas mindenkor az Népnek egész seregét egyben-gyűjteni, azoknak a' dol-goknak minden meg-irói, bizonyítást téstnek rólla. Es nyilván, ha Christus az maga idejébéli időknek sokaságához egész ezt a' beszédet nem sab-tata volna, ki értette volna az ő szólását? Ha ki azzal fogna-ki, hogy az a' sokas ke-gyetlen sokas volt, azt sem igazán mondaná, holott Christus így nem szólhatott volna, ha azt a' sokást jóvá nem hagyta volna.

Bucerus ez is Reformatör. Amaz Mond az Ecclesiának meg, ezt senki ugy ne vegye, mint ha Christust a' parantolttatott volna, hogy a' ki a' kettős intést meg-vetendi, az predicatio közben kellene vádolni. Továbbá nem adattatott az meg kötözésnek és oldásnak

Idem in Matt. 18. 17. De animi offensionibus hic agi, & Senatu Ecclesiastico, vel ex eo constar, quod de ligando & solvendo postea commemoratur: Neque enim Christus politicas leges praescripsit. Haec autem potestas ac jurisdictio, penes eos erat, qui Archisynagogi propterea vocantur Marc. 5. 22. &c. Sed notandum est, turpiter errare, qui ex hoc loco confici volunt, de singulis multitudinis coetum, ajunt enim Ecclesiae nomen nusquam aliter accipi: quod vel ex hoc ipso loco falsum esse convincitur. Nam certe tanquam de Iudaeis haec dici, apparet saltem ex eo quod addit: *Sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus.* Sed judicia de his rebus penes Seniores fuisse apud Iudaeos, nec semper cogi consuevisse totum populi coetum, omnes illarum rerum Scriptores testantur. Et certe nisi Christus ad suorum temporum consuetudinem, totum hunc sermonem accommodasset, quis eum loquentem intellexisset. Quod si quis excipiat; tyrannicam fuisse illam consuetudinem, ne id quidem verè dixerit, cum Christus sic loqui non potuerit, quin eum morem ut legitimum approbaret.

Bucerus in Matt. 18. 17. Illud DIC ECCLESIAE, nemo ita accipiat, quasi praecceptum a Christo sit, in publica Concione, eum qui binas monitiones spreverit accusare, &c. Praeterea non est data ligandi & solvendi potestas, nisi convenientibus in nomi-ne Ch-ri

ne Christi; eoque certo ordine, & præcipientibus iis, quos Spiritus S. constituit in Ecclesia Pastores, & Episcopos. Unde & Paulus nominatim hac potestate fungi voluit congregatos in nomine Domini Jesu Christi, & suo cum illis Spiritu præsentem, 1. Cor. 5. a. 3.

Philippus Melancthon Comment. in 1. Cor. 15. apud Gerf. Prucer, Dic Ecclesie, id est præcipuis ministris, & iis qui in cognitionibus, adjunguntur. Hæc consuetudo non primum instituta est à Messia, sed est vetus mos Sacerdotum Leviticorum, qui suo loco disciplinam tali bus judiciis tutati sunt, etiam si Politia alia judicia & poenas habeat.

Strigelius Hypom. in N. Test. Mat. 18. apud eundem. Non instituitur hoc loco nova judicii forma, sed vetus mos recitatur, traditus à primis Patribus, cujus vestigia semper in Ecclesiis manserunt.

Stephanus Szegedi Loc. Comm. de Correct. Eccl. Tab. 2. pag. mihi 207. Constat Christum, cum de excommunicatione differit (Mat. 18.) nomine Ecclesie Seniorum Collegium significasse.

Musculus, Loc. Comm. de Eccl. c. 5. Quod verba Christi attinet Dic Ecclesie, omnino manifestum est, non intelligendum esse de catholica, sed unaquaq; particulari Ecclesia, præsertim ad morem Synagoge instituta, in qua judicabatur inter Fratrem & Fratrem. Et hic mos in primitiva quoq;

batalma hanem az Christus nevében egyben gyülekezetteknek: s még pedig bizonyos rendben, és elől-járván azok kiker az Szent Lélek az Ecclesiában Pástorokká és Vigyázókká tölt. Honnan Sz. Pál is ne vezet serént, ez hatalmat akarta s hagyta gyakorolni az UR JE-SUS Christus nevében egyben-gyülekeztektől, az ő Lelke is jelen-lévével éllek. 1. Cor. 5. a. 3.

Philippus Melancthon, ez is nagy Reformatör, Luther Mártonnal együtt Saxoniában, Mond az Ecclesiának meg, az az, a kiváltképpen való Egyházi Szolgáknak, és a kik az dolgoknak meg-értésekben mellejek adattatnak. Ez sokas nem most elsőben rendeltetett az Messiaitul, hanem az Levitai Papoknak régi rendtartások volt ez, kik az Egyházi Fenyéteket helyében ilyen ítéletekkel oltalmazták, noha az Polgári rendnek más ítéleti sbüntetési vannak.

Strigelius. Nem rendeltetik itt (Sz. Mat. 18. 17.) Uj forma, ítélet vagy Szék, hanem az első Atyáktól ki adatott régi sokas emlegetik, mellynek nyomjai az Ecclesiákban mindenkörön meg-maradtanak.

Szegedi István mi Magyarok első Reformatörünk, Nyilván vagyon hogy Christus, midőn az ki tiltáskor szól (Sz. Mat. 18-ban) az Ecclesia nevezetén az öregeknek, Véneknek Gyülekezeti érti.

Musculus. A mi az Christus savaait illeti, Mond az Ecclesiának meg, teljességgel nyilván vagyon, hogy nem kellen az egész közönséges Ecclesiául érteni, hanem az külön-külön helyekbeliekéről egyenként, kiváltképpen a menyiben az Synagogának sokasá serént vannak azok intézetvén, mellyben ítélet té-

terik vála az Atyafi és Atyafi között. Es ez rend servabatur Ecclesia. Nam ibi delecti erant probati Seniores, qui ut Tertullianus meminit, judicabant magno cum pondere.

Aretius. Moses idett gyakor dolog volt, hogy a tisztátalanok az közönséges gyülekezektől el-szakasztatának, mint Miriam, Mos. 4. Kón. 12. mellynek nyomjai az Uj Testamentumban is meg-vannak Jan. 9. 12. és 16 r. Mert noha gonosz emberektől szolgáltatik vála a koron az a Fenyétek; de elég az hogy régi és eleitől fogva tisztességes s hasznos rend-tartásnak mutattatik azonnán. Ez meg-vestegetetést Christus meg-igazította, midőn ez fenyéteket az maga Ecclesiájára vonta vissza, Mat. 16. és 18. Jan. 20. Az Apostolok is diszkrétességgel élének azzal, mint meg-vagyon 1. Cor. 5. 1. Tim. 5. Az Apostoloknak idejek után, bizonyoságot téssen az Egyházi Historia felölle, hogy helye volt a nak, &c.

Whitakerus. Sz. Mathenál 18. 17. az Ecclesiának nevezeti, nem az közönséges Anyasent-egyházat, hanem az Lelki Pástorokat, az Vigyázókat; és az külön-külön-való helyekbeli Ecclesiáknak Vénait jegyzi. hol az Ecclesiának neve néhánykor mindenik külön-külön-való Ecclesiáknak Elöl-járait teszi.

Ugyan Whitakerus. Néha az Ecclesiának nevezeti az Lelki Pástorokat, és az Ecclesiának Igazgatóit jegyzi, mint Mat. 18. 17. επε τῇ ἐκκλησίᾳ, mond az Ecclesiának meg, az az, az Pástoroknak és az Ecclesia Elöl-járóinak.

Ursinus ez ellenverésre felelvén: Sz. Mathenál ugymond 18-dikban nincs az

Aretius Probl. Tom 2. Loc. de Excomm. Sub Mose frequens fuit, ut impuri a coetibus publicis abstinerentur, ut Miriam Num. 12. cujus vestigia sunt in N. Testamento Joan. 9. 12. & 16. Nam quamvis ab improbis tum administraretur illa disciplina: tamen argumento est antiquitatis, & olim fuisse ac honestum institutum. Hanc corruptelam Christus correxit, cum ad suam Ecclesiam disciplinam hanc retraxit. Mat. 16. & 18. Ioan. 20. Apostoli quoque laudabiliter ea usi sunt, ut est 1. Cor. 5. 1. Tim. 5. Post tempora Apostolorum, testatur Historia Ecclesiastica, illius fuisse usum, &c.

Whitakerus Contr. 29. 2. c. 2. Mat. 18. 17. significat Ecclesie nomen, non Catholicam Ecclesiam, sed Pastores, Episcopos & Presbyteros Ecclesiarum particularium. Cum Ecclesie nomen aliquando significet, præpositos, singularum particularum Ecclesiarum.

Idem Contr. 29. 1. c. 2. Interdum Ecclesie nomen significat Pastores, Rectoresque Ecclesie, ut Mat. 18. 17. επε τῇ ἐκκλησίᾳ, id est Ecclesie, hoc est Pastoribus & Præfectis Ecclesie.

Ursinus Explic. Catech. Part. 2. ad Presby-

Quaest. 85. in Append. seu Disput. 1568. Presbyterium felől semmi emlékezet, azt mondja, hogy neha nints azon ige ott, de az értelme ott vagyon. mert az Presbyterium ez igeekben foglaltatik: Mond az Ecclesiának-meg.
 Matt. 18. nulla fit mentio Presbyterij &c. R. et si non habeantur verba formalia, tamen sententia continetur. Presbyterium enim continetur ibi, DIC ECCLESIAE.

Ugyan írt ezen régi tudós ember, a-ban-is hogy Christus Urunk, nézet legyen az ő idejekori Sídó Synedriumra, egyet ért, mint szintén más Theologusok, velünk: melyet az ellene disputáló-is meg-enged neki, csak hogy tagadja, hogy az, Egyházi Synedrium Tanács lőtt volna, hanem Pölgárinak mondja, melyet a-ból bizonyít, hogy az külső büntetéssel-is büntetett, sőt halálos sentenciát-is exequat el követet: melyre azt seleg Zacharias Ursinus, hogy törvénytelenül cselekedte azt az Synedrium, nem törvény szerént: Pontifices afficiebant, sed injuriā; quia non habebant jus, sed rapiebant ad se.

Bucanus Loc. Com. 44. 9. 12. Christus tunc ordinem ex Ecclesia Israelitica ad nos translatus expressē con-
 tituit.

Idem ibid. 9. 13. Matt. 18. 17. Nominē Ecclesiae Synedrium ipsum, seu Presbyterium, id est Senatum Ecclesiasticum intellexit: accomodato ad suorum temporum consuetudinem sermone.

Franciscus Junius in Not. sup. Matt. 18. 17. Agit non de quadam Politia, sed de Ecclesiastico conventu, respicit autem rationem sui temporis, in quo penes Seniores judicium erat Ecclesiae, Joh. 9. 22. & 12. 42.

Idem Comment. in Evang. Matt. 18. 17. Dicitur Ecclesiae, id est, consilio

Bucanus. Christus a' koron (Matt. 18. 17.) nyilván az Israel nemzetébéli Ecclesiából mi-reánk által hozott Rendet Szerzet.

Ugyan Bucan. Sz. Matt. 18. 17. az Ecclesia nevén a' Synedriumat vagy Presbyteriumat, az az, az Egyházi Tanácsot értette; sabván beszédet az maga idejébéli Sökáshoz.

Junius. Sz. Matt. 18. 17. Christus nem valami Pölgári állapot felől szól, hanem Egyházi Tanácsról, néz pedig a' maga idejének állapotjára, melybe az Vének kezében vala az Ecclesia itéleti, Jan. 9. 22. és 12. 42.

Ugyan Junius. Mondattassék az Ecclesiának meg, az az, a' Christus Nyája közön-séges

Séges Tanácsának, mely az Christus méltóságá-publico gregis Christi, auctoritate Christi curaturo.
 val visel gondot.

Meg-is Junius, Sz. Matt. 18. 17. mennyi az Ecclesiára, az az, az egész Ecclesiátúl a maga dolgainak gondviselésére választott sereg-re és tanácsra, mely hogy az Presbyterium legyen, az előt mutatók-meg.

Piscator. Mond az Ecclesiának-meg, az az, a' Presbyteriumnak, mely az Ecclesia képét viseli, és annak nevével itelli.

Pareus. Bizonyos móddal-való szöllás az, Mond az Ecclesiának-meg: az az, az Ecclesia képét viselő öregeknek és Pástoroknak.

Diodati, Sz. Mat. 18. 17. melyet Angliai fordításból tolmá-
 szolok: Mond az Ecclesiának meg, nevezet szerént azoknak Gyüleke-
 zetinek, kiknek az Ecclesia igazgatása vagyon kezekben, az Sídó
 Sökás szerént, kiknek-is volt a' fele Consistoriumok gyülekezettek.

Az egész Belgiumi Ecclesiának Egyházi szolgálattok. Es e képpén a' Tanácsok az öregekkel együtt egy Gyülekezetet vagy Sereget téstnek, ugy mint egész az Ecclesia képebeli Egyházi Tanácsot. A' hová néz Christus Urunk, mikor így szöll, Mond az Ecclesiának meg: Melyet semmiképpen az Ecclesiának minden és mindenik tagjairól nem érthetünk, nem leg-alkalmasban azokról, kik az Ecclesiának, melytől választottak-is a' ra a' tiszte, Elötte járnak.

Gyöznék mindeneket elő számolni, ezek mind a' mi Vallásunkon lévő Theologusok, s még pedig az derekasok. Im látod azért, mely hamissan és istentelenül mondatnák azok újatoknak, kik ez rendet az Ecclesiában, kívánnák s akarnák fel-állatni, vagy a' kik fel-is állattak. Azok inkább a' veszedelmes Ujérok a' mi Vallásunkban, a' kik e' nek ellene állanak,

K. Látom Isten áldomásából, bizonynyal. meg-tették innen, hogy

hogy csak el-hitettük magunkal hogy tudjuk mitsoda vallásn vagyunk, azonban csak által sem olvastuk vallásunkat, belé-is alig tekintetünk, sőt nagyobb részent azt sem tudjuk ha láttuk-e valaha vagy nem. Bezzeg ez után nem nyugodom ám azon meg, ki állat valamit, ha az én ítéletem szerint a leg-tudós Tanító vagy Páspók legyen is az; hanem végére igyekezem menni, mind Confessionkból, s mind pedig egyéb Theologusinknak Írásokból, mi felől mit kellyen az mi vallásunkban értenem.

F. Ha azt miveled, a'kor tapasztalod magadat, voltaképpen Reformatusnak lenni, egyébként csak implicité, vakjában a' más hitre kell hinned, a' mit nem tudsz, mint az éegény tudatlan Papista kösségnek, és a' ma vak Oláhoknak. Régi Patereket-is, ha nem neheztelled, eggynehányakat rövideden említek.

K. Örömet meg-hallom.

Ambrosius in Eph. 4. apud Gerf. Br. cer. Traditio Judaeorum, quae ad nos transitum fecit, per negligentiam obsolevit.

Idem in 1. Tim. 5. Apud omnes Gentes, honorabilis est Senectus. Unde & synagoga, & postea Ecclesia, Seniores habuit, quorum sine consilio nihil agebatur in Ecclesia. Quod quā negligentia obsoleverit, nescio, nisi forte Doctorum desidia, aut magis superbia, dum soli aliquid volunt videri.

Chrysostomus in Matt. 18. 17. apud Chamierum de Oecum. Pontif. l. 10. c. 5. n. 11. εἰπὲ τῇ ἐκκλησίᾳ, τὰ ἐστὶ τοῖς προεδρεύουσιν.

Euthymius apud eundem, Ecclesiam nunc vocat praesides fidelium.

Theodoretus in 1. Tim. 4. Qui honorati erant in Israel, quosque divina Scriptura Senes appellavit.

F. Ambrus Doctor, az Sídóknak az ő Szokások, melly mireánk-is által jött, re-festességből le-téteződött.

Ugyan Ambrus. Minden Nemzetek-közöt betűlletes az Vénseg. Honnan mind a' Synagogának, mind az után az Ecclesiának Véncei voltak, kiknek tanácsok nélkül semmit nem tselekesnek vala az Ecclesiában. Melly tudom, hanem ha nétalántan az Tudósoknak (Páspókoknak) tunyaságokból, vagy inkább kevélységekből, midőn csak ő magok akarnak valaminek láttatni.

Chrysostomus. Mond az Ecclesiának-meg, az az, a'nak igazgatóinak (sorul sora elől-ülőinek, elől-állóinak, mert tulajdonul az προεδρεύω elő-ülők, ab εδρεύω ülők, állatok)

Euthymius, az Ecclesiát bija hivek elől-járóinak.

Theodoretus, az Presbyteriumat melyről 1. Tím: 4. 14. emlekezik az Apostol, eggyben-

veti azokkal, kik betűlletesek valának Israelben, és a' kiket az isteni Írás Véneknek nevez.

Eggy Cartwright nevű tudós Theologus, in Confut. Notat. Rbenf. Super. N. Test. in Loc. Matt. 18. 17. több Patereket-is hozz-bé. de én most többel tégedet nem terhellek; adattatván még több alkalmatosság-is ére. Papista bizonyosságokkal is állatni akarom ezen dolgot.

K. Ally csak áll; sőt magyon ezeknek némellyikehez. Talám Ambrus csak idővel-való véncekről szól; egyébként bezzeg valóban világos volna az Igazgató Vének felől az ő sava.

F. Eggy Hadrianus Saravia nevű Hierarchicus Pap kifogása ez; ki után sereggel tsődültek az Hierarchicusok, és Arminianusok; mellyhez továbbá mint toldjón és mitsoda a' felelet réj, meghallod alább, az Presbyterium ellen alattomban Viaskodók Ellenve-tésinek meg-sejtésében. Mellyre míg jutnánk, hogy tellyességgel elméd függőben ne tartassék, jegyezd-meg rövideden az Ambrus sava-iból, hogy nem lehet itt tellyességgel csak idővel való Vénceket érteni, sem pedig olyakat a' kiket csak jó tettzésből a' mikor akarják híjnak bé az Gyülekezetekben, mert olyan Véncekről szól itt Ambrus, kik az Sídó Synagogabélieknek módjokra állattattak; kiknek tanácsok nélkül semmit az Ecclesiában nem tselekedtenek; és a' kik már Ambrus idejében le-tétezenek vala. Az idővel véncekné, és a' kiket néha néha közikben sőták híjni az Eggyházi Emberek, sem az Sídó Synagogabéliek módjára, az az, isteni rendelésből t-rend-szerént, nem állattatnak; tanácsok nélkül-is sámtalan sok dolgok mentenek t'f mennek az Ecclesiában végben; és Ambrus idejében t'f az után-is meg-nem sűntenek, nem-is sűnnek, holot mindenkor lésnek az Ecclesiában vén emberek.

K. Nyilva csak értelmes gyermek-is meg-ítélheti hogy így magyon: én tsudalom hogy tudós emberek vóltokra illy martzona felelet-hez támaszkodnak; de látom hogy a' ki hamisságot állat, sok sora a' kéte-lenség-is adja ezt tenni. Meg hallom már örömet ha Papista tanu-kat-is kóssz elő.

F. Tsak kettőt vagy hármat, de minden kifogás selet valókat (a' Papistáknál,) úgy mint Papakat és egész sőt leg-méltóságosb Universitást Academiát értelek-meg veled.

Excip.

Vthirakerus Const. 3. q. 5. c. 2. pag. mibi 168. Gregorius Papa L. 4. Epist. 32. hunc Loc. (Matt. 18. 17) interpretatur. Nam ad Joannem Episcopum Constantinopolitanum scribens, ait, se Dominicum præceptum servasse, monuisse illum per se, misisse etiam alios qui illum monerent. Tum subiungit; Sed quia in mea admonitione despicior, restat ut Ecclesiam debeam adhibere.

Apud Gratianum Caus. 11. quest. 5. cap. Præcipue. Nicolaus Pontifex ad Lotharium Gallie Regem scribens, monet eum ut communionem Gualdræ pellicis vitaret. Cave inquit, ne duos aut tres testes adhibeamus, iuxta Domini præceptum, in id ne hoc Sanctæ Ecclesiæ dicamus, & tu de cætero has cunctis sicut Ethnicus & Publicanus.

Theologica Facult. Parisien. Polir: Eccl. Ecclesia nunquam pro uno habitata fuit, nec per unum gubernata. Rationem reddit (inquit) Daniel Chamierus: qui fieri potest ut Episcopus illa Ecclesia sit, penes quam auctoritatem Ecclesiasticam esse voluit Matt. 18? cum Episcopus jure humano, longo post tempore investus fuerit, de quo conqueritur etiam Ambrosius.

K. Hát hogy nem átallyák, az Romai Udvar hátsi, az bizelkedést, holot im magok az Papák sem értik a képpen az Christus savát: Mond az Ecclesiának az az a Pápanak meg, mint ökerővel rájok kőnek. De ez ám maradjon eben. Meg-értém az Igazgató Véneknek s az Presbyteriumnak Első s fő Fundamentumát, ugy is itélek felölle hogy a ki haló előt nem halás, elégge esében veheti avagy tsak innen is, hogy ez az Rendelés igazán Christus rendelése az Új Testamentumban, s nem emberi találmany; akarnám az többit is érteni

Whitakerusnál olvasom hogy Gergely Papa is ez Sz. Mat. 18. 17. így magyarázza: mert a' Constantz inapolyi Janos Püspöknek írván, azt jelenti, hogy ő az Urnak parantsolatát meg-tartotta, magok közt ötet meg-intette, és másokat is kútdót kik ismét meg-intenek. Ez veritánna: de mivel az én intésemben sem mire tartatom, az Ecclesiával kell a' dolgot fognom.

Gratianusban meg illyent találunk: Miklós Papa, Galliai Lotharius nevő Királynak írván, inti azt, hogy az Gualdrada nevő kurvájának társasága nélkül el- legyen. Meg-őjad (ugy mond) magadat hogy két vagy három bizonyosságokat mellénk ne vegyünk az Urnak parantsolatya szerént, sőt hogy ezt a' bent Ecclesiának meg ne mondjuk, és te annak utánna olyan ne légy mint a' Pogány és Fukár.

Az Parisi Academiában lévő Theologusoknak Társasága így szól hozzá: Az Ecclesia soha egyért nem vetettetett. Sem nem igazgattott egy által. Okát adja (ugy mond) Daniel Chamierus: hogy lehet hogy az Püspök az az Ecclesia lehessen, mellynek kezében adta Christus az Eggyházi hatalmat Sz. Mat. 18-ban? holot az Püspök emberi törvényből, az után sok idővel vetetett-fel, mellyről Ambrosius panaszkodik.

II. Karbeli Bizonyítások, az Apostoloknak Levelebeli nyilvánosság Tanácsa-
sokból.

F. Az többi már mint egygy két-főből ebből folynak, mellyek a' mint oda fellyebb fel-töm, ez fő fundamentomot is nekünk erőstetik s magyarázzák; és egygy s mind külön külön-való erőstegül is szolgálhatnak. Mennyünk rendel elő. Kettőben foglaltam vala, ha emlekezel ráj, ezeket: az Elsőt Szóval vagy Levelben-való Tanétásnak mondám; az Másikat Praxiának, Tselekedetnek. Az Elsőből három derék bizonytságot hozok elő; a' Másodikból valókat az után fogjuk meg-látni. Az Apostoli szóval-való a' vagy levelbeli Tanétásban fundaltatott Első Bizonytságot, melly a' rendben már Második Sz. Pálnál vagy on, Rom. 12. §. 8. A' ki int, forgolódjék az intéseben. a' ki östogat, tselekedje eggygyűségben: az Elöl-járó, szorgalmatosságban: az könyörülő, vidamságban. A' harmadikban a' ra inté az Apostol az Híveket, hogy kelletlenül fellyebb ne értesenek magok felől, hanem józanul, a' mennyire az ajándékokat vőrték, az az, kiki az ő ajándékjának és hívatalljának határában tartsa magát: ne tulajdonétson ollyat magának, a' mit Istentől nem vőrt; avagy olly hívatásban magát ne eggyveléste, a' mellyben Isten ötet nem állatta. Továbbá az ajándékokat az következő versekben sámlálja az Apostol elő: mellyeket két karban állatt: az elsőben azokat az kíváltképpen valókat, mellyek az Eggyházi dolgokat és seméllyeket nézik, §. 6, 7, 8. mert ezeket kell mindenneknek előtte jól el-rendelni; az másodikban sámlálja azokat mellyek minden keresztyénekkel, még az köz népből valókkal is közök. Kezdi azért az Eggyháziakban, melly meg-tettzik mind a' hatodik s mind a' következő versekből. Léven (igy áll §. 6.) pedig különböző ajándékink, a' nekünk adott kegyelem szerént &c. holot a' kegyelmen ugyan azon dolgot érti, mellyet az felső 3-dik v-ben, és az 1. rész, 5-dik v-ben az az, az Eggyházi hívatalt, mint Piscatornak (in loc.) s többeknek tettik, noha ha az Sz. Léleknek közönséges kegyelmét (melly szerént vannak bennünk az ajándékok) értjük is ezen Pareussal, nem ellenkezünk az Apostol fel-töltézzel. Az több sők ezen hatodik versben, és a' következő 7-dik és 8-dik versek, leg-világosban adják ezt előnkben. Mellyekben először közönséggel említi az Eggyházi dolgokra s seméllyekre nézendő

II. Bizonytságot Rom. 12. §. 8.

ajándékokat ; az után egyenként. Közönfeggel, két karban helyhezterti, úgy mint *Prophetiában*, és *Diaconiában* szolgálatban tágalabb értelem szerint vévén ezt : az *Prophetia* alá kettőt számlál ; az első az tudományt illeti, 7. melly a *Doctoroké*, Sz. Irási tudomány Tanétoké ; az másik az intésben foglalatoskodik, v. 8. melly az *Prædicatoroké*. Az *Diaconia* Szolgálat alá bármint helyhezterti : első a *kjóst* 7. 8. érti sorosb értelem szerint a *Diaconokat*, kik az alamisnára, és az *Ecclesiának* egyéb javaira viselnek gondot : második a *ki elől jár*, 7. 8. ez Igazgató *Presbyterek*, vének ezek : harmadik, a *ki könyörül* 7. 8. értenek az *Szegényeknek*, és kivált-képpen az *Betegeknek*, 7. *Jövevényeknek* Gondviselői, minéművek a'kor a' sok istenfelő özvegy *Asszonyiállatok* valának, kik felől az *Apostol* ám regulákat is ír, *Timotheus* eleiben, 1. *Tim*, 5. 9. Illyen formájúaknak tüzzenek énnékem az *Belgiumi keresztényen Városokban*, amaz gyámoltalan betegeknek, *Efelőlknek*, meg-bolondúltaknak *Esportályiban* lévő *Gazdák*, 7. ott forgolódó irgalmas *Asszonyiállatok*, a' hová míg ott laktam, magam-is mentem néha néha látóvúl. Egy *Summában*, ötféle *Egyházi hivatalokhoz* kívántató ajándékokat, 7. meg meg annyi rendbéli hivatalokat, 7. hivatalosokat emlelt az *Apostol*, kiknek külön külön tiszteket is ki-adja : először is közönfeggessen : az *Prophetálás* azt mondja, az az az *Írás magyarázás* (melly az *Doctorok* 7. *Prædicátorok* hivatallyá) *Legyen az hitnek illendősége*, regulája szerint, 7. 6, az az, vagy a' mennyire ki ki az igazgatásnak ki-jelentéset tudományát vőte az írásnak vizsgálásából, nem mervén a' mit nem ért, vagy a' maga találmányát tanétani, 7. bent *Írás magyarázat* gyanánt ki-adni ; vagy a' hitnek a' nyilvánvaló *Írásokban* ki-sejezett ágazatival eggyező-képpen. Az *Szolgálat* felől is ugyan közönfeggessen, azt haggja, hogy a' kik e'ben állattattak-elő, szolgálynak 7. 7. minden forgalmatossággal. Kivált-képpen is, az az egyenként 1. az *Doctornak* *Professornak* illyen kötelelséget jelent, hogy az *tanétásban* el-járjon 7. 7. 2. az *Prædicátornak* *Intőnek* nevez, hogy *józanul értvén maga felől*, forgolodjék az *intésben*, 7. 8. az az, a' meg-magyarázott *Szent Írást*, a'nak mindenféle *Hafnai* szerint mint maga az *Apostol* számlállyá, 2. *Tim*. 3. 16. Halgatoinak épületttyekre alkalmaztassa. 3. a' *Diaconnak*, *ki szorgatónak* mond, hogy *józanon értvén maga felől együgyűségben járjon-el*

jon-el tiszteiben, 7. 8. az az, *híven*, *ifalárdság* (mellynek anyja az *ifalárdosság*, 7. *magahitűség*) és *semély válogatás* nélkül fedje, tartassa, 7. okéba az *Ecclesia* javait. 4. az *Presbyternek*, *ki Elöl-járónak* neve alatt jelent, hogy *józan értelemben lévén maga felől*, *szorgalmatossággal* járjon elől v. 8. az az *restességből*, *gyűlölségből*, vagy *kedvezésből* semmit az jó vigyázásban el ne mulasson, és 5. az *Betegekkel* *Bánónak*, 7. *Jövevényeket* *Bé-lógadónak*, *ki Könyörüllőnek* néven nevez, hogy *józanul értvén maga felől*, *vidamsággal* *könyörüllyön*, az az, nem komoron, nem utálva, (mint hogy *ifunya és ifomörös*, az *nyomorékoknak* *állapottyok*, és a' nélkül-is az *őreg Asszonyi állatok* *fel-kedvűvek*) hanem *örömmel*, 7. *jó hível*. Ez az *Apostol* *tanétálásának* igaz és rulaidon meg-sejtése.

K. *Ertem világossan*, hogy itt *Egyházi hivatalok*, és azok-hoz kívántató ajándékok felől szóljon az *Apostol* ; de ki tudja mellyik tartozik ezek közül a' mi állapotunkra, 7. mellyik nem : mellyik csak ideig való, 7. mellyik örökös. ki tudja talám szintén az *πρωτοπρεσβυτερος* az *Elöl-járóság* a' melly mi réánk nem tartozik?

F. Vedd észben, nincsen e'ben semmi nehézség, az *Írás magyarázás*, az *Prædicátor* 7. az *Ecclesia* javaira való *Gond-viselés*, az *Egyházi Igazgatás*, az *Nyomorultakhoz látás*, minden időben. *Szükségessék* hiszem az *Anyaszentegyházban* 7. ezek nélkül az *Ecclesia* látható állapottyában, ez életben semmi lőtt okon nem lehet ; így az e'zekhez kívántató ajándékok is mindenkorra *Szükségessék*. Tehát minden kétség nélkül, az ezekben való hivataloskodások is, (mellyeknek egyike az *Elöl-járóság*, melly semmi nem egyéb hanem *Igazgató Presbyter* 7.) mindenkorra igen *Szükségessék*.

K. En igazán mondom hogy ez előt, mikor Sz. Pálnál ezt a' helyet olvastam, soha meg-sem tudtam volna gondolni, hogy e'féle állapotokra kellene érteni ezeket. Enezt a' ki elől jár, az *külső Elöl-járókra* magyaráztam volna.

F. Meg-lehet, azok is rájok vehetik, az ő regulájok is e' lévén közönfeggessen ; de leg-közelebb 7. fel-tőtt tzelől, ám meg-érted hogy *Egyházi ajándékokat*, 7. *hivatalokat* számlál itt az *Apostol*.

K. Azt mondhatnám az *Ellenkezők* képében e' re: talám inkább *Püspök* vagy valami *Archidiaconus*, *ki az köz Diaconok* eleiben állatnak, értenek az *πρωτοπρεσβυτερος* : 7. a'nak haggja Sz. Pál, hogy *szorgalmatossággal* *Elöl-járó* legyen? E 3 F. Ugy

Excp

Just

F. Ugy akarnák az Hierarchicus Uraim, sőt Prædicátor Presbytereket is tősnak it az πρῶτος αὐτοῦ alá; az 1 Tim. 5. 17. diki. fundálván, holot az Presbyterek ezen főval πρῶτος αὐτοῦeknek nevezetnek ide nem lehet, mert, más karbā már ez előt emlegettek az Prædicátor Presbyterek, az Intőnek nevezeti alá, miképpē a Fejigetésbē meg-értetnek. Olyan Presbytereket pedig, a kiket az bē. hozott helyben, Sz. Pál az igében és tudományban munkálkodóktól világossan meg-külömböztet, őrmest az πρῶτος αὐτοῦ elől-járóknak nevezeti alá bē-vešünk, mert ugyan azok-is ezek. Az Püspök dolgát, az 2 Cor. 11. az 28-dik versből állattyák, holot Sz. Pál mint Püspök, forgalmatoskodni mondatik az Ecclesiák felől. De tagadjuk hogy Szent Pál ez gondviselést, magárul mint Püspökről, a nál inkább mint Pápás Püspökről úgy mondaná: holot nem hogy a'fele pompás Uri Püspök, de csak Superatendens-is nem volt az Apostolok idejében, a' mikor meg az præsidentia-is elől-járás-is (mint ide alá meg-fogjuk érteni) mobilis, rendre jár vala. Őstán, ugyan nintsen-is a'fele Pompás Püspöknak tiszteben, hogy minden Ecclesiákra forgalmatoskodjék, mint itt maga felől az Apostol mondja, hanem csak az maga Tartományában lévőkről. Mint Apostol, úgy telekedte Sz. Pál ezt, melly Tístnek, a' mint oda-fel meg-hallád, nem eggynehány Ecclesia, hanem féles ez világ volt vidékje. Avagy ám értsünk bár Episcopum Vigyázót, az πρῶτος αὐτοῦon, de olyat a' mineműről eggy részem Szent Pál emlekezik 1 Tim. 3. 2. &c. vagy a' mineművek voltanak azoknak némelyikei, kik Tselek. 20. 28. v-ben emlegetnek, kiket-is azon részen fellyebbetke az 17 v-ben, mind Presbytereknek nevezte: olyaknak tudnia illik, kiket 1. Tim. 5. 17. (mint meg-fogjuk hallani) két fele rendben, úgy mint, Tanítóknak, és nem-tanítóknak (köz helyen értesed) rendiben állat. A' mi az Archidiaconusok dolgát illeti, kikről akar-ná Cornel. à lapide Jesuita in loc. az Elöl-járót érteni, a'ra-is azon a' melly a' Püspökökről a' válaš. Nem volt még az Apostolok idét az a' fő, és tist. Eggy Diacon-is ők a' többin főnek nem tőttek, mine meg-láthatni Tselek. 6. v. Mert igen elméjekben volt még a'kor, (annak utánna-is) a' mit e' földön Christus annyi úttal hájokban rágoš vala, midőn ottan azon reprenkednének, mellyik lenne legnagyobb közzőlők: a' ki ti közzőlők leg-nagyobb, legyen olyan mine a' ki leg-kissebb, Luk. 22. 26. Nem forgottak még a'kor fenn az Ecclesiában az ἀρχὴ καὶ ἡγεμονία vagy az archia, s. i. a' cratia, fő, főseg, fejedelems-

fejedelemség, birodaló, hanē ὑπερέτης, ὑπερέτης, σὺν ἐργῶ, δαλεια, δ' εὐλος, főlga, főlgafág, munka, munkafág 1 Cor. 4. 1. és 2 Cor. 1. 24. Rom. 1. 1. volt az Eggházi Embereknek nevek és méltóságok.

K. A' bizonyos dolog hogy ha itt Eggházi örökös hivatalok főmlálatnak, fők segessen fővetkezik, hogy ez πρῶτος αὐτοῦon Elöl-járón, a'fele Igazgató Presbyter érttetik, mert nyilván látom, hogy ez a' Doctortól és Prædicátortól meg-külömböztetik. En azt fősem, hogy a' Görög articulús is e' végre tétetett mellé, ő πρῶτος αὐτοῦ az elől-járón nyilván meg-akarván főlőmböztetni, hogy ezen ne minden Elöl-járót határozatlan, hanem azt a' ki a' több Eggházi Tístek közzől egyjike mint főntén a' Doctor és Pástor avagy Prædicátor.

F. Aldassék az Urnak neve éreue, a' ki már magaddal-is kezdő látni az igazságot. De hogy ez értelemben-is bátrább lehets, értsünk ottan a' Vallásunkon lévő Theologusinktól-is e' felől.

K. Azt akarom én-is.

F. Nem főzhatok mindeneket, főképpen főról főra, elő; mindazáltal az híresbeker igyekezem bē-hözni, és tulajdon magok fővókat.

Calvinus. E' végre rendeltetnek elei-től fogva az Ecclesiában itéletek, mellyek az erköltsőkrol-való fenyegetben foglalatatoskodnának. Ez Rendet jelenti Sz. Pál Rom. 12. mikor azt mondja: a' ki elől jár, forgalmatosságban járjon-előt. Mert nem az Magistratusokat főlléitja meg (kik a'kor még Kereszténynek nem főltanak) hanem azokat, kik az Ecclesiának lelki igazgatósára, az Prædicátorok mellé rendeltettek vala.

Ugyan ő. Noha Rom. 12. 8. tulajdonul főll méltóságos férfiaknak Tanács-gyűlekezetekről, kik az elődedin-való Ecclesiában állat-tatnak vala, az közönfeges fenyegetnek főll-gáltatására (melly hivatali 1 Cor. 12. 28. igazgatóknak nevez-i) mindazáltal mivel lát-tyuk, hogy az polgári hatalomnak is vége ugyan azonra vitetetik, nints kétség benne,

Calvinus Instit. l. 4. c. 11. § 1. In hunc finem fuerunt ab initio constituta in Ecclesiis judicia, quæ censuram de moribus agerent. Hunc ordinem designat Paulus Rom. 12. quum dicit: qui præst, in sollicitudine præst. Non enim alloquitur Magistratus, (qui nulli tunc erant Christiani) sed eos qui ad spirituale regimen Ecclesiæ erant adjuncti Pastoribus.

Idem Instit. l. 4. c. 20. §. 4. Tametsi ad Rom. 12. 8. proprie de Senatu loquitur gravium virorum, qui in primitiva Ecclesia constituebantur, ut conformanda publicæ disciplinæ præessent. (quod unus in Epistola 1 Cor. 12. 28. ὑπερέτης vocat) quia tamen videmus, eodem recidere finem civilis potestatis, non dubium quin omne iustæ præfecturæ genus nobis commendat.

Bez.

hogy minden Elöl-járásnak nemet nekünk nem javallan.
Bez. in loc. Qui praest o πρῶτος
μεν Hæc est altera species Presbyterorum, eorum videlicet, qui politiam Ecclesiasticam administrant.

Martyr Loc. Comm. Class. 4. loc. 1.
 § 10. Quod autem subjicit, *Qui praest o* est in sollicitudine. Etsi non dubito, multas fuisse in Ecclesia praefecturas, tamen ut verum fatear, mihi videtur appositissime intelligendum esse de Presbyteris: non quidem illis qui praerant verbo & doctina, sed de illis, qui Pastoribus dabantur adiutores. Illi ut prudentiores, & majori zelo & pietate praediti, eligebantur ex laicis.

Igy értenek a' őb Irás magyarázó Doctörök-is, úgy mint *Aretius, Piscator, Bucanus, Pareus, Diodati*, és többire mindnyájan. Kik közzöl nem óhatom még-is, hogy ama' tudós *Melvinus Andrásnak*, egy *Bilsonus* nevű *Formalista Theologus*nak tckergésére való feleletit ide ne írjam.

Andreas Melvinus in Altari Damasc.
 pag. 9. 32. Quis praeter Bilsonum non videt, Apostolum eleganti & divino artificio verae logicae, dona & munera in abstracto, ut ajunt, primum generatim dividere, in Prophetiam & Diaconiam: Deinde personas his donis & muneribus praeditas, quasi in concreto speciatim subdividere, eile o διακων εἰς πρεσβυτέρων & c. mutatá constructione & forma orationis, ut duo prophetantium genera recognoscas. Tum variato loquendi modo, o μέλας διδύς o πρῶτος μέν ut sub communi Diaconia, quam Prophetiae opposuerat, specie differentes Diaconos propriè dictos, & praefectos sive Presbyteros, az Elöl-járó, forgalmatosságban járjon e-
 § 10. Noha nem kétlem, hogy az Ecclesiában sok elöl-járó tíftek lóttének legyen, mindazáltal hogy az igazat meg-valljam, nekem úgy tetszik, hogy ezt leg-illendőbbben az Presbyterekről kelljen érteni: nem azokról ugyan, kik az Igében és tanításban járnak vala elöl, hanem azokról, kik az Pastorok mellé segédül adattatnak vala. Azok mint okosbák, és mind buzgósággal s' mind Isteni félelemmel fel-ékesítettettek, válaftatnak vala az nép közzöl.

Andr. Melvinus. Ki nem láttya Bilsonus-on ki vól, hogy itt az Apostol az igazán-való Logicianak ékes és isteni mestersege szerint; az ajándékokat és hivatalokat külön-válva, elsőben közönséggel Prophetiában s' Szolgálatban osztja hasíttya: az után ez ajándékokkal és hivatalokkal fel-ruházott személyeket, mint egy ősvé fogva (az ajándékokkal s' hivatalokkal) kíváltképpen megint el-osztja, vagy az Tanító úgy mond, vagy az Intro, &c. meg-változtatván a' besédnek ősvé foglalását és formáját, hogy két prophetálóknak nemet végy eszedben. Visont az állásnak módját el-váltóztatván, az osztogató úgy mond, az Elöl-járó, hogy az közönséges Szolgálat alatt, a' mellyet

lyet a' Prophetiának ellenében vetet vala, teros gubernatores facillè agnoscas, & nemben különbözö tulajdon képpen-való Di- Prophetis subalterno genere diviso.
 aconokat, és igazgató Véneket, kik az Prophetáktól alája-való nem-berént meg-külömböz-
 tettek, érts könnyen rajtok.

Cornelius à Lapide Jesuita. Sokan eze-
 ket közönséggel értik akár melly Prophetiáról in Alt. Damasc. Multi hæc generatim
 és Szolgálatról, de mind az által helyesben accipiunt de quavis Prophetia & ministerio, veruntamen magis genuinè
 mondjuk hogy az Apostol Egyházi lelki ajándékoknak s' hivataloknak nemeit sámlál itt dicimus, Apostolum enumerare hic
 elö. charismatum & functionum Ecclesiasticarum genera.

Alább-is. Látod hogy az Apostol itt, Et infra. Vides hic Apostolum
 Egyházi állandó és örökös hivatalokat oszt két Ecclesiasticas functiones, stables & perpetuas in duo divisiss, &c.

Kéváns-é még többeket:

K. Szintén elegek ezek; ha úgy tettik mennyünk az Harmadik Bizonylagra. III. Bizonylág 1. Cor. 12. 28.

F. Az Harmadik Bizonylágot is Sz. Pál téfi 1. Cor. 12. 28
 Es némelyeket állatot az Isten az Ecclesiában először Apostoloknak, másodsor Prophetáknak, harmadsor Tanítóknak: annak utánna rendelt erőket, az után gyógyításoknak ajándékait, segélléseket, Igazgatókat (ihol vannak az Igazgató Vének) nyelveknek nemeit. Három rendbéli különbözéseket hoz az Apostol e'ben az 12-dik Réssben az lelki dolgok felöl bé: 1. χαρισμάτων, 2. διακονιών, 3. εὐεργεσιών, az az, a' kegyelmekben vagy lelki ajándékokban, az Szolgálatokban és az Tfelekedetekben v. 4. 5. 6. Az kegyelmeknek vagy lelki ajándékoknak kilentz nemeit sámlállja v. 8. 9. 10. Szolgálatokat pedig nyóltzakat, a' fel-vőtt igékben, olvashattya meg.

K. Minek-előtte meg-olvastam, azt kérdem mifoda dolgok ezek, s' egymástul mit különböznek?

F. Meltö igen meg-tudnod, hogy valamint ezeknek egyikéet a' másikért ne vegyed mikor ezekről szóllok. Az χαρίσματα kegyelem, avagy lelki ajándék, az, a' mi által alkalmas valaki az hivatalnak viselésére: az διακονία Szolgálat vagy hivatal, az Tíft, mellyben ember szolgál: az εὐεργεσία tfelekedet, az hivatalnak avagy Tíftnek tetele, példának okáért; az Prædicátorlág διακονία hivatal: az

tal: az Tanításra-való Alkalmatosság *χρησιμὰ* kegyelem, ajándék, az Prædicálásban-való fáradozás, a'nak tetele *ἐντέλεια* felekedés.

K. Ertem már. a' mi az Sámokat illeti pedig az 28-dik *ῥήματι* úgy nagyon, nyóltzak azok de nézd-meg tsak te-is, nekem úgy láttak, hogy tsak hársa azoknak Hivatal, avagy Hivatalosok: Apostolok, Propheták, Doctorok; Ezek hogy egymástul meg-külömböztetett Egyházi Szolgák és Szolgálatok legyenek, a'ban nincs semmi kétségem; hanem a' mik ezek után következnek: erők, gyógyításoknak ajándéki &c. mondhatni-e Egyházi Szolgálatoknak, holott inkább azokhoz szükséges rendkívül és ideig-való ajándékoknak mutatják azok magokat lenni: mert lá in abstracto tsak magokban, az ajándékuktul külön-válva említetnek; s-né talám ama három nyilván kifejezett hivatalokhoz adattatott köz ajándékok ezek? Ennek-felelte, ám bár ugyan Egyházi Szolgálatok, hivatalok lóttanak-vólna-is ezek; ki mondhatná már ma meg-mellyik mi vólt, kiváltképpen ezek: erők, segéllések, Igazgatók; és mellyik maradt vólna-meg mára, s-mel-lyik nem?

F. Tudom ki ünőjén fántás; egy Daniel Tilenus Silefai, először mi vallásunkon lévő, az után Pribekké lott Theologus, hán-torgat e'feléket: ki hogy sok estendőig-való Professorkodása, s-fép könyv irogatási után, az Arminianusoknak, igazabban Pelagianusoknak métegyében kapa; ségyelvén az Tengeren innen maradni, de kiváltképpen valami nagy firos állapotot nem remélhetvén ide ki, tsufot bé Angliában, holot már ott-is kezdet vólt az a' tévelygés serkedezni. Ott meg-értvén melly nagy gyűlölségben vótte vólna a' Király az Scotusokat, s-azokkal egyet értő Angliai igaz Reformatusokat, kiket ezért Puritanusoknak-is nevezet, hogy a' melly elegybe-legy s-nagyubb részét Pápista Egyházi törvényeket, s-rendeket (miméművek a' Püspökség s-több e'felék) nyakokban vét vala, nem akv-ták bé-venni, melly dolgok miat minémő nagy kegyetlenkedések este-

Ames. in
Puritanis-
mo Anglic.
Parker. in
Polit. Eccl.
&c.

nek először Scotiában, az után Angliában-is az istenfelő híveken, a' magok tulajdon atyokfiatúl, telik az historiák vélle. Minthogy pedig ezek az istenfelő emberek, nyomtatott írásokkal-is (a'hol serét te-hettek) bizonylástot lóttek az igazságról, a' nál bőnyebben fel-ger-jedt a' Király haragja, a' maga elébbi igaz értelmén (mellyet nem tsak vallot; hanem köz helyen Professori módon tanétot, alá-írálá-val ké-

val két úttal-is meg-petséret, ugymint Anno 1580. 1590 tüz 43
előbbeni értelmén lévő jámbor tudós emberek ellen mondom. ki Altar. Da-
nek a'kor tájban nagyubb kedvet-is nem tehetet senki, mint a' ki más mafe. Præ-
ellenben-való írással ezeket tsáfoltá, és mentül tsúfosban motkon. pag. 1.
dotta. Kapván ez alkalmatosságon Tilenus, mint hogy nem-is ra-
gadot vólt meg az nyelve, s-a' Vallásunkon lévő közt jó gya-
kerlott-is vólt, egy rüt könyvet írt az Scotusokra, mellyet így ne-
vez: *Paranesis ad Scotos, Genevensis Ecclesie Zelotas*. e'ben az Király-
nak akarván kedvet tenni, s-maga-is velle egy porázra tűzöttjével
ugyan derekasson bé-akarván fészkelődni, tsúfos mérges sókkal gug-
gollya sűdja, az Scotusoknak Egyházi Igazgatókat Presbyterek,
s-Diaconusok által, előbbi jó vallása s-hiti ellen mellyet írásban-is ki-
adot vólt. A' többi közt, ez Könyvében károgja azokat az dol-
gokat embertelen sókkal, a' mellyeket te itt rebesget; sőt többet-is
mond ott: Az-is bizonyos ugymond, hogy ez lelki ajándékok-
ban kegyelmekben, (1. Cor. 12. 28.) nem tsak Tilen. jam Armin. factum, in Pa-
az tsupán külső vagy pólári állapotbéli ferfi-
aknak, kik az ti magatok értelmé serént-is, ren. in Alt. Dam. Hoc quoq; certum
semmi Egyházi tistet nem viseltenek hanem est charismata hæc (1. Cor. 12.
nehánykor aszsonyiallatoknak-is jutot. Mik 28. &c.) non solum viris merè Lai-
lóttanak legyen tulajdonul azok az segéllések, cis, nulloq; etiam vestrá sententiá in
igazgatók, erők, noha talám senki tellyessé- Ecclesia munere fungentibus, sed
gel nem érti: mindazáltal senki hanem ha din- quandoq; etiam feminis obtigisse.
nye az sive, azokkal a' sókkal a' ti Presbyte- Quid propriè fuerint illæ ἀνδρῶν
riteket jegyezteni nem véli, mind a' dig-is mig καὶ βεβήσας, δυνάμει, & si nemo
azokat kik a' maves embereknek mihellyekből fortassis pœnitūs intelligat: nemo ta-
men nisi qui peponem cordis loco ha-
bent, vestros Presbyteros vocabulis il-
lis designari existimaverit, tantisper
dum eos, qui ab opificum tabernis, ad
illam πρῶσιον ascendunt, neq;
extraordinario dono, quod Amos ex
pecuario Propheta factus accepit: neq;
ordinario, quod legitimis Presbyteris
dari Apostolus 1 Timi 4. 14 ait, orna-
tos conspiciet.

Sok elegy-belegy fogásoskák ezek, s-látom hogy akado-
bennek: de isten segétségéből majd rendre ki seles belőlők.

K. No mit seles hát rejájok, mert noha fogásoskák nak mon-
dod, de alig ha ezek néked gondot nem adnak.

F. Gondom-is lés mindjárt rejájok. A' mi az első illeti, (miképpen te bē hozzád,) hogy ez nyolczaknak csak a' hárma volna. Hivatal, az több örök penig, azok mellé-való köz ajándékok; nem, áthat semmiképpen meg. Vigyázz az okaira. 1. mert oda fel elő-
 sámlálra volt már 8, 9, 10, ez hivatalokhoz szükséges ajándékokat, ezeket-is mellyeket te itt csak ugyan ajándékoknak vélés lenni, lásd-meg; azért már itt nem ajándékokat sámlál magokban, hanem az 5-dik yben-való fel-tétele szerint, az hivatalokat, egyébként csak fő-fapóretás, vagy zúr zavar volna ez: mellyet az Apostol Irása felől csak meg-gondolni-is nem illik. Lásd a' Beza Savait alább. 2. Az Apostol önnön maga mindjárt a' következő 29-dik v-ben igen-
 sēpen meg-magyarázza magát: *Avagy mindnyájan Apostoloké a-zok &c. mindnyájan erőké, vannaké mindeneknek gyógyításra ajándé-ki? mindnyájan nyelveken szólnak-e? nyelveket magyaráznak-e &c.* a' miket fellyebb in abstracto csak magában, külön fogva, itt már in concreto az ajándékúvról magyarázza, honnan valóságossá meg-tettzik, hogy az erőkön, öröknek tselekedőit, a' mint ki-is sejezé, mind-nyájan erőké; az gyógyító ajándékokon, az tudálatos Gyógyítókat &c, így a' segelléseken, igazgatásokon, a' Segellőket, Igazgatókat ér-ti. 3. mert a' bölts Isten az különbözö Hivatalok mellé, külömbözö de azokhoz hozzájok hasonlító f-kivántató ajándékokat (do-na analoga) rendelt, ugymint az Doctórságnak, melly alat mind az Scholai f-mind az Prædicátori Tanító érteik, Szolgálatya (diaco-niaja) mellé, böltseségnek s-tudománynak beśédét 8, melly a'hoz kivántató ajándék-is. így a' többi mellé &c. Meg-értetűk-vala-ezt fellyebb Rom. 12. 6: *Lévén penig nekünk különbözö ajándé-kink, az nekünk adattatott kegyelem; az az Eggyházi hivatal szerint.* Ha azért azok a' mik ez három első Szolgálatok (Apostol, Prophéta, Doctör) után sámláltnak, ez három hivatalokhoz adattatott köz ajándékok; tehát azokhoz mindenikhez kivántató ajándékok-is vol-nának azok; nem kivántatók penig mindenikhez, ugymint az Do-ctórsághoz, az az, Scholai f-Prædicátori Tanító-sághoz, (mert más az Apostolság dölga melly rend kívöl való hivatal volt;) Ugyan-is mettzene az Sz. Irás magyarázó mind Professor f-mind Prædicator rend-szerént, a' nagy tudáknak erejével, az gyógyító ajándékokkal, az sok külömb külömb nyelveken sállással, holot ezeknek mindeni-
 kének

kének bizonyos helyben kell rendszerént tisziben forgódnai; Irást az Irással egyben-verésből, Tselek. 9 22, magyarázni &c. hát nem azokhoz a' mind három hivatalokhoz kivántató ajándékok azok. 4. mert ez ajándékok gyógyítás, segellés, &c. az Apostolokon, Prophetákon kívöl egyebeknek-is adattatnak vala: hát nyilván az ezekhez illendő f-hasonlító hivatalokhoz képest; egyébként nem, az hivatal szerint, avagy a'hoz képest-való ajándékok lőtenek volna ezek, az Apostol elébbi tanítása ellen. Es így, meg-tettzik, hogy a-zok, a' kik az erőt vőttek, Tsuda-tévék; az gyógyító ajándékúvak, Gyógyítókat az Igazgató kegyelemmel fel-ruháztattak, Igazgatók &c. voltanak. 5. Az testnek f-test tagjainak hasonlatosságokban fel-tőt tzellya-is az Apostolnak, ezent mutattya világossan. Az testben vannak Fő, Szemek, Füle, Nyelv, Kezek és egyéb sok külömb külömb nagy és apró tagok: Ezenképpen vagyon az Ecclesiában, f-a'ban-való Hivatalokban. A' Fő, Christus, az Szemek, Füle, Nyelv, &c. Eggyházi fő Hivatalok, ugymint miképpen az Apostol itt sámlállya, először Apostolok, másodszor Propheták, harmadszor Doctörök, an-nakutánna erők, &c. és a' mint a' testnek tagjai, mind meg meg an-nyi tiszviselek a' testben, valósággal meg-külobözöztetnek az tehetsé-gektől, erőktől, mellyek által tiszteket tésik, mint az Szemek az lá-tásra, az Füle az hallásra, az Nyelv az sállásra-való tehetségektől &c. így ez nyolcz Hivatalok-is, az hozzájok hasonló ajándékoktól. Az-ért ezek nem a' lelki ajándékok magok, hanem a' hivatalok, mel-lyekhez azok kívántatnak. Ide valók f-ezt bizonyíttyák ez felsőb-bek f-alsobbak köz külömbség tévő igétskék-is: πῶλον, δούλον, ἑταῖον, ἐπιστάτην, ἐλά, először, másodszor, harmadszor, annakutánna, az után. Hogy penig nem így mondja, Erők által tselekedők, Gyó-gyítókat, Segellőket, Igazgatókat, &c. concretivē egyben fogva, hanem abstractivē külön, több terhes okai közör, az ekeffen sállási (Rheto-ricai) mesterseg szerint-való ékes és kedves beśéd-váltóztatás, melly-ben az Sz. Lélek-is (ez mestersegnek szerzője,) gyönyörködik. Ezek-hez képest fordéttá a' mi Magyar Fordétónk: adot ugymond, né-mellyeket segényeknek Segellőit, köz-segnek Igazgatóit.

Az második nehézségre, mellyben azt állatád, hogy ha fin-
 cten Eggyházi Hivatalok lőtenek volna-is ezek; má már ki tudhatná
 micsoda Hivatalok voltanak, ezt mondom, Sőt igen-is tudjuk. Az

Apostolokat &c. ki ne tudná, az Erőken, noha ezt némelly Theologus az Igazgató Presbyterekre magyarázza, nem egyebek hanem az nagy isdatételeknek, kiváltképpen az gonoszoknak meg-zabolázásában isteni erő által munkálkodói érteinek: az Gyógyításoknak ajándékjain, az elődedin való Anyas. egyházbeli isdálalos Orvoslok; az Segéléséken mindenikfele Diaconágok; az Igazgatófokon, az Igazgató Presbyterek vénnek, kiket oda fel *πρεσβυτεροι*nak nevezze; mert nem helyes a' mint Gualter, az a'kori keresztényeknek külső, világi ügyökben elő-állatott nem-Egyházi hivatalú emberekre magyarázza, holot nyilván Egyházi hivatalul említi ez Igazgatófokat az Apostolok némellyeket az Isten rendelt az Ecclesiában &c.

A'hol azt mondád, hogy azt sem tudhatni mellyike maradt fenn ezeknek a' Hivataloknak, s-mellyike nem; meg-tudhatod csak ez két regulát tudd-meg. Az mellyeknek okai, csak bizonyos időre nézendők voltak; azok magok is csak bizonyos ideig valók; A' mellyeké pedig mindenhaik, örökösök; azok magok is örökösök, mindenhaik. Es így az Apostollágnak, Prophetáknak, isda erőknak, isdálalatosan gyógyítóknak, tanulás nélkül külömb külömb nyelven Szólloknak okai, mint magad is jól tudod, csak ideig valók lévén, míg az Ecclesia fel-állatodott s-meg-erősödött, jez Hivataloknak magoknak is, csak ideig valóknak kellett lenniük. Mint míg az fiatal gyenge, gyamol kívántatik melléje, de ha nagy sává léssen, nem tartnak karót melléte. Ellenben pedig az Irás-magyarázások, s-a'béli köz helyen-való Intés-rételek, az Ecclesiának Istentől ki-adott Fenyétek által-való Igazgarása, és az Egyházi mindenfele külső szükségekre-való Gondviselések, mindenkör meg-kívántatván, s-űkfegek lévén az Isten Anyasentegyházában; bizonyval az ezekre-való Gondviselőknak is, avagy ezeket művelő Tísteleknek is, ugymint az Tanítóknak mindkét félének, az Igazgató Presbytereknek Véneknek, és Diaconoknak is, mindenkörön szükségességek kell lenni. Ertheted már mellyek az nyolcz Hivatalok közül, ideig-valók, s-mellyek mindenhaik.

Végezetre, a' mikkel továbbba is Tilenus babólgat, azok sem nagy dolgok. Hogy rendkívöl Asszonyállati rendnek is adattatott Prophetálsnak ajándékja, mint a' Philip Evangelista négy Leányinak, a' zal semmi a' mi értelmünknek nem árt, mert egy az hogy az az aján-

az ajándék rendkívöl és csak ideig-való volt; és így a' kiknek adattott rendkívöl-való Propheták is (melly Egyházi Hivatal) voltak, akár férfi, akár asszonyi nembéliek lőtenek legyen azok. Az 1. Cor. 11. 5. Títelek 2. 17-ben lévő példák koránt sem ide valók, maga álllye bár meg.

Az embertelen mótiskolódásával is igen messze nem mehet. Inkább az ő Feje tők, hogy az Presbytereknek műhelyekből-való felmenéseket oltfallya, holot Pál Apostol sőt Christus Urunk is műhelyből mentenek az Egyházi *πρεσβυτεροι*ra, Elöl-járára, (mellyről ide alább fogunk bővebben hallani.) Talám ő az Doctorlágra valami nagy Zászlós Uraságból lépet, scilicet! Dinnyévé vált fejében, az ő agya veleje, hogy olly hamar el-felejtkezett a' zokrul az tudós s-igaz és Sz. Pál 1. Tim. 4. 14. tanítása szerint-való Igazgató Vénokről, kiket maga mig a' korlatból ki nem ugrot, Frantz-Országban, Genévában, Belgiumba &c. látott, Philippus Mornaux, Sadael &c. Galliában igen nagy Ur emberek; Salmasius mostan, s-több fő Nemes emberek, mitsoda nagy hatalmas tudós Theologusok lőtenek legyen, nyomtatásban lévő sok Bép Irások, az Tilenuséinál nyilván nem utólsóbbak, ha meg-is nem haladják sok képpen, bizonylágot tesznek rólla. Altiaris Damasceni Author azt jelent, hogy az Scotiai Ecclesiákban is találkoznának ollyak, kik Tilenusnak ez irását Isten áldásából egészen meg-táfolhatnák. De maga is, sellentében mit mond egyút, az Ambros Doctor s-ellyebb említett világos Bizonylágítélet akarván homályosítani: az Sz. Irásnak tudása, a' köz emberben nehánykor nagyobb hogy nem mint Püspökben is. Ihol meg-sabadulék már a' gond-adástul.

K. En nyilván ezek ellen semmit nem mondhatok, mert mind így vannak; bár az jó Silesiai Uram is, illy martona okokért ne lőtt volna Pribekek.

F. Itt is már vegyük Theologusinknak értelmeket.

Calvinus. Az Igazgatófokai magyarázom a' Vénekre, kik az Fenyétekben Elöl-járók valának. Mert volt az első Ecclesiának Tanátja, ki az népet tíftelességes erköltsőkben zartaná, kik magok viseléssel, látott-hallottsággal, méltósággal egyebeket felyül haladnak, vala.

Calvinus in 1. Cor. 12. 28. Gubernationes interpretor Seniores, qui praesides erant disciplinae. Habuit enim prima Ecclesia suum Senatum, qui plebem in morum honestate contineret; qui gravitate, experientia, auctoritate praeceteris valebant.

Et Instit. l. 4. c. 3. § 7, c. 11.
§ 1. c.

Beza, in Loc. § maximè ad cap.
11. pag. 63. cont. Sara. Manifestè
Paulus 1 Cor. 12. 28. κυβερνήσαι
ab aliis sacris functionibus discernit.
Hunc autem locum quum sic eludis, ut
Apostolum dicas, non de gubernato-
ribus aliquibus qui Pastores & Do-
ctores non essent, sed de ipso dono guber-
nandi differere, nihil agis, dona enim
illa ante enumeraverat § 8 & 9 & de-
inceps. Hoc autem § 28 de ipsius
Christi in Ecclesia membris, & eorum
functionibus manifestè loquitur. Alios
enim constituit in Ecclesia, primum
Apostolos, &c. deinde potestates, dona
sanationum, opitulat. &c. Hæc autem
posterius posita abstractè, nomina, nisi
concretè accipias, pro personis ipsis ea
dona in Ecclesia exercentibus, Paulus
eadè temerè inculcarit, & ἐνεργήματα
cum ipsis donis permiscuerit.

In hac sententia sunt reliqui quoq;
Theologi ferè omnes super istum loc.
Junius, Piscat. Pareus, Diodat &c.

Ambrosius apud Alt. Damasc. Au-
thorem pag. 932. in hunc loc. Guber-
natores interpretatur eos, qui spiritua-
libus retinaculis erant hominibus do-
cumento.

Mennyünk az Negyedik bizonylágra.

K. Ha lehet ugyan derék világos, és sórúl sóra-való legyen
már az.

IV. Bizony- F. Olyan az 1. Tim. 5. 17; mellyet hogy ostan a' sókon' f-
lág 1. Tim. azoknak rendin ne akadozzunk, olvas Górogúl elsőben-el.

§. 17.

§. 1.

K. Οἱ καλῶς προεσώτες πρεσβύτεροι διπλῆς τιμῆς ἀξιοῦσθωσαν:
μάλιστα οἱ κοπιῶντες ἐν λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ.

F. No

Egyéb Írásban-is nyilván jelentí Cal-
vinus ezeket.

Beza. Sz. Pál 1. Cor. 12. 28. az Igazga-
tókat a' több Szent hivatalokúl nyilván meg-
külömbözteti. Midőn pedig ez helyett így a-
karod el-fordítani, mint ha az Apostol nem
valami olly Igazgatókról kik Pástorok és
Doctörök nem volnának, hanem az igazga-
tásnak ajándékjárúl volna, semmit nem mon-
dász, mert azokat az ajándékokat az előt szám-
láta vala elő. §. 8. és 9. f. az után. Ez 28.
dik §-ben pedig Christusnak az Ecclesiában
lévő tagjairul, és azoknak hivatalyokról nyil-
ván áll. Mert némelyeket rendelt az Ec-
clesiában, először Apostoloknak &c. az u-
tán eröket, gyógyításoknak ajándékot, legel-
léseket &c. Ez utólsan külön valva emle-
tett neveket pedig, ha őve fogva, azokkal az
ajándékokkal az Ecclesiában élő semellyekre
nem érted, Szent Pál azokat ismét ok nélkül
adná előnkben, és az tselekedeteket az aján-
dékokkal őve egyveléne.

Ezen értelemben vannak az több The-
ologusok-is, kiket helyebb be-hozék majd
mindnyájan, Junius, Piscator, Pareus. &c.

Ambrus Doctör, az Igazgatókat a-
zokra magyarázza, kik lelki tartóztatások-
kal az embereknek tanúságul valának.

F. No högy'edik e' Magyarúl, sórúl sóra-mönd-ki.

K. Így: az jól elől-járó Presbyterek Vének, kettős bethűlletre
méltoztassanak: leg-inkább az igében és tudományban munkálkodók.

F. Igazán fordítád, sórúl sóra-ugy- vagyon. Láto-dé-itt, a'
két fele Presbytereket Véneket? mert mikor azt mondja hogy az jól
elől-járó Presbyterek leg-főképpen az igében és tudományban fárado-
zók, kettős bethűlletre méltók, nyilván fel-tési hogy nem mind igében
és tudományban munkálkodók az Ecclesiának Venei, az az, nem
mind Tanétók, hanem vannak ollyak-is, kik a'ban nem fáradoznak,
nem Tanétók, hanem egyéb dolgaiban foglalatostkodnak az Eccle-
siának, az az, a' Tanétókkal igazgatták azt, mert προεσώτες προ-
σάμεινοι elől-járók.

K. Ez tagadhatatlan dolog, ezt a'zal nem fogharni hogy itt
csak idővel vénék értettetnének; mert eggy az hogy προεσώτες προ-
σάμεινοι elől-járó, elő-állatott Presbyterek Vének; másodszor mert olly
rendű vénék, minéművek a' Tanétók, azon eggy nevezet alá foglal-
tatván, mindenik οἱ καλῶς προεσώτες προσάμεινοι az jól e-
löl-járó vénék &c. Mennyitő kö ez az Papi fejedelemséget űző An-
gliai Püspökök Doctöröknek; hogy fel nem nyilt Istentől illy világos ta-
nétásra semek?

F. Nem tudod ám te-tálám, melly édes kontz az Ersekseg.
Püspökség: eggy eggy tsendes minden jóval bővölködő kis Fejede-
lemségek ezek, az Istentől állatott Királyok, Fejedelmek, többire csak
a' sullyát, a' baját viselik e' földi Fejedelemségeknek; ezeké nagy ré-
sént vesteg ülése a' sirja. még csak az utánnok tsódult Archi-Szól-
gáknak állapotok-is, el-érkezik sok jó Urasággal, ha meg-is nem
haladja. e' miatt kövéredett-meg sívek hogy értvén ne értsenek; a' tíf-
telleg f-a' világi nagy állapotok be-dugják az semeket.

K. Az Népek mit mondtak; mert nem volt titokban az Sz.
Pál világos tanétása tőlük: jó könyvek-is bővön forgodtak e' fele dolgok
felől kezekben?

F. Nem sokat mondtak; a' felettébb vizsgálóknak tömlöttel
f-eggyéb galyibákkal felelték; de hissem a' nélkül-is hogy mér-möndő
Tanétójokat az igaz mondásért, tíftekből le-hajigáltatni, szám-
ki-vetésre űzettezni, orrokat fülöket meteltetni, örök foglágra külden-
ni, láttak, néztek, f-még pedig törvényes sínek alá, mint ha az
törvé-

G

törvények ellen vétettek volna azok, ily hamis istentelen végezték: adván-ki, a' mellyek nyilván-való hálók voltak, az elegybelegy vallást helyén nem hagyó ártatlanoknak törben ejtésére. Hiszem elég felelet volt ez nekik.

K. Hallottam ez nagy kegyetlenségeket, de úgy tették megfizetett Isten nekik.

F. A' mi pedig Irásban-való feleleteket illeti, elő hozhatom azokat-is, de csak nyilván-való tekergések, Irás-vestregetések, f-magokkal ellenkezések azok.

K. Hogy, nem mind egyet, vagy csak egymással nem egyezős felelnek rá.

F. Nem, mert hiszem tudod hogy a' rosz házat fok elegybelegy tövel fokkal össze álló támaszokkal sokrak támogatni. En ha el nem

Alt. Damas.
918. 919.
3c.

K. Meg-hallom örömeit.

F. Egy Püspökös Theologia Doctor, Douvname György nevű, a'ban az Angliai nyelven-való Prædicationában, mellyet 1618. 17. Aprilis Lambethaban az Ersek Udvarában Püspök tételkor (igazán Erseki Udvarhoz illendő képpen) tölt, ez ígekből, Jelen. 1. 20. 7. Az hét csillagok az hét Ecclesiának Angyalai. hozván be hogy az Presbyteres Ecclesiák az ő leg főbb fundamentumokat ez 1. Tim. 5. 17. ben állatnak: Mellyre én ugymond, azt felelem, hogy senki az régi Atyák között sem mások a' mi időnk előtt, soha ezt a' helyet egyébről az Isten Igéjének hirdetőinél nem értette. Mellyet

Til. Paræn. c. 11. Nulli unquam Tilenus-is ostán fel-kap az előt említett könyvben cap. 11. f-nagy diadalom búzzal mustoráltatva, tépi mellyesű, süti, maga még meg sem fogta. Az Papistaktól vőttek költsónében e' legyvert. Egy Schulting nevű Papas Doctor-is, L. 11. pag. 107. szintén ezen

Schulting. L. 11. pag. 107. Illud Seniorum genus &c. quod inuenit Calvinus tuetur Beza, à mille sexcentis annis fuit ignotum Ecclesie Dei: Ecclesianak hírével: az egész regiségből egy proferri non potest ex tota antiquitate unum exemplum de talibus Senioribus.

Vegyük fel ezt, első feleletül mint hogy leg közzebb-is. Mit mondanál erre? Avagy im kötésben foglalom e' feleletet, f-talám inkább hozzá tudtál volna, mert úgy a' fogja jobban ki látni. A' melly magyarázat a' mi időnk előtt más fél ezer estendők forgása alatt csak egy Irónak-is elméjében nem tölt, a' nem igaz magyarázat. De ez a' Presbyteres Ecclesiák magyarázata az két féle Presbyterek felől Sz. Pál 1 Tim. 5. 17. ből egy Irónak-is más fél ezer estendők forgása alatt elméjében nem tölt: Tehát ez magyarázat nem igaz magyarázat.

K. Had tanulmányt én inkább, felelj te, mint hogy már én e' felelő mesterseges disputálásról igen meg-is felelkeztem.

F. Hadd-meg azért. Tilenus részéről leg-elsőben azt mondom hozzá, hogy hogy vagyon hát az, hogy Syntag. part. 2. Disput. 21. Thes. 36. bizonyos dolognak mondja, hogy az régi Ecclesiák idét mind az e' féle Presbyterek Vének, f-mind az Diaconok ből fog viselték tiszteket: vagy hogy más Tilenus láát volt már e'kor? Továbbá ugyan nem-is igaz e' nek az erősségnek első fogása avagy ága, mert az értelmes Gyermek-is tudja hogy argumentum à testimonio humano negativè non valet; az emberi bizonyítágból vő erősség, tagadásképpen nem következik: mivel vagyon minden időnek mértéke.

Ugyan-is vélték e' tudós emberek, hogy az Paterek minden Sz. Irásbeli helyeket értettek f-még pedig egészen, nem hogy írhattak volna mind azokról: nem gondolnám, mert Sz. Pál ki a' mennyei Academiában tanult, és minden Paterek felet való, Agoston mondta ként, mindjárt benne hagyná, ki nem ségyenli meg-valtani, hogy rész szerént tudunk, magát-is oda értvén, 1. Cor. 13. 9. Tsak az egy Mennyei Jelenésről írt könyvben, menyi Prophetia vagyón-még, mellyet nem egyéb hanem az egy idő fog meg-magyarázni egészen. Annakfelelte, a' Paterek-is szintén úgy el tévelyedhetés alá vett emberek voltak mint mi. Siralmas példa mellyet Maldonatus Iesuita in Ioh. 6. 53. (noha maga ellen) emlét: El-balgatom úgy mond, az Agoston és Innocentius értelmeket (melly Sz. Iánosnak 6. r. 53. dik versének hamis magyarázása-ból) majd hat száz estendők alatt volt fenn az Ecclesiában tudniaillik hogy az Ur vatsorája

Andradus in Alt. Damasc. p. 918.
Deus multa revelavit his seculis, quae
Patres latuerunt.

*Salmeron in Rom. 5. Disp. 5. ibi-
dem.* Quamlibet aetatem antiquitatem
semper detulisse, sed illud asserimus,
Doctores juniores perspicaciores fu-
isse.

az tsesemőknek is szükséges legyen. / Magok
az Pápasok, kiknek kohokból költ ez az erőf-
tegnék első része, nyilván vallást tesznek a'rol,
hogy az Isten sokakat jelentet ki ez időkben, a
mellyeket az Atyák nem tudának. Salmeron
Jesuita is azt mondja, hogy az régiségnek min-
denik idő mindenkor tulajdonos, de azt állat-
juk, hogy az Ifjabb Doktorok semessebbek volta-
nak.

Azért ha fentén Calvinus és Beza előt az Paterék között sen-
kinek fejében nem tőtt volna is az 1. Tim. 5. 17. ez magyarázatya,
mindazáltal nem következnek, hogy az igaz nem volna. Végezetre,
ha igaz ez első ág, az Hierarchicusok Papi-fejedelmessék mind a'
Vár alatt vesznek, az ő sok külömb külömb fele magyarázatokkal
(mellyeket mindjárt bé-is hozok,) holot azoknak csak mi része is,
még álmokban sem volt a' Patereknek esekben.

A' mi a' második ágar nézi a' kötésnek: De az Presbyteres
Ecclesiák magyarázatya, az két-fele Presbyterek felől, az Szent Pál
1 Tim. 5. 17 v-sére, majd más fél ezer estendők alatt, egy Irónak is
elméjében nem volt; e'ben is sámtalan az vétek. Mert először azt
kérjük, tudták-e ők mind azoknak az Irónak elméjeket, gondo-
latyokat, melyeket csak az egy Isten tud. De talám így érük, a'
menyiben ki irták úgy mondnak. Bátor de mi meg azt kérjük, for-
gott-e kezekben azoknak minden írások, holot tized része sem jött
azoknak ki nyomtatásban: csak a' mi az Ecclesián forgott sok lelki
festei fél-vefektől benne meg-maradhatot sem jöhetet mind a' mi
kezünkhez; a' mi kevés jött is, (kiváltképpen ez kezünkben lévő
helyre) igen kevés; a'nak is alkalmas része, nem az-e a' kinek neve
forog benne, hanem másé valakijé, amannak neve alatt, a' mint azok-
ban az Írásokban forgott-emberek jól érük. De csak ezeket is kap-
hatták-e mind vagy nem, bizonytalan; a' kiket kaphattak is, olva-
sták-e olly figyelmetesen, hogy mindeneket esekben vehetnek vol-
na; továbbá emlékezhernének-e mindenekre: ezek is mind bizony-
talan dolgok. Meg is vesztegethették pedig azokat is, a' mint hogy
az Purgatorius Indexek ki-kelesi után, bizonyval mind meg is herél-
teket.

teket. Lásd-meg, s-veled ösve az utaltul fogva-való Editiokat
nyomtatások az előttekkel; avagy csak a' melyeket Basileaban az
Reformatiojban nyomtatnak. Nagy tulajdonosát hát, a' mi a'
második fogásban olly bátrán fel-vesznek.

De egyébként is, ugyan nem igaz, hogy egy Paternek, egy
Irónak sem öklöt volna elméjében a' mi magyarázatunk. Hányfor
olvasa Tilenus, Dovunne &c. az Ambrus Doctor bizonylágtete-
let, melyet már kétszer is említettünk.

Második Feleletek (melly VWhitgite) ez: Az Egyházi
Szolgáknak némellyike csak praedicállo, némellyike Sacramentu-
mot szolgáltaott. ezek között a' praedicállo mondja leg-inkább ket-
tős tiszteleire méltónak. Felelj-meg e're.

K. Azon egy Tiszthez ugyint a' Pradicatorfoghoz-való ez
mind kettő: ughogy igazán Sacramentumat soha senki nem szolgálta-
hat, valaki nem Pradicator.

F. Mert láddé, csak a' praedikállo emléti, az leg-inkább
kettős betűlletre méltós, leg-inkább ughmond az igében és tudomány-
ban munkálkodók.

K. Az fő részt emléti az egész tisztelet érti.

F. Harmadik Fogások illyen: az igében s-tudományban nem
munkálkodó Presbytereken, érteinek azok az elődedin-való apróbb
Magistratusok az Ecclesiában, kiket az keresztyének állatnak vala, az
magok között lévő pereknek el-igazítására. kik felől az Apostol 1.
Cor. 6. 4. paratisolni is látatuk: Ha törvénykeztetek ughon azok fe-
lől, melyek ez életre való, a' kik a' gyülekezetben leg-alább való, a-
zokat írtessetek az felekben; igen neheztelven az Apostol hogy pogány
Birák előt perlettének. De ez mondasában Sz. Pál semmi rendes
Birákat nem paratisol állatni, hanem inkább ezt akarja jelenteni,
nem hogy Pogány Birák eleiben kellene tinek keresztyén voltotok-
ra egymást hurizolnotok, s keresztyén vallástokat meg-tsusoltatno-
tok, de inkább ha ugyan fény vedhesellen volna az kárétel egy-
más ellen, jobb volna az leg-alább-való atyafiakat is meg-bíral-
notok, s azokkal igaztatni-el dölgotokat. Pareus így áll hoz-
zá: Nem tanatsot ad itt az Apostol, hanem az Corinthusiaknak tse-
lekedeteiket seddi, kik illeitenül, olly alkalmatlan fogott Birákat
állatnak vala e'fele ügyekben, kik azokat nem tudván jól el-igazítani,
Pogány

VWhitgite
in defens.
cont. i Re-
plicam Car-
tywrighti.

Bridgeus
Defens.
p. 888.

Pareus in
Loc.

nehéz, bajos, és fáradságos 'f-sokszor vesztelemmel járó munkát is nem sajnálnak fel-venni, az igének és tudománynak hirdetése, 'f-a Christus igazságának előmozdítása mellett. Elronthatnád-e ezeket is.

K. Hogy mind együt mondád ki ezeket, talám nem emlékezhetsz nem rendel réjajok. Felelj magad.

F. Az Első (melly az rendben hetedik) az Diaconok felől, nem igaz, mert azok az Irásban 'sem Presbytereknek, 'sem hogy tudnám προΐσασθαι elől-járni nem mondatnak. Sőt Rom. 12.8. nyilván megkülönböztetnek az προϊστάμενοισι elől-jároltúl: ο προϊστάμενος, εν σπουδῇ: ο ελεων εν ιλαρότητι, az elől-járó szorgalmatosságban: az könyörülő (irgalmas) vidamságban. Az Másodikkal 'sem igen meglehet, mert az Ecclesiájában vesztég űlő πολυπράγμων sokban magát nem áto jó Tanító teher 'f-tésen is derekasb munkát az igében és a tudományban. Ennekfelelte tekéntsük meg, Rom. 16.6. 12. v. f-ben egy Maria Asszonyiállat felől, azt jelentí az Apostol, hogy πολλὰ ἐκοπίασεν, sokat munkálkodot; más egy Peris nevő felől is ugyan ezen főval, 'f-többeknek is ezen κοπιῶν ígét tulajdonétya ugyan ott: vallyon az félllyel járásért-e hogy áttokban sokakat tértettettek volna meg az Urhoz, holot ezt ott honn is meg-telekedheték, 'f-hihető hogy el-sem mulatták, de kiváltképpen az bé-vőte igazságért-való sok fenyevedésekben, és az fenetekkel-való jól tételekben mondja 'f-értí az Apostol hogy ezek ἐκοπίασαν munkálkodtanak. Az Harmadik melly a' rendben 9-dik az előtte-valót el-fordétya; mert ha minden Tanítóban három dolgok között, e kívántatik leg-inkább hogy az igében és tanításban fáradozzon, 'f-ez a' κοπιῶν munkálkodni; tehát az Ecclesiában vesztég lakó Tanítók is κοπιῶσι, 'f-nem csak az Ecclesiánaként félllyel-járók, mint állatya vala. A' mi magát az Fogást illeti, ez 'sem áthat meg, mert azt monda hogy azon egy Tanító Tíftnek, két, kísébb és fő tíftit jelentí az Apostol; tehát a' következőnek hogy a' melly Tanító nem praedicallana is melly a' fő tíft, mindazáltal a' jó életért és igazgatalért, ugyan καλῶς προεσῶς jól elől-jaro volna; holot rof elől-jaró inkább az, a' ki az ő fő tíftit el-mulattya, nem kettős betsülletre hanem sok fenyetekre, sőt (esére nem akarvan jőjni) le-vetésre is méltó volna az olyan; jay nekem ha az Euangeliumot nem predicallom.

I. Cor. 9. 16. Szükség az Episcopusnak az tanétásra alkalmazottnak lenni I Tim. 3. 2. Az negyedik és a' rendben 10-dik Fogás is, a' nyolczadiknak nagy romlására vagyom, mert ha az το κοπιῶν nagy fáradsággal és maga fogyatással-való munkát téfen, tehát nem igazán viteték ez fő ott csak az Visitáló, Ecclesiák látogató, circáló Tanítókra, mert több emésti helyben az Tanítók között, a' munka miat magát; holot ellenben, az Circalni ki-járók, a' ki menéssel éget soktak venni 'f-meg pihenni, ujlúni: itt minállunk Erdélyben, úgy tetzet nekem hogy ugyan kövérben (phiscé & ethicé) jötenek haza az Visitorok. De ugyan magában 'sem helyes ez a' Fogás, egyik-ért azért, mert a' κοπιῶν az mint példákban Ioan. Capellus in Defens. Discipul Eccl. Reform. § 36. apud Maref. in Disp. Pract. de Presb. th. 14. ut demus κοπιῶν esse plus quam πονεῖν, tamen qui sic πονεῖν, ut nolint κοπιῶν ii certe dici non possunt καλῶς προεσῶς.

postolnak, más főval mint μόχθος 2. Cor.

11. 27. (melly nyomorúlagos munkát téfen) élt volna. harmad-sor, vagy így élnék; az jól elől-járó Prædicátorok, kiváltképpen az prædicállók &c. vagy a' mint Beza feleli Saravianak, nem kellene az κοπιῶν munkálkodók után ez sok, az igében és tudományban, hogy élnék így: az jól elől-járó Tanítók, kiváltképpen a' kik κοπιῶσι igen nagy munkát téfnek: a' vagy hogy meg-kellene bomlani az Apostol rendinek, 'f-igy kellene lenni: az jól elől-járó Presbyterek az igében és tanításban, kettős tíftelekre méltóztatának, leg-inkább οι κοπιῶντες az nehéz és magokat fogyató nagy hasznos munka tévők. Láddé nem áthat egyik-is meg.

K. Derék nagy tudós embernek kelle a' nak az Bezának lenni; kevés főval hissem igen belő hozza őket. De mit jutata ez fogás essemben; hissem az kettős betsülletnek egyik része az bér fizetés?

F. Ugy mondam az elébb, hogy jelentetik az következő 13-dik versben.

K. Bezzeg hát én az Tanítóknak (kiknek mint Christus Szolgáinak, 'f-nekem Lelki Pástorimnak betsülletet tulajdonétek) örömeft nem lennék Fizető mesterek, mert hogy tudnám én fontban vetni, mellyik fáradoz 'f-törődöt többet, 'f-mellyik kevésbet, hogy a' berént ostanám

ostán a' kettős bethűletet, az az, a' bért; egyik részről. Melly nagy zenebonat is indíthatna ez köztök, holot egyik 'sem engedné meg hogy nem sokat, 'f-nehezen nem munkálkodot volna! sőt sokszor amá sőval jól tudó méltatlanbak, az együgyű méltóbbakat hátra nyomnák, 'fazoknak jutna több mind a' kettőben. Isten tehetne köztök igazat.

F. Ha ha ha ha ha ha! úgy lenne nyilván, hally kérlek má' fűp dologot is. ez jeles magyarázatú Uraim, e'féle fogásokat, *ultima*, mind az nagy Ersekek, Püspökök, Egyházi igazgatásbéli méltóságoknak állatására, 'f-emelésére koholnak; azonban nem vé. fedé-csedben mint rájok terítik hírek nélkül. Kik felől tudja e' világ, hogy praedikálásbéli munka miat nem eméscödnek, sejek 'sem láj belé, eleget alhatnak a' felől, mert azt egyebekre vetik, sőt az igazgatásnak terhét is az fok utánnok valokkal vitétik-végben. Hát ez magyarázat szerént nem érdemlenének, a' leg-utólsóbb Falusi Praedicator felet való jóvedelmet 'f-tísteletet is.

K. Ez valóban a' másikja. Vallyon nem sajdéttak-e magok is ezeket?

F. Meg-ítélhedd, de a' fűstöt el-nyelik a' melegejért. *Douname* György, az említett Praedicatorjában ez előt az ükőző előt farisarog, az ő Fogásával, melly már az rendben tízen eggyedik.

K. Mit vét vallyon az a' tudós ember hozzá?

F. Más fokkal többire ugyan azonokat feleli; a' mivel többet mond ez a' summája: Közfűseggessen a' Tanétóknak minden-némő tístiek, 'fazoknak végben vitéli jelentet nek ez ígékben *οἱ καλῶς πρὸς ἐσῶτες*, az jól elől-járók; ezekben pedig *οἱ κοπιῶντες ἐν λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ*, az ígében és a' tudományban munkálkodók, a' kiváltképpen valók. Meg-tudnálé ez tudós embernek felelni; ne sely semmit tölle mert nints igaz igye.

K. Ennékem úgy tettik, hogy tudós emberekhez illetlen (segyenlem mondani goromba) felelet ez: mert hissem a' praedikálás, a' Praedicatorfűgnak noha fő része, de nem minden része. Hogy hogy érdemlene tehát az több bethűletet, a' ki csak ez egy részét tselekebbi tístinek, annal a' ki annak minden részét jól végben vísi? mert így esnek e' magyarázat szerént az Apostol mondása: az jól elől-járó Presbýterek, az az, a' melly Tanétók közűseggessen az ő tísteket jól végben

ben vísik, kettős tísteletre méltóztassanak; de leg inkább az ígében és tanításban munkálkodók, az az, azok a' Tanétók, kik kiváltképpen való részét téfik az ő tísteknek, az az, praedicalnak; Es így a' méltóbb a' ki közűseggel Praedicatori tísteit meg-tselekedte, kevessebb bethűletre lenne méltóbb a' nál, a' ki csak egyiket vitte végben. Jeles kistanáts.!

F. Hellyessen mondod. Eggy tudós ember is *Andreas Melvinus* valóban fűjában adja *Downam*nak ezt a' sipöt. Lásd-meg alább. De ennek-felette gondold-el, hissem nem így mondja az Apostol: kettős tísteletre méltók, mivel, hanem így, a' kik munkálkodnak az ígében és tudományban.

Eggy fellyhűtske vagy on meg *Douname* fűeme előt: Nem lehet ugymond itt a' ígle közfűgközűl-való Véneket érteni, mert az kettős tísteleggen egyik részről bér-fizetés érttetik; az olyanoknak pedig nem soktak bért adni. De nem nehéz ezt el-hárítani: más tartozni, 'f-más adni. Igaz, nem adnak, mivel sok az Ecclesia fűűsege, hűdegek az emberek; ők-is látván azt, 'f nem-is igen fűűkűlkűdűvén, nem kívánnak, el-engedik az Ecclesiának, ki igazfűg szerént tartoznék azzal, mert azt mondja maga az Apostol mindjárt az következendő 18-dik vs-ben hogy méltó az béres az ő jutalmára: a' bizonyos estendők szerént való változás mint eggy ki. porlása ennek. Magok a' Tanétók-is fűabadok vólnának velle, hogy béreket meg-engednék, sőt kiváltképpen valamely nagy fűűkűseges tekéntetből, ugyan meg-engedeni-is tartoznak, mint az Apostol-is meg-engedte az *Corinthusi*aknak 1. Cor. 9. 15. mellyel mind az által Apostoli Tístie nem tölte: Így az Igazgató Vének ha fűintén bért nem vűfűnek is, ugyan igaz hivatalos Elöl-járók a' felől az Ecclesiában.

K. A' bizony dolog, hogy a' fizetés senkit 'sem Tíste' nem téfűen 'sem a' ből le nem vét. Szintén csak most őtlek elműmben, ugy emlekezem rűjára, hogy *Christus* Urunk-is 1. Cor. 9. 14. csak az Evangelium Hűrdetűőnek parantsolt az Ecclesia javaiból bért adni.

F. Tilenus fűűrűtené, hogy már ezzel az *Douname* homálylát; de nézd-meg nintsen az Apostolnál a' T S A K: töllyában fűints neki hogy *exclusivè* a' képpen ki rekefűve mondja ezt M. ert mikor az Ov Testamentumi Pápoknak, Levítűknak példájokból bizonyűtanára, hogy az Egyházi Tanétóknak fűabad vólna bért venni az ő

Ecclesiájoktól, hogy valaki azzal ne foghatna ki, (más úgy mond, az Új Testamentumi állapot) meg-előzésnek-is okáért állattya ez 14-dik vs-ben: az Ur-is úgy mond, így rendelte azoknak kik az Evangeliumat hirdetik, hogy az Evangeliumból éllyenek.

Ezek lőnek az Tizen-eggy magyarázatok, mellyekkel az Sz. Pál sēp világos savaít tekerék, farsarék (Szent Péter 2. Lev. 3. 16. savaiként) az nem álhatatossak: Lá egyyk sem álhatamag. Amienk penig igen sēp helyes, világos, és fundamentumos, ez lévén az értelme: Minden Presbyterek kik jól járnak elől, kettős betsülletre méltók; azok közül penig kiváltképpen a kik az közönséges Elöl-járásnak risti felet az igében és tudományban-is munkálkodnak, Doctorfogat és Prédicatorfogat viselnek. Isten kegy elméből már az velünk egyet értő Theologusunknak értelmeket halljuk meg.

§ II.

Calvinus Instit. l. 4. c. 11. § 1.

Paulus ad Tim. 5. 17. duplices facit Presbyteros, alios qui laborant in verbo, alios qui predicatione non funguntur, & tamen bene praevalent. Hoc posteriori genere, non dubium est, quin eos intelligat, qui ad inspectionem morum, & totum clauum usum instituti erant.

Idem in Loc.

Petrus Martyr Loc. Comm. Class. 4. l.

l. n. 10. Paulus hoc genus ministerii describit ad Tim. priori: Presbyteri duplici honore digni sunt &c. Hoc non tacuit Ambrosius cum eum locum exponeret &c.

Beza, & in istum loc. & maxime cont. Saraviam ad cap. 13. pag. 72.

Apostolus 1 Tim. 5. 17. Qui bene praevalent Presbyteri, inquit, duplici honore digni habentur, maxime qui laborant in sermone (nimirum Concionantes Pastores,) & in doctrina nempe Doctores. Ex his autem Pauli verbis, vestigiis Israeliticæ politiz, insistentis, à qua Ecclesiasticum nomen Synedrium auctore Christo de-

Calvinus. Sz. Pál 1 Tim. 5. 17. két

féle Presbytereket állat, némeltyeket kik az igében munkálkodnak, némeltyeket kik predicationban nem szolgálhatnak, mindazáltal jól járnak elől. Ez utolsókön kétség nélkül azokat érti, kik az erkölcsökre-való vigyázásra, és az külsőknek (fenyeteknek) egész gyakorlására rendeltetennek vala.

Ugyan ő ez helyi seles.

Petrus Martyr. Sz. Pál ex Eggyházi szolgálatnak nemet magyarázza az Timotheushoz először írott leveleiben. Az Vének kettős betsülletre méltók &c. Nem halgatta el ezt Ambrosius, midőn ez helyet magyarázná,

Beza mind ez helyi selet, s-mind kiváltképpen Saravia ellen; melly könyv mivel nem forog minden ember kezében, derekafon le-írom az ő savaít az 13-dik Rejből. Az melly Presbyterek jól járnak elől, kettős betsüllettel illetteffenek, leg-inkább a kik munkálkodnak az igében (tudniaillik az predication, Pástorok) és az tudományban, az az, a Doctorok. Ezekből a Sz. Pál savaiból penig, kik az

az Israel nemzetiségének igazgatásának nyomában jár, a honnan foly Christus rendeléséből Matt. 18. 17. a mi Eggyházi Synedriumunk Tanácsunk, nyilván esünkben vehetjük, hogy a kor más Presbyterek-is voltak az Ecclesiában, kik az lelki Pástoroktól és Doctoroktól, és sokkal inkább az Apostoloktól, Evangelistáktól és tulajdonul úgy hívattatott Prophetáktól, megkülönböztettek: miként tudniaillik az Ou Testamentumban-is az nép közül való véneket, az Pápák közül való vénektől külön itélik vala. Jerem. 19. 1. De ti ellenben ki-fogtok, s-azt mondjátok hogy Pál az közül munkálkodo igévelt &c. Ellenben penig ki nem láttya, hogy az Apostol az közönséges igét, elől-járni, elől-zéven, és ez elő-állának két nemeit valamelly harmadiktól, melly az is az Presbytersegre tartozik, megkülönböztetve sámlállya alá, kik is annak az harmadiknak előtte valók. Mert visfont ha az igét az tudománytul meg nem különböztetted, kellestlenül kettőztetett sóval élt volna az Apostol--- melly magyarázattya ez helynek; olly ristiának és hozzá valónak latzik ennékem, hogy ha annak valaki ellene állana (mellyet senkinek bosszúságára nem mondok) inkább vakmerőseggnek itélném mint jozan itéletnek.

Zanchius. Az erkölcsöknek megvizsgáló Presbyteri, az Urul rendeltettek az Szent Írásban, kikeről sáll az Apostol mind egyebűt, mind kiváltképpen az Timotheushoz írott első Levelében: így magyarázván az helyet Ambrosius és minden jó Magyarázó. Hasonlatosképpen Aretius, Junius, Illyricus, Bucanus, Piscator, Pareus &c. az Belgiumi Eggyházi Szolgálat, Lejdai Professrok &c.

fluxit Matt. 18. 17. manifeste colligimus, alios tum fuisse in Ecclesia Presbyteros, à Pastoribus & Doctoribus, ac multò magis ab Apostolis, Evangelistis, & Prophetis, propriè sic appellatis distinctos: sicut videlicet Seniores è populo, à Senioribus ex Sacerdotibus, in eodem Presbyterio distinctè considerabant, Jerem. 19. 1. At vos contra excipitis, Paulum usum esse verbo κοπιᾶν &c. Contra verò quis non videt Apostolum verbo προσηγορίᾳ generatiore præpositum, duas istius προσηγορίᾳ diversas species, à certia quapiam, ad Presbyteratum quoque pertinentè distinctas subjecisse, illi tertiz anteponendas. Nam rursus nisi λόγον à διασπαλίᾳ distinguas, superflua duplicatà voce usus fuerit Apostolus--- quæ hujus loci interpretatio tam mihi videtur simplex & genuina, ut illi resistere (quod sine cujusquam contumelia dictum sit) ἀνθαδείας esse potius, quam fani judicii existimem.

Zanchius Confess. c. 23. art. 7. Presbyteri Censores morum, à Domino in sacris literis instituti sunt, de quibus tum alibi Apostolus, tum maxime ad Timoth: sic illum locum explicante Ambrosio, & optimis quibusq; interpretibus.

Similiter Aretius, Junius, Illyricus, Bucanus, Piscator, Pareus &c. Liturgia Belgic, Profess. Leiden. in Synop. Purior. Theolog. Disp. 42. &c. H 3 VVhi

Whitakerus in prælect. apud Al-
ar. Authorem p. 925.

Illis verbis disertè distinguit Apo-
stolus Episcopos & Inspectores Ec-
clesiæ, si omnes duplici honore di-
gni, qui benè præfunt, maximè ii qui
laborant in sermone & doctrina, per-
spicuum est fuisse aliquos, qui non la-
borarunt. Nam si omnes fuissent ta-
les, sensus esset absurdus, sed *μηδισα*
ponit discrimen. Si dicerem, omnes
Academici, qui benè student, sunt du-
plici honore digni, maximè ii qui la-
borant in studio Theologiæ; vel in-
nuo non omnes incumbere studio
Theologiæ, vel insulsè loquor.
Quamobrem fateor illum esse sen-
sum maximè genuinum, quo Pastores
& Doctores discernuntur, ab aliis, qui
solum gubernabant, Rom. 12. 8. de
quibus in Ambrosio legimus,

Melvinum quoq; quendam, virum
apprimè doctum citat idem Author
contra Doctorem ex Manuscripto.

Heus tu Rhetorule. Num totum
minus aliqua sui parte? Num toto
officio ex omni parte naviter &
præclare fungi, est majore dignum ho-
nore, quàm fungi parte aliqua? Et
cum sit honoris tribuendi majoris &
minoris contentio, utrum majus ho-
noriarium operario debetur, propter
inchoatum & affectum in parte, quàm
propter consummatum, & perfectum
omnibus partibus officium. Si tu
prudentiâ tuâ artificiosa, duplicem hic
judicij Logici *μετρίαν* animad-
vertisses, defectum puta & inversio-
nem, melius totum hunc locum con-
struxisses hoc modo. Præsbyteri qui
benè præfunt digni sunt duplici hono-

Whitakerus. Azokkal az igékkel vilá-
gossan megkülömbözteti az Apostol, az Eccle-
sianak Gondviselőit és vigyázóit, ha mindnyá-
jan kettős betsültre méltók, a kik jól járnak
előls leg-inkább azok kik munkálkodnak az igé-
ben és tudományban, nyilván vagyón hogy
voltak némelyek, kik nem munkálkodtanak, mi-
vel ha mindnyajan olyanak voltanak volna,
az értelme képtelen volna, de az leg-inkább
tessen külömbseget benne. Ha mondanám, min-
den Deákok kik jól tanulnak, kettős betsültre
méltók, leg-inkább kik az Sz. Irasi tudomány
tanulásban munkálkodnak; vagy azt tépem
fel, hogy nem mindnyajan Sz. Irasi tudomány
tanulásba faradoznak, vagy hogy izetlenül sol-
lok. Minekokaért megvallom, hogy az az igaz
hozzá illendő értelme, mellyel ez lelki Pastorok
megkülömböztetnek másoktól, kik csak igaz-
gatnak vala, Rom. 12. 8. kikeről Ambrusiál ol.
vasunk.

Melvinus Dovvname ellen. Halláde
te orálo. Az egész kissebbé a maga valamelyik
részénél? Vallyon az egész tiszben serényen és di-
tseretessen el-járni nem nagyobb betsültre-e
méltó, mint csak valamelyik rész tenni a'nak?
Es holot nagyobb vagy kissebb betsültre adas fe-
let legyen az versengés, vallyon nagyobb betsül-
let illeti-e a' munkást, a' tisznek csak el-kez-de-
seért és résznyire illeteseért, mint a'nak
minden részeiben végben viteleért. Ha te, itt
mesterséges okoskodásoddal, az két fele Logikai
mesterséges el-titkolásra (az Apostol savaiban)
sámai tartottál volna, sokkal jobban hantor-
gattad volna meg egész ez helyet, ilyen módon.
Az Presbyterek vének, kik jól járnak-elöl, ket-
tős

tős tistességre méltók: a' kik munkálkodnak az
igében és tudományban leg-inkább, méltók a' ket-
tős tistességre. Nem külömben mint ha igy
irattatott volna: Valakik jól járnak-elöl, kettős
tisteleltre méltók, tehát azok leg-inkább kettős
tisteleltre méltók, kik az igében és tudomány-
ban munkálkodnak. Mert két magán-való kö-
zönseges állato mondások vannak ebben: ha nem
ha inkább akarnád egy rakottnak és ösve-fa-
glaltnak mondani, hogy ilyen formán esnek:
holot minden Presbyterek kik jól járnak előls
kettős tisteleltre legyenek méltók, tehát leg-in-
kább méltók kettős tisteleltre, a' kik munkálkod-
nak &c. Es igy már válaszd vagyón a' kérdése-
re, mellyel azt kérde; nemde ez igetske leg-
inkább, s'inte ugy külömbseget tessen-e a' dolgok
ban, mint az semellyekben, az tekéntetekben
mint a' mikben a' tekéntete k'agynékimeri már
elődben adtuk, az magad tulajdon Logicájából
hogy itt mint az dolgok, ugy az tekéntetek, mint
a' semellyek, ugy a' hivatalok megkülömböz-
ternek, nem ez igetskének leg-inkább, jegze-
által inkább, mint az egész mondással, s-a'nak
világos voltával.

Ezekből az Három fő Locusokból, akarám állatni az Presbyteriumnak isteni
méltóságát, hogy az Apostolok, nevezet serént Szent Pál Levelebeli tanétási-
val is meg-mutatta, hogy Christusnak azokat az Sz. Mat. 18. 17-dik &-ben-
való savaib, Mond az Ecclesianak-meg, az Presbyteriumról kellyen érteni.
Hozhatnék többeket is bőfeggel, mellyek közöi ama' három igen nevezetes
vólna: 1 Thess. 5. 12, 13: Kérünk benneteket Atyámsiai, betsüllyetek a' kik
munkálkodnak ti közöttetek, és nektek előttetek-járók *προισήμενοι* az Urban
fiutenek titeket. Es azokat felötte igen seretendőknék tartásatok, az ő munká-
jokért. Istmet Sid. 13. 17. Engedjete a' ti vezéríteknék, mert vigyáznak ők
a' ti lelkeitekért, ugy mint sámadók, hogy örömmel művellyék azt, és ne sohaj-
tozz az: mert az nem hasznos nektek. 1 Thelek. 20. 17, 18. Követekei küldvén

penig?

penig (Pál) Miletumból Ephesusban, hivata az Ecclesiának Presbyterit (Véneit,) s-monda nekik. Figyelmezzetek magatokra és a nyakra, mellyben az Sz. Lélek rítkeket Episcopusokká (Vigyzókká Gondviselőkké) tőrt, az Isten nyájának legeltetésére &c. Azt kérdem miért nevezi itt illy közönséges nevezetekkel, mind magokat az Eggyházi Szolgákat s-mind munkájokat: a kik ti közöttetek munkálkodnak. Elöl-járaitok, Vezéritek, Presbyterek, Vigyzók, Gondviselők, vigyznak Lelkeitekért, figyelmezznek az nyakra, legeltetik Beza Cont. Sarav. ad Cap. 19. azt, melly-is köz az Igazgató vénekkal, lásd pag. 49. Inquis (Saravia) Presbyteros istos & eosdem Episcopos Ephesinos, dicit Apostolus, ad Ecclesiam Domini salubri doctrina pascendam fuisse à Deo constitutos. Quasi verò Ecclesiam non pascant etiam doctrinā Presbyteri &c. Imò quid differt illa publica verbi divini prædicatio pastorum propria, ab ea quæ in Consistoriis exercetur, prout argui, instrui, in-crepari, vel consolatione juvare hos & siniten meg-elégedhetel ezekkel, csak el ne le-illo oportet, quàm eò, quod illa est, lejtse. communis cœtui, illa privatis ad presbyterium citatis propria &c.

K. Hát a felől mit monda, mellyet Brightmannus az Jelen 4. részében lévő isodálatos látásból hoz ki: mellyet én csak siniten most érttem.

F. Jól jutatod esemben. Hallyuk-meg először az ő magyarázattját, s-az után tégyünk ítéletet róla. Így vagyon a látás: Látám, és imé egy meg-nyilatkozott ajtó vala mennyben &c. Es imé egy Királyi Szék tétetett vala le az Egben, és ül vala az Székben egy valaki. Az ki penig az Székben ül vala, tekintettel hasonlatos vala, az Jaspis és Sardinus kőhöz, és az Széknek környüle vala sivar-vány, melly hasonlatos vala a smaragdhoz. Es az Széknek környüle huszon-négy Székek valának, és az Székekben látek állni huszon-négy véneket, kik fehér ruhában öltöztek vala, és fejekben arany coronák valának. Az Királyi Székből penig jöynék vala ki villámások, és menydörgések és szoratok, és hét tűz lámpások égnek vala az Szék előtt, mellyek az hét Isteni lelkek. Es vala az Szék előtt üveg tenger, hasonlatos az Crystályhoz, és az Szék közöt s-a kik az Szék környül valának,

nek négy lelkes állatok, mellyek semekkel mind elől hátul tellyesek valának. Az első lelkes állat hasonlatos vala az Oroslánhoz, &c. Es a négy lelkes állatnak külön mindeniknek körös körül hat hat szárnyok vala, és belől rakvák valának semekkel &c.

Az Egen itt, mellyben az le-tétetett Széket láta, az Christusnak e földön lévő Ecclesiáját érti, (mint egyéb magyarázók-is.) Mondja penig ez látásban foglaltatni az egész Keresztényi Ecclesiának példáját világ végezetig, mellyhez képest kell minden külön külön lévő Ecclesiákat intézni. Az Székben ülő az igaz élő Isten, az Atya, Fiu és az Sz. Lélek, kik az három drága köveken, az Jaspison, Sardinuson, és Smaragduson ábrázoltainak, mellyeknek ssep illendő sfontos alkalmaztatást ott meg-olvashatni, az Szék környül lévő huszon-négy Székekben ülő, fehér ruhában öltözött, coronás, meg megannyi Vének, az nagy lelki méltóságú sámos Hívek az Ecclesiában, kiket Christus Királyokká és Papokká tőrt Istennek. Jelen. 1. 6. Az Székből ki-menő villámások, menydörgések, &c. az Híveknek oltalmak az ő Ellenések ellen: Az előtte lévő hét Lámpások, az Sz. Léleknek belső bőszes és elégseges kegyelmi, az Crystály üveg tenger, az idvelességnek külső eszközei, mellyek nem olly homályosak mint az Ou Testamentumiak, az sűrű és sötétes testü réz tengernek példájában; hanem világosak mint a Crystály üveg. A Királyi Szék és a körös környül lévő Vének közöt álló négy lelkes állatok, az Istennek Eggyházi Szolgái, kik az Néppel együt magokat Christustól megváltattaknak éneklik, Jelen. 5. 9. és az Isten Laz nép közöt kövességet viselnek, 2. Cor. 5. 20. kik az Könyörgésekben és háladálokban az Híveknek előtők sálnak, v. 9. Négyek ezek, az le üli Gyülekezetnek négy oldal formája sserént, hogy minden felé el-érkezzenek: mellyel jegyeztetik az Christustól adatatott Eggyházi Szolgáknak az Ecclesia igazgatására való tellyessége, s-elegendő volta világnak mind a négy részre, a kiknek mindenütt ugyan azonoknak s-nem külömbözőknek kell lenniük emberi tettés sserént. Az Szemek mellyekkel azok az lelkes állatok elől és utól rakvák, az Isten dolgaiban-való amaz méltóságos nagy semellességnek és bőszes értelmnek tellyessége, bő-volta, mellyel az Eggyházi Szolgák fel-ékesítették az ő kövességeknek viselésére, Világ világossági lévén ők, mellynél az Világlát, vakoknak vezérin &c. Matt. 4. &c. Az négy formájú abra-

biázatok, az Oroslán-e, ökör-e, Ember-e, Saskefelyű-e, az Egyházi Szolgáknak Erős vőltok, munka tehetőségek, okos vőltok, földi dolgok felet-repülések; és az Első Időbeli az üldözés szenvedésben egész Constantinus Tsásárig Oroslán erejű Egyházi Szolgák, Jelen. 6. 1. 2. 3. 4. &c. az Másodikban a' túl fogva az Reformatioig az Antichristusnak igája alatt, sok külömb külömb emberi találmányoknak terhes málhái miatt, vonó f'iga viselő Marhákhöz hasonlók, az Harmadikban, Viclef, Lutherus idejéktől fogva, ki vetvén az baromijármot nyakokból, Istent okos rístelettel Rom. 12. 1. tisztelők, a' Negyedikben, Saskefelyűi élelten látással, f'az ég felé emelkedéssel fel ruháztattak, kiket is az Sidók meg-térése fog hamar időn ugymond, magával hozni; A' hat szárnyok körös környül, nem el-sakadásra, hanem kés segétségre valók minden felé, mellyek az lelki Tanétók mellé adattatott, Igazgató Vének és Diaconok; kiknek Egyházi főlgályokban való serény forgolódások által, az Ecclesiái Hivatal boldogul mint egy ugyan repülve megyen elő. Az Szemek az Szárnyakban, az főrgalmatos lelki cirkálások, vigyázások, figyelmezések az Isten nyájában, kinek kinek maga-viselése, és egyéb főkséges főlgályokra, miként az Igazgató Véneknek és Diaconoknak hivatalyok kívánnya. Az Szemek az Szárnyakban benn, és azok alatt, jegyzi, hogy az Egyházi Szolgáknak a' magok Nyájára kellyen vigyázni, 1. Pet. 5. 2. nem penig a' másra, Ezzel rekesü-bé: Illyen Sátor Hajlék mutatott a' hegyen Mosesnek; f'a keresztyén Ecclesia is ez formára éppéttetett az Apostoloktól.

K. Tsudálatos és gyönyörűséges főp mennyei titok, mitsoda a te ítéleted, felölle?

F. Meg-tetizik innen ez Embernek igazán-való Brightmann vőlta, (melly fő Tündöklő világos embert résen) az Jelenés titkos és mélységes Prophetiainak igazán prophetiai lélekkel-való magyarázálásában. Ennékem el-ámúlt az elmém ezeken. Ez után hová tovább mind jobban jobban meg-világosodik ez, holot az Presbyteri-umos Fenyérték és Igazgatás is mind inkább inkább terjed, f-jöddő-gél senyességre: míg az meg-térendő Sidóknak keresztyén Ecclesiájokban ez leg-derekasban bé-is tellyesedik.

Igen javallya ama tudós Parkerus, Polit. Eccl. 1. 3. c. 13. p. 133. ez főlt Brightmannusnak magyarázatyát, sőt fel-is véti ezt erősségül:

göl: Miként ugy mond, az Sátornak formáját látta Moses a' hegyen, a' mellynek példájára kell vala mindeneket csinálni; így az Uj Testamentumnak formáját látta Sz. János is az Egben, Jelen. 4. mellynek minden Ecclesiák példájának kell lenni.

K. Vallyon mint vőttek ezt az Hierarchicus Papi Fejedelmes Uraim; mert vagyon már közel ötven estendeje a'nak az Könyvnek?

F. Parkerus hozza bé az emlelt helyen, hogy Downame György tagadta hogy itt az Ecclesiának az ő Elöl-járói által való igazgatása jelentetnék, hanem a' világe az Angyalok által, mint Ezechielnél 1. részében: mellyet igen ravaúl is tselekesik, mert ha azt meg-engedné, mindjárt elől-járóban azt is meg-kellene engedni, hogy az Tanétók magok között mind egyenlők, mint ez négy lelkes állatok.

K. Mit felel Parkerus?

F. Azt mondja hogy más az, az Ezechielnél-való látás, ha külö-képpen hasonlít is ehhez: mert ez az égben mutatatik (az Eg penig az Jelenésben az egész látható Ecclesiát jegyzi;) azért csak az Ecclesiáról is vagyon ez; az Ezechielnél-való penig nem csak az Ecclesiáról, hanem Istennek még az Ecclesián kívül-lévő főgányok között való igazgatásáról is. Hogy csak az Ecclesiáról-való legyen, penig ez látás, meg-tetizik Jelen. 5. 8. 9. 10. v. sőt, holot ez lelkes állatoknak és véneknek temjenező főstyők, sentek imádlágának neveztetnek, f-magok az lelkes állatok, f-vének az báránnak vérével mondatik hogy meg-váltattak, minden ágból, nyelvből és népből, &c. és végezetre, hogy Királyokká és Papokká tetetnek; mellyek csak az Ecclesia tagjaira illenek.

K. Hát mi az oka hogy mind két helyen azon forma Lelki állatok vannak?

F. 1. Azért hogy előnkben adattassék, hogy mind két fele, az az, e' világnak és az Ecclesiának igazgatásában ez közök által tselekesik Isten. 2. Mert főkása az Sz. Léleknek az Uj Testamentumi Látásokat az Ov Testamentumaihoz alkalmaztatni. 3. Mert azon méltóságot kellez az Sz. János Látásának is meg-serzeni, melly az Ezechielenek szerzetett vőlt.

K. En nyilva ezt az főp prophetiát is az Bizonyságok közé főamlálom; legyen ama felső hármákkal együt, mellyeket te csak főamban sem vől, nyolizadik.

F. Te dolgozod legyen az; én azonban az Harmadik Karbéli Bizonyításokra megyek által; mellyben az Apostoloknak élő Tselekedetekből hozok már Bizonyításokat.

V. Bizonyítás az Apostoloknak Tselekedetekből.

§ I.

III. Karbéli Bizonyítások az Apostoloknak élő Tselekedetekből.
Elsőben is pedig az Apostoloknak amaz emlékezetes Gyűléseknek Példáját emlétem, Tselek. 15. 6. &c. 7. mellyben nemcsak Apostolok, hanem Presbyterek, kétféle nélkül az köz nép között is; a kik értelmessék voltak v. 6. 12, 22, 23. &c. sőt egyebek is a kik oda akartak menni, jelen voltak, ugyan ott. Egyben gyűlének azért az Apostolok, és az Vének hogy ez dolog felől végeznének. az 22-dikben: A kor tették az Apostoloknak, az Presbytereknek, Véneknek, egész az Ecclesiával, hogy közölők válasszott embereket küldjének, v. 23. Es hogy azok által ezeket írják: οἱ ἀπόστολοι, οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ ἀδελφοί, az Apostolok, az Presbyterek és az atyafiak, azoknak kik vannak Antiochiában &c. Köszöneteket írnak &c.

K. Ha né talám még akkor a fele Igazgató Presbytereket nem is állattanak volt?

F. Ha Ecclesiákat állattanak, kétféle nélkül is ilyen Vének is állattanak, mert ezek Egyházi Szolgákul rendeltettek. Mofesnek erős paránsolattal, s még pedig az ábrázoló dolgoknak dolgában megvala hagyva: meg-lásd ugymond, hogy mindeneket, az hegyen te neked meg-mutatott példa szerint csinálly Sid. 8. 5. Mos. 2. kón. 25. utólf. 7: kétféle nélkül ezekben sem volt szabad, az eleikben írott formátul, példátul csak egy köröm feketénnyire is el-távozni; egyébként igen nagyot vétetnek volna ki-adott tanúságok ellen. Ha azért valahol e'kédig Ecclesiákat rendelték volt, rendelték kétféle nélkül, Tanítókat és igazgató Vének is azoknak tanításokra és igazgatásokra. Olly igen hittenek is ezzel az Apostolok, hogy azt be-

Beza Conr. Sarav. pag. 124. Apostoli félti Beza: az Apostolok ugymond, mihelt vas simul atque Fratres aliquos collegant, nihil fuit illis antiquius, quam ut vel per se, ut: Act. 8. 14. & 14. 23. vel per alios ad hoc ipsum missos, Act. 11. 22. Tit. 1. 5. Presbyteros; id est, Pastores, Doctores, Presbyteros καὶ βεγγή-
Tselek. 11. 22. Tit. 1. 5. Presbytereket, az az, Tanítókat, Doctorokat, Igazgató Véneket, a' mennyire lehetleges vala, rendelték; kiknek igazgatásokra bíznák azokat az Ecclesiá-

Ecclesiá-

Ecclesiákat; ezt pedig tselekedtek nem ma- delectu facit arunt, ex fratrum suffra-
gok tetteiből, hanem mint a' Mátyás és a' gius delectis.

Diaconok válasszásaiban is tselekedtek, az Atyafiakkal való voxolítás által, mellyet a' kor csak kéznek fel-tartásával művelnek-vala, Tselek. 14. v. 23. Másodszor, már az előt az Diaconokat bé-vőrték vala az Ecclesiában, Tsel. 6. v. 5. 6; sokkal inkább hát az Igazgató Véneket, kik mind szükségesb s. elsőbb Egyházi Szolgák; s mind nyilvánfogsb rendelési azok Christnak. Ennek-felelte, ha az Apostolok az Szegényekre-való gondviselesben, segedeket kívántak s. válasszattak magok mellé; avagy nem volté igen szükséges hogy az Igazgatásban is Segédök lőttek legyenek mellett, hogy ez aránt is a' praedicálásban ne eset legyen akadályok holot az Ecclesiái Igazgatás nem kissébb (ha sokkal nem nagyobb) hátra-maradásokra eshetet az praedicálásokban, kíváltképpen olly nagy főnöcs Ecclesiában, minémő az Jerusalemi volt, mint a' melly annyi fele Nemzetsegekből állot, Tselek. 2. 9. &c. Végezetre, gondoljuk-e, az tizenkét Apostolok az Atyafiaknak paránsolnak, hogy válasszanak magok közül hét jó bizonyosságú Sz. Lélekkel, s böltséggel telyes férfiakat, Tsel. 6. 3. az a' kérdés, ha rendeltelenül tselekedte-e ezt az egész elegyes sokaság, holot ugy semmiben elő nem mehettenek volna, sőt csak libongás lőtt volna minden dolgok; avagy inkább bizonyos Személyeknek kellett rendnek okáért az egész tselekedetet igazgatni, ug' mint magyarázni a' dolgot, a' híveket kérdezni, tetteiket venni, &c. kik is o'ráan az Gyűlésnek Historiájában Senioroknak, Véneknek hivattanak, meg-külömböztetve az Apostoloktól és a' több Tanéványoktól, Tsel. 15. 2. 6. az értelmes olvasó ítéllye-meg. Harmadszor, tekints-meg az előbb emlétt 14-dik versnek 23-dik versét: Es mikor ők (Pál és Barnabas) kéznek fel emlésebeli jel tétellel, minden Ecclesiáknak Presbytereket (mind Tanítókat Igazgatókat) rendelték volna &c. Ihol a' Synat előt-való vitélt dolog ez, mint a' z Historia rendi mutatya.

K. Ha talám csak Predicator Presbytereket kell mindenütt érteni?

F. Sz. Pálnál ez fő Prasbyter, minden hozzá-tétel nélkül, két fele, Elöl-járókat tében, a' mint 1. Tim. 5. 17-dik v. ből, fontoljan meg-érted: azért holot határozatlan emleki Sz. Lukás, az Presbytereket

reket; az Igazgatókat-is itt éri. Oltán ha ugyan erőssan állunk hozzá; honnan bizonyíthatni-meg-hogy *Tselek is ben*, az Presbytereken Prædicátorokat kellyen érteni, holot még ekor az Apostolok magok voltak jelen Jerusalemben, magok forgolódtanak az prædicálásban *Tsel. 6. 2. 4. 5.* Ha ő kivöltek ugyan ott és a'kor más Prædicátorok-is állattattanak vól, még penig olyan nagy számmal, mi az oka hogy vagy egy betsűtskével fel-nem jegyeztet, mert (*Judas, Silas, &c.* rend kivöl-való Propheták vólak, *Tsel. 15. 32.*) Ennekfelele hísem *Tsel. 6. 2.* azért tette nek az Apostolok Diakonokat, hogy ő magok az Prædicatio s-Könyörgés-tételekben el-vonodás nélkül el-jarhatnának: ha ott olly sok Prædicáló Presbyterek vólának, nem helyes lőtt volna az Apostoloknak okok, mert ez sok Tanítók mind kettőben segélhetének vólna nekik, s-nem vonódtanak vólna-el a' többb tisztéköl.

K. *Vgy vagyon. Mondhaté még több ilyen példát?*

§ II.

F. Mondhatok. Sz. Pál 1 Cor. 5. v. 1, &c. emlét egy fertelmest, ki az ő mostoha annyával paráznalkodot vól, kit mindazáltal az Corinthusi Hívek közölték senyvedtenek. Mellyért az Apostol igen kemény levelet ír rájuk, azt írja a' többi közöt v. 2: *meg fel fuvalkodtatok s-nem keseregtek*, hogy kivettétek vólna közöltétek a' ki ez bűnt tselekedte. Meg-haggja azért nekik mit tselekedjenek, a' maga voxát s-avát-is hozzá el-küldvén nekik v. 3, 4: *En testel ugyan távol de lélekkel veletek léven, immár mintha jelen vólnék úgy ítélem* (az az, ez az én vox-om) *hogy a' ki azt tselekedte, Ti és az én lelkem* (nem akarván csak maga sejtől tselekedni noha Apostol vala: és magát-is utolb emlétvén, hogy valáki a' fele Gyülekezetekben főseget magának ne tulajdonétson: az Corinthusiaknak-is hirekkel legyen, hogy őket, nem csak bizonyfágul, hanem mint ez ügyben rendes bírakat úgy fogja maga mellé,) *a' mi Urunk Iesus Christusnak nevében* (az az, parantsolattyára Mat. 18. 17, segítségül híván az ő nevet & 20) *egyben-gyűlvén, a' mi Urunk Iesus Christusnak hatalmával* (mellyel az ő Ecclesiáját meg-ajándékozta Mat. 18. 17,) *az olyan adattassék az Satannak* (vettesték-ki a' Gyülekezetből mellyen kivöl az Satany uralkodik, úgy tartatván mint Pogány és Fúkar) *az testnek veszedelmére &c.*

K. *Az egész sokaságnak parantsol itt Szent Pál! vagy ha csak a' Presbyteriumnak, hogy ki nem nevezi?*

F. Az

F. Az Apostol ez előt fel-állatván már Corinthusban az Egyházi rend-tartást, s-a' berént-való igazgatók alatt léven immár, az az Ecclesia, nem vól fűkűleges, mert értettek rajta az Elöl-járók. Mikor valamelly Városnak ir ember, tudják jól a'nak Elöl-járói, kinek kellyen a' levelet el-venni, s-a'ban lévő dologról gondot véselni.

K. *Meg-is ha lehet közelebb állj hozzá!*

F. Tekintsünk a' második levélben-is ezen dolog felől; 2 Cor. 2. vagyon meg-írva hogy, az Corinthusi keresztényének nem véven nagy esre az Apostol-intéset, mindjárt hozza fogtak az fertelmes ki-vetésehez: az meg felemlik és felelté igen meg senytyolodik; melly értésere elvén az Apostolnak, ir az Ecclesianak Corinthusban, mellette, ne hadják nyavalyást az keferűsegtől meg-emeztetni, vegyek bé közikben, meg-banván banván már rut vetkét: *elég* úgy mond & 6, *az ollyannak az Többektől származott meg-fenygetés.* Láddé az Többektől mondja, nem mindnyajokiul. az Görög ige πλειον (az mellyel itt él) az Sz. Írásban nagyobb: méltóságosb-is tesen, mint Sz. Matenal 12. 41, πλειον ιονα, πλειον Σολομωνισ nagyobb Jonaénál, nagyobb, méltóságosb Salamonnal: itt is ezen az értelme, η υπο των πλειονων, melly az nagyoboktól méltóságosbaktul, az az, az öregekiül Elöl-járókiul (az Presbyteriumban) származot.

K. *Valóban világos példa, nem tudom már ki mondhatna ez ellen.*

F. Hogy magamtul gondolt alkalmaztatásnak, penig ezt ne gondollyad, hallyuk meg-ker három Theologusinknak értelme-ket e' felől.

Ursinus. 2. Cor. 2. 6, a' többektől. *Ursinus Explicat. Catech. Quest. 85 in Appendice pag. 623. Edit. 1621*
Innen erősfetetik meg, hogy Christus az Ecclesia Eleit mondja Ecclesiának, s-nem az őve elgyedett népet. Mert az meg-senyetés az Ecclesia Presbyteritől és Elejitől lőtt.

Bucanus. Sz. Pál 2 Cor. 2. 6. *Elég* úgy mond, az ilyen embernek az meg-fenygetés, nem a' magán való, nem-is az közönseges az
Bucanus Loc. Comm. Loc. 44. q. 13. Paulus 2 Cor. 2. 6. Sufficit inquit, istiusmodi homini ista increpatio; non pri-

vata

γὰρ οὐκ ἐστὶν δημοσία, coram tota Ecclesia, egész Ecclesia előtt, hanem az többektől, az azo-
sed ὑπὸ τῶν πλειόνων id est à pluri- a Presbyteriumban lőtt.
bus, nempe in Presbyterio facta.

Piscator in Loc. Nomine τῶν πλει-
όνων intelligit Seniores Ecclesie
Corinthiacæ.

Piscator. Az többeknek nevezetén érti
az Corinthusi Ecclesiának Vénéit.

§ IV.

K. Hát ez Tit. 1. 5 Ez dolognak okaért hagyatalak ugy
mond, én tégedet (Tite) Cretaban; hogy a' mik meg meg nintse-
nek, helyre állassad: és rendely városoként Presbytereket, miken-
pen én tenéked előben rendeltem; ugyan ide tartozó példái, az mine-
ám Beza-is oda fel meg-jegyzé:

F. Igen-is; Mert így tanulta-vőlt az Apostol Christustul,
igy-is adta-ki, mint hű Sáfár 1 Cor. 4. 2.

K. Tsakhogy az következő igékben ki-adott tanúság, ugy
tettik nem illik az Igazgató Presbyterekre, mert a' ban Episcopusok-
nak nevezi őket v. 7 az kilentzedikben pedig, hogy ez ilyen Egyházi
Rendnek, az tanétásra szolgáló hű bebednek jól meg-fogojanak
kell lenni, melly Prædicatorfágra s-Doctorfágra nézendő dolog.

F. Az Episcopus Magyarúl Vigyázót, Gondviselőt téhen: a'
mint mi Magyarúl nem jól mondjuk Püspöknek, ezen Episcopus
fő, az eleji és utollya nélkül Pispók pro Piskop, a' mi nyelvünkön
gyakran által-téven vagy el-tserelvén ez két beűköt k, p: mint ez
ilyen főkn, pők, köp. Igen veszedelmes és káros vißsa-éleffel kez-
det ez Nevsakeggynek (ki a' Tanétók között első) tulajdonéttatni,

Beza cont. Sarab. p. 169. In Oppi-
do præcipuo primus Presbyter postea
periculosa & damnosa catachresi Epi-
scopus vocari cepit. Junius Ecclesie
l. 2. c. 1. Hos omnes (qui prædica-
tione pascunt gregem, & qui rebus Ec-
clesiæ præsumt Presbyteri) Scriptura
Sacra promiscuè nominat Prophetas,
1 Cor. 14. 32. modo Episcopos, id est
Inspectores, Act. 20. 28. Phil. 1. 1.
Tim. 3. 2. Tit. 1. 7; modo ποιῶν-
τας, id est, qui præsumt, sive κοπι-
ῶντας καὶ ποιοῦσιν qui laborant
& præsumt 1 Thess. 5. 12. modo
azt mondja Beza, Es ez nevűtén mint az
Presbyter, köz a' Tanétokkal és Igazgató vő-
nekel az Sz. Írásban. Junius azt mondja:
mind ezeket (kik prædicallal legeltetik az
nyajat, es a' melly Presbyterek az Ecclesia dol-
gait igazgatták) a' Bent Írás elegyesseg neve-
zi Prophetáknak, 1 Cor. 14. 32. Episcopusok-
nak vigyázóknak 1 Thess. 5. 12. Phil. 1. 1.
Tim. 3. 2. Tit. 1. 7; Elöl-járóknak, vagy
munkálkodóknak 1 Thess. 5. 12. Vezereknek
Sid. 13. 17; Pástoroknak Eph. 4. 11. Vő-
neknek 1 Thess. 5. 12. Szolgáknak, Szolga-
tár-

járóknak, Róm. 15. 16. 1 Thess. 26. 16. 1 Cor. 13. 5. és 12. 28 és több e' feleknek, sokasban költ
mindazáltal, hogy a' kik az igében és tudo-
mányban munkálkodnak, azok hivattassanak
fő képpen Pástoroknak. A' mi a' tanétásra sol-
gáló hű bebednek meg-fogását illeti, azokra az
végekre, mellyeket az Apostol jelenget, nem
hogy az az Igazgató Vénéktől, kik (a' mint Ju-
nius az előbb említett helyen áll) az Tané-
tokkal többire köz forgólodással az tudo-
máynak, erkölcsöknek, főkéfőknek és az egész rendnek meg-circa-
lására viselnek gondot, idegen dolog vólna, hogy inkább, ha az egész
Nép tehetné-is ezt a' Moses kívánsága szerint 4. Kón. 11. 29, a' nál
jobb vólna.

K. Így hát az Igazgató Presbyterek-is tsak fel-állyanak az
Prædicáló Székben, s-prædicállyanak.

F. Vajné, hanem ha ok-is ajándékok lévén hozzá Prædicá-
torokká lennének. Az modok különböztetik-meg az dolgokat.
Az rendes Prædicátornak tanétásra illendőnek kell lenni, de nem,
ugy hogy a' képpen tanétson mint Apostol, válogatatlan minden
Ecclesiáknak. Iggy az Igazgató Presbyternek-is tanétásra alkalmá-
tosnak kell lenni, de nem hogy ugy tanétson mint Prædicátor, Præ-
dicáló székn alván az Gyülekezet előtt &c. hanem külön az embe-
rek között intéssel, feddéssel, utban-igazétással, s-még pedig nem tsak
mint egy magán-való keresztyén ember, hanem mint a' ra hivattott
Egyházi Szolga, méltósággal.

K. E'rtünk más tudós emberektől-is e'ről.

F. Keresd fel Bezában, ki így áll: Beza cont. Sarab. p. 59. Deinde
Továbbá miért nem vitetnének ezek-is a' nak cur non hæc quoq; (quæ in Episcopis
Apostolus requirit) ad Presbyteros
modja szerint, a' mellyeket az Apostol az Epi-
scopusokban, Vigyázókban meg kíván, az
igazgató Presbyterekre, mint kiket városoként
parantol Titusnak rendelni: mivel ez Igaz-
gató Presbyterekben-is kitagadná meg nem ki-
vántatni, hogy ok-is meg fogoi tartoi legyenek

K

ama

ut possint exhortari doctrinā sanā, & contradicentes convincere? quantum quidem istud ad Ecclesiasticas censuras rectē unā cum Pastoribus exercendas attinet. Nam in hoc etiam munere nemo nescit, non tantum in moribus peccantes, sed etiam vel maximē in doctrina errantes increpari, redargui, & ad disciplinam adduci oportere.

74

ama' hū bešednek, melly az tudományra való, hogy inthessenek az igaz tudománnyal, és az ellen-mondókat meg-győzhesék? a' menyiben ez az Pradicátorokkal egygyt igazán gyakorlandó Eggyházi fenyegetekre tartozik. Mert tudni való dolog hogy ez hivatalban-is nem, csak az erköltsőkben meg-botlóknak hanem kiválképpen az tudományban tévelygőknek is szükség meg-feddetniük, táfoltatniok és fenyegetéke alá vettetniük.

David Caldervvood in Alt. p. 935, igen szép Sz. Irásbéli példával-is világosítja ezt: Josaphat úgy mond, ama' nagy Refor-matiokor 2 Kron. 17. 7, 8, ki-küldé az ő fő ember Szolgáit, Levitákat, Papokat tanétani Judának minden városiban: kik (7. 9.) el-is járák Judának minden városát, tanétván a' népet. Vallyon mind eggy modonné? nem, mert a' Papok és Leviták az Irást magyarázván; az Fő ember Szolgák pedig közönségesen az népet intvén a' meg-jobbátandó és elebbeni tisztaságában állattandó dolgok felől; és mint Király követői az meg-jobbátásnak fejeit fejeit elő sámlálván.

Sőt fel-tésti ezen tudós ember, ambár egy mond, ez sőkön διδασκῶν, ἐλεγχόμενος, az az tanétásra, táfolásra alkalmas, legeltetni, inteni, és meg-győzni, az Pradicátoroknak tulajdon modjok jelentések is, mind az által ez helyekből ki nem rekeszteinének az Igazgató Presbyterek. Mert nem következik, hogy ha mindenek a' mik ott az Presbyterekről mondatnak, az mi Igazgató Véneinkre nem illenek is, a' zal azon Presbyterek neve alá nem foglaltatnának. Példával mutattya-meg: az Lévi nemzetsége felől közönségesen mondatik Mof. 5. Kón. 33. 10, Tanéttyák az teüéletidre Jákobot, jó illatu süstöt innálnak a' te ortzád előt &c. mindaz által nem következik hogy az Leviták jó illatu süstel-áldoztanak volna, melly csak a' Papok tísti vala, de tanétani az népet köz-vala ő vellek-is.

K. Bezzeg drága szép dolog az Sz. Irásban olvasónak tanulniak lenni! Eggyetlen eggy scrupulusom akadékom vagyon hátra: Hogy vagyon, hogy Sz. Pál Titusra bizza itt az Presbyterek tételét, és az egyéb meg-jobbátást; vallyon nem elég jó fundamentumok-e ez az Papás

Papás és Anglus Püspököknek, s-több Diotrepheleknek, kik mindene-
ket csak magok akarnának tselekedni, csak magok méltóságából?

F. Nem, mert eggy az hogy ők nem olyan rendkívöl-való Eggyházi Szolgák mint Titus, ki Evangelista völt: másodszor mert ugyan Titusra sem bízott ez csak magára egyébként, hanem a' menyiben az egész a'bban forgolódást ő igazgatta mint Praeses Előjáró, egyéb ként jól tétellel-való közönséges javallásból törté az Presbytereket, mint Sz. Pál maga tselekedet Tselek. 14. 23, ki nyilván Titusnak többet nem engedet, mint a' menyit magának szabadnak ítél; világossan jelenti ezt ez hozzá ragasztott függőlekkkel: a' mint én teneked elődében adtam. Hallyuk-meg e'ről-

is Bezát. Az Apostolok, Pástorokat, Doktorokat, Igazgató Presbytereket, nem magok tettze-
seből, hanem az Atyafiaknak felszedett hozzá-
bóllásokból, vagy más jel-tételekből törttenek.
Mert Sz. Lukás kez-fel-emelésnek igéjével él.
Nem kell külömben érteni amazt-is, hogy ál-
lals úgy mond Tit. 1. 5. Imnár a' Negyedik
Karbéli Bizonyításra mennyünk.

Beza cont. Saraviam pag. 124
Apostoli, Pastores, Doctores, Pres-
biteros κηβερνήτας, non suo arbi-
trio, sed ex fratrum suffragiis delectis
crearunt. Utitur enim Lucas verbo
κηβερνήται: nec aliter intelligendum
est illud i'va καλώς Tit. 1. 5. Cal-
vin. Inst. l. 4, c. 3. 15.

IV. Karbéli Bizonyítás, Sz. Irásbéli Okokból.

K. Mi lehet az; meg-hallom azt-is örömezt.

F. Erős és nyilván következő Sz. Irásbéli meg-öldhatatlan Okok-is találtnak, melyekből az Igazgató Vénség isteni méltóságból-való Rendelésnek lenni, meg-bizonyítatik.

I. Ok: Így inti Sz. Pál 1. Tim. 4. 14. Timotheust: El ne vestegeld úgy-mond, az ajándékot, melly néked adattatott az Prophetia által az Tanétóknak (Presbyterium vagyon az Görögben, melyet az Deák Fordítók-is meg-tartanak) kezeknek rád vetése által. Kettőt jegyezz e'ből meg. 1. hogy ihól nyilván sörül sóra vagyonitt az Presbyterium; 2. hogy innen (a' Conjugatis) süke-seges és meg-öldhatatlan-képpen következik, hogy törttenek legyen s-vadnak isteni rendelésből való Presbyterek is: mert az Presbyterium a' mint oda fel meg-jegyzők, Presbyterekből álló Gyülekezetet tésen.

K. Vessm jól esemben, de ki tudja ha ere így felelnek meg: völt s-vagyon Presbyterium az Sz. Irásban, de csak Eggyházi Tané-
tokból

K 2

75

VI. Bizony-
fág Sz. Irás
szerént va-
ló Okokból.

tokból álló: azért csak a következők hogy voltanak hát f-vadnak Egyházi Tanétek-is. El hittem én hogy e'hez képest is fordította a mi Translatorunk Fordítónk az Presbyteriumot Tanéteknek; mi közöttünk is csak Tanéte Rendből álván az Presbyterium;

F. En nem kétem, mert meg-rögzött szokásban költ dolognak láttuk, hogy a'feléket, mint oda fel-is meg-jegyzők, az bé vőtt szokáshoz képest magyarázzanak. De nem helyes a' Fordítás, tsuda hogy Molnár Albert azt esében nem vőtte; de ki lehet mindenekben elég fernes. Az ellen-vetélre így felelek: Valamínemő Presbytereket az Apostolok magok rendelték, olyanokból való Presbyteriumok-is vőlt. Azt pedig erőss fundamentumokkal meg-állatók, hogy ők Tanéte 'f-Igazgató Presbytereket rendeltének: Tehát nyilván Presbyteriumok-is mind kétfélé Presbyterekből állot. Ennek felelete, tudodé 'f-tudjáké mitsoda tulajdonul a' Presbyterium? az nyilván soróssan nem a' több Ecclesiáknak Tanéteiből, hanem azon egynek Elöl-járóiból álló Gyülekezettsé. Immár pedig sok Ecclesiákban csak egy vőlt 'f-most is fámtilán helyertsak egy a' Tanéte; Egyből pedig Gyülekezet Presbyterium nem lehet.

K. Következnek hát hogy az Igazgató Presbytereknek is jus sok volna a' fel-szenteléshez, mert la így mondja az Apostol: az Presbyterium kezeinek ráad-tétele által.

F. Az Fel-szentelésben az kéz rá-tételbeli jus, köz, ha következnék-is, mi képtelenség volna benne; hissem nem következnék az hogy; azért hát Sacramentumot-is fől-gáltathának az Igazgató Vének, mert Papistákon kívül egyéb az Ordinatior Fel-szentelést, Sacramentumnak nem tartja. A' mi pedig az dologot nézi, a' mi Theologussink közönségesen tanétyák, hogy az Fel-szentelésben való kéz-rá-tétel, fabados ceremonias, élhetni velle, vagy el-is hagyhatni. Ezen kívül is, lám mikor Aaron az Levitákat fel-szentelte, az Israelnek Népe tötte kezét azoknak fejekre; Mos. 4. kőn. 8. 10. mely szokással az a' Nemzettség e'féle tiszt. állatásokban és áldás kívánásokban igen közönségesen élt: 'f-ezt tartották az után az Apostolok-is meg. Végezetre, lám az Angliai Hierarchikusok, külömbseget tésnek az kéz-rá-tételb, hogy az vagy fel-szentelő, (melly ugymondnak csak az Püspöket illeri, noha e' nem igaz;) vagy csak a' banvaló meg-eggyezést-ért-ért-ért, (mellyet az több Tanéteknek engednek.)

nek.) Ezt vegyük fel, ha sajnállyák 'f-irigylük ez ceremóniát az Igazgató Presbytereknek; 'f-lám ottan értsék az fel-szentelő kéz-rá-télt az Tanétekra; 'f-haggyák csak az egy benne-meg-eggyezést, 'f-Amen mondást-ért-ért-ért az Igazgató Presbytereknek; 'f-fent lés a' békefég. Hogy ezt 'f-e felejtük penig, hát ha Synecdoche állatunk ez állásban: az Presbyterium kezének rá-d-tételével; az egészben, csak részt értvén; az az, egyet vagy többet az Presbyterium képében: a' mint mondatik-va az Levi Nemzettség jó illattal áldozni Mos. 5. Kőn. 33. 10; noha tulajdonul nem minden Levitáknak, hanem csak a' kik Papok valának engedtet vőlt az: Nyilván ha az dologot ugyan meg-visszafogod, alig ha így nem találod, mert 2 Tim. 1. 6. Sz. Pál ezen dologt hozván b, nem az Presbyteriumot már, hanem csak magát említi meg: Fel-ebresd az ajándékot, melly vagyon te benned, az én kezeimnek rá-d-tételével. Iggy fogot tehát lenni; Sz. Pál az Presbyterium képében kezét rá-tette Timotheusra; midőn az ő Fel-szentelésben, és meg-áldásában az Presbyteriumban Presbiteriumnak-is tulajdonítatik; vagy midőn ő ezt mivelné, más egy kettő-is a' benne meg-eggyezést-ért-ért és a' könyörgésben-ért-ért egyben táralkodásnak bizonyfágára, az Apostollal együt kezét rá-tette való.

K. En el hissem hogy így vőlt.

F. II. Ok (à connexis) Isten rendelte, hogy Hit és Poenitentia tartás által, jutassa az Bűnöst Christushoz, és ő általa magához, annak örök idősségére: Tehát az e' való fől-galtatás-ért-ért-ért ő rendelte, minemővek az Sz. Pál meg-értett tanétfel-szent-az Pástorok, Doctorok, Igazgatók, az az, az Igazgató Vének Eph. 4. 11. 1. Cor. 12. 28. v. amazok az Igének rend-ért-ért-ért való prädicálása által hitet nemzven 'f-tartogaván az Sz. Pál meg-értett tanétfel-szent-az Igazgató Presbytereknek fereny vigyázások, rá-intések, el-intések, ijesztések, oktatások, az Presbyteriumban bé-mondások, az Tanétek-kal együt ki-titások &c. által; Poenitentia

pe & sancte vivat, ad gloriam Dei & ad Ecclesie edificationem, quanta possunt diligentia curant.

indértván 's-vévén még azokat-is, kiknek állapottokat az Tanétok egyébként efsékben 'sem vehették, vagy ha vehették-is, rá nem érkeztettek volna: mellyekről még többet-is fogunk bőllni.

K. A bizonyos dolog, még régen tanúltam, hogy qui vult finem, vult quoque media ad finem; a' ki a' véget akarja, akarja az a' ra-bólgaló késségeket-is.

F. III. Ok. Mert az Ecclesia Város, Jelen. 11. 2. ama' nagy Királynak Várossa, Soli. 48. 3. Ház, Isten Háza, 1. Tim. 3. 15. Sid. 3. 3. Test, Christus teste, Eph. 1. 22. 23. még penig s'p rendes Város, s'p rendes Ház, s'p rendes Test, 's-nem valamí tsuda, Elmélkedjél renddel ezek felől.

Az jó rend-tartású Városban, a' Fejedelmek, Királyok, &c. a'nak meg-maradására bizonyos törvényeket, és törvény Szolgáltatásokat, (kik nem csak Birák, hanem Polgárok, Tanács és Tanácsbéli-ek-is) soktanak rendelni: rendelt hát ama' nagy Király-is, az UR Christus, az ő Ecclesiájának, mellynel sebb 's-jobb rendtartású Város ez széles Világon ugyan nintsen-is, Soli. 122. 3. a'nak s'p rendben-való bírására, törvényeket és törvény Bőlgálatokat, kik nem csak Tanétók, hanem Igazgató Vének-is, kik mint meg meg annyi Polgárok és Tanácsbéli-ek; 's-eggyűrt a' Tanétokkal, eggy jeles Eggyházi Tanácsot tésnek. Egyébként sokkal kissebb gondviseles lőit volna, ez méltóságos sent Városra, mind 'sem a' leg-alább-valóra-is e' világon. Hockerus egyébként Hierarchicus Doctor, igen s'p s'avaít-hozza-bé e'ről, Guilielmus Traversiusnak: Ha Christus az közön-

Nisi Reipublicæ statum omnē Christus constituerit, Magistratus ordinavit, singulorum munera, potestatemque descripsit, quæ judiciorum forique ratio habenda, quomodo civium finiendæ lites: non solum minus Ecclesiæ Christianæ providit, quàm Moses olim Judaicæ, sed quàm à Lycurgo, Salamone, Numâ civitatibus prospectum fuit.

seges Tarfáságnak állapotját el-nem rendelte, Magistrátusokat nem állapított, kinek kinek hivatalját 's-hatalmát ki-nem adta, az ítéleteknek és s'égeknak mi formán kellesek lenniük az Laikóknak pöröket mint kellyen el-igazétani, sokkal kevesb gondot viselt volna az Keresztény Ecclesiára, hogy nem mint nem csak Moses régen az Sidókéra, hanem a' mint csak Lycurgus, Salamon, és Numâ-is az ő Városokra.

Hijában

Hijában azzal fogni, hogy magára ez lelki Városra bízta volna Christus, minemő módot 's-formát akarna a' maga igazgatásában tartani, mert így Christus az maga tulajdon tiszteiben hagatta volna az ő Ecclesiáját, mivel az homothesia törvény-ki-adás, az monarchicum regimenben az Magános Uralkodás alai (minemő az Ecclesiájé Christusra nézve,) az Királyé egyedül. Másodszor ugyan nem is szokot az Városoknak, magoktól talált rendelések meg-álhatni, hanem ha az Királyok confirmállyák azokat; mellyekhez ha többeket földanak, azokat-is újlag confirmáltatni kell, hanem ha csak valamí aprólékos dolgok felől volnának azok, és amaz elebbeniekben lenne fundamentumok, egyébként, ha külömbözők, 's-mások, nem csak nem állhatnak meg, hanem privilegiumokat-is el-vesztik miattok. Ezenképpen a' Lelki Városnak, az Ecclesiának rendelési-is, nem állhatnának meg, ha csak maga sejtől-valók volnának azok, sőt nagy lelki partútesben esnek, 's-hamársággal az Istenül ki-adattakhoz nem intezvén magát, minden privilegiumát el-vesztene miatta, mivel ez nyilvánossággal Király Christus tiszteiben való hágas lenne: hanem ha aprólékos dolgokban (mineművek az adiphorak meg nem külömbözötték) tsekedné azt, de a'kor-is confirmatiót az lelki Király Christus tetszésétől (melly az Sz. Irás) kellene várni, egyébként azok 'sem maradhatnának helyben.

Az Házban-is a' jó tselédes-gazda, s'p rend-tartásokat ad ki, Gondviselőket állat, és mindeneket jó rendben hágy. Salamonnak az ő nagy böltsélege eggyből inkább ki nem tetszik, mint az ő házának ékes rend-tartásból; nevezet s'erént Szolgáinak s'ámok, rendek, állapottok, magok viselési, meg-meg annyi bizonylági lőnek az ő nagy böltségenek, mellyeket látván amaz Schébai bölts Királyné, el-álmélkodot, és ugyan el-amúlt belé. Hogy hagyta volna hát amaz Salamonnál nagyobb fő Tselédes gazda, kinek az csak ábrázoló példája vala, az ő lelki Házát istenes rendtartások, és bizonyos s'ámban lévő Gondviselők nélkül. Sz. Lukátsnál 12. r. az 42. v-sben nyilván állattya Christus Urunk, hogy az UR (ki ő maga az) állat Gondviselőt az Szolgák közöt az ő házában, melly az Ecclesia. De talám azt mondod ere, hogy az Tanétók vagy Püspökök ez a' Gondviselő Szolga? Ha az Püspökökön az Gyülekezetbeli Praesest, Elöl-járót érted (kinek tiszti igazság s'erént csak a' dig-is áll-senn, míg az Gyű-

Is tart) nem sokat ellenzük; ha pedig Tanétók között valamely felsőt, s-nagyubbat; olyat az Sz. Irás (melly az leg-nagyubbat s felsőt, leg-kissebnek utolsóinak parantsollya lenni) nem tud. Szent Irásbeli Episcoposokat, kiket Tanétóknak s-Igazgató Véneknek mutatánk ide, selyebb lenni, örömezt értünk ez Sáfár Szólgán, mert ez ugyan-is azok. De mi szükség eről sokat sólni, holot ezt önön magok is az Hierarchicusok az Papisták ellen (mert ők mint el-végre oltán, meg-értyük, mikor Papistákkal disputálnak Puritanusok, mikor pedig Puritanusokkal, a'kor visont Papisták) nyilván meg-vallyák:

Sutcliff. de Pontif. Rom. p. 286. apud Park. Dubium non est, quin universam domum suam, & omnes ejus ministros Christus perfecte constituerit & descriperit. Quare cum Pontifex nullum suae jurisdictionis mandatum ostendere possit, ipsa nulla est. Neque enim ulla major nullitas est, quam quae ex defectu juris est.

Matheus Sutclivius így beszél, Bellarminus Cardinál Jesuita ellen: *Nem kell kétleni hogy Christus egész az ő házat és a'nak minden Szolgait tökéllereffen el-nem rendelte s-ki nem adta volna. Azért holot az Papa az ő a'nak törvényéhez-váló közti felől semmi parantsolatot nem mutathat, az csak semmi sem. Nintsen-is semmi nagyobb semmifég, mint a' melly az igazságnak törvényességnek fogyatkozásából vagon.*

Végezetre, az testnek hasonlatossága-is eléggé előnkben adja ezen dolgot, mint ezt-is oda fel alkalmasságt meg-értettük. De azt mondja e're egy Hierarchicus, hogy az Ecclesia Rend-tartási, és Igazgatása, e'nek az Testnek, csak külső öltözetű és ékessége, mellyet meg-változtatni, nem főben járó dolog. Mi pedig azt állattuk Sz. Pálal Rom. 12. 5. és 1. Cor. 12. az 12-dik v-stúl fogván az 29-dikig, hogy az Egyházi úftek, Tanétók, Igazgató vének, és Diaconok, nem külső öltözetű ez Testnek, hanem tulajdon tagjai, ugy mint Szemek, Füle, Száj, Kezek, &c. mellyeket, valamint hogy az természet-berént való Testben maga az Isten alkot, 1. Cor. 12. 18. nem pedig az Szabo, mint az öltözetet; így ezeknek a' Lelki Tagoknak-is, Tanétóknak, Igazgató Véneknek, &c. Isten formálója, 1. Cor. 12. 28. némelyleket az ISTEEN állatot az Ecclesiában, először Apostoloknak, &c. Doctoroknak, &c. Igazgatóknak, Segéllőknek &c. Több Sz. Irásbeli okokat is talál selyebb, az V. Bizonyfágnál, az III. Karbeli Bizonyfátok alatt, az 69-dik 70-dik oldalon.

Es így Isten kegyelméből (a' mint nekem tetszik) derekas fundamentum

amentum berént, a' mint rá emlékezem, *Hat, vagy a' mint te kezdted* vala sámlálni egyenként, Tizen négy erős Bizonyfággal meg-állatok, hogy az Presbyterseg menyiben csak Igazgató Vénseget te-
ben-is az, és az Presbyterium, Sz. Irásbeli a' vagy igazán isteni rend-
lés legyen; el-ronván egykér s-mind az Ellenkező Feléknak töb-
bire minden elő-kelhető Fogásokat, mellyekkel az Bizonyfátokat
sokták ostromlani. Már mindjárt az eleiül fogvált való tudós
Theologusoknak, e'ben közönségellen-váló meg-eggyezéseknek
hallására mehetünk; de talám néhiesünk, mert ugyan fel-tőtt zé-
lunk-is tartya, menny-el te inkább, olvasgás, halgatódzál, veteked-
jél-is az Presbyteriumot sajnáló ágyasb emberekkel; én-is gondol-
kodom s'értekezem a' dig. Lássuk meg-is mitsoda közönséges ükő-
zóket (mert a' kíváltképpen-válókat mellyek akadályok ide alábra-
tartyuk) gátokat, galyibákat, gántokat, &c. kaphatunk, mellye-
ket az Emberek ez Sz. Irásbeli nagy Igasság ellen forgatnak; ne ma-
radjon ha lehet semmi hátra, a' minek árnyékában az víssa vonók
még is tovább lappanghassanak.

K. Azt mivellyük bár; majd meg-bozom én a' mit kaphatok, kezdem-is valami homályossan hol mit hallogatni; de nem tartottam, derek sámot réjá, mint hogy én a'kor ezt, csak valami pantolódásra való materiának tartottam. Nem késem ha lehet, mert már nem, bagynám örömezt felben ez istenes s'ép Beszélgetésünket. Isten bozzád, Megyen, El-mene.

II. R E S Z.

Közönséges Ellenvetések azoknak, kik az Igazgató Presbyterse-
get, s-Presbyteriumot Isteni rendelésnek vallyák hogy már,
de kötelező erejét tagadják, s-el mult, vagy közép termé-
setű dolognak aléttják: és az Felelet réjájok.

Felelő s-a' Beszélgetés-halgatók.

Halg. Szép serény elmén, nagy igyekezetű és buzgóságú
Iffu ember ez! ő néki most más s'orgalmatos dolga volna, s'im a' di-
putatióban egyveledvén mint el-felelté magát. Ki tudja hol tartozik
majd

majd meg. Talál-is a' kikezentül feget őrnek fejében; sőt vijogatófok is eshetnek rajta; ujtó, szakadozó nevet-is őrnek fejéhez tudom én mit beállék.

F. Az értekezést igen jól tselekesi; mert nem hogy e'féle nagy dolgokban, de még csak a' közép természetűekben-is, minéművek az étel, ital, járás, ülés, napoknak tartása, vagy ne tartása, bizonyos (né tetovázó, hanem Isten igéjéből jól tanult) lelki-elmélettel kell minden keresztény embernek lenni, Rom. 14. 5. az az, nem kell semmiképpen a' dig meg-nyugodni, míg az Isten könyvéből végére nem megyen, ha bűné az vagy nem; ha szabadé azt vagy nem szabad tselekedni. Olly természetű drága kéntis-is az Evangeliumi igaz tudomány, hogy valaki azt voltaképpen meg-édesítheti, csak nem nyughatik az o'fán, világi dolgainak haladéki val' f-vefetelegével-is, elő igyekezik a'ban menni, f-ez a' mindennek el-adása a'nak meg-vétele végét, Matt. 13. 44. Ugyan-is EGGY A' SZÜKSEGES, melly nélkül semmi ha mindenünk meg-lésen-is, csak el-mulnak kezünk közzől, ez pedig soha el-nem vétetik tőlünk, azt mondja ama igaz mondo Bizonyosság, Luc. 10. 41. 42.

Azt tsudálnám, ha ezért a' tulajdon saját Vallásunkért, valamelly Vallásunkon lévő értelmes embertől valakin bídalom esnék!

Halg. Tsudálnád? Sőt mindnyájan benneteket, valakik e'féleket rebefgettek nem bánának némellyek meg-nyakazni köre, tüzre f-mindenre itélnek érette, olly rút gyalázatokkal-is terhelnek, hogy a' kik dolgotokat nem értik, iszonyodnak belé, f-ső nyűség a' mint irtóznak tölletek! Nem-is kell én a' tanáts csak süketsegre venni, mert vak buzgóságból olly dolgokat tselekedhetnek az értetlenek, hogy nemzetestül büntet-meg Isten érette, Mat. 21. 35. végig. La mit mond Idvezítőnk Sz. Jánosnál 16. r. az 2-dik y-ben, El-jő az idő hogy a' ki meg-ölel titeket, azt véli hogy Istennek áldozot véle.

F. Nints mit tennünk; Szűket hitokkal nem illik vissza adnunk, tiltván igen azt az Apostol Rom. 12. 17. kardra sem kelhetünk Péterrel Mat. 26. 51. 52. mert a' mi vitéz kedésünknek Fegyver nem tessék, 2. Cor. 10. 4. Ha Istennek úgy tessék, azt mondjuk a' mit ama három Iffiak Dan. 6. 18. Ismét a' mit az Apostolok Tselek. 4. 19. 20. Mert felünk inkább a'ról ki testestől lelkestől a' Gehennára verhet, Mat. 10. 28. O'fán tudatlanságból néhánykor Atyát Annyát-is meg-fidogattya

dogattya ember. Botsásson meg-Isten nekik, mert nem tudják mit tselekednek. Lelki Hagymáz ez raytok. Mellyhez képest nem szabad nekünk úgy tennünk, mit az goromba Doctorok tselekednek, kiket ha e'féle testi nyavalyában lévő meg-tébolyodott segény betegek, eseken nem lévén, meg-fidogatnak, mind orvosilagokkal ki-tzokigatnak előllők; nagyon orrokban vesik, f-oda haggják lelki esméretek ellen a' nyomorultat. Az esesb orvosokat kövessük, f-látván e'ből-is a' nyavalyának nagy voltát, a'nál inkább nem kell hagynunk a' lelki betegeket, mert Atyafiak, rá keménnyetvén magunkat a'féle izetlenségeknél békével tőrésére. Az Papistákat követik nyavalyások e'ben, kik-is nem tudván mivel ártatlan Vallásunkat terhelni, ez mai napig-is mind ugyan csak azzal akarnának bennünket le-tsepülni, hogy Ujtók vagyunk, Uj a' tudományunk; de miben mondják, de soha meg-nem mutatták; E' volt édes Idvezítőnknek-is neve (kinél mint Mesternél nem-is lehetünk mi segény Tanítványok fellyebb-valók) a' Phariseusoktól, mellyel alkalmas gyűlölséget-is szerzettek volt a' kölség közöt neki, míg magát a' dolgot nem érthették.

De azért, azt tartom én, hogy az ollyan Vallásunkon lévő, hitkos, átkos f-kegyetlenséggel gerjedező Uraim, vagy a' leg-tudatlanbak, vagy igen szabad élet szeretők, vagy pedig (a' mint Ambrus sölle) csak magok akarnának láttatni mindennek: vagy talám kedvért f-barátságért, a'vagy valamelly magok hasnaért mutatnak illy nagy gyűlölséget: mert illyen gondolkozások vagy az tudós embereknek felőlők: †

† Zepperus infr. 1.2. c. 4. Voetius Disp. advf. Jus Can. thes. 14. Qui Syndria Ecclesiastica fastidiunt, aut eorum electionem impediunt, plerumque aut res novas moliantur, aut spiritu domini hierarchico, & Diotrophico agitantur, aut vita ac mores eorum non ita castigati sunt, ut quotidianā Synedrī inspectionem, & auctoritatem sustinere queant; aut libertati in electionibus ministrorum insidiantur, ut tantō facilius promoveant quibus favent, aut quos genio ac rebus suis magis convenire arbitrantur.

Halg. Mit mondhatok; sölhatnánk e'ról eleget, de nem illik e'beli nagy fogatkozásinknak semermét igen ki-takarnom; más az, hogy most az igaz mondónak hamar be-is törik a' feje.

F. Haddjárjék hát, mert ugyan ez után-is kelleitk ennékem ezekről sölnom. Ki zörget az ajtón; felelek rá hogy az én Bajnakom jó vissza, Nyisd-meg hamar! Isten hozt édes Atyám! hamar meg-térél, talám csak jól meg-fidogattad magadat? K. El-

K. El-kezdek vala némellyek; de én azt itak fűlem melly
orestven, az meg-értett fundamentumokból, annyira forgattuk s-mu-
rogattuk az igazságot, magok is már sokan olvasgatván a' felől, annyi
világosság érte elméjüket, hogy a' nagyobb rész meg-vallya isteni rende-
lésnek lenni az ilyen igazgató Véneket, de el-hűlnél belé mitsoda Fo-
gásokkal kezdek a' fel-vétele előtt magokat vonogatni.

§ 16.

F. Mitsodákkal; mert sokkal több kárt tehetnek ám ezek, hi-
telek lévén az Nép előtt, mint sem a' kik nyilván tagadják ezeket,
kiknek nem-is hisznek. Az belső gonos, károsb az kül-való-
nál.

K. Első ez hogy nem mindenkorra, hanem csak bizonyos időre
rendeltetett Eggyházi Szolgák voltak ezek.

F. Mennyire vallyon:

K. Némelly a' minap azt írja, hogy csak addigra, míg az Apd-
stolok elég Tanítókat állathattanak az Ecclesiákban, ő magok nem-
érkezhevén az sok alá s-fel-járások miat az igazgatáshoz; de az után
elég Prædicatorokat kaphatván, le-tétettek ostan a' fele Igazgató öre-
gek; hanem az után sok idővel vőtek némelly Nemzetiségek közt
fel.

F. Nyomorék fogás ez. Ki él vallyon ezzel? se lelek Hig-
rarebicus, mert a' fele bűzű. E' fele amaz Beza Bajnakjának Hadria-
nus Saraviának is az ő leg-nagyobb Libera-
litassa kedveskedése az Reformata Ecclesiák-
hoz, vőlt így áll az ideje, mikoron az Eccle-
siák az egész Népnek közönséges egyező érte-
léből igazgattak, a' mellyek ostan Presbyte-
rekre kaphatván, mint Cretában, azoknak ta-
nátsokból birattattak &c.

De ám járjon ez, a' mi az okait illeti ez vélekedésnek; az el-
ső igen igaz, hogy az Apostolok csak magok noha rend-kívül való a-
jándékokkal voltak fel-ruházattván, nem érkezhettek az Ecclesi-
áknak igazgatására; hát egy f-két rend serént-való segény Tané-
tő, mint érkeznék. Az másik oka is magok ellen vagyon, míg, úgy
mond Prædicatorokat kaphattak; mert derék bővölködése vagyon
már ott az Isten esmérteinek, a' hol Presbytereknek való embereket is
találhatni. Ostan mit miveltek is volna azok az Presbyterek Præ-
dicátor

Saradi: apud Beza de Ministr. Gr.
pag. 139. Fuit tempus, quando Eccle-
siae communi consilio totius plebis re-
gebantur quæ postea aucta Presbyte-
ros illorum consilio gubernatae sunt,
&c.

Bicari nélkül? Végeztette ellenkezik ez az Apostolok Praxillával,
melly e' volt hogy mihelyi Ecclesiát gyűjthettek, mindjárt elsőbe
is Tanítókat az után Presbytereket tőtenek bennük, mint ki-tetzik,
Tselek. 14. 24. &c.

A' hol azt mondják, hogy minek utánna az Tanítóknak szá-
mok meg-saporodot, le-tétett ez rendelés, mint a' mellyre ostan nem
vőlt nagy szükség az Ecclesiának; Meg-kell tőlők kérdeni, kiül
tétett-le? Az Apostoloktól nyilván nem; kik még utánnok is meg-
hagyták, hogy ez ő tselekideinek példái meg-tartsák, mint Sz.
Pál Tiúsnak 1. r. v. s. a' mint meg-értők. Hát sokkal az után kellett a'
le-tételnek lenni, nem mint ha nem kellett volna, hanem ez Ura-
im favok-ként az el-saporodott Eggyházi Szolgáknak tunyáságok-
ból-e vagy fel-fuvalkodásigokból csak magok akarván valaminek lát-
tani, mint Ambrüs ki-fakasztá; mellyről ide alább rendelem bő-
vebben állani. Továbbá, csak ideig való Rendelésnek vélik a'
mint én aránzom, ez Uraim az Presbyteriséget?

K. Igen is a'nak; még magamnak is lében e' rőli kérdöm, csak
végezzük ezt el.

F. En is a'korra tartom hát a' Feleletet.

K. Azt is mondják némellyek, hogy csak a' dig vőlt az Igazga-
tő Presbytereknek helyek, az Ecclesiában, míg pogány Magistratus a-
latt vőlt az; de mihelyi ostan Isten keresztényen Magistratus támogat-
nem lévén semmi szükség ez Rendnek, az kegyes Magistratus vévén-
végeben a' mit ezeknek kellett volna mivelni, el-hagyatott.

F. Azt kérdem én, az Sídó Eggyházi Synedriumnak mel-
lyet Isten rendelt vőlt a' bari a' Nemzetiségben, az Ecclesia dolgainak
igazgatására, vőlt-e helye az kegyes istenfelő Magistratus, David,
Asa, Josaphat, Ezechias, Josias alatt, vagy nem, mert hiszem azok is
há lehetéges lőt volna, sőtén úgy végeben vitték volna az Ecclesiá-
nak a' belső dolgait, mint az Uj Testamentumi keresztényen Magistratu-
sok; tőkbe is tselekedhevén pedig azok, mint kiknek némellyike
Próphéta is vőlt.

K. Hogy nem vőlt volna; hiszem inkább ha az istentelen Kirá-
lyok el-hagyták is az Eggyházi Tanácsot, de az istenfelők, mint Jo-
saphat, &c. helyben állatták, 2. Chr. 19. &c.

F. Kövöld-meg hát ezeket, s-mond meg nekik hogy nem-
helyes

helyes a' mit mondnak. Ennek-felette az-is meg-gondolható dolog, hogy régen más az Magistratus tisztá, s-más az Presbytereké. Két részből áll hísem minden ember, Lélekből s-Testből. Az Lélekre, s-a'ra tartozandokra-való gondviselésre az Egyházi Szolgák allattak; az Testre s-testiekre pedig az Magistratus: noha az Lekkiekre-való vigyázás-is nem idegen tölle, hanem igen-is tisztiben álló dolog, csak hogy a'nak rendi s-modja sérént, hogy úgy ne járjanak mint *Hurzas Király, 2 Kron. 26. 16, 17, 18 &c.*

K. Nintső az Predicátori tiszthez tartozandó tselekedetek felől, minemővek, az Predicálás, Sacramentum szolgáltatás &c. hanem csak a' miket az Tanétek azokkal az külső emberekből álló, vagy (a' mins hijak) Laicus Presbyterekkel együtt tselekesnek. Hísem ugyan ezek-is csak külső emberek. Nem jobban végben vihetnéke azért magával a' Magistratussal (ki a' nélkül-is közönséges, s-hatalommal fel-ruházott személy) azokat a' mik selet ezekkel együtt bajlakodnak?

F. Igen igen szükség, hogy a' Tanétek az Magistratussal minden jobban egyet értsenek: mind-ketten Isten Szolgái, egy igyekezettel lévén mehetnek-elő minden jobban. Másoda-is az Tanétnak tehetése az Magistratustnak segédsege nélkül: De azért azzal ugyan nem kell az tulajdonul Egyházi dolgokban őket rendi s-modja ki-vól egyveléteni. Mert egy az hogy a' nélkül-is olly nehéz és súlyos tistek vagyon ő nekik, hogy csak a' miat-is (híven el-jarván aban) el-fogynak idő nap előtt, mint *Jethro* mondja vala *Mósesnek 2 Kon. 18. 18.* De ha s-intén rá érkezhetnének-is, nem lehet az Isten ígéje miat, melly igen s-rossan külömbseget tévén az Polgári és Egyházi ítéletek között, Szekek által-is külömbözők által akarja azokat szolgáltatni: Melynek egy aránt-is meg kell mindenkor maradni. Mert nem néz a'ra, hogy meg-térvén már az Magistratus, jussa azzal meg-változor, vagy s-intén annyira meg-többült volna. Mint s-intén az Atyái *ius* igazság, természet szerint mind egy az keresztény és pogány Atyában. Harmadsor, az igaz ok-is nyilván mutatya ezt.

Calvinus Instit. l. 4. c. 9. §. 1. *Calvinus* hoz egy példát bé: *Inebriatus est aliquis? in Urbe bene constituta poena erit carcer: seortatus est? aut similis, aut major. Ita erit satisfactum & Legibus & Magistratui* Meg-részegetet úgy mond, valaki? a' jó rendes városban a' büntetése tömlőtz lében: páraznátkodot? hasonló vagy nagyobb, Es így elég

elég-téteik az törvényeknek, az Magistratusnak, és az külső törvénytelnek. Azonban pedig meg-lehet, hogy ez illyen bűnös meg-jobbulásnak semmi-jelenségét nem mutatya, sőt zugalodik és dühösködik. Itt az Ecclesia vallyon halgaté? Nem, mert az Ur Vatsorajához az illyeneket fel nem erezhetni. Ezt-is kívánnya az jó ok, hogy a' ki az Ecclesiát gonosz példa-adással meg-borítáztatatta, poenitentia tartásának nyilvánfagos meg-mutatásával, vegye ki az borítáztatást a' mellyet tört. Továbbá

ugyan vannak-is olly vétek, minemő az köz hazugság, tsélsapfág, tragarfág &c. mellyeket az Magistratus nem büntet, az ő s-ékire azért nem vonnak senkit; de azért az Egyházi ítéletet, csak fel kell venni, a' kik azokat tselekesik; úgy mint, először a' magános intést; az után az nem fogván, elebb elebb az Christus regulaja szerint *Mat. 18. 17.*

A' hól azt mondog, hísem az Presbyterek-is, csak ugyan külső emberek, *Laicusk*; Papista s-ő az, *Laicus*: hísem minden keresztényen, Christus örökségének hij Sz. Peter, *1. Pet. 5. 3.* A' mi az Igazgató Presbytereket illeti pedig, miért volnának azok külső *Laicusk* emberek; azért hogy külső emberek között véteket-fel? tehát így az Predicátorok-is mind azok volnának. Vagy hogy külső dolgban foglalatottak? Ha az menyiben Presbyterek úgy érte, nem igaz, mert, az *Jehovanak* dolgaiban foglalatotkodnak, *2 Kron. 19. 8.*, mellyre Egyházi hivatal s-sel-senteles szerint bé-is állattattak; és így igen-is Egyházi Személyek hivatallyokban, Sz. Pál-is nyilván azoknak nevezi őket *Rom: 12. 8. 1 Cor. 12. 28. 29.* Vagy hogy a' rol mondog ezt, hogy ki *Kalmar*, ki *Szabo*, *Szűts*, *Varga* &c. között-lők? Így Szent Pál sem lehetet volna Egyházi Szolga, ki Apóstollóságában-is űzte az művet, *Tsel. 18. 3.* kézzel munkálkodván. Láts erről többet ide alább.

Calvinus az elebb meg-jegyzett helyben s-ép igaztást téhen a' dologban: Mert midőn némellyek mind azokat csak ideig valók-nak képzik lenni; mikor még az Magistratus, *Calvinus ibidem.* Nam cum nonnulli, omnia illa temporaria fuisse imaginatur: cum Magistratus a religionis nostrae professione, alieni ad huc forent. in eo falluntur quod non animad-

animadvertant quantum sit discrimen & qualis dissimilitudo Ecclesiasticæ & civilis potestatis. Neque enim jus gladii habet Ecclesia quo puniat vel coerceat, non imperium ut cogat, non carcerem non penas alias quæ solent infligi à Magistratu. Deinde non hoc agit ut qui peccavit, invitatus plectatur: sed ut voluntaria castigatione poenitentiam profiteatur. Est igitur longè diversa ratio: quia nec quicquam sibi sumit Ecclesia, quod sit proprium Magistratus; neque hoc efficere potest Magistratus quod ab Ecclesia petitur. --- Ratio quam adducunt illi qui contra sentiunt, nimis est frigida. Mandabat inquit, Christus has partes Ecclesiæ, cum non esset Magistratus qui exqueretur. Sed accidit sæpè numero ut sit negligentior Magistratus; imò non nunquam fortè ut ipse sit castigandus, quod & Theodosio Cæsari contigit. Adhuc tantundem dici posset de toto fere verbi ministerio. Nunc ergo secundum eos definant reprehendere Pastores manifesta flagitia: definant oburgare, arguere, &c. sunt enim Christiani Magistratus, qui gladio & legibus debent hæc corrigere. At quemadmodum Magistratus, puniendo & manu coercendo purgare debent Ecclesiam offendiculis: ita verbi Minister vicissim sublevare debet Magistratum, ne tam multi peccent. Sic conjunctæ debent esse operæ, ut altera sit adjumento alteri.

kell ezeket fegyverrel s törvényekkel megbüntetni. De valaminek hogy a Magistratus büntetéssel, kéz által való megzabolázással tartozik az Ecclesiát az botrankozásoktól irtoztatni: ugy az Prædicátornak is segéteni kell az Magistratust, ne vétkezzenek olly sokan. Így egyben kell a munkát kötni, hogy egyik a másiknak segítse. Ezeket Calvinus.

Az Sco

a mi vallásunknak bevételeit idegenek vólnak: a ban megcsalatoznak, hogy nem véssék be, mely nagy különbség és minemő különbség legyen, ez Egyházi és polgári hatalom között. Mert nintsen az Ecclesiának köz az fegyverhez, mellyel büntessen vagy zabolázzon, nintsen parantsoló ereje, hogy erőltessen, nintsem tömlöttze, egyéb büntetési, mellyekkel az Magistratus sokor büntetni. Továbbá nem azon nagyon hogy a ki bünt töit, kedve ellen bűnhődjek: hanem hogy az szabad akarattal megfenygetéssel poenitentia tartása felől bizonyosságot tegyen. Régen más képpen nagyon azért: mert semmit nem véssen magának az Ecclesia a mi a Magistratusnak tulajdonai az Magistratus sem teheti azt a mi az Ecclesiát illeti. Iu hozza már be az eléb emlegetett példát. Az Ok, mellyel ez ellenkezők élnek, igen hideg. Akkor parantsolgya vala ugy mondjak, Christus ez dolgokat az Ecclesiának, mikor Magistratus ki végben vinné, nem vólna. De megessik a felől sokszor hogy az Magistratus tunyabb: sőt hogy néhanykor ő az megfenygetésre méltó, melly Theodosius Tsasárban is megesset. Továbbá szinten ezenekeket mondhatod majd az egész Prædicátorfág felől is. Hát immar az ő mondotok ként, tsak bűnnyenek meg az Lelki Pásztorok az nyilván való gonoszságok ellen fedőzni: bűnnyenek meg dorgáladni, &c. mivel keresztények már az Magistratusok, s ő nekik

Az Scotiai Ecclesiák, Nyolczban mutatnak különbözőségeket, az külső és az Egyházi hatalom között, a ki akarja megtekentheti, én ide mindeneket nem írhatok; mellyeket ostán Theor. 79. így rekeszt be: Holot azért mind két hivatalnak ennyi s illy nagy különbözőségi legyenek, és holot az Egyházi Szolgáknak és Ecclesia Véneinek hivatalyok semmi képpen nem foglaltatnak a Magistratusnak tisztiben; sem ellenben ez ama ban. Szinten ugy vétkeznek az Magistratus, sent dolgokat szolgáltatván, Egyházi szolgákat tévén, vagy az Egyházi Fenyeteket gyakorolván, mint az Egyházi szolgák, az Magistratus batariban útvén-bé, és az ő hivatalyában avatván magokat.

K. Vayha értenék ezeket mindenek, de nintsen honnan végeré menniek.

F. Kibűne, hogy nem olvassák a jó könyveket, akar tsak Calvinus Institutioját; Lám Magyarra fordítva is nagyon már az.

K. De hiszem némellyik azzal kérkedik hogy minden bokra fel buzja a nak az jó Könyvek; s meg sem tudja ezeket: sőt az legnagyobb ellensége nek az Istentől állatott rendnek.

F. Vayon-e hitteddel, hogy meg illyennel is kössörülk a Presbyteriumnak fines jó akarói az keresztény Magistratusoknak elméjeiket, ez Christus rendelése ellen, hogy az Presbyteriumi Egyházi Igazgatás, nem illvén az külső Társaságbéli Monarchicum, az az Királyok, Fejedelmek által való igazgatással bírodalommal össze, nem fogának azok együt sokkaig egy portán maradhatni: az mint ellenben az Püspöki bírálással (az is a fele Monarchica szabástu lévén) igen bépen megálhat azoknak magános uralkodások.

K. Tsak tükön ha tselek sikezt, mert sőval az Presbyteriumnak isteni méltóságát valóban vallyák. Vessedelmes sugallás ketség nélkül s nyilván való dolog is, hogy az Püspöki magános elsősködes, hasonlabb az Királyi, Fejedelmi bírodalmakhoz, hogy sem mint amaz, Nagy részent olly Republicakban is v. n. tett az be, mellyeknek külső képpen való regimenje igazgatása többeken fordúl meg; mint Beigi-umban, Genevaban, &c.

M

F. Az

Theorem. cxi. de Ministr. & Reg. Eccl. Scotie. Theor. 79. Cum igitur utriusque muneris tot tantæque sint differentia, cumque munus Ministrorum ac Seniorum Ecclesiæ, haud quaquam in munere Magistratus continetur: nec vice versa istud in illo comprehendatur, peccarent Magistratus, potestatem Ecclesiasticam usurpando, Sacra ministrando, Ministros ordinando, vel disciplinam Ecclesiasticam exercendo, quam Ministri in Magistratus fines irruendo, inque ejus vocationem sese ingerendo.

F. Az keresztényen tudós Magistratustok a' zal verik vagy ver-
hetik hátra e' fele fõndorkodást, hogy tudják semmi külsõ közök-
nem lenni az Presbyteriumnak az õ méltóságos tisztekhez. Másod-
szor, el-gondolják az Országok állapotját, s-regen különbben talál-
lyák. Holot leg-elsõben is az Christus, s-Apostolok idõjek kori álla-
pot különbet mutat. Scotiában is a'dig volt leg-kebb s-jõbb vi-
rágzásban az Királyi méltóság, míg az Ecclesiák Presbyterium által
igazgattak, Jakab Király idõt, s-az elõt is egész valámig az Püspõ-
ki uralkodásnak, mesterseges sinek alai-való be-vételetével az fõp
igyenesség köztök fel nem bontatott. Palatinatuban is mi kári tört
az a' Fejedelemségnek: hissem inkább az Püspõki telhetetlen uralko-
dás kívánás, háborította ezt meg Romából. Galliában az Reforma-
ta Ecclesiákban eleit fogva Presbyteriumokat tartnak, hõl mellyik
Király valot csak leg-kisebb bit is miatta: Holot ellenben az harma-
dik s-negyedik Henrichus Királyoknak a' fele Püspõki méltóság, és Ki-
rályok, Tsasárok, s-Conciliumok felet-való Felsőség állatõ, vadásõ
Hűfõk miat kellett véletlen vesniek, Olaf Országban ám igen sok
Király maradhat, az Romai Nagy Püspökkel egy portán. Ne vol-
na csak Spanyol Királynak is resen a' fõle, nem az Atyak fognának
kénytset gyujteni a' Fiaknak, meg az Elsõ sülõtteknek is, hanem, az
Fiak az Atyáknak, az Apostol rendinek meg-fordításával. Anglia-
ban nem volt soha Presbyterium, s-ám ugyan el-fordult a' felõl a' Fe-
jedelemség, bizonyly az Monarchicus Püspökök, Ersekek miat
egy részt. Tudja az egész Világ hogy Presbyter soha nem törtet-
dei Fejedelemségre; de Püspök, s-egyebb Egyházi senn lábbo Szer-
zetesek meg csak Barátok is néha, a' hõl hozzája fertek, másnak nem
engedték. Mâ is nem hall ember sohult Presbyter Urat, de az sok
Pap, Püspök s-Apad Urak, meg sem tudnad mondani mennyi.
Mindenkor is az hasonlotul nehezebb embernek magát oyni, hogy
nem az ellenben-valótul.

Nem igen tudós Theologusoknak is kell az olyan hitetõk-
nek lenni, vagy csak nints jó-Lelkek elméleti, hogy az Christus Or-
szágának igazgatását, az külsõ Birodalmaknak példáihoz javallanak
inteztetni, mint az vizez melly olly forma állapotot véssen magának,
a' minémõ edényben vagy, holot nem lenne így semmi alhatatáb-
dolog, az Ur Christus országának s-Házának külsõ állapotjánál-
canele

ennek felette nyilván való tilalmát is olvassuk ez ellen Idvezetõnk-
nek Luc. 22. 24, 25, 26: Az Pogányokon uralkodnak az õ Kirá-
lyok, &c. ti pedig nem úgy. Sz. Jan. 18. 36. Az õn országom nem e'
világból-való, holot Christus az õ országát az külsõ országokul kü-
lõmbõzteni meg azt mondja Whitakerus Cont: 4. q. 1. c. 3. §. 13.

Az Helvetica Confessioban, mindjárt az elein, Confess. Helv. c. 1. init. Sentimus
ellene olvasunk ennek: Valljuk hogy az Irásból ex hisce Scripturis petendum esse ve-
ram sapientiam, & pietatem, Eccle-
kellyen venni az igaz böltséget és kegyességet, s-
az Ecclesiáknak is meg-jõbbetását és Igazgata-
sát &c. Az Scotiai Theoremakban 5. A' mi eg-
gyetlen egy Törvény-irónk, és az õ Atya aka-
rattyanak tolmácsa, az Jesus Christus, az ta-
núságot melly berént az õ tiszteletit, és Haza-
nak Igazgatását rendeltetni akarja, ki-adta és
el-vegezte. Melly az õ igéjében ki-birdetett ta-
núságot, az embereknek tanatsokhoz, akarat-
tyokhoz, erkölcsökhöz, rendelésekhez intezni,
leges-leg-nagyobb istentelenség volna; hanem
inkább ezeket kell a' hoz szabni.

K. Hát ugyan semmiben nem kissebbéti az Egyházi hata-
lom, az Magistratusnak méltóságát, igazságt; nem út fel az Respu-
blicában más Republicat?

F. Semmiben sem, mint siniten az Atyai és Férji hatalom
sem. Hâ penig az valámint az linean által hagna, tistü ellen tele-
kedné; mellynek rendben hozására vagy az Magistratusnak hatal-
ma; õ tistü is az.

K. Nyissa-meg az jó Isten az õtet felõ Magistratusoknak,
Nagy embereknek seméket, hogy ezeket értvén, e' fele nem igyenes
lábbal-járóknak, hitetése és igézetek rajtok semmit ne fogjon.

F. Amen!

K. Meg is ugyan amaz Elsõk azzal is fogják, hogy magok
az Reformata Ecclesiák sem siniten alkudnak meg magok közõt,
mit különbözzenek ezek, Episcopus, Presbyter, Diaconus, mind
õn köztök, mind Tisztekben, egy mástul?

F. Abajdotz Reformatusoknak kell azoknak lenni, a' kik így
értnek; Mtsoda Reformatusok azok: amaz tistábbak Belgiumban,

Galliában, Genevában, egész Német-Országban, Magyar-Országban, &c. Azok bezzeg Liturgiájokban, Canonokban, 's minden Írásokban egy fível lélekkel tanétyák elítől-fogva az Papisták &c. ellen, hogy az Szent Írásban azon az *Presbyter* a' ki az *Episcopus*, egyik Vént, másik vigyázót tévén, elegyesleg-is emléttettek ez nevek, mint *Tselek*, 20. 17. 28. &c. tsak a' mi e' kédiglen-való beszélgetésünk-ből-is bővön meg-tettük ez. Az *Diaconokat* pedig mindnyájan Ecclesia javainak rendes Sáfárinak tanétyák lenni. En tsudálmámsoda lelki esmérettel hozzák ezeket az Reformatusok felől kérdésben. Vagy talám az Angliai fél Papista Püspökös Theologusok-at is ide értik. Így bezzeg meg-lehet; mert míg el-nem enyészék az a' *Hierarchia*, annyira-való vetekezés volt ez dolog felet, hogy e' mi-at sok igaz Reformatusoknak orrok, fülök, 's jószágok, betsülletek, tisztelgések, 's még életek-is el-veset; 's magokat-is az Hierarchicusokat im végtére e'nek az versengésnek nagy úzé, mint sinton ama' Babyloniai reutenetes kementzéje a'nak gyújtót, meg-emészté! Talám-ők-is ez Anglusok értelmén vannak: Lássák, de ezek Hierarchicus Papi-sejedelmes Protestansok voltak, és az egész Vallásunkon lévő Ecclesiák bizonyfágot tésnek a'ról, hogy ez fényvedhetetlen sántikálás, és Papistálkodás volt ő benne. Ha ezeknek *voxokon* létsnek, soval akar mit mondjanak, de soha *Presbyterium* fel-vétel felől nem-is gondolkoznak. Ha az *Episcopuson* itt a' ma magán-való tettei Püspököt értnek, úgy 'sints semmi külömbözés, az igaz Reformatusok között e' felet, mert Isten kegyelméből, még tsak híre 'sem igen hallatik a'nak az névnek közötök; Ha *Superintendentek* 's-ollyan

Gualt. in Luc. 12. 45. hom. 112. nok azok, mint a' kik felől *Gualter* együt panaszolkodik, amaz Szólga társain hatalmas-kodó Gondviselő Szólgának példáján, *Luc. 12. 45*; bezzeg hogy egyező értelemmel azt 's hadják helyben; ha pedig határookban tarttyák magokat; mint egyik Tanétót úgy tarttyák azokat, az eggyen kivól hogy örökös praesidenség vagyón rajtok, melly egyebüt rendel jár, 's az Apostolok között-is úgy járt, mint ide alább meg-fogjuk érteni.

At non inter Pontifices modo dispensatores illi nequam inveniuntur, sed apud eos etiam, prohi dolor! qui Evangelii doctrinam puriorem profitentur. Quam procul enim ab istorum moribus absint Superintendentes quidam, qui in multas Ecclesias sibi ius sumunt, & non solum illis contra Petri praeceptum, verum etiam earum ministris superbè dominantur. Et cum multorum corruptos mores facile ferant, eos tamen ferre nequeunt, qui vetus illud Papisticæ doctrinæ fermentum improbant, & simplicem veteris Ecclesiae sententiam tradunt, &c.

K. J.

K. Jó Lertke ez nekik, vészeken lölik, ne tetovázzanak, ha igaz Reformatusoknak tarttyák magokat. Még többet-is mondanak e'hez, de felek igen, hogy azzal-is úgy ne járjanak.

F. Mílehet az; értsük-meg, ne borsáfluk annyokra velle.

K. Azt rebesgetik hogy, az Paterek-is az Presbytereken, mindenütt többire az Prædicátorokat értik.

F. Mire való ez: mi jó vallyon innen ki? kétség nélkül ez hogy, nem kellettnek az Igazgató Presbyterek; mert valamiket ott ez Uram mond (mellyet én-is mulolán tekintetem) mind ez a' *conclusio*ja a' mit ki-hozni akar belőlök. Ez az Atyánkfia, nyilván borsúzó felben vagyón ez tudománytúl, 's örömeft-is ki-mósdanék be-tölle, tsak hogy tisztelgessen hirtelen nem lehet, mert tudja hogy még nyers emlékezetben vagyón, mint dísírté ezt ez előt, nem sok estendőkkal derék nagy Synatban mindenek hallatára mindenkorra való igen szükségos isteni rend-tartásul; 's annyira fel-is indétorta többekkel együt az Synatot, hogy ugyan ott mingyárt a'nak fel-vétele felől végezést tőtenek legyen; annak utánna-is *conventusok*ban, fokák hallatára melly buzgó kívánsággal kívánta, hogy az UR Isten bár tsak a' dig élte né, míg azt az Apostoli fép rendtartást fel-állathatná: és nem késtem, ha mind meg-hóltunk volna, kik ezeket hallottuk 's tudjuk, nem késet volna velle, hanem ugyan ez által ki-mondta volna, a' miket az Papisták, Arminianusok, 's Angliai Hierarchicusok anyíser mustoráltatnak: *Consistoria Seniorum ex cerebro Calvini Geneva nata Anno D. 1541.* az Igazgató Vének-Tanátsa (az Presbyterium) Calvinus agyavelejéből sültetett 1541-ben, arra felé-is tart ez a' fő: El-saporodván Isten kegyelméből az Tanétióknak számok, el-hagyattatott az a' rendelés, hanem el-sok idő múlva némelly Nemzetek vörtek-fel: így kellett volna inkább írni: némelly Theologusok, sőt tsak Calvinus vörte-fel. Minek az jelenlegé az-is hogy, a' mint a' kor concipiálta volt e'ről az Ecclesia végezése, (melly felől azt-is állatya, hogy azt más Synodusban az Ecclesiák igen helyén hagyták, noha a' kik ott jelen voltak ellenben bizonyíthatnak) a' mostaniban már meg-változtatta; és a' dísíretiben igen alá hagyván, úgy meg-conditiozza, kötelezi tsak maga fejétől pedig, hogy ha azon a' lineán sognak az Ecclesiák már el-menni, sóban marad az a' jó, istenes és igen szükségos végezések. Ez-is fokott

M 3

az me-

Act. Syn.
Nat. Ne-
meth. Ann.
1646. Cö-
clus. 13.

Schulting.
Papist. L.
10. pag. 7.

az mesterseges, hogy már tiszteleges Vallás váltóztatás lenni: egyike fundamentumát egyiser 'f-másikat másfor kétségben hozni, mind a' díg 'f-a' díg, hogy ostan egykor nyilván csak rá fogni, hogy jó lelki esméret alatt azt mint nem igaz értelmet, nem oltalmazhatni, előbb kelvén ostan hogy nem-is tarthatni. De ám ottan én ki sem Propheta sem Propheta fia nem vagyok, a' jövendőlést eben hagyom. Am lássák e'fele Hierarchizálóknak únjókön sántásokkal meuzenek, 'f-mire igyekeznek, ha Isten ostorul elő-botsáttya, hozzanak ök-is Nagyságos Ur Püspökséget, Ersekséget, &c. az Ecclesiában, 'f-talám inkább ösve sérhetünk az Papista Attyafiakkal. Oh veszett idők, oh el-fordult erkölcsök!

Hát Pradicátorokat értetteneink inkább mindenütt az Paterek az Presbytereken? Ugy kell hát az Szent Irást érteni a' mint az Paterek magyarázattya tartya, ezek hát az Birák, Normák; Ostan olvasaé az az Uram mind az egész Patereket, hogy illy nagy bizvást áll, Keresd-fel oda fellyebb e're az érdemes válast. Inkább mindenütt? mit téhen ez: azt hogy nem tellyességgel mindenütt. Jól vagyon, elég ez, E'nek-is a' többi ugyan oda fel keresed.

K. Vagyon még egy illyen Flakájok, mellynek úgy tettzik hogy alkalmas sine vagyon. Jobb, (ugy mondnak) sokkal 'f-bátorlágosb-is, az Ecclesiáknak magoktól az Sz. Irásban gyakorlott Pradicátoroktól, mint 'sem a' köz népbeli emberektől, kik nagy résent Deákalanok, igazgattatniok.

F. Hogy-hogy? az emberi rendelés volna jobb az isteni rendelésnél? Az ám, hogy noha tudja ő, hogy amaz Szent Irás szerént való, e' pedig emberek rendelése; de ha meg-tekénti minden állapotát, az Ecclesia hasnára ugyan még-is jobbnak találja amannál ezt. Dovunam György-is az emléttu Pradicatiojában azt jeleníti hogy, az ő Egyházi rend-tartások arany, az Reformatusoké pedig Ezüst. Így jár a' menyeyi dolog felől való ítélet, ha emberi tanátsra kél. De zikkelyenként-is forgassuk-meg ezeket; és hogy az utólsorú kezdem, a' hol az Igazgató Presbytereket köz népbeli Deákalan tudatlan embereknek mondja lenni; Tulajdon a' mi Ellenkezőink tsafollyák ezzel a' mi Reformata Ecclesiainkat; ugy mint elősör-is a' Papisták, Stapletonus, Schulzing, &c. apud Voetium Disput. de Seniorib. Ezekről meg-kapván ostan az Angliai Formalisták, azokról az Arminianusok

anusok, &c. Mikor Tilenus ez enyvben kap, melly rőt gyalázatba guggolásokat téhen-el az Presbyteres Ecclesiákon: az mihellyekből és az ökor sarva mellől &c. véitettek úgy mond, a' ti Presbyteritek fel, kiknek a' kormányon és seppedék közt-is alig adnának helyet.

Beza idett-is meg-volt ezen tsufolkodás, a' mint bé hozza Saravia ellen, pag. 60. Ide fellyebb-is kezdet vála ez bé-jöjni: a' mit azért őit feleltünk, azt immár elő nem hozván, azt mondjuk Beza-val együt réjá: Christust is a' Pharisausok, egy részent ex okból vélték semminek: nem de nem ez-e amaz áts, &c. Mark. 6. 3. De nem minémő öltözetekkel, hanem az Szent Léleknek minémő ajándékival tündököllyenek, kik az Szent hivatalokra véitettek-fel, azt parantsolja az Apostol vizsgálunk. Amaz régi igaz Ecclesiának sem volt ségyen a' Halászként, a' Sátor tsinalóként tanéttatni, és mikor helye volt feddettie-is.

Látod azért hogy nintsen egy tsep kissebbségére-is, nem hogy az Igazgató Vénseggnek (mellynek a prædicallás 'f-Sacramentum ostan nints-is hivatalyában,) de még magának az igen méltóságos Tanétói Tifinek-is az külső tiszteleges munka. Más válast-is tőt volna Altaris Damascen. Author Tilenusnak e're: Tudára legyen mind az által Tilenusnak, hogy sokan vannak mi közöttünk (Scotia-ban,) olly Igazgató Vének, kik Tilenusnál, nemzetekre nézve nem alább-valók, sőt nem kevesse el-is haladják, és kik Tilenusnak ez (Parænesis nevő) könyvét meg-ítélhetnek és tsafolhatnak. A' Presbyterium hozta azt a' nagy meg-betsülhetetlen hasnot magával, Mond továbbá ezen tudós Theologus. Nem-is sokunk akar kiker Presbytersegre fel-venni, hanem elősör-is az tisztelegesseket és leg-betsülletesbekeket, noha nem mindenkor az leg-gazdagabbakat. Nemesseket mivel vagy nem mindenik vállalná-fel azt a' terhet, vagy némelly alább-való állapotbelieknél alább-való ajándékjok vagyon hozzá: egyébként az egyenlő ajándékúvak között mindenkor az nagyobb és betsülletesb állapotúvakat válastynak, e' díg az az Author.

K. Merit la itt mi nállunk az külső Emberek között, tsak el-véltre találkozik, deakos, tudós? F, Adná

Beza Cont. Sarav. p. 60. p. 61. Atqui non quibus vestibibus, sed quibus Spiritus Sancti donis splendeant, qui ad sacras functiones adhibentur, quætere nos jubet Apostolus. Nec veterem illam Ecclesiam puduit a pascatoribus, &c.

Alt. Damascen. pag. 93. & 934.

F. Adná Isten hogy ha az külsők nem elég Deákossak, dőssak, lehetnének akár csak a' kik másokat tanéttanák! E'felet, ki bűne hogy az köz nép olly tudatlan, mert akar tudna Deákul 'f-akarne, meg lehetné a' felől? Ki vőtte 'f-véssé-el tőlők az értelemnek kultsát, &c. Luc. 11. 52? Mellynek meg-orvoslását meg-érted ide alább. O'fán tanuld-meg hogy más a' Tíst, 'f-más a' Személy a' ki az Tístet viseli. Az Személlynek alkalmatlanságából, nem következik a' hivatalnak helytelen 'f-kelletlen volta: mert így az Prædicatori tístet-is, az Bírófágot, Capitányfágot, &c. csak le kellene tenni, mivel sok alkalmatlan Személlyek-is viselik azokat. A' minéműket kaphatna ember, (mint s'ntén egyéb állapotokban-is) olyanokkal kellene addig tūrni, míg jól belé igazódhatnának, 'f-épülhetnének.

K. Hát ha az Tanétók egygyl egygyl mind elégedendő tudományúvak volnának, ilyen okkal meg-engednéd-e, hogy jobb volna az Ecclesia igazgatását csak azokra bízni?

F. Nem lehetne, 1. Mert Christus nem úgy rendelte, mint már bővön meg-értettük. 2. Mert ugyan nem-is érkezhetnének el rajta. Tuddé csak az egy tanétásnak tísti melly sok munkát kíván! mellyről elmélkedvén az Apóstit 2. Cor. 2. 16. el-álmélkodik 'f-felkiált: de ezekre k'isoda méltó? Lelki Pástorok ok: Tsak a' külső Pástoroknak melly igen tístekben jár, hogy az ő Nyájokra nem csak közönségesen, hanem egyenként-is gondot viseljenek, s'örin ismérjék azokat, e'ekben vegyék mellyik hól vagy on; jár, kél, maradoz: az el-révelyedtet fel kell kerelni, 'f-a' nyáiban hozni: az beteget, t'örödöttet ke-negetni, k'örözgetni, az egésségekét penig metély fel b'ivástól óltal-mazni; az el-ragadoztakat, meg-kel szabadétani, torkokból-is ki-vonni azokat az Farkasoknak, Medvéknek, és Oroslánoknak, mint David mondja hogy ő juhásfágában tselekedet. 1. Sam. 17. 35, 36. &c. Mentül inkább penig a' kik a' Lelkeknek Pástori, tartoznak ezeket, 'f-ezeknél is sokkal többeket az Christus Nyája k'örnyül tselekedni. Szent Pál h'ogy ezekben az Christus feregének meg ne s'ogyatkoznék, nem elegendet-meg csak a' közönséges helyen-való prædicállással Ephesusban, hanem házonként-is nem s'ünt-meg őket tanétani, Tselek. 20. 20. Melly bizonynyal még ma-is kötelességekben jár az Tanétóknak, a' nál inkább hogy sokkal kissebb az ő ajándék-jok

jok 'f-sikeretlenb-is tanétások az Apóstitokénál. Az Tanétóknak és az Véneknek tístek nem csak a' predicálás, hanem az házonként való intés-is, a' hol a' közönséges tanétással nem elég gé használtanak, a' mint Sz. Pál tanét Tsel: 20. 20. és 26, azt mondja Calvinus. Meg- Calvin. In- is tartják ezt igen s'orgalmatoson, az Genevai, Belgiumi Több Re- tit. 1. 4. c. formata Ecclesiákban, mint meg-fogjuk érteni. 12. 9. 2.

K. Lám mi k'öztünk-is kezdtek vala ezt némely Tanétók, de csak meg-neverték őket velle.

F. Az tsufolók és irigyek mivelték azt: de az istenselő nép el-hitő kapva kapta: O'fán másképpen-is kellett volna a' hoz kezdeni. De hagy-békét, ne űsd most be'edemet a' felével által. Ennyi sok s'amtala munkát kívánván mondom, az Ecclesiái Igazgarás, hogy érkezhetnék mind ezekre az Egyházi Tanétó, a' nál inkább hogy egy Ecclesiában leg-felgyebb-is kettő, hárő vagy on tsak: s'oha bizonynyal ezeket, sem erejével, sem elméjével fel-nem érne, Szükséges hár az segétséggel mellettek: mellyről ugyan külön-is akarok derekasson s'óllani.

K. Mert hiszem az több s'omsséd Ecclesiabeli Prædicatorokkal egygyl viselik e'fele terhet?

F. Az más Ecclesiabeli Tanétóknak s'ntén még úgy vagy on dolgok az ő magok Ecclesiájokban; kik még csak nem-is érthetik magokban az ő Nyájokbelieknek egyen egyen-való minden állapot-tyokat, nem hogy azok felől tudhatnának vagy magokban, vagy egyebekkel egygyl tanátskozni, végezni. Bezának fontos s'avai vannak e'ről: Alig találkoztot valamelly Lelki Beza cont. Sara. p. 123. Vix ac Pástor: s'öt alig sem, ki tsak a' maga Ecclesiá-ne vix quidem Pastor quispiam, suæ regendæ Parœciæ, satis idoneus un-jának-is igazgatására elégedendőnek találta-quam est inventus, & pag. 124. Tan-tott volna. Ismét alább: Nem hogy még ma-tum aberant (vel ipsi Apostoli) a' sua-gok az Apóstitok-is a' magok erejéhez, noha az-rum virium, quas tamen maximas ha-bebant confidentia, ut exclamarit igen nagy valas valamit biztanak volna, de Paulus: & quis ad hac idoneus, 2. inkább fel-kiáltot Sz. Pál 'f-ezt mondta: 'f-ki-Cor. 2. 16. ne dum ut tot functionum tsoda ezekre alkalmas, 2. Cor. 2. 16. 'f-nem onera, vel ultrò subirent, vel alias o-hogy annyi hivataloknak terhit vagy kéretlen-nerarent, quin potius illas distinxe-fel-vállaltak volna, vagy egyebeket terbeltene- runt, ut suæ quisq; eò facilius satisfa-vólna azzal, de inkább meg-ostották azokat, ceret, hogy ki ki a' magának a' nál jobban eleget te-beffen.

Továbbá, hiszem az környékbéli Tanítóknak Sy natyát ér-
ted, az Szomszéd Prædicátoron.

K. Azt értem.

F. Tudja az Isten, az Synatokat magokban nem kárhóztatom,
mert javallom igen. 'f-sűkségesnek tartom én azt az Egyházi
Gyűlésnek nemér, valaki mit itéll felől e; de az jó dolgokkal való
nem jó élést, nem javalhatom. Hiszem nem a-ra való volna a Syno-
dus, hogy az, a külön külön való Ecclesiáknak minden hatalmokat
maga kezéhez vevén, az igazgatná mindenben azokat; Sűlt Pápi-
staság fekszik ez alatt, mellyet ez részben az Angliai Hierarchiafok va-
lóban be-is sűjták vőlt: mellyel az külön külön való Ecclesiáknak,
(mellyek első és fundamentalis Ecclesiák volnának) minden sa-
badságokat el-is vőtéek, nem engedvén azoknak a magok igaz ga-
tását csak mi kűrsnyben is: hanem hírek nélkül szabton szabták az Sy-
natokban az kőntőst nyakokban, 'f-sak fel kellett venni. Oh melly
nagy Lelki keferőség volt ez az Isten igaz Híveinek; menyi számú
Lelkek nyögtek ez el-vífelhetetlen iga alatt! Hallyuk az Parkerus

Parker. Polit. Eccl. l. 3. c. 13. pag. 17. Hierarchici Ecclesiæ primas
(parochiales vocant illi) potestate
omni, perinde ac in Papatu spoliant.
Quid Episcopus? eadem illi fors obti-
git, qualis Papæ in Papatu, Canones
nimirum exequendi. Quid Synodus?
gaudet illa parte potissima, canones
nempè condendi. Quid Ecclesiæ pri-
ma? nihil illi planè super est, quam ut
quiritur: Jecerunt sortem super
vestem meam, & velum meum abstu-
lerunt Cant. 5. 7. Nam dum Cano-
nes re monarchales condit Synodus
potestate summa Aristocratica: ca-
nones nomine Aristocraticos solus
exequitur potestate monarchica Epi-
scopus: Exulat Monarcha verus, Chri-
stus, squallet Canon Scripturæ vetus:
mæret Ecclesiæ Christi, Democratica
sua Aristocraticaq; potestate sublata,
quâ ab ignitio florebat olim, quamdiu
Christo rege Scripturæ lege governa-
bantur.

parochialiseknek nevezik) Ecclesiákat, min-
den hatalmokról, mint a Papistafásban meg-
főstották. -- Mitsoda a Páspók? azon rész juro-
ának, melly a Pápának az Papistafásban
tudnia illik az Egyházi Törvényeknek máso-
kon el kövérése. Mi az Synat? az az leg-
nagyobb rész, tudnia illik a Törvény-írnálás.
Hát az első Ecclesiá mitsoda? nem maradt a-
nak egyebe, mint hogy panaszkodjék; Sorfor-
vételtenek az én ruhámra; az én fedelemet
el-vőtéek, Enek 5. 7. Mert midőn az Synat
Törvényeket valófággal Magános Uralkodás-
hoz valókat írnál az Elöl járói felső hatalom-
berént: azokat az nével felsőktől írnál Tör-
vényeket, egyedül az Páspók költségelt a ki-
magános uralkodási hatalommal: Szám-ki-
vételben vagon az igaz maganossan uralko-
dó Christus, porban hever az Irásnak régi törvé-
nye.

nyo: keferog az Christum igaz Ecclesiája, el-vífelhetetlen iga alatt az ő rész-
berént az Ecclesiában minden híveknek, rész-berént a'nak Elöl-járóira
nézendő hatalma, mellyel régen kezdekben virágozik vala, valamig
Christus királykodása, és az Irás törvénye alatt igazgattaték.

Felek én, feletem igen felek, hogy ez az idő ide ne hordjon: Jobb
ugy mond, csak a Tanítók által, a Presbyterek nélkül igazgattatni-
ok: a nálunkább hogy gyűmöltsét is látták már az Ecclesiák ennek
az plántálásnak, mellyet bizony nem az mi edes Idvezítőnk Attya
íltetere. Az igaz Synat a-ra való volna, hogy a mit az külön-kü-
lön való Ecclesiák a magok dolgában (mellynek meg-ítélése leg-fő-
képpen ő magokra tartozik) magoktól végben nem vihetnek, a-ra a'
nagyobb gyűlésre vigyék, többet látván 'f-értvén a több fenekek és
értelmes fejek; nem penig hogy ki-vegyenek minden igazgatást ke-
zezből, az magok Presbyteriumára semmit ne hagyjanak, 'f-erővel
veessenek hól mit nyakokban. Nem segéd lenne így az Synat, hanem
akadály és fenyegethetetlen Oligarchia, sokak uralkodása.

Utólsor, ám bár valamely Ecclesiában négy, öt, hat, 'f-több
Tanítók volnának is, kik az Ecclesiára elégedendőképpen gondot
vífelhetnének és egy alkalmas Gyűlekezeti telnek is belőllők; de u-
gyan még is nem volna bátorfágos csak ő magokra bízni az Ecclesiá-
nak minden igazgatását. 1. Magokra nézve, holot igen könnyen
hihetetlenségek, egy másra való törékek, és versengések indúlhat-
nának közöttök, mellyek az tudós emberek között igen meg is sokra-
nak esni; ilyenkor ki intené, ki kényszeritné tíftekre őket, minekelőt-
te ennek igen káros példája az nép közzé ki-menne, sőt az után is?
2. az Ecclesiára nézve, ha el-selelkezvén tíftekről, a'nak nyakára
kezdenének ülni, úgy regnálván azon mint a'nak Urai, 'f-nem
Szolgai: mert ez uton hágoz az AntiChristus is az Poltzra, le-téte-
lődvén uralkodásra vágyásból (mint Ambrus beállé) az Ecclesiá-
ban, az Igazgató Presbyterleg, 'f-nem lévén kinek meg-rántani az
zabolát fájokban, egy-fer-is másor is a' dig a' dig hágoz fellyebb fel-
lyebb, hogy már olly lenn héjaz, hogy nehéz, sőt illy állapotjában
majd lehetetlen is le-ültetni, 'f-határában hozni azt az veszedelem-
nek stát. Lásd alább mindjárt az Ursinus favaít, ísmét ugyan ott az
Calvinus-ét is.

K. Ha az egész Presbyterium is bintén úgy belé'eshetik ezek-
ben.

100 ben. Az jó sóval tundo Tanácsok, aprónként miért nem veddelgelhetnek őket ezekre szép sin alatt: melly a nál könnyebb dolog is volna, hogy az ember veszett természetű szerént, az másokon való regnáláson igen kap. Melly ha meg esnék, sokkal veszedelmesb kegyetlenkedés ferkézne az Ecclesia nyakára, hogy sem mint ha csak egy kettő uralkodnék rajta: Menyi Presbyter, meg-meg annyi Király lenne.

F. Nem mondom én azt hogy lehetetlen dolog ez; de azért a sokat ugyan nehezebb volna el-tsábértani. Osta, vaj ki sok orvosság vagy on ez ellen az Ecclesiában. 1. Azért adják, Bé-állat-tatásokkor az egész Ecclesia előtt tiszteket olly förostan eleikben, mellyel mint egy meg-kötik őket hogy az lineán által ne hájjanak, mellyet az Nép-is tud. 2. Nem-is szoktak az Presbyteriumra hagyni tellyességgel minden dolgot. Mikor Romában régenten, az Tanács felette igen el-hatalmazot volna a Népen, így orvoslák-meg, hogy az Község közzöl bizonyos Tiszteket állatának, (kiket Tribunos plebis neveztenek) azokat magok részéről az Tanácsban be-ültették, s-iggy hozták határban az hatalmaskodó Tanácsot. Az Christus-is mint egy plebiscitumot rendelt az Ecclesiában, nem hogy az Nép igazgató az Ecclesiát, melly veszedelmes Ochlocratia lenne; hanem hogy ő nekik is értékre lévén az miket az Elöl-járók az ő Nevekké is tselekednek, a mi jó, benne meg-eggyeznének; a mi pedig illetlen és nem jó, idején korán a nak módja-szerént, meg-orvosolhatnák. Ertsük-meg e felől Calvinusnak szép tanács-adását, ki mind Instit. l. 4. c. 3. § 15. s-mind kiválteppen in 1. Cor. 5. § 4. igen szép értelemmel

Calvinus in 1. Cor. 5. 4. Notemus söl e felől: Jegyezzük-meg, hogy ez mérté-
ergo hanc moderationem tenendam esse in excommunicatione, ut commu-
ni Seniorum consilio; & ex plebis
consensu exerceatur hac disciplina;
atq; hoc est remedium, quo tyrannidi
obviam eatur. Nihil enim disciplina
magis adversum, quam tyrannis.

Idem Instit. l. 4. c. 3. § 8. Habe-
mus ergo esse hanc ex verbo Dei legi-
timam Ministri vocationem, ubi ex

klotefféget kellyen az ki-tilrásban megh-tarta-
nunk, hogy az Igazgató Véneknek közönseges
tanácsokból, és az népnek eggyező akaratiya-
ból kellyen ez fenyegetének sölgaltatódni, és ez
az orvosság, mellyel az kegyetlenkedésnek ellent
álhatni. Mert semmi az Christum Fenyegeté-
jének inkább ellene nintsen, mint az kegyetlen
uralkodás.

Igy az Prædicátor választásban, (melly
az is igen nagy söt a leg-főbb dolog) az In-
stitutiojában sok Sz. Irasbeli helyekkel meg-
állat-

állatván az dolgót, ilyen summában foglal-
lya egész discursusát: Láttuk azért hogy ez az
Isten Igéjéből az Eggyházi Szolgáknak igaz hivatallyok, midőn
az Népnek eggyező akaratiyából s-javallásából választanak, s állat-
tatnak be azok, a kik alkalmasoknak találtatandnak.

Ursinus savaít-is nem áthatom hogy
ide ne írjam: Az így a dolog az egész Presby-
teriumtól figyelmeztessen meg-hányattassék vet-
tessék, az ítélet az végezés az Ecclesiától ha-
gyattassék jóvá, fel-ne vállaltassék magános-
méltóságból az, csak egytől, vagy csak a Ta-
néioktól. Mert az hatalom Christustól nem-
adartatott kevéfnek, vagy csak az Tanács-
nak, hanem az egész Ecclesiának. Hozzá já-
nak, hanem az Ecclesiának eggyező értelme és
ítéleti. 1. Az Isten parantsolatiyaért, 2. hogy
senkin bosszúság ne essék. 3. hogy az igaz-étas-
nak nagyobb méltósága s-tiekénti legyen. 4. hogy az Eggyházi
Szolgálat oligarchiává sokak uralkodásává, sem pedig Papistás
kegyetlenkedése regnálása ne vállyék. 5. hogy annyival-is igazabb
legyen az vakmerőknek kárhordtatások.

3-dik Orvosság az Presbyteriumoknak el-
az apróbb vagy nagyobb Synatokban vagy on, mert az Christus pa-
rantsolatiya egész mind e dig ki-terjed, a hol a fele szabad akarat fe-
rent-való egy társaságban-állások vannak. Az Scotiai Ecclesiák
Theorem. 31. Annak-okaért az el tévelyedhető
kulisnak igazgatósnak veszedelmétől felünk-
ben, és hogy az külön külön-való Ecclesiáknak
az vétkezésre szabadságok ne legyen: a nak is
ügye, a kinek az külön-való Ecclesiában azoknak
talaltanak volna mind ellen-kezői s-mind bírái
lenni, el ne fordullyon, és hogy az közönseges
dolgok-is, mellyek sok Ecclesiákra tartoznak:
ennek-felette az nehezebb és sulyosabb veteké-
désék, mellyeket az külön-való Ecclesiákban
el-végezni nem volna bátorfagos, Presbyteriu-
moknak köz tanácsokból vizsgáltsanak &c.

Ursinus Explic. Catec. Quæst. 85.
Quæst. 3. Attentè expendatur causâ
a toto Presbyterio, judicium probetur
ab Ecclesia; non suscipiatur privatâ
authoritate, ab uno solo vel à ministris
solis. Potestas enim à Christo, non est
tradita paucis, sed toti Ecclesiæ.-----
Accedat igitur Ecclesiæ consensus &
judicium, 1. propter mandatum,
2. ut nemini fiat injuria. 3. ut actio
plus habeat autoritatis. 4. ne mini-
sterium Ecclesiæ convertatur in oligar-
chiam, vel tyrannidem Papisticam.
5. ut justior sit damnatio pertinacium.

Theorem. Scot. Eccl. 31. Igitur
propter clavis (quod aſunt) errantis
periculum, atq; ut particularibus Ec-
clesiis aberrandi & peccandi licentia
non fiat: nec de illius causa actum sit,
qui in Ecclesia particulari eosdem for-
tè habuit aduersarios & judices, ut e-
tiam communia negotia, quæ ad mul-
tas Ecclesias spectant: nec non con-
troverſiæ graviores & difficilioreſ, quas
in particularium Ecclesiarum Conſi-
ſtoriis decidi minimè tutum eſt, com-
muni Presbyteriorum conſilio tra-
ctentur & definiantur. Szin-

K. Szintén abban eshetik az Synat-lí a' miben az Presbyterium s' f'ha egy nagyobb veszedelme nem lenne az Ecclesiának d' nbl. Az Pápiſtákkal nyomatok-el eleitől fogva az igazságot, el-végezték valamit közönfőges tetteiből az Synatokban, mellynek ki-vetef-sel, t'f'le-vonással, s' Magistratus kézhöz adással kötöttek meg a' végit: s' a' Magistratus bentnek hívén az Ecclesia végezést, sok ár-tatlant s' meg-nyomorítot, s' meg-is égetet, mint az Martyrologica historiák c' rül bizonyítást tesznek. A' honnan Nanzianzenus ez sokta volt mondani, hogy Nulla Synodus, se licem habuit exitum, csak egy Synatnak is nem ért ő boldog jó ki-menetelet.

F. Bizonyos dolog ez, s' siralmas is igen; de vagyon a' mi Vallásunkban ennek is orvossága, mert csak a' dig tartozunk az Synatnál halgatni míg Sz. Irás szerént itél; egyébként egy Panormianusnak ki az Isten ígejéből áll hozzá, többet kell tulajdonítani hogy nem mint a' kívül itélő egész Conciliumnak is. Nem jó az Synatnak mint tettekre végezni, hanem a' mint meg-vagyon írva: s' még ugyis penig nem hirtelenkedve, hanem sok vetekedések, kérdések után, az az, sok vizsgálás után az Sz. Irásnak, elégedendő szabadlágot adván az ellenkező félnek az állásra, s' a' nak minden okait jól meg-értvén, mint az Apostolok tselekedtenek az ő Synatokban Tselek 15. 7. mellyben hísem ott ültek mindnyájan az Apostolok, s' egy fővel meg-mondhatták volna az Isten akarattát az kérdés felől, Harmadszor, nem is a' ra nézvén, mellyik rés több s' samósabb az itélet-tételben; hanem a' mellyik jobb s' nagyobb, az az, mellyik áll inkább az igazság s' Szent Irás szerént, kiha csak egy is az, a' mint mondók, mint az Niceni Synatban, tselekedtek volt az Pápok hazaságának dolgában az egy Paphnutius s' vá után, a' nak s' váat kell jobb s' nagyobb résnek tartani. Az

Beza Ep. 83. Si qua ab hominibus summe fidei & prudentie expensa & dijudicata sunt, licet ex suffragiorum numero vel probare, vel repudiare; quid aliud fuerit quam Satana aileum ad turbandas quantum vis boni constitutas Ecclesias oportere,

Beza itéleti c' felől igen emlékeztet. Ha a' mik a' nagy hitelű és igen okos emberektől meg-vigaltattak és itéltettek szabad leßen az hozzáállásoknak s' amokból vagy helyén hagyni vagy meg-vetni; mi fog ez egy job leßni, mint az Sarrannak az leg jobban rendeltetett Ecclesiáknak is meg-háborítására kaput nyitni.

Ha ezek.

Ha ezekhez tartja magát az Synat, csak tartózik kiki az ő végezésen meg-allani: egyébként, az Sz. Pál s' váához tartozunk magunkat sabni, ha Angyal végezne is nem csak ellene, hanem meg ki-vüllette is a' na a' mi meg-irattatott, átok légjen Gal. 1. 8.

K. Mert ki tudja, vagy akarnók vagy nem, csak rá kényszerítene s' rávonnanak és lelki esmérőnknek nyilvánfagos nagy romlásával is a' hoz-kellene magunkat tartanunk. Rettenetes nagy kegyetlen uralkodás lenne hísem ez!

F. Ugy vagyon: ez is egyik okok, az Angliai egyébként Orthodoxus Independenseknek, hogy nem akarják a' se felelősegesképpen kötelező erejű Synatok alá magokat vetni. De hísem rendelt Isten kegyes Magistratus: az igazságában meg-fojtatott embernek oda kell folyamodni, vagyon a' nak hatalma az erőszakoskodó mind Presbyteriumokat s' mind leg-nagyobb Synatokat is meg-zaboláznai, s' t'f'lekre kényszeríteni, csak hogy a' nak modja s' igazsága szerént. az az, nem hogy az Egyházi dolgokat a' maga külfő főkire vonnya, mert így is külfő vagy polgári Pápaság jöjné-bé; hanem ha ugy kívántatják, vagy ísmét meg-láttatván azon Ecclesiával a' dolgot, mindnyájokat lelki-esmérő alá való kötelefségekre kényszerítvén; vagy ha külfőben nem lehet, az ügyet több Ecclesiákkal is, mellyek meg a' ban nem forgottak, közölvén. Így tselekedtek az Belgiumi Federata Provinciák 1618-ban, mikor az Armianusok s' akadást orvoslani akarnák. Noha nem dűsérlik némelylek hogy ott az magok Tánétói és Seniori-is Székben ültek s' voxot mondotak peres felek lévén, mellyet én nem itélek.

Beza így mondja ezt ki: Meg-támit minket az Isten ígeje, hogy az Magistratusok ez Egyházi rendnek kiváltképpen való Gondviselős. Annakokéért ő hivatallyok s' forgalmatos-san gondot viselnek hogy az Presbyterium igazán rendeltetvén az Isten ígejéből igazán tselekedjék mindeneiket.

Ugyan Beza. Holot meg az igazán rendelt Egyházi Tánétól is az be-vadlalt be-időztettek igaztalanság eshetik, az kissebb Környekekben, az Keresztyén Tíft mint mind

Beza Ep. 83. Docet nos igitur Dei verbum Magistratus esse ordinis istius Ecclesiastici praeipuos custodes. Itaq; illorum munus est diligenter prospicere ut Presbyterium rite constitutum ex Dei verbo, legitime agat omnia.

Beza contr. Erasmus, apud Valem Loc. Comm. de Discipl. Eccl. pag. mibi 1014. Quum etiam a recto constituto Consistorio possit reis delatis injuria fieri in angustioribus ter-

rioribus

ritoris, citra ullam ordinis Ecclesiastici violationem Christianus Magistratus, ut tabulae utriusque & Ecclesiasticae & civilis custos & vindex, prospicere potest conquerentibus.

Ames. in Puritanis. Anglic. De Eccl. c. 2. Aphor. 7. Si cœtus (Ecclesiasticus) proterviâ laboraret, nec rationi cedens, ad Magistratum civilem tum confugiendum, ejusque fides imploranda, cujus unius est autoritate cogente, ab omnibus Ecclesiæ membris injurias qualvis propulsare notas.

két táblának, és az Egyházi Fenyéteknek őri-
zője és oltalmazója, gondjokat viselheti az Pa-
nassa tévedőknek, az Egyházi rendnek minden-
meg sérődése nélkül.

Amesius-is: Ha valamely Gyülekezet
nem igazán tselekednek s nem akarná a jó-
oknak engedni, a Magistratushoz kell folya-
modni, kié is egyedül kényszerítő méltósággal az
Ecclesiának minden tagjait, minden nyilván-
való igaztalanság alól fel-fabadítani.

K. Ha nem szabad az ügyeket az Egyházi Székről a külsőre
venni.

F. Igaz, nem szabad de a kik ezt mívelik, nem meg láttatni
akarják mint felsőbb séken, ujóbban Egyházi módon az ő ügyö-
ket; mert nem Magistratus sékire való dolog ez, nem is egy más alá
rendeltetett sékek, az Polgári és Egyházi: Hanem csak Istentől, e
féle igaztalanságok ellen adatott méltóságos segítségeket s oltalma-
kat kívánnyák, mind magok s mind ő benne az Ecclesia Christustul
vőu szabadságának s hatalmának helyben állatására. Illyen okból
fogták az első Reformatörök az Reformatioban az Fejedelmekkel dol-
gokat. Azzal mindazáltal az Egyházi hatalmat Magistratus kezé-
ben nem transferáltak adtak.

K. Hát ha az Magistratus is külső Segre vonson, vagy pedig
nem keresztyén ióstán a sem el-tévelyedhetetlen?

F. Feltűnkben nyilva új séket nem emelhetünk, hanem a
mellyek az Írásban előnkben vannak íratván, azokkal kell meg-
elegednünk. Tűréssel kenyvedéssel hozzá, míg az Ur Isten önnön-
maga, eféle rend-kívül-való gonóst, orvossággal is rend kívül-va-
lóval, mint Illyés idejében s a Reformatiokor &c. meg-orvosollja.

K. Illyen sék-is vannak: Nem esküt meg e keresztyén világ
őve valamelly közönseges Egyházi Igazgatásra és Szolgálatra;
nem is látunk semmit a mi miat az Isten választottjai az Ecclesiá-
nak ez rend-tartása és Fenyétekje sérént is ig jól nem idvezülhet-
nének.

F. Sok

F. Sok titok vagydon e'ben, egyik ez hogy nem kell már
e'nél fellyebre igyekezni; meg-lehet ugyan az Apostoloké-is, kik először
Presbyterium által rendelték volt az Ecclesiákat igaz-gatni, mellyet né-
melly Ecclesiák most is tartanak, de így is séintén ugy meg-lehet; e' sé-
rént is séintén ugy idvezülhetni. Mellynek isméi ez a Fundamen-
tuma, mint ha szabadságában volna minden Ecclesiának minémő Tör-
vényeket ir a maga igaz-gatására: mellyhez képest, ugyan nem is el a
keresztyén világ mind egygy közönseges törvénnel, nem esküttek őve
a'ra hogy csak egyget tartanak. Igazán Papista Fundamentum ez;
ez valósággal az élő kúttul az Sz, Irástul, az Írás az és megomla-
dott kút-asáfra, az fok változó különbözö s egymással ellenke-
ző idvefleg vízeitul úrés találmány koholásra való ut: ez miat tsá-
bultak volt el az Angliai Hierarchikusok: innen séletetett az fok
Ur Páffók, Ersek, Metropolitan, Patriarcha, és végtére a' Pápa: ez
az Isten ígének istia folyamjának meg-zavarása, sép tundókló sé-
nyének meg-homalyosítása. Oh serkeny fel keresztyén Magyarság,
s-lás! Hát nem esküt egygy közönseges Egyházi Törvényre az ke-
resztyén világ! Sőt inkább igen is őve kellett volna (ha ugyan ez
séoval kell élni) esküdni az fundamentumos, és az Igazgatásnak va-
lóságához tartozandó dolgokban, a mellyeket tudniailik az Isten,
ígéből nyilván vesünk; minémővek, hogy Egyházi Igazgatás-
nak kellyen lenni, az Christustul ki-adattott törvények sérént; kell
Igazgatoknak lenni, olyanoknak pedig a' kiket maga rendelt, kik az
Tanétók és az Egyházi vének, mint bővön meg-mutattuk, és ez
illyen sévű Uraim is hífik hogy már: Egyházi gyülekezeteknek
kell lenniük &c. mellyekben változhatalan az Egyházi Fenyétek.
Hány Tanétók, Presbyterek, Diaconok, légyenek pedig minden
Ecclesiában, hány séör gyűllyenek egy héten őve az isteni séolga-
látra, hány orakor, s-napjában menyíser harangozzanak &c. e' sé-
lek nem az állattara hanem külső állapotúra tartozván a' Fenyétek-
nek s Igazgatásnak, az Ecclesiák szabad tettésekre bizott dolgok,
hogy ugy intézzék végezzék ezeket a' mint a helynek, időnek s
egyéb állapotoknak mi voltok sérént, a' rendbez, ékességhez és a' kö-
zönseges épülethez leg-hafnosbnak ítélik. mert ezekben is nem akar-
ja Isten pusztán csak az emberi igen álhatatlan ítéletnek tettése k ja-
vallását regulavul lenni. Többet is séllok e'ről ide alább, Melly dol-

Artic. Ec-
clesiarum
Hungar. in
Major. 7.
Convenire
in funda-
mento &
ritu Cere-
moniarum
in verbo
Dei expres-
so oportet,
ne fiat schi-
smata &
dissensiones
que damnat
Apostolus,
&c.

Q

go

göt meg, is kell igen figyelmetesen érteni, mert vajki kiserves megborlások ennek jól nem tudása miatt, a jó igyekezeteknek dolgában.

A mi a Perfectio-val Tökéletességgel való álmódózást illeti, valamint egyéb minden dolgokban, eben-is oh melly nagy akadály ez. Ez az vélekedés tartoztatja Angliát, hogy soha semmi jó intéseket az Eggyházi Igazgatásnak, Isten igéje szerént való intézése felől,

Park. Polit. Eccles. l. c. 21. Quum in Colloquio Hamptoniensi, rem Reformationis proposuisset Rex, profuit in medium Joannes VWhitgiftus, & procidens in genua, sanctè in suam animam recepit in Ecclesia Anglicana, nihil tunc fuisse quod reformandum esset.

bé nem vehet. *Parkerusnál olvasom, hogy a Király egy Colloquiumban az Reformationak dolgát előfordítván, Joannes VWhitgift az Cantuarii Ersek, elő állott és tőrdre esvén, lel-kére vallalta, hogy semmi refor natioa való az Angliai Ecclesiában nem volna.*

Igen lábat kezdé e vélekedés közöttünk-is kapni, s-még né-melly magoknak tertzó Uraim, nagy méllyen hogy már, és fulakol-san tesik kérdésben, azt vélvén hogy meg rekeszhetnek velle: *Idvezülheteké* (ugy mondnak) *a mi Ecclesiaink az ékediglen való Eggyházi rend-tartás szerént, vagy nem: mert ha nem, azt kell mondani hogy el-kárhoztanak, mellyet ti sem mondotok; ha pedig idvezülhet-nek, miért nem mi-is. Tsak békét kell hát az Eggyházi Igazgatás dol-gának hagyni.* De tsak olyan ez mint ha ezzel akarnád a Szabóval elhírtetni, hogy egy két sing postóból-is dolmánt szabhat néked; hogy gyermek korodban-is tsak annyiból fabot. Ki nem mondana ezért efelősnék, holot már a gyermek korból ki-költél. Elég volt bintén tsetsemő korodban a tsets téj, metzés hát most-is az vastágb étekekkel. Reggel a' menyi világosság vagyon, bintén meg-érni velle; mire való hát a' dellyesti? Ne járunk Istennek ki meg nem járzottat-hatik *Gal. 6. 7.* Juté esedben melly kiserves és kemény pirongarást tés-sen az Apostol az Sidó Keresztényeknek ez lelki reftsegért, *Sid. 5. 12.* az időhöz képest egy egy Doctornak kellet: volna eddig lennétek, s-még-is tsak olyanok vagytok mint a' tsetsemők, kiknek tsak tejre vá-gyon szükség. Az igének tisztatejet *1. Pet. 2. v. 2.* azért engedte volna Isten illy bővön fophatnunk, hogy az által nevedetbenek egyébként, felő igen hogy azzal ne kezdjen az igaz Isten ellenünk pa-nafolkodni. a' mivel az ő régi kedves népe éllyen, *El. 5. 4.* Mit kell

tsелеked-

tsелеkednem, a' mit az én Szólómmal nem tsелеkedtem volna? Ez tö-kéllerefféggel való álmódózásunk, kívákképpen ennyi serkengetések és ellene való tudomány-tételek után (ha ugyan tsak bé dugva tar-tyuk azokra főleinket) imellegest szerzhet (és oh vajha e' dig-is nem szerzet volna!) az Christus gyomrában, hogy mint alkalmailan ned-veffégeket minket-is ki okádjon. Mert az hasonlók felől, azon az ítélet!

Ez Rendtartás szerént-is ig jól idvezülhetnek az választottak ugymond! Az kiezi írja, mondja, jutott-e esében, melly igen nehe-zen, s-faporatlan mennyenék közöttünk az Idveffégnek eszközei elő: Nézze meg akar ki, ihol melly sürű sok szép lelki tanítások hallatnak minden felé, melly sok az szép kérések, kénseretések, tudomány-tételek, menydörgő seddésék, lelki-esmértekekben élő bé-hatások, meg-fogdosások. Külsőképpen-is tömlöztel, fő vételekkel, s-egyéb rettenetes halálnak nemeivel az bűnök váltig fenyegetnek, s-ihol töb-bire semmi láttatya! Azon tudatlanok az emberek az Isten maiban, azon megáltkodtak a' tanulásban való öregbülés ellen: és így azon istentelenégek uralkodnak mégis, sőt nem hogy apadna az eláradott és tsak nem az felyhőket érő sok gonozság, de inkább nőttön nő, so-kasul minden rendben: ugy meg-hült az isteni, s-atyafiságos b. sere-ter még az Atyafiakban-is, hogy most lenne eggyser, ha az embernek *Fia el-jőne alig találna hitet ez földön. Luc. 18. 8.* Mi hozza ezt e' fele tökéllerefféggel-való álmódózásunk, és a' miatt az Apostoli id-vefféges rend-tartásnak közöttünk nem léte; az Isten sem lévén egyéb-re, hanem tsak az ő maga rendtartásának meg-áldására köteles. Mel-lyeket meg-gondolván, azt mondhattuk inkább, hogy idvezülnek ugyan közöttünk az választottak, (kiknek lehetetlen-is nem idvezülni-ek) de mivel ez Apostoli igaz rendtartás közöttünk nintsen, igen ne-hezen, és a' miatt az Apostol főll, *mint egy tűz által, 1. Cor. 3. 15.*

K. Illyet-is hallottam én; *Nem ellenzi senki, sőt javallja igen, hogy ez után az Külső Rendközöl-is, az értelmessi főllétassanak bé az Tanítás közze, midőn Eggyházi dolgok felől végeznek: de azért illyokkal, hogy az Magistratus, Synatok, Páspókók, és Espereffek mel-rosága, a' mint most vagyon, semmiben meg ne bántódjék.*

F. Ha ez, igaz tiszta fővből való későlelül az Igazgató Pres-bytereknek első alkotmányossággal való fel-vételére javaltatik, s-tarta-tilk, ad-

lik, adjon Isten boldog előmenetelt néki. De mi igen kételkedünk azokból, a' miket hallogattunk. Szepen áll a' sp, mikor a' madarás madarat akar fogni. Nyílván feketik valamit ez alar. Saravia s' Tilenus-is, az Presbyteriumnak a' kor tájban az Angliai Seilőert, nagy két Ellenfégi, javallyák ezt, de csak Fraska. *Ego non averseo, si quis Seniores rerum peritos; in consilium rerum Ecclesiasticarum admittat &c.* Sarav. apud Bezam ad cap. 12. de Minist. Evang. Gradibus. En ugymond, nem irtozom attól, ha ki az látott hallott Veneket, az Eggyházi dolgok felől való tanácskozára b'e borsáttya. Tilenus-is: *Tilen. in Paren. Hos olim ab Episcopis & Presbyteris proprie dictis, scilicet de rebus maioris momenti incideret deliberatio, in consilio adhiberi solitos, nec inficiamur, nec ut idem porro fiat, repugnamus.*

Hogy ezeket régenten az Püspökök, és tulajdon-
ság szerint való Presbyterek, ha hol nagyobb
dolgokról esett végezés az tanácsban b'e-sokták
legyen venni, nem tagadjuk, és hogy ez után-is
azon legyen, nem ellenzük. Mutatni akarja
ezzel Tilenus, hogy az melly Seniorokról Ambrus emlekezik, illye-
nek, s' nem valami rend szerint való lőttek volna. De nem igaz az,
mert ugy vagyón az Ambrus s'avaiban, hogy azoknak Tanácsok
nélkül semmit az Ecclesiában nem végeztek. Ez Tilenus és Saravia
Seniori penig, azt mondják lá, hogy csak az nagy ügyekben hivat-
tak-bé. Másodszor azon panaszkodik Ambrus, hogy azok már ő
időt az Tudósoknak kevélységek miatt le-téttettek: az Tilenuséi
Saraviaéi penig voltak &c. De ám legyen ez, én csak a' ra nézek, a'
mit ezek meg-engednek: hogy ez után-is e meg- legyen, nem ellenzük.
Mellyhez képest, ha ez a' mi Atyáinkfáinak engedelme csak fraska ta-
lál lenni, ihol az Hierarchicusok fraskája volna az. Istené legyen
az ítélet, meg-mutattya nem sokkára derekasban-is az idő. Nyílván
ha nem későletül hanem ugyan Presbyterium helyett, javallának ezt,
mind azt mondanók hogy az nép semének b'e-kötésére való ez;
mondhassák meg-is hogy meg-tartják az Istennek a' béli rendelését.
Ennekfelette nem is állhatna meg. mert 1. rend szerint való Hivatal
és B'ikratás szerint kell az igaz Presbytereket tenni. 2. nem csak a'
mikor nagyobb dolgok vannak, s' a' Tanácsoknak tettik, hanem
mindenkor benn kell az Eggyházi Tanácsban lenniük. 3. nem csak taná-
tsot kell ott adniok, hanem ugyan végezniük a' többivel együtt.
Amaz tettésből b'e-álléttatnak penig, sem hivatalyok sem kö-
telességek nem lévén réjá, szabadok a' Tanácsok vagy állanának meg
s'avokon

s'avokon vagy nem. Az-is meg-esnének, hogy a' mellyike értel-
mes, igyenes jó lelki-esmérettel állana, vagy csak a' mint ő értené-
is, s' az nem találna s'ajok izent elni azoknak a' kik őket b'e-hiják
völt, másfor nem híján oda; mellyhez képest a' többi-is látván a'
dolgot, s' nem-is aránván igen nagy kötelességeket hozzá, csak rá
hagynák, akár mint lenne. Es így a' mi az kegyetlen uralkodásnak
örvoslására való volna, nem orvoslaná hanem meg-erőssitené azt.
Végezetre, nem csak az Tanácsban vagyón az igaz Presbytereknek
űstek, hanem azon kívül-is mindenhűt, a' mint ide alább meg-ér-
tyük. Ha igaz Reformatusok, ne legyenek b'őtebbek Istennél. Ha
isteni rendelés az Presbyterium, vegyék-b'e: avagy ha nem akarják, ne
palástoljanak, hanem mondják ki nyílván hogy ha az-is, de ugyan
csak nem vésik: nem tsalhatni meg Istent.

De mind nagyobb a' mivel s'avokat b'e-rekesztik: illy okkal
legyen Presbyterium, hogy azzal sem a' Magistratusnak, sem az
Synatoknak, Püspököknek, Esperesteknek méltóságok a' mint most
vagyón, semmiben meg-ne b'antódjék.

Igen nagy gondgyok vagyón a' Magistratusra azoknak, kik
azt mérik mondani az Magistratusnak, hogy nintsen az Eggyházi
dolgokhoz közű. Szólunk mi már éről. A' Synatok felől-is ha
azok Isten igéje szerint téternek, semmit nem mondunk. De s'ónk
vagyón az Superintendensekhez és Esperestekhez. Hogy hogy: hi-
sem emberi rendelések ezek: az Presbyterium penig isteni. Így hát az
Isten rendelését kellene az emberi rendeléshez s'abni, nem ezt ama-
hoz. Bezzeg valóban csak viaf orr lenne így az Isten örökké meg-
álló igéje! Papistáság, sőt meg-magyarázva káromkodás volna ez
Magyarúl. Osta ha ugy lehetne-is, ki tudja ha oda fel, Sz. Irás el-
len vagy a' kívül-váló dolgokban fundálatottnak találnék lenni
az Püspökök, Esperestek méltósága, a' mint hogy csak ez-is az, hogy
ő nékik méltóság adattatik másokat meg-círcálni, mások penig őket
nem círcálhatták, főképpen az Püspöket: de másfor kell e' feléről
állani.

K. Adjon Isten sok jót érte, hogy ezekben utban igazságal;
már a' magam ellen vetéset adom elő, ha nem nehezellenéd!

F. Meg-hallom örömet azt is.

Az Igazgató Presbytereknek és Presbyteriumnak Mindenható voltarul; Ha tudnia illik mindenkorra való Rendelése-é ez Istennek?

K. En nem kételkedem ugyan a'ban semmit, hogy az Igazgató Presbyteriség az Presbyterium isteni rendelés nem volna; hanem nekem úgy tetszik hogy a'ból nem erőssen, nem táfolhatatlanul következik, hogy az, örökös, az az minden időre tartozando, s-mindenkor kötelező rendelés volna, mint am az elődedin-való Anyas. egyházban az Hívek Javainak köz-voltok, Tselek. 2. 44. és 4. 32; Ismét, a' vérnek, fojtott állatnak, az Balványoknak áldoztatott hús ételnek tilalma, Tselek. 15. 20, 29. Ezek-is isteni Rendelések valának az Apostolok által, de la ma immár nem köteleznek. Mint kell megkülönböztetni, mellyik isteni rendelés mindenható, s-mellyik nem?

F. El-felejtetted mit feleltem vala én oda fel e're? De tartunk rendet. Világ végezteig minden időkre kötelező rend-tartásúl adta-ki Christus az Egyházi Hatalmat, s a'nak Szolgálatot úgy mint a' Tanétokat és Igazgató Presbytereket. 1. mert azt mondja Sz. Pál, 1. Cor. 15. 24. hogy Christus világvégezetekor adja kézhez az Országot az Atyának. It az mi Theologuslink meg-alkusnak a'ban, hogy az Ország a'nak mostani Igazgatása, bírása értelessék; mellyben az Egyházi hatalom és a'nak az Igazgató Presbyterek által-való szolgálata, egyik rész. hát ez-is nem előbb hanem világ végezetekor fűnik-meg. a'dig mind senn áll. 2. Ugyan Sz. Pál Timotheusnak f-vélle együt minden igaz Egyházi Szolgáknak nagy erőss kénfeterés alatt parantsollya, 1. Lev. 6. 14. Hagyom néked az Isten előtt, ki meg-elevenét mindenekeket, és a' Jesus Christus előtt, ki az Pontius Pilátus alatt bizonyfágot tölt, am az jó vallás tételre, Hogy meg-tarsad ez parantsolást, macula nélkül és fegyhetetlenül, a' mi Urunk Jesus Christusnak meg-jelenésének napjaig. Ki nem posdulna-meg illy hatalmas tudomány tételre?

K. Vallyon az Presbyterek s-Presbyterium felől szólé-iet Sz. Pál?

F. Igen-is, több dolgokkal együt. Mert olvasd-meg egészben ez Levelet, többire mindenüt az Egyházi Rendek felől parantsol: Az harmadik részben az Episcopusnak, vigyázónak neve alatt az Tanéto-

Tanétokról és Igazgató Presbyterekről: ugyan ott a' Diaconokról; az negyedik részben az Presbyteriumról; az ötödikben az Diacon Asszonyállatokról; és ugyan ott az 17-dik v-ben a' mint meg-hallottuk, ugyan ki-fejezi a' két fele Presbytereket, úgy mint az Igében és tudományban munkálkodókat és nem munkálkodókat, kik ugyan nees-ső'lel Elöl-járok a' felől; és nagy hathatossággal parantsollya hogy ketős betűlletet adasson nekik. Hát a' többivel együt ezek felől-való parantsolást hadja az Apostol, illy nagyra való kénfeteréssel Timotheusnak s-minden Egyházi Solgáknak, hogy egész a' Christus ítéltre el-jöveleig változtatatlanul semmit a'ban sem el-nem-vévén, sem hozzá nem tévén, (ez az macula nélkül és fegyhetetlenül) meg-tartsák az Christus Ecclesiáiban mindenüt; mert mind világ végezteig akarja az ő Országát külsőképpen ez formán (a' mint az első helyben mondá) birni s-igazgattni.

K. Hogy nem resket hát meg a' belünk, a' kik e'kedig ezt meg nem tartottuk?

F. Az Kétségben felelek én e're. Kárát vallyuk ha külsőmben tselekesünk.

K. Vagyoné még az Presbytersegnek, s-Presbyteriumnak örökös voltát mivel állatnod?

F. Még egy erős meg-öldhatatlan okát mondok: mit terhelnélek többel; ha ezek nem elegek, mind sem elegek. A' vége az Egyházi hatalomnak, és a'nak az Tanéto' s Igazgató Presbyterek által-való gyakorlásának, változtathatatlan s-örökös; hát ezeknek-is mint szükséges eszközöknek a'ra a' végre változtathatatlannak s-örökösöknek kell lenni. Így adtam vala én ez előtt enéked elődben: A' melly dolognak az okai mindenkorra valók; maga-is az a' dolog mindenkorra való; a' mellyé pedig, csak bizonyos időre néz, csak kiváltképpen való, nem közönséges; a' maga-is csak ideig való. Szabd rá már ez regulákat mind az Igazgató Presbytersegre, Presbyteriumra; s-mind az ellenbe bé-hozott példákra, eképpen: De az külső jóknak-közönsége, csak az a'körülfűkesség és buzgalom-ke-rent vétetett, volt fel, azért-is nem parantsolták azt az Apostolok, a' több Ecclesiáknak követni; Így a' Vör. 6. c. ételének tilalma-is az újonnan meg-térő Sidoknak gyengeségükért végeztettek, míg jobban meg-erősödhetnének, mert az utánn nem kötelezet lenkit, mint meg-

meg-tettzik, Rom. 14. 14. 14. 1. Cor. 8. és 10. 25. 27. Colof. 2. 16. 1. Tim. 4. 3. Tit. 1. 15. Az Igazgató Presbyteriség-rendelésnek pedig nem csak egy két, hanem minden Ecclesiákra ki-fogás kívül nézendő: nem is csak valamely kiváltképpen-való alkalmazhatóságból, hanem közönséges és mindenkor fenn-álló szükségese oka avagy vége vagyon. Mert azt kérdelem, az szép és mentül jobb, mentül bátorságosb mentül idvességosb Igazgatás, szükségessé kéles ez világon minden Ecclesiáknak, s-mindenkorra szükségessé?

K. Igen-is.

F. Hát a' kik által egyedül az ilyan Igazgatás az Christus rendelése szerint foglaltatik-is, ugy mint az Igazgató Presbyterek, a' Tanítókkal együtt, minden Ecclesiákra és mindenkorra igen szükségessék. Ezen Okban vagyon az a' mesterseg-is, a' melly szerint könnyen meg-külömböztetheted mellyik isteni rendelés mindenhai s-mellyik nem.

K. Csak nem lehet tehát Presbyterium nélkül az Ecclesia. De mi jó e'ből ki? Valahol azért e' fele rendből álló Egyházi Tanács nintsen, ott Ecclesia s'inten. Igaz-e is-e' kérlek ezt.

F. A' nem következik, mert meg-kell különböztetni: Nem lehet az Ecclesia Presbyterium nélkül, vagy állatyaára létére, vagy épsegére tellyes voltára nézve érted az Ecclesia felől. Ha állatyaára létére nézve érted, a' bizony dolog hogy ha igaz volna ez állatás, ugy következne; de nem állatyaára nem létére nézve nem lehet az Ecclesia Presbyterium nélkül, hanem egész, tellyes épp. voltára nézve: s-így már nem következik. s-nem hogy az Egyházi Fenyétéknek Christustól rendeltetett másod rendű Szolgálatóinak az Igazgató Presbytereknek, de még magának az egész Fenyétéknek; nagyobb mondok, még az Sacramentumoknak-is nem létek miat, nem mindjárt fűnnék-meg az Ecclesia, mint az Israel népének az pusztában, egész 40 estendő alatt lévő állapottya meg-mutatya. Az Idvőségos Tudomány az, s-anakbê-vétele, a' mi az Ecclesiát való-sággal tartya; a' nélkül bezzeg mindjárt oda lenne. Ecclesiák azért s-igaz Ecclesiák, a' mellyekben ez istenes rend-tartás még e'kédig nem lehetet-is, az Idvességos tudománynak több részeit kiváltképpen a' főveket meg-tartván; csak hogy nem épp, nem tellyes, nem virágzó hanem igen sokban hibázó Ecclesiák. Mint a' melly ember nem hal-

hat,

hat, nem halhat, nem lát, &c. ugyan igazán való ember a' felől, csak hogy félseg, nem épp, nyomorék ember: így az Ecclesia ha az ő némely fő tagjaiban mellyek az Elöl-járók, 1 Cor. 12. 28, meg-fogyatkozot-is, mindazáltal ugyan igaz lelki test ő, ha s'intén félsegéseket szenved-is. Vagy mint a' kisedetsetsemő, ki még nem okoskodhatik ugyan, de mivel az okos Lélek, az ara-való teherseg benne vagyon, ugyan ember a' felől; de gyenge nem derekas ember: így vagyon itt-is. Csak hogy a' mint sok úttal már értegettük, nem kell s-ánt-sándék szerint mindenkor ez gyengeségben, félsegességben vestegelní, hanem mint a' kisednek hova tovább mind jobban jobban-való nevedésre kell igyekezni, kívánván, s-sorgalmazottan bê-is vevén, az igének tisztá tejét, 1. Pet. 2. 2. mert felő hogy mind külső romlást, s-mind kiváltképpen amaz rettenetes nagy lelki ostort, mellyel s-ent Pál az sok tanításra nevededni nem igyekezőket fenyegeti, ne hozza magával: mellyről való szóllást ez után-is én nem restellem, te-néked pedig szükséges, Phil. 3. 1. Az több aprólék akadályokat-is a'kor el-igazítom.

K. Oh ditsőségnek Attya, adjad mindnyájunknak az bôltesség-
nek és nyilarkozásnak lelkét, meg-világosítván a' mi elméinknek sze-
meit; s-lelkeinket a' te rendelésidre, s-nem pedig az kereskedésre
hajtván! Eph. 1. 17.
18.
Solt. 119.
36.

F. Amen! Amen! no vagyoné még valami ilyas hátra a' mit értetnél volna?

K. Nintsen, mindent valamit tudhattam, elő attam.

IV. R E S Z

Az Theologusoknak közönséges értelmek, és az Ecclesiáknak Confessiojok Vallások.

F. En hát immár Isten segítségéből, az Igazgató Presbyterek, s-Presbyterium felől az Theologusoknak közönséges értelmeknek s-ámlálásához fogok.

A' mi nézi leg-elsőben-is a' Régieket, kiket Patereknek híjnak, azok felől igen elménkben kell tartanunk, a' mit oda s-ellyebb felőlők mondtam vala: hogy mivel az Apostoloknak halálok után, mint Sz. Pál nyilván meg-is jövendölte ezt Tselek: 20. 29. 30. nem marad-

P

hatván

hatvánfokkáig süzen az Ecclesia, (miképpen keservessen pána-fölkö-
döt e-ről Egesppus Christus Urunk sületése után 160 estendővel, így
jegyezvén ezt fel Eusebius) kíváltképpen az Eggyházi Igazgatásban,
mellyben el-selelkezvén Christustól, az ő Ecclesiájában az Tanétók
közöt ugyan Testamentumban-is meg-hagyott egyenlőségről, nagy-
hamar Elősegen, az után mindgyárt Fősegen kezdenek kapdosni;
és a'hoz képest új Tístekeket hozdogaltak be eggyser-is mássor-is az
Ecclesiában; változást tévén az Christus és az ő Apostolinak rendelé-
sekben. Kik azért a' Paterek közzöl nagyobb részt; úgy áll az
Eggyházi hatalom fölgáltatáshoz, s-fölgáltatóhoz, a' mint az ő

Author Polit. & Discipl. Civil. & idejébeli főkásból látta. Author Politia & Di-
Eccl. tam Israelit. quam Christiana
l. 2. p. 199. Politia ab ipsis Apostolis
constituta, diu in substantia, integra
cum in Græcis, tum in Latinis Eccle-
siis permansit, sed tandem partim ve-
cordia, partim superbia Ecclesiarum
Præfulum, paulatim cepit corrumpi
& immutari. Corruptio autem cepit
etiam non antea, à temporibus Ire-
næi, Tertulliani, Cypriani, & aucta
est postea magis ac magis, donec poli-
tia omnino eversa Ecclesiis pessun-
dedit.

Azért a' melly Patereknek bizonylág be hozzuk, s-azonban
véfesi hól mit esedben, melly nem mindenikben (kiváltképpen az
Püspökség dolgában) egyezne az Apostolok rend tartásával, en-
nek az öknak tulajdonérsad,

Ez az említett Iró, ebben az könyvében, minek iránna bővön-
meg-bizonyította volna, hogy Isten mind az Őv s-mind az Új Te-
stamentum alatt, az ő rendben állatott Ecclesiájában, tartott Eggyhá-
zi Synedriumat vagy Presbyteriumat, melly Tanétókból és a' nép-
nek elő-kelhetősből állott; végtére sok régi Patereket-is emlét, kiknek
idejében, az Eggyházi Tanításban az Tanétók és Igazgató Vének
meg-voltak: főül főra-is hozzá be azoknak fávokat:

Előben-is emlét Irenæust (ki az Apostolok idejéhez igen közel
ék, úgy

elt, úgy mint Anno Christi 183. lib. 3. c. 4. & 4. c. 43. 44. adversus
Hæres. melly helyben azt állatya, hogy a'kor az Ecclesia az Aposto-
lok rendelést tartotta, Presbyteri s-Presbyteriumi voltak a'nak. A'
többi közöt illyé fávait-is emlét Irenæusnak: Az Eretnekek mellől pe-

nig el kell állani; és azok mellett kell meg-marad-
ni, kik az Apostoloknak a' mint az előtt meg-
mondottuk tudományokat-is őrizik, és az Pres-
byteriumnak rendével igaz tudományt hirdet-
nek, és botránkozás nélkül való maga viselést
tartanak, a' többinek oktatásokra és meg jobbe-
rásokra. Ugyan Irenæus, az Eretnekekről föl-

ván. Mindenike ő nékiek, minden-képpen el-
fordultann lévén, az igazságnak reguláját meg-
vesztegetvén, magát pradicallani nem atallya,
midőn pedig ismét a'ra az Apostoloktól (az Egy-
házi fenyegetékről) ki adatott rend tartásra von-
nyuk az igazsággal ellőkezőket, melly rend-tar-
tás az Presbytereknek eggy más helyében szál-
lások által őriztetik s-tartattik az Ecclesiában,
azzal fogják nem csak az Presbytereknek, ha-
nem még az Apostoloknál-is bőlsebeknek tart-
ván magokat, hogy ők tiszta igazságra talál-
tanak.

Másodszor Tertullianust, ki is a' máso-
dik százas estendőben élt; Bizonyyal az hitet
scent beszélgetésekkel legeltettyük, az reménse-
get élelgettyük, a' bizodalmat erősettyük, az
tudományt az parantsolatoknak jól éleikben
adásával sürjen tanittuk. Ugyan ott vadnak
intések, dorgálások és isteni fenyeget. Mert
nagy fontos ítéletek is tetetnek, mint a' hól bizo-
nyosak (az ítélet tévők) az Isten tekénteti (lá-
tása) felől: és az jóvendő ítéletnek nagy elől-
járó ítéleti-is, azon ha ki olyat vétend, hogy az
imádásoknak, az Gyülekezetnek és minden
scent társalkodásnak közönsegeből ki-tiltattik.

116 Törvény-széket ülnek az biteles VENEK, kik ez betűilletet nem a-
ron, hanem a felőlők való jó bizonyfág tétellel szerzették.

Harmadik rendben Cypriánust hozza-bé l. 3. Epist. 14. l. 1. Ep.
3. l. 2. Epist. 7. &c.

Az után Origenest, Epiphaniust l. Hares. c. 4 42. Agostont,
Chrysostomust, Ambrust, Hieronymust, &c. kik közzélezkét mól-
lónak leg-világosbb bizonyfág-tételi vannak. Az Ambrust már
meg-értetük; hallyuk meg az Hieronymust-is, ki in Epist. ad Tit.

Hieronymus in Epist. ad Titum. így ír: Azon az Presbyter, a' ki az Episcopus-
Idem est Presbyter qui & Episcopus,
& antequam Diaboli instinctu studia
in religione fierent, & diceretur in po-
pulis, ego sum Pauli, Apolló, Cephae,
communi Presbyterorum consilio Ec-
clesiae gubernabantur. Putat aliquis
nostrum esse, non Scripturarum sen-
tentiam, Episcopum & Presbyterum
unum esse, & aliud aetatis, aliud officii
esse nomen? Philippi una est Macedo-
niae Urbs, & in una certè civitate plu-
res, ut nuncupantur Episcopi esse non
poterant: sed quia eisdem Episcopos
& Presbyteros tunc appellabant, in-
differenter de Episcopis quasi de Pres-
byteris Philippensibus loquutus est
Paulus. Adhuc minùs ambigùe unius
idem civitatis Ephesi Presbyteros vo-
cans, eisdem postea (quòd diligentius
observandum) Episcopos dixit: & ad
Hebr. 13. aequaliter inter plures Ec-
clesiae curam dividit, Parete inquit
praepositis *ἡγεμενοις* vestris &c.
Petrus item Presbyteros compresbyter
obsecrat. -- Paulatim verò ut dissensio-
num plantaria evellerentur, ad unum
omnis sollicitudo est delata.

bytereket, ó maga egyút Presbyter, kéri, &c. -- -- Appródon-
ként pedig, hogy az viszsa-vonásoknak magvai ki-tisztítottának,
minden gondviselés egyre adatott.

Catalo-

Catálogo Testium veritatis Author-is, *Catálogo Test. Veritat. col. 103.*
HasonlóBizonyfágot téhen az Apostolok után, Plures ordines quàm hi tres, Episco-
ezen Paterek felől, Tób Rendek ezeknél, Epi-
scopatus, Presbyterium, Diaconatus, Vigya-
zóság, Vénseg, Diaconság, Egyházi Sáfárság, Lugdunensium Martyrum Epistola,
vagy Egyházfág, az biteles Iróknál nem ta-
laltatnak. &c. Így az Galliai Ecclesiában, ad Asiae Ecclesias, Ministri Ecclesiae nō
mint az Lugdunumi Martyroknak az Asiai Ec-
clesiákhoz írott Levelek mutatja, nem emle-
tetnek több Egyházi Szolgák ezeknél: Epi-
scopus, Presbyter, Diaconus Euseb. l. 4. c. 1.
Alexandriai Kelemen-... sobúlt többekről, Clemens Alexandrinus -- nusquam
Episcopusnál, Presbytereknél, Diaconoknál, nem plurium facit mentionem, quàm Epi-
emlekezik, hanem hogy nehól az óz vegye-
ket is hozzájok számlálja, &c. Hieronymus nisi quod alicubi viduas adjungit &c.
-is bizonyfágot téhen Evagriushoz írott levelé-
ben, hogy az Alexandriai Ecclesiában nem, Testatur etiam Hieronymus ad Eva-
völtanak több rendek Marktúl-fogva Die-
nesig, hanem, az Episcopatus, Presbyterium, grium, in Alexandrina Ecclesia, non
és Diaconság. Ignatius sem emlelt többeket. plures gradus à Marcò usq; ad Diony-
sium fuisse, quàm Episcopatus, Presby-
terium & Diaconatus. Ignatius non
meminit plurium &c.

Cyprianusból és Tertullianusból-is hasonló bizonyfágokat
hoz-bé, a' ki hozzá érkezik többek felől-is bővön olvashat ez Könyv-
ben, l. 2. 3. &c.

Thomas Cartwright hasonlóképpen in Consult. Glossematum
Anglo-Rhemen, super Nov. Test. in Matt. 18. v. 18. ez igékre,
Valamiket meg-kötendetek, &c. emleget eggynehány Patereket,
ugy mint Theophilactust, Chrysostomust, Ignatiust, Tertullianust, Cy-
priánust, Ambrosiust. Kiknek némellyike valóban ortázza-is azt
mondja, azokat az Egyházi tudóssokat, kiknek tisztesség kívánások
míat, élele Igazgató Vének ki-hagyattatták az Ecclesiának Igazga-
tói között.

Gisbertus Voetius is ide számlálom, kit-is az régi Írásoknak
ígen szorgalmatos l-hűleges fel-sorgatójának, és értelmeknek tudójá-
nak tartanak mostan. Ez az Igazgató Vénekéről írott disputatiójában
Part. altera, Thes. 3. így ír: Concilium Carthagenense, celebratum

118 Anno 407. Can. 6. qui est 100. in Codice Canonum Ecclesie Africanae, emlekezik a Vénekről, kik az Püspök ellen perlenek-vala, &c. In Actis Purgationis Cæciliani & Felicis, post Coll. Carthagin. apud Augustin. in Breviculo, ilyen sők vannak: Püspökök, Presbyterek, Diaconok, Vének: még egy kevéssel tovább: Bébijátok az Clericus társokat, és az NEPNEK

Adhibete Conclericos & Seniores plebis Ecclesiasticos viros.

Maximus dixit, loquor nomine Seniorum Christiani populi, Catholice legis. Neceffe nos fuerat Primiani causam, quem plebs sancta Carthaginensis Ecclesie, Episcopum fuerat in ovile Dei sortita, Seniorum literis ejusdem Ecclesie postulantibus, audire atq; discutere.

Peregrinus Presbyter, & Seniores Ecclesie Musticana regionis. Dilectissimis Fratribus Clero, Senioribus, & universæ plebi Ecclesie Musticanae.

Erant enim Ecclesie ex auro & argento quam plurima ornamenta.

Ezzel rekeszté-bé: Az Africai Ecclesiákban (mellyekben valóban ső és buzgólagos, s egyben s-mind Egyházi magános Urafagrontó Doctorok valának) kiválteppen tartatott ez az Vének felől való régi és eleinten-való szokás.

Hozza adja ezt-is: de az Nap-enyészteti Ecclesiákban, sőt még az Romaiban-is (noha az már e'kor ez világi tisztességen kapással és az magános uralkodás, s-elsőségedés kívánással igen ostromoltatott) nem enyészethetett volt ugy-él ez régi rend, hogy a'nak tekenetes

Gregor. Magnus l. 2. Epist. 19. Si quid de quocunq; Clerico ad aures tuas pervenerit, quod te justè possit offendere, facile non credas: sed presentibus Ecclesie tuae Senioribus diligenter

Maximus mondott: söllok az keresztien NEP VENEINEK, és az közönséges törvénynek neveken. Epistola Synodalis Concilij Cabaritanian apud Augustin. Pl. 36. Szükséges volt nekünk az Primianus ügyét, kit az Carthaggi Ecclesiának sent népe, az Isten áklában Püspökül nyert vala, azon Ecclesia Vénnyei-nek levelek úgy kívánván meg-hallani és látni. Augustin. l. 3. cont. Crescon. cap. 56. Az Musticana Tartomány Ecclesiájának jövevény Presbytere és Vénai. Ugyan ő Epist. 136. Az én szerelmes Atyámszainak, az Hipponai Ecclesia Clerusának, Vénéinek és egész Népeinek. Optatus Milevitanus, L. 1. advers. Parmenianum: Mert valának az Ecclesiának igen sok arany és ezüst ékecskéi, &c. mellyeket az hű Véneknek kezek alá bízott.

nyomjai még Nagy Gergely idejében nem találtatának volna. mert így áll az in Epist. Ha valami akar melly Clericus felől fűldben jó, melly tőgedet méltán meg-botránkoz-tathat,

tathat, könnyen ne higgyed: hanem az te Vén ter est perferenda veritas: & tunc neidnek jelen leteken sorgalmatossan meg kell si qualitas rei poposcerit, canonica disciplina, culpam feriat delinquentis. az igazságot vizsgálni: s-ugy essék ostan ha az dolognak mi volta kívánandja az Ecclesia törvényi szerént való büntetése az vétezőn.

A' miket az Arminianusok ezek ellen mondhatnának, maga elő hozza, s-meg-seleltájok. 1. nem olyan Vének voltak, ugy mondnak, ezek minéművek a maijak Felel. Tagadom, tsak tégy kálombságot ez tistnek valósága és környül-álloí közöt; az ön finte való rendelés, az igazgatásnak regulái, és az benne el-járásbeli meg-vétekezések, gonoszul élések közöt; az igaz, s-méltóság, és a'nak a' Püspöki tisztességen kapdosástul s-fel-fuvalkodástul való meghomályosítása s-kissebbetése közöt. 2. Polgári hivatalok voltak. Felel. Ellenkező dolgot hallánk a' bé-hozott bizonyosságokban. Az többire oda fel mi-is meg-seleltünk. Maga nehézségit-is nem titkolja ezek felől: a' ki érteni akarja, meg-olvashattya: én mindene-ker sörül sora elő nem hozhatok, mert most is fel-tört tzelünk selet terjedt beszélgetésünk. Mellyhez képest a' melly Vallásunkon lévő Theologusainknak sávokat-is e'kédig fel-jegyztettem, nem fogom már igen hosszas Lajstromban írni azokat, hanem tsak rendnek okáért nevezem-meg őket: olvassa a' kinek kedve vagy on-hozzá, az Bizonyosságul bé-hozott helyeknek magyarázásiban.

Mint hogy penig igé sájokba vagy o' nemelleyeknek, hogy Calvinus elői né lőtt volna az igazgató Presbyterek rendi az Ecclesiában; Leg-elő sör-is az VValdensis igé régi Atyafiainak, (kiket Picarditák nevével-is neveznek a' tsufolok) Egyházi Rend-tartásokat hozom-bé. In Syntagmate Confessionum, az Tseheknek Confessiojok után jegyeztettemek-fel egynehány tudós Embereknek ítéletek; azok közöt ilyen: *Syntag. Confess. Fidei post Confess. Bohemic, Ex Libro Buceri, cui Titulus, Scripta duo Adversaria Latina, mi Eccl. in Capite de Ecclesia autoritate, pag. 158. Illa certe ratio optima est, quam observant Fratres Picardi, qui fidei suæ confessionem nuper Regi Ferdinandò oblatam Anno 1535. ediderunt, cum præfatione D. Lutheri: qui soli propè in orbe, cum puritate doctrinæ*

doctrinæ, vigorem etiam Disciplinæ Christi apud se retinuerunt. --- Præter Ministros Verbi & Sacramentorū, habent certum collegium virorum, prudentiā & gravitate Spiritus præcellentium, qui munus obeunt monendi & corrigendi fratres peccantes, componendi dissidentes, & in causis eorum judicandi. Excommunicationis tamen sententiam, non nisi causā delata ad totam Ecclesiam, & communibus sententiis judicata ferunt, idq; per supremum Ecclesiæ curatorem. De huiusmodi Senioribus scripsit & Divus Ambrosius, &c.

Philippus Melanchth. ad Fratres Waldenses in Bohemia. Severius exercitium seu disciplina in Ecclesiis vestris, profectò non malè nobis placeat: Utinam in Ecclesiis nostris quoq; paulò severior possit retineri.

Catal. Test. Verit. l. 15. de Waldensibus.

Ezek az Atyafiak (mellyet jól esekben vegyenek a kik meg nem tudták) régen Calvinus és Luther előtt kezdtek az igazságnak tanítását: *Catalogi Testium Verit. Author*ban olvasom, hogy meg 1160-dik estendő tájban. Egy Pápista Doctor, 400 estendő előt (mostanhoz számálván) mondja hogy támadtak, ezen Author jelenté *ex Vetere Codice*, ki is ilyen bizonyfágot tévesen felőlők, melyet a nál örömesben kell meg-jegyezünk, hogy ez, Ellenkezőtől való:

Az Eretnekeknek eleitől fogva sok nevei voltak, mind azok között valamelyek voltak vagy lésnek, nintsen az Isten Ecclesiájának (nével) egy is veszedelmes, mint az Lugdunomi Szegényeké (azért hívják így őket, mivel a ban az Frantz Ország Városban kezdte azt elsőben tanítani egy ott Lakos nagy állapotú ember *Waldus Péter* nevű, kiről *Waldensiseknek* is neveztek őket, tudálatos alkalmatossággal) három Okból: Első, mert Régebb. Némelyek az

mond-

mondják, hogy Sylvester idejétől; némelyek hogy az Apostolokétól fogva való.) igazán is mert nagyobb résent azon tudomány melly az Apostoloké.) Második oka, mert Közönségesb. Mivel alig vagy on oly föld, ahol ez az Szerzet nem találhatnék. [Ez többi között a bol eset, hogy az Egyházi Pharisausok nem fenyegethették ott Lugdunumban sokáig őket, midőn semmi fenyegetéssel, kiátkozásokkal semmit ellenek nem tehetnének, sörnyű dühös üldözéseket támasztottak ellenek, s azok miatt kényszerítettek oltán ferte helyel oltani, Olaf, Német, Tseh &c. Országokban &c. és e képpen Isten tudálatos gondviseléséből, annál inkább elterjedt Vallások.] Harmadik oka, hogy mivel egyéb minden Eretnekségek, Isten ellen való káromkodásnak, rettenetességével sörnyekedést viselnek magokkal; Ezekében a Leonistákéba pedig, (igy is nevezik őket, Galliai nyelven az a Lugdunū Városta Lionnak, Oroslánnak hívatatván) az kegyességek nagy sine lévén, mint hogy az embereknek láttokra igazán élnek, és az Isten felől mindeneket jól bísnak, az Apostoli Credóban lévő Hit-ágazatokat is jól bísnak: csak hogy az egy Romai Ecclesiát káromolják, és gyűlölik.

Egészen le akarám írni, hogy régi Ellenkező Félnek szabad akarat szerint ott Vallását értenők a mi igaz Vallásunknak régisége felől, (kik is Magyar Országban az *Helvetica Confession*nak subscribáltak) mind közönségesen; s mind az Presbyteriumra nézendő Tzikelyében.

Fenn volt hát ez Rend régen Calvinus előtt az Ecclesiában. *Gerson Bucerus*, az *Douname György Pradicatiojára* való válas-tételében többeket is sokakat emlét, kik az *Waldensis Atyafiaknak* tudományokat nem csak javallották, hanem köveit is; melyet tulajdon a Papista Historia írónak bizonyfágot tételekből állat meg. A többi között pedig igen emlegeti *Wiclephust*, ki 1354 tájban élt, kiről *Alphonsus de Castro* (mondja) hogy ezeket írta: Az *Waldensisek* mindenkoron követte *Wiclef János*, és minden ő tévelygéseket javallotta. *Husz János*, *Pragai Hieronymus*, kik az *Waldensiseknek* tudományokat, vagy inkább az *Christus*et, *Tseh-Országban* megént felállatták úgy mond az *Catalogi Test. Veritatis*nak Szerzője: kiktől fogva oltán egész Lutherig fenn voltak ezeknek vallásokon lévő Ke-retyének, kiket gyűlölségből *Hussitáknak*, *Tseheknek*, *Thaboritáknak*

Alphonsus de Castro in Titulo de Episcopio apud Gers. Bucerum.

nek neveztenek. Kiknek ragyagó hiteknek világa az Papistai seregben is bé-hatván, sok egyébként Papista tudós embereket segyujtot, hogy azok is az igazságról bizonylagon tennének: minámó volt *Laurentius Valla, Nicolaus Casanus, &c.* kiknek savokát *Gerf. Bucerus* nál tulajdonúl olvashatni.

Calvinus a fellyebb említett és több sok Írásiban. *Martinus Bucerus, Szegedi István, Philippus Melanchton, Petrus Martyr, Zanchius, Beza, Arétius, Musculus, Ursinus, Whitakerus, Junius, Bucanus, Job. Piscator, Amand. Polanus, Th. Cartwright, Gerson, Bucerus, Pareus, Diodati, Melvinus, David Caldervood.*

Voetius Az Elöl-járó Egyházi Vénekrol való disputációjában többeket is sokakat emlét: Lásd-meg. De kíváltképpen *Gerson Bucerus*, az elébb említett helyen. holot bé-hozza: *Luther Márton* kezdvén, *Philippus Melanchton*, *Oecolampadiust*, *Bulligerust*, *Pellicanust*, *Petrus Martyrt*, *Hyperium*, *Ursinust*, *Petrus Viretust*, *Lavatherust*, *Illyricust*, *Szegedit*, *Danæust*, *Virellust*, *Thomas Mortonust*, *Bucanust*, s több sokakat.

Steph. Szegedi Loc. Comm. de Bonis emlitem: *Szegedi István* az Magyaroknak *Pastorib.* Habuit vetus Ecclesia ordinem Presbyterij, cuius Apostolus meminit 1. Cor. 5. 4. Atq; hi Presbyteri duorum generum extiterunt. Nam quidam eorum docebant &c. Aliud genus Presbiterorum, graves & honestos viros ex Laicis habuit qui unum cum aliis iam prædictis, de Ecclesiasticis negotiis consultabant, & in admonendis corrigendis, & curandis ovibus Christi, suam operam impendebant. in horum Seniorum confessu, prima erat cognitio, inde res ad populum sed præjudicata deferabatur.

Fennerus Theol. l. 7. c. 2. de Politi. Ecclesiast. divina.

Administrotum gálóknak neveikettők, a Presbyterek és az Egy

Egyházi kéntnek Gondviselői: Az Presbyterorum species sunt, Presbyterek hivatallyal is kétféle, egy szerű és többri, & Thesauri divini óróvopos. *Mos. 3. kón. 8. 1, 2, 3, 4, 5. Neh. 8. 5, 9, 10. 1. Tim. 5. az Sz. Matt. 18. 17. és 1. Tim. 4. vel ösve-veve. Az egy szerű Presbyteri hivatal meg kétféle: A' kik csak Presbyterek, és az közönséges isteni tisztetnek Szolgáltatói. Neh. 8. 5. &c. Tselek. 4. 5. és 6. 12. és 5, 21. 1. Tim. 5. A' kik csak Presbyterek, azok kik az Ecclesia jó rendére való gondviselésben, az isteni Tisztet Szolgáltatóinak, kíváltképpen való segétségekre forgolódnak. Neh. 8. 5, 9, 10. Tselek. 4. 5. és 6. 12. 1. Tim. 5. 17. Jac. 5. 14.*

Az Lejdai Academiának Professori: *Az Lelki Pástoroktól az Ecclesiának Veneit, kik régenten is Presbytereknek Véneknek neveztettenek, meg kell különböztetni. Melly különbözet az Apostol sokkal nyilvánvalóbbá téssen, 1. Tim. 5. 17. Az jól Elöl-járó Presbyterek, kétfős, &c. Mert ez meg-batározással az Apostol kétféle Presbytereket rendel.*

Az Confessiokat is ide irom, ex Syntag. & Harmon. earundem Sect. Harm. 11.

Az Helvetica Posterior (mellynek az mi Ecclesiáink aláír-
ták) lásd oda fellyebb, az késületben.

Ugyan azon Helvet. Confessio: *Az Ecclesiázi Szolgák választásának Egyházi igaz választás szerént, és a' kik választattak az Vénektől bentelteszenek fel.*

Alább is. Es holot ugyan sük seg az Ecclesiában Fenyéteknek lenni, és az Regieknél eleinte sokasos dolog volt a' ki-tiltás, s voltanak Egyházi Itéletek, az Isten Népében, mel-

Professores Leiden. in Synop. Prioris Theolog. Diss. 42. Thes. 59. 60. A Pastoribus Seniores Ecclesiae, olim quoq; Presbyteri appellati, sunt distinguendi --- quam distinctionem Apostolus multò facit evidentiorè 1. Tim. 5. 17. Qui bene præfunt Presbyteris &c. Hac enim limitatione Apostolus duo Presbyterorum genera constituit &c.

Et infr. de Discipl. Quumq; omnino oporteat in Ecclesia esse disciplinam, & apud veteres quondam usitata fuerit excommunicatio, fueruntq; Judicia Ecclesiastica in Populo Dei, in quibus

quibus per viros prudentes & pios exercebatur hæc disciplina, ministrorum quoque fuerit ad ædificationem disciplinam moderari hanc &c.

Confessio Bohemica, Art. 14. Ex his intelligere licet has Claves seu munus hoc Domini divinum; animarum curatoribus, & singulis Ecclesiasticis communitatibus, sive parvæ sint, sive magnæ, concreditum esse & concessum &c.

In observat. 7. ad verba: *Singulis Ecclesia communitatibus*: id est, Presbyteriis, sive Consistoriis, quæ Pastoribus & Senioribus constant, & ad quos propriè clavium administratio, & censure Ecclesiasticæ pertinent.

Am fellyebb az bizonyosság-tételeket is meg-érők, ezen dolog felől, mert azok az Atyafiak, ez Tschek &c.

Confessio Gallica, art. 29. Credimus veram Ecclesiam gubernari debere eâ Politia, sive disciplina, quam Dominus noster Jesus Christus sancivit, ita videlicet, ut in ea sint Pastores, Presbyteri, Diaconi: ut doctrinæ puritas retineatur, vitia cohibeantur, pauperibus & reliquis calamitosus, prout opus est, consulatur, & sacri cœtus ædificandis tum parvis tum magnis habeantur.

Confessio Belgica, art. 30. Credimus hanc veram Ecclesiam debere

lyekben okos és istenfelő Ferfiak által szolgálta-
rik-Vala ez Fenyétek, és az Egyházi Szolgák
dolga löte legyen ez Fenyéteket épületre igaz-
ganni, &c.

Az Tschek Confessioja. Ezekből meg-
érthetni, hogy ez kultsok vagy ez isteni hívá-
tallya az Urnak, az Lelkek Gondviselőire, és
mindenik Egyházi közönségekre, akar na-
gyok, akar kisinyek legyenek azok, biztat-
toss. &c.

Az melly Magyarázatok az Confessio-
Harmoniajának az utólyán vannak, Observ.
7. így világosítottatik ez Tschek Confessioja:
mindenik Egyházi közönségekre vagy gyű-
lekezetre, az az Tanétekből és Vénékből-
álló Presbyteriumokra, vagy Egyházi Taná-
tsokra, kikre is tartoznak tulajdonúl az Kul-
tsoknak szolgálata és az Egyházi Fenyéte-
kek.

Martinus Bucerus, J. Philep Melanchthon

Az Gallica Confessio. Hiszük hogy az
igaz Ecclesiának igazgattatni kellyen olly igaz-
gatással vagy Fenyétekkel, mellyet a mi Urunk
JESUS Christus ki-adot, úgy tudnia illik,
hogy a ban legyenek Tanétek, Presbyterek,
Diaconok: a végre hogy az tudománynak tiszt-
tassága meg-tartassék, a vétek meg-zaboláz-
tassanak, az Szegényekre és több nyomorúl-
takra a mint szükségessé gondviselés legyen: és
mind nagyoknak kisinyeknek építésekre, bene-
gyülekezetre tartassanak.

Az Belgák Confessioja. Hiszük hogy
ez igaz Ecclesiának birattatni s-igazgattatni
kelles-

kelletteffék a má Lelki Törvény szerént, mellyre
minket Isten az ő igejében meg-tanétot; úgy
hogy legyenek a ban lelki Pásztorok és Szolgák,
a kik tisztán predicállyanak s-Sacramentum-
kat szolgáltaffanak. Legyenek Vének és Dia-
conok-is, kik az Egyházi Tanátsot tegyék,
hogy ezek által mint eszközök által az igaz
Vallás meg-tartathassék, s-az igaz tudomány
mindenütt terjeszthessék; és a vétekben me-
rült emberek, lelki képpen meg-feddettessenek,
jobbítottassanak, s-a fenyéteknek zabolájával
tartoztassanak; Ismét, az Szegények, s-nyomo-
rultak, segítséggel és vigasztalással mindenik-
nek szükségessé szerént, könnyebbítettessenek.
Mert a kor lessnek mindenek, helyesen s-rendel
az Ecclesiában, mikor on bñ és kegyes férfiak vá-
lasztatnak az igazgatásra, a Sz. Pal paran-
solattya szerént, melly vagyon 1. Tim. 3. és Tit. 1.

Az Lengyel Ország Ecclesiák Confessio-
jiban is vagyon emlékezet, külföldi rendből álló
közönséges Seniorokról, kik annyiban külö-
böznék az rend szerént valóktól, hogy egész egy környékben
lévő Ecclesiáknak gondviselésére választanak. Magok között külön
külön minden Ecclesiák társanaké e'féle Igazgató Presbytereket, még
derekasson végére nem mehettem.

Az Angliai régi Confessioban nem kaphatni semmit, mivel hogy
azok az Ecclesiák Hierarchicum Regimenhez Püspök Fejedelmi Bi-
rodalomhoz tartoztanak.

A mi kegyelmes Urainknak is Confessio-
jok, mellyet az Ur Vats orájára leg-első fel-
menésekkel, mint egy solenne Inamentum-
mal, jeles nagy esküvéssel, meg-petsérelték,
és fel-fogadták Istennek hogy a ban holtokig
meg-maradnak, s-ha kívántatnék vérekkal-is,
készek lennének, azt meg-petsérelni (melly iste-

gi ac gubernari Spirituali illa Politia,
quam nos Deus ipse verbo edocuit,
ita ut sint in ea Pastores ac Ministri,
qui purè & concionentur & Sacramen-
ta administrent. Sint quoque Seniores
& Diaconi, qui Ecclesiæ Senarum con-
stituant, ut his veluti mediis vera re-
ligio conservari, veraque doctrina passim
retineri & propagari possit: homi-
nesque vitiis dediti spiritualiter corripi,
& emendari, ac veluti fræno quodam
disciplinæ cohiberi: pauperes item, &
afflicti, auxilio & consolatione pro cu-
jusque necessitate sublevari. Tunc enim
ritè omnia & ordine fient in Ecclesia,
quum viri fideles ac pii, ad ejus guber-
nationem deligentur, juxta D. Pauli
præscriptum, quod habetur 1 Tim. 3.
& Tit. 1.

*Confessio Polonica, seu Xansens. Syno-
di Constit. II. de Senioribus Ordinis
Equestris seu Politici.*

Christianus Lactens quem Illustræ
& Magni Domini D. Georgius & si-
gmundus Rakocsi, devotè juxta & fe-
liciter, Deo gratiam suam largiente,
& universis Auditoribus applaudenti-
bus, representarunt, quando Tyroci-
nium Christianismi sui deposuerunt,
in solenni examine Ann. 1637. Cel-
sissimus

Illimus Transylvaniæ Princeps præ-
mitti voluit administrationi S. Coenæ,
in qua postridie duo hi suæ Celsitudi-
nis Filii fidem suam publicè primum
obsignarunt, Præeunte Paulo B. Ke-
reßuri, Præceptore Alba-Julia. Ty-
pis Celsissimi Principis, Anno 1637.

nes affectu, indulat, ma sem tötték ō Nagy-
fagok le) nyilván állattya ez igazgató Presby-
terek felől való tudományt. In Christiano La-
tente, de Ministerio Ecclesiæ. *Ministri me-*
diatè vocati sunt Evangelistæ, Episcopi seu Pa-
stores, Doctores, Gubernatores, Diaconi, az az,
Az mások által hívattatott Egyházi Szolgák,
az Evangelisták, Episcopusok vagy Lelki Pásztorok, Doctores,
Igazgatók, és Diaconok. Ugyan ott. *Gubernatores qui? Qui ele-*
cti sunt ab Ecclesia, ad gubernandum disciplinam Ecclesiasticam. Et
hi etiam appellantur Presbyteri. az az, Kísodák az Igazgatók?
Kik az Ecclesiától választottak, az Egyházi Fenyetéknek igaz-
gatására. Es ezek Presbytereknek is nevezetnek. Melly ō Nagyfa-
gok *Catechismi* Vallás-tételeknek, annyiival is nagyubb fontosá-
ga vagyon, hogy az nyilvánlással az Heidelbergai Catechesist,
(melly is az Presbyteriumat nyilván tanéttya, mint mindjárt
megértjük) tési az Sz. Irás után fel-követő példavul, még az kez-
deiben.

A mi pedig minden Ellenmondóknak torkokat derekasson bé-
dugja, tekentsük meg magunk *Catechismusunkat*, az Heidelbergait
(mellyet csak elébb említettünk) mert azt vöttek az Magyar Reformata
Ecclesia bé, már ötven, harvan s-még több esztendőktől fogva, s-az-
ulta közönseggel tanéttük, tanéttatjuk, *Scholáinkban, Ecclesia-*
inkban, és Haz-népekben meg-rövidítve: s-nagyubb bizonylág-
okáért, ám ottan ne egyebűnnen, hanem a' mint Bibliánkban hátul-
lyán vagyon, az nyoltzvan ötödik Kérdés alatt. Mi módon tétetik-bé

Catechesis Heidelbergensis.

Quo pacto clauditur & aperitur re-
gnum celorum, per disciplinam Ec-
clesiasticam?

Cum ex mandato Christi, ii, qui
nomine quidem sunt Christiani, verum
doctrinā aut vitā se ostendunt à Chri-
sto alienos, postquam aliquoties fra-
ternē admoniti, ab erroribus aut fla-
gitiiis discedere nolunt, Ecclesiæ indi-

s-nyittatik-meg az Menny-Ország, az Egy-
házi Fenyeték által? Mikor Christusnak paran-
gnum celorum, per disciplinam Ec-
clesiasticam? azok, kik jóllehet nével keresztyé-
nek, de tudományokkal avagy életekkel ō magó-
kat az Christusul idegeneknek mutatták lenni,
minek utánna egynek hanyzoz, keresztyéni sze-
retetből, és nagy atyafisággal meg-intették, hogy
tévelygésekből ki-térjenek, bűnöknek véget-vef-
senek; de semmiképpen szót nem akarnak fogad-
ni, végre

ni, végre osztan a' lelki Pásztorok, azoknak döl-
gokat meg-mondgyák a' sz. gyülekezetnek, avagy
azoknak kik a' nak gondviselésére van-
nak rendeltetvén, az egész Anyasz-edgy-
házról (IHOL AZ PRESBYTERIUM.)
Es hogy ha azoknak intéseknek sem engednek,
el-tiltyák osztan ugyan azok őket az Sacra-
mentumtól.

Hísem nyilván-való nagy temérdeki vagy feledékenységek,
vagy gonoszlagnak kell lenni, hogy nemzetünkben mindenütt tané-
tyák s-tanulják ez Presbyterium felől-való tudományt, még-is sokak
előt a'ról hóltni, s-arra igyekezni ujítás és szakadás szerzés!

Még az *Lutheranus* Atyafiak sem mondnak ez istenes rend el-
len. *Luther Márton*, ki adott Levelében javallotta azt a' mint az Tsc-
heknek Confessiojok után meg-vagyon in Syntag. Confess. *Commen-*
do omnibus piis hanc Confessionem &c. Philepp Melancthon pedig a'
mint csak az éléb értők, ugyan kívánta-is az olyan Discipulát az ō
Ecclesiájokban bé-veretenni. Oda fel-is a' fő Bizonylág után, nyil-
ván-való sép értelműt hoztuk vala bé e' felől *Melancthonnak.*

Meg láthatni e'ről az *Montbelgardenis*, *Ordinario Ecclesiæ. Comitatibus &*
és Richenruvilenis Vármegyének-is Egyházi Ditionis Montbelgardenis &c. Excu-
rendeletét, nevezet szerént, de Immunitatibus sa Tubinga, Ann. M. D. LX.
Ministror. Ecclesiæ. Ismét de Censura Ecclesiastica, holót az Eccle-
sia dolgainak igazgatásában a'ra rendeltetett külföld embereket-is egye-
létnek, *Præfatosok, Consiliariosok, Birókat &c.* mind Presbyte-
riumozás ez, noha nem hínén olly renddel a' mint kívántatnék.

Parkerus is jelenti két helyen-is *I. Ioannes Bridgesius*ról, ki ugy-
mond, egy *Herbrandus* nevű *Lutheranust* hoz-bé, jelentvén a' felől, *Polit. Eccl.*
hogy minekutánna az *Tubingai Superintendent* le-irta volna, iggyből *l. i. c. 28.*
a' Presbyteriumról: *Huius alij solertes & electi viri, tam Ecclesiastici*
quam Politici, additi, supremum Ecclesiæ Senatum constituunt, az
az: Ez (*Superattendens*) mellé más serény, és válogatott férfiak,
mind Egyháziak, s-mind Polgári társaságbeliek adattatnak, kikből
osztán az Ecclesia felső tanácsa áll. 2. maga hallomásából vagy olva-
rásából.

Írásból: *Scribere quidem de excommunicatione Lutherani jam pridem inceperunt: sed hi una Presbyterium ubi deest erigendum etiam censent, az az: Kezdtének ugyan már, regen az Lutheránusok írni az ki-tiltásról: de ezek egyfőfő mind Presbyteriumot is ítélnék fel állatni.*
Baron. Tom. I. Part. 48. apud Ali. Damasc. Auth. p. 941. Quemadmodum apud Judæos, Apostolorum temporibus, pristina illa consuetudo vigebat, ut Seniores una cum principibus sacerdotum, in Concilium convenirent, quod multis in locis Evangelistæ testantur, sic etiam ab Apostolis primis illis temporibus esse servatam constat, ut Seniores etiam ad Concilium admitterentur.

Im látható már mind ezekből, a' mit az Első, vagy Fő Bizonyosság után lévő Laistromban mutaték; melly méltatlanul mondattasának ma némelly értetlenektől kik Religiójokhoz értenek legkevesbet, hogy az kik ez rendet ily igen ohajtyák, Ujjetők volnának.

V. R E S Z

Mint s-mikor kezdetett az Igazgató Presbytereknek, s az Presbyteriumnak Rendi meg-vestegetődni, s le-tételődni?

K. Nagyon mertem volna én ez előtt eggynehány esztendővel mondani, hogy ez ilyen Igazgató Presbyteriség, nem a' mi Vallásunkhoz való dolog; s hol azonban mi igaz régi Vallásunk: tsak hogy én nem vóttem vólt essemben, mint hogy példáját is én e' nek nem láttam.

F. Hát mikor Presbytereket Véneket olvastál az Írásban, ki-váltképpen 1. Tim. 5. 17ben mit értettél rajta?

K. Hól vóttem gondolkodóra, s hól tsak fűlem mellől bortsátottam. Ki tudgya vagy valami Doctort, vagy a' minémő Vármegye-béli Seniorok, Esperesék köztünk vadnak, a' féleket értettem.

F. Meg-lehet nyilva, mert az Helvetica Confessionak is Fordétója az Seniore mindenűt Esperesnek magyarázta; melly fő há ez Görögből jött, Presbyter, mellyet parafróssan Peresbyternek mondanak,

nának, meg-is lehet, tsak a' főhöz képést, mert az értelme más. Ugy magyaráztad hát te? Az az, az mi főkéfinkből vizsgálod az Írást, nem az Írásból a' főkéft. Egyéb minden dolgokban is, mikor hamis principiumot Fundamentumot talál ember bé-fijni, sámtalan sok tévelygésben esik miatta. Példa az Christus Tanéványinak állapottók, kik még jó elevé kérdés kívől való dolognak hívén, hogy Christus világi nagy magános Ur lenne, soha egész mind az Sz. Léleknek látható formában rejájok állásaig, nem érthették jól az Írástokat miatta. Agoston példája is keserves e're, az Ur Vatsorája dolgában, a' mint meg-értették.

K. Bezzeg szép tanúságra nyitál nekem ezzel utat. Meg-vizsgálom nyilva ez után, az Sz. Írásból, minden be-vótt fundamentumait hogy úgy ne járjak.

F. Az Isten maga parantsóllyá azt, Ef. 8. 20. a' törvényre, úgy mond, és a' nak bizonyosság-tételére. Azért is hívattatik az Isten. Igéje, s fővéneknek, Solt, 119, 105. Azt is jelenti Sz. Péter 2. l. 1. r. 19. v. hogy a' ki a' ra vigyáz, setében tündöklő fátylaja s fővéneke lében a' neki, mig nap verrad, és hajnal tfillag támad az ő sívekben. Tsak valóban tapogatva járj hát bár az leg-hitelesebb tanúságokban is e' nélkül.

K. Oh melly igen örömet érteném, mikor s-miképpen kezdet ez isteni rend, az Igazgató Presbyteriség le-tételődni?

F. Az Ellenkező az embereknek aluttok közben sokta a' konkolyt hinteni Matt. 13. 25. s a' kor véfi ember esében mikor már fel-is nőttek azok, s a' buzát el-nyomták, v. 26: mindazáltal a' vagy tsak a' miket e' kedig értettél, alkalmasent sajdehatod azokból is: mellyet ugyan külön is így adhatok elődben.

Az első, második sőt a' harmadik Század esztendőnek is jó ré. sében, az Igazgató Vének meg-vóltanak. Tertullianus, ki az másodikban és az harmadiknak kezdetében élt, ám melly nyilván monda, hogy ő idét, az Eggyházi Fenyéteknek főlgáltatásában presidebant probati quique, Seniores, hiteles Vének ülnek-vala féket, vagy ültenek-vala elő. Cyprianus, ki ő is a' kor tájban vólt Eggyházi Elöljáró, azt írja: Epist. 10. l. 3. ab initio Episcopatus mei, statui sine Cleri consilio & plebis consensu nihil agere, az az: az én Püspökségemnek kezdetűl fogva, azt rendeltem, hogy az Eggyházi Szolgáknak és az közsegnek

községnek eggyező értelme nélkül semmit ne tselekedjem. Az igaz dolog, hogy voltak már Püspökök, minémő ő, 'f-többek; kik minde az által az több tanító Presbyterek között nem felsők, hanem első voltak, ('f-enyiben már az Apostoli rendben változtatást tettek) de elég az hogy a kör még nem volt egyéb hatalmok, hanem hogy ők híjták össze az Eggyházi Tanácsot, ők igazgatták az abban való tselekedeteket, voxoltatták, sententiát ki-mondták, &c. magoktól pedig semmit nem műveltek. Meg-beféli ezt nekünk sűp rendel

Calvinus Instit. l. 4. c. 4. § 2. Qui bus docendi munus inunctum erat, eos omnes nominabant Presbyteros. Illi ex suo numero in singulis civitatibus unum eligeant, cui specialiter dabant titulum Episcopi: ne ex æqualitate; ut fieri solet, dissidia nascerentur. Neque tamen sic honore & dignitate superior erat Episcopus; ut dominium in Collegas haberet; sed quas partes habet Consul in Senatu, ut referat de negotiis, sententias roget, consulendo, monendo, hortando, aliis præeat, auctoritate sua totam actionem regat, & quod decretum COMMUNI CONSILIO fuerit, exequatur: id munus sustinebat Episcopus in Presbyterorum cœtu.

Idem Instit. l. 4. c. 11. § 6. Ejusmodi potestas non penes unum erat, ut pro sua libidine quidvis ageret; sed penes confessum Seniorum, qui erat in Ecclesia quod in Urbe Senatus. Hæc erat communis & usitata ratio; ut per Senatum Presbyterorum Ecclesiæ jurisdictio exerceretur, quorum duo ut dixi erant genera, alii enim ad docendum erant ordinati; alii morum censuræ duntaxat erant. Paulatim degene-

Calvinus: Az kikre az tanításnak tistti bizattatott vala, azokat mind Presbytereknek nevezik vala. Azok az ő sármokból mindenik Városokban eggyet választanak vala, kinek kiváltképpen adják vala az Episcopus Püspök nevet; hogy az eggyenlőségéből, a' mint sokot lenni vesengések ne sármaznának. Mind az által nem úgy volt bethűllettel és méltósággal felsőbb az Püspök, hogy társain urassága lőtt volna; hanem a' mi tistti az Pölgár Mesternék; Birónak sokot az Tanácsban lenni, hogy a' dolgokat hirtettegye, elő-adja kinek kinek értelmé vegye, tanácsolással intéssel a' többinek előtte járjon, méltóságával az egész tselekedetet bírja, és a' mit KÖZAKARATBÓLVégeznek, el-kövesse; ez hivatallyá volt a' Püspöknek a' Presbytereknek seregében.

Ugyan Calvinus. A'féle hatalom nem eggyenl vala, hogy az ő tettése-szerént akár mint tselekednek, hanem az Véneknek gyűlékezeti kezében; melly az Ecclesiában azon vala, a' mi az Városban az Tanács. E' vala az közönseges és sokasos mód, hogy az Eggyházi törvény az Presbytereknek Tanácsok által sőt gálatnak, kik a' mint mondtam, kétfélék valának, mert némellyek tanításra valának rendeltetvők.

delletve; némellyek csak erkölts círcálók valának. Apróként el-fajult ez rendelés az ő kezdetben való állapotjától, úgy hogy már Ambrus idétt csak az Clericusok Eggyházi Emberek volnának az Eggyházi gyűlékezésekben az vizsgálók. Mellyet ő panaszol, &c. mint mi is már eggy néhány uital elő-hoztuk. Látjuk melly igen nehéz volt az Sz. ember érette, hogy valami az jobb állapotban el-hagyattatott, noha még ő nekik avagy csak senyvedhető rendek vala.

K. Mi idő tájban élt ez az Ambrus?

F. Az negyedik százban, Christus születése után.

Nem tsuda hát hogy illy jól rá tudot emlékezni, mert azon kívől hogy nyilván látta az Apostolok írásiban az Igazgató Presbytereknek rendit, maga is erőlen érte. Mellyhez-képest úgy tettik hogy a' harmadik százban, a' végi felé fogot ez isteni méltóságú jó sokas az Ecclesiából ott a' tájon ki-hagyattatni.

F. Ugy ítelheti ember, de nem lőtt az hirtelen 'f-eggyser-'f-mind: -- nemo repente turpissimus. Meg-mondtam vala oda fel Egypuszból, hogy az Apostolok halála után nem maradhatott sokkáiig szűzen az Ecclesia. Hogy az Christus és Apostolok rendelkezit csak mi-ben is meg-kezdék változtatni, az az, valamihelyt az Tanácsok között Eggy Elsőt, (kit xál' ἐξοχλὴν Episcoposnak neveztenek, kezdenek tenni; mindjárt kezdődék ez a' hanyatlás. Mert a' mint a' tudós Calvinus állattya, mindenik Városhoz

(mellyekben az Püspökök laktak) bizonyos tartomány-környék rendeltetett, melly Presbytereket onnan venne, és mint eggy annak az Ecclesiának testéhez sámláltatnak; noha eggy elsőben mindenik gyűlékezeti csak igazgatásnak, és a' bekegy meg-tartásának okáért vala eggy Püspök alatt, ki úgy véssen-vala másokat elől méltósággal, hogy az atyafiak gyűlékezeteinek ő is alája vettetnek; mind több több segédeket,

rahit hoc institutum a suo primordio, ut jam Ambrosii seculo soli Clerici in judiciis Ecclesiasticis essent cognitores. Quod ipse conqueritur &c. Videmus quantopere Sanctus Vir indigne tur, a liquid de meliore statu concidisse, cum tamen adhuc illis staret ordo saltem tolerabilis.

Calv. Instit. l. 4. c. 4. § 2. Unicuique civitati certa regio assignata est, quæ Presbyteros inde sumeret, & velut corpori Ecclesiæ illius accenseretur. Singula Collegia Politicæ tñtum, & pacis conservandæ gratia vni Episcopo suberant: qui sic alios dignitate antecederat, ut fratrum cœtui subiceretur. *Idem ibidem.* Si amplior erat ager, qui sub ejus Episcopatu erat, quam ut sufficere omnibus Episcopi muniis u-

hiq; posset, per ipsum agrum designa-
bantur certis locis Presbyteri, qui in
minoribus negotiis ejus vices obirent:
eos vocabant Chorepiscopos.

132

Í-ahoz képest ístiekét, és így ístieffégeket is ho-
zot magával az Püspökség. Azt jelenti ugyan
ott Calvinus, hogy ha nagyobb volt pedig a
környék, melly a nak Püspöksége alatt vala,
hogy nem mint az Püspökségnek minden hiva-
tallyanak mindenütt meg-felelhetet volna, az
környékben bizonyos helyenként Presbyterek
rendeltetnek vala, kik az apróbb dolgokban az
Püspök helyet lennének. (íhol már az Vicarius)
azokat vidéki Püspököknek hívják vala, &c.

Es így az újabb újabb találmány, újabb újabb tördalékokat ki-
vánván, a' díg í-a' díg hogy el-kezde nyomni az ísteni rendelést, és
végtére tellyeffeggel elburétolta. Míg az kegyetlen üldözések alatt
volt az Ecclesia, az Pogány Tsásárok ideit, nem lehetet ugyan ollyá
derék mód eiben; de hogy ostan keresiyn Magistrafok kezdének
lenni, a' kor lott e' meg. Kik, a' mint kíváltképpen egy elsőben fo-
kot lenni, fellyebb avagy killyebb buzgolkodván, az tserép edénye-
ket, kikben Isten az idveffégnek kéntset tette, 2. Cor 4. 7. kelletténél
nagyubbra bethűlvén, és ne talám a' mi magae, az Istennek idvef-
fegre hatalmas Evangeliumaé, a' ban-is nem kevés részt azoknak, ki-
váltképpen az ilyen fő Igazgatóknak tulajdonérván, nem érthet-
vén mindjárt hirtelenyében honnan jót í-mitsoda rendbeli Tíft vol-
na ezeknek hivatallyok, ugy vélekedvén, el-kell hínni, felőllők, hogy
azokat ugyan maga az Isten tőtte volna az több Tanétók felett fővé,
mint Aaron (ki amaz igaz Archiepiscopust, az Christust példázta);
vagy hogy mint őket, az egész népen: az Püspökök egyiser-is
másor-is fellyebb felyebb hágtak, Titulussokkal, Virulussokkal is mind
többekkel többekkel ékefettevén, az buzgo, (de e' résben nem ér-
telmessen) ístensefő Magistrafufoktul; ugy annyira hogy ostan e' ví-
lágban és e' világéiban felettébb bé-egyeledvén, el-kezdek felekez-
ni Egyházi ístiekről, és azokat apródonként másoknak nyakokban
vetvén, minden terhekből ki-mosdottanak, hanem csak a' bethűllet,
és nagy jóvedelmét hagyták meg-magoknak: í-eggy egy világí
nagy Uralkodó, Fejedelmekké, Hertzzegekké í-Királyokká, sőt a-
zoknál-is fellyebb-valókká lőtenek. Melly miatt az Király Chri-
stus

133
Ístus az ő Uralkodásából ki-vetett, el-nyomultanak az ő rendelési-
isak a' nyomjait is alig találod ma már azoknak az Papistafgban, &
el-tapodódott az Ecclesia, és valóban meg-tapastalta a' mit pelda-be-
fedben ő felőlle mondtanak: Religio peperit divitias, sed filia devora-
vit matrem. Disciplina Civilis & Ecclesiastica, &c. Author, ró-
videden, de fontossan monda ezeket oda fell: corruptio capit & si
non antea, jam temporibus Irenai, Tertulliani, Cypriani, & aucta est
magis ac magis, donec politia omnino eversa Ecclesias pessundedit o-
mnes, az az, kezdődött a' meg-vestegetődés, ha nem elebb, Irená-
us, Tertullianus, Cyprianus idejekben, és az után inkább inkább ő-
regbedet, miglen az Egyházi rend-tartás tellyeffeggel el-fordulván,
el-fordétotta mind az Ecclesiákat-is. Es így az álnok ördög a' mit
az üldöző Tsásárok ideit kegyetlenkedéssel véghez nem vihetet; az
Tudossóknak ístieffég kívánások által vivé-végben, miként Ambrus
solla.

K. Az a' leges-leg-első Püspökség tétel volna tehát e' nek eredet-
rént-való oka!

F. Bizonyos dolog, noha azok az eleinten-való Keresiyn
Emberek, más jó végre néztek.

K. Mitsoda jó végre, mert im elég nem jó vége lott!

F. Am meg-érted Calvinus savaiból, ne ex aequalitate, ut
feri solet dissidia nascerentur, hogy az egyenlőségből a' mint lenni fo-
kot, ellenkezések ne jőjnének ki.

K. Hát Christus miért nem rendelte ugy? miért parantsolta ő
Sz. Felfege, hogy egyenlőknek tartásák egy-mást, egyik a' másíknál
fellyebb hagni ne igyekezék, Luc. 22. 26? talám nem tudot a' kor e'-
ről gondolkodni? Hiszem inkább e' fele egyenlőtlenfégből származnak
az egyenlenségek?

F. Mit mondhatok, hald-meg a' több okait-is talám inkább hel-
lyén hagyhatod azokat? Ambrus D. ilyen okát mondja: Az els
Presbyterek nevezetnek vala Püspököknek, Ambrosius in Epist. ad Eph. 4. Primi
hogy ki-álván az, a' következő állana hel- Presbyteri appellabantur Episcopi, ut
lyében. De mivel az következő Presbyte- recedente eo, sequens ei succederet.
rek, méltatlanoknak kezdének az Elsőfegeknek, Sed quia caperunt sequentes Presbyte-
viselésre találtatni, meg-valtóz-tatek ez mód: ri inveniri indigni ad primatus tenen-
egy viselvén gondot az Synat, hogy ne az rend, Concilio, ut non Ordo, sed meritum

R 3

creare

crearet Episcopum, multorum iudicio
constitutum, ne indignus temere usur-
paret, & esset multis scandalum.

Hierony-
mus in E-
pist. ad Tit.

Idem est

Presbyter

qui Episco-

pus, & ante-

quam Dia-

boli instin-

ctu studia in

religione fic-

ret, & dice-

retur in populi-

bus, ego sum Pauli,

Apollo, Cephæ,

1 Cor. 3.

communi Presbyterorū consilio Ec-

clesiæ gubernabantur.

Postquam verò uniusquisque quos baptisaverat suos esse, non Christi,

putabat: in toto orbe decretum est, ut unus de Presbyteris electus cæteris superponeretur,

ad quem omnis cura Ecclesiæ pertineret, ut schismatum semina tollerentur.

hanem az érdem tenne sokaknak ítéletek által
Püspökök: hogy az méltatlan, vakmerővé ne bír-
na, és sokaknak ne lenne botránkozás.

Hieronymus meg ezt az okát jelenti: Azon a Presbyter, a ki az
Episcopus, és minek előtte az ördög indétásából szakadásokra való igye-
kezetek az vallásban nem lennének, sem hallatnék (nem Corinthus-
ban, hanem) az nép között, én Pál és én Apolloé, én Cephase vagyok,
1. Cor. 1:3. az Ecclesiák az Presbytereknek közönséges tanácsokból
igazgattattak. Minekutánna pedig kiki a kiket keresztele, ma-
gaéval, nem Christusséinak vélne lenni, az egész világon el végezte-
iek, hogy az Presbyterek közül egy választatnék, s vétetné a többi
eleiben, kire tartoznék az Ecclesiának minden gondja, hogy az sa-
kadásoknak maguai ki-vétetnének.

Látod Ambrus azt mondja, hogy azért vötték fel e sokást,
hogy az Prædicátor Presbytereknek nem mindenike volt alkalmas
az Elöl-járára, (az Præfessgre) s sokszor olly alkalmatlanra is ke-
rült az, hogy csak botránkoztatást csinált elől-járával: Hieronymus
penig, hogy meg ne szakadozna az Ecclesia, ki egy s ki más Ta-
nérhoz tartván, mint Sz. Pál idéi is meg-éser. No hiszem szép és
szükséges okok volnak ezek!

K. Magokban azok; de mit mond az Apostol Rom. 3. 8. nem
kell gonosz tselekedni hogy jó jöjjön ki belőle.

F. Gonosznak mondd te azt, a mit a kor az egész világ helyén
hagyó t.

K. Betszállom az tiszteletes Régisegget, s követem; de multitudo
errantium, non parit erroris patrocinium; Longi temporis præscri-
ptio non præjudicat veritati. hogy sokak tévelyegtek, azzal a té-
velygés nem mentesges: nints idő múlás az Igazságban. Avagy az
Christus és Apostolok rendeknek meg-változtatásával szabad volt
vólnak nekik jó végekre igyekezni? Iggy hát az bona intentionak
jó szándékak örivel minden gonoszt meg-tselekedhetni, lothatni, buz-
hatni, vohatni, tolvajkodhatni, hogy Isten tisztelességére költseünk, s
kölködöket segélhesünk &c. Ugy tanultam volti pedig én a Theolo-
giában, hogy az valóságos jó, s Isten előt kedves tselekedetnek, nem

csak a végének, hanem a kufjének, az okának, módjának is &c.
jönak kell lenni. Ostán, ha olly szükséges okok voltanak ezek, hogy nem
adták ki az Apostolok? Nevezet szerint a mit Hieronymus mond,
hissem már Sz. Pál idéi, (mellyet nem úgy emlelt Hieronymus mint
historiát, hanem szállás formájának okáért) el kezdődtek volt, az sa-
kadások: ha ez olly szükséges ok volt volna, hogy Püspöket kellett legyen
ezeknek meg-ellenzészere tenni, hogy nem tört ömindjárt, ne csak fe-
dessel, és sép tanétással, igyekezte volna azt köz öllök ki-venni, 1. Cor.
3. 4, 5, 6. 21, 22, 23.

F. Helyén szabásván tapogatsz ugyan; de a mint aránzom;
nem siniten világossan véssed-éssedben, mi legyen e ben az rendtar-
tásban állatserént-és nem állatserént- való az az, változtathatatlan,
és változtatható, vagy külső állapotra tartozó dolog. Beza: Az
egész Egyházi Igazgatásban, állatserént-va-
lók ama négy hivatalok, mellyek világ végeze-
teigre isteni képpen rendeltettek, és meg-hatá-
rozottak a magok végekkel, mind a mellyek
azoknak tulajdonok, s mindeniknek köz öllök
kiváltképpen- valók; mind a mellyek ama há-
rommal, kikből az Presbyterium áll, köz ök.

Amandus Polanus: Az Fenyéteknek
állatserént- való fejeis azok mellyek az Eccle-
siának igazán- való igazgatására szükségesek,
és mint fundamentumok. Minéműve a rend-
az Ecclesiában, bizonyos semellyeknek, úgy
mint Lelki Pástoroknak, Doctoroknak, Presby-
tereknek, Diaconoknak, törvényes hivatal-
lyok &c.

Beza. Allatserént- való volt, mellynek
Isten rendeléséből, örökösnek kellett lenni, az ale fuit, quod ex Dei ordinatione per-
most is s-az is lében, hogy a Presbyteriumban
valaki, helyet és méltósággal első, az tseleke-
detnek igazgatásában elől-járó legyen, azzal
az igazsággal, melly isteni képpen adattatott ő est jure. Accidentale autem fuit, quod
neki. Külső állapotjához- való volt pedig, Presbyteri in hac proflasia, alii aliis
hogy az Presbyterek ez elől-járában, (Præfess-
segeben) egyjikk a másikkak régen rendel követ-

mandus,

candus, ut unus quispiam iudicio ex-
terorum compresbyterorum delectus
Presbyterio πρεσβυτεριον esset & per-
maneret.

Idem Epist. 20. Substantia ipsa Ec-
clesiastica disciplina & ordinis una &
invariabilis est, ea; petenda est non
ex humana prudentia, sed ex uno Dei
verbo, sicut & doctrina ipsa.

De hogy az Presbysseget, az Presbyterium Igazgatásában való
Elöl-járást, vagy rendel viselleyék, vagy csak egy viselley; f-meddig,
stendeigé, egy hétigé, vagy holtig; ezek külső állapotjához valók
váltak az Presbyteriumnak, f-most is magokban azok. Tehát e-
zekben mint meg-külömböztetetlen dolgokban, az Ecclesia szabadon
változtatást tehet, ug' kívánván mind az némelly érdemetlenek miat
ha rendel járna) következendő botránkoztatásnak; f-mind a' saka-
dozásnak (holot mig rendel járt ki egyik Elöl-járot (Presbys) ki má-
ikat kedvelvén inkább, könnyen részekre obohathatának volna) ha e-
zek elégedendő okok, el-távoztatása. Ma is az Ecclesia, az közön-
ges épület, ugy kívánván, ez rend-tartást bűn-nélkül meg-váloz-
tathatná.

K. Ertem. Hát az Ecclesia effélékben olyan rendet szabhat a'
minéműt akar?

F. Vaj nem a' minéműt ő, hanem az Isten igéjében e'félék
felől ki adatott közönséges Regulák akarnak; mellyek ezek: *Minde-
nek épületre legyenek. Mindenek ékeessen és rendel legyenek.* I. Cor.
14. 26. 40 Hogy itt egy kevesse kiülyebb terjedjék, az te tanusá-
godért, azt véled-é te hogy az meg-külömböztetetlen dolgok azért
hivattatának olyanoknak, hogy csak ártályában szabad volna jó
felki ísméret alatt meg-tartani vagy nem tartani; el-hagyni vagy meg-

kezet utánna; melly elől-ülésnek modját az u-
tán tetzett aprodonként illy formán meg-vál-
toztatni; hogy egy valaki a többinek iteletek-
serént-választarván, az Presbyteriumnak e-
löl járója lenne és maradna. Véted-é e'edben
hogy mind kétféle Presbysereknek, Praesefek-
nek, vagy Presbyterium Igazgaróknak lenni
az Presbyteriumokban, állat-seréntvalóij ez
Rendelésnek, és így, meg-sem változtathat-
nak: Az Egyházi Rendnek és Fenyéteknek,
(ugyan Beza mondtaként) állattya egy és
változtathatatlan, és azt venni kell nem em-
beri okosságból hanem az Istennek egy igéjéből,
mint szintén magát az tudományt;

tselekedni azokat: meg-tsaltatkozó; hanem a' mellyekben, magok-
ban es természet-feri állapotokban itélvén azokat, nem helyhezte-
tett az Istennek Orsága, miképpen az étel, ital felől áll az Apostol,
Rom. 14: 17: Előnkben adván, hogy mind az által azokáért nem vol-
na szabad meg-külömböztetetlenül akar mit enni vagy nem enni, és
akar mit inni vagy nem inni; mert azt a' dolog meg-külömböztet-
len természetit felebarátunkhoz való szeretetünknek köteleivel tartoz-
nánk meg-kötelezni és zabolázni. Innen mondják az fontosb írásu Beza, E-
Theologusok, hogy egyetlen egy, sánt sándékkal-való tselekedet-is piff. 24. ad
mikor o'fán gyakorlásban két, mivel az valaki, nem meg-külöm- 5. Vehemé-
bözött ellen. És így az Ecclesiának-is, mindennémő maga nemében ter errant,
meg-külömböztetetlen ugyan, de hogy o'fán valaki tenni kezdé azt, qui indiffe-
semmi lott okon nem meg-külömböztetetlen, hanem vagy jól vagy rentes vo-
ro'fúul elő tselekedetekben, f-azoknak eggyfelé el-válásokban, selette cari putant,
igen rá kell a' ki adott regulákra vigyázni, ékeessen, rendel, épülettel; quasi sine
olly módon vívén azokat végben, hogy mentül ékeessen, rendesben, vlla excep-
és épületesben essenek azok az Isten hívei között, az a' kori állapotok- tionis quo-
hoz, időhöz, helyhez, semelleyekhez, (mert ezek hordozzák) képest. modolibet.
mellyeket ha ísmét más időben, az állapot, ugyan az ékeességhez, eas vel o-
rendhez és épülethez képest, máskeppen kíván, megént meg-váloz- mittere vel
tathatni, de köz akarattól és forgolodásból rend-serént. Egyab- usurpare li-
ként ha ugyan azon állapotok f-okok állanak fenn, az egész Világön ceat absque
menyi Ecclesia vagy-on-is, azokban változtatást szabadon nem tehet; peccato.
mert noha emberek szabták az időhöz és állapothoz az ollyan Egy-
házi rendelkezéseket az meg-külömböztetetlen dolgokban, (mellyhez-
képest-is mondatnak emberi rendelkezések;) de mivel az Sz. Írásban
amaz e'félék felől ki-adatott közönséges regulák serént intézték min-
den tehersegekkel azokat, f-Isten nyilvánlagos parátsolatában
fundálták rendelkezéseket, isteni rendelkezések gyanánt is kell azokat tartani.
Még csak az közönséges tíftelekre-való óráknak el-rendelése-is (a'
mint ez háromhoz az ékeességhez, rendhez, és épülethez leg-jobbán
illik, nem elvén semmi meg-vekezés benne) Isten akarattya; f-nem
szabad senkinek el-bontani, azt mondja Amesius, Medul. I. 2. c. 14.
Thes. 27. Amesius Calvinusból vőtte ezt, ki Calvinus Inst. I. 4. c. 10. § 30. Ez
így áll: Azokat az rendelkezéseket javallom én, demum constitutiones me probare,
mellyek az Isten méltóságán fundáltatának; és quæ & Dei autoritate fundatæ, & ex

Scriptura defuncta, atq; adeo prorsus divina sint. Exemplum sit in geniculatione, quæ sit dum solennes habentur preces. Queritur sit ne humana traditio, quam repudiare vel negligere cuius liceat? Dico sic esse humanam, ut simul sit divina. Dei est, quatenus pars est decori illius, cuius cura & observatio nobis per Apostolum commendatur: hominum autem quatenus specialiter designat, quod in genere fuerat indicatum, magis quam expositum. Ab hoc uno exemplo judicare licet quid de toto genere sit sentiendum.

is, miért nem akart Christus effelektől külön külön-való parantsolatokat ki-adni, &c. a ki akarja meg-olvashatja. Felette igen igen felelősséges tudomány ez, ha valamikor a mostani időben, melyben igen nyelvre kezdet kelni, hogy az Egyházi rendtartások, csak igen kis részű dolgok, nem kell azok véget az lelki ismeretben akadózni: szabadágában áll az Ecclesiának azokat meg-változtatni vagy helyen hagyni, valamint tetteik. Ki is minden esendőként, újabb újabb rendelkezéseket tehet, csak a maga akarattja szerint: csak Isten ígérvéne ellenkezzenek, ha a kívől valók is, meg-alhatnak: melly az végteleen találmányoknak igaz és tulajdon kut-feje, s-merő azon Papistalag.

K. En igazán mondom soha ezeket ennyire nem értettem: tudtam azt hogy botránkoztatással, s-lemmire tartással nem szabad meg-külömböztetetlen dolgokkal élni, vagy meg-vetni azokat.

F. Mind egy ez, csak hogy igen közönségesen vagyon: mert valami helyt az meg-külömböztetetlen dolgokkal nem jól él ember az az, nem az ékességre, rendre, vagy épületre, mindjárt botránkoztatást csinál sámitalán sok képpen: ha pedig igen erősen magyarázod ezeket, bene quidem sed non plenè, jó de nem elég hozzá. De téjünk dolgunkra, mert szintén majd el-haggyuk a telt.

K. Azt kérdem hát én: azok az Régiek, kik azokból az Ambrusius és Hieronymus által jelölt okokból, az Præfidentianak Presbyteriumban való Elöl-járásnak külső állapotjában változtatást történelmi nem vékeztenek-e az el-határlásban?

F. Lá

F. Látom hogy Calvinus, Beza s-többek is helyen látnak hagyni ezt: Nintsen sem feddésre való ezekben, meg-gondolván ez változtatásnak okait, azt mondgya Beza. De úgy tetteik hogy a ki írástokat jól meg-olvassa, esében veheti, hogy rés-berént magok emberiségéből tselekedik; rés-berént illy ok alatt, olly véggel törték az Páterek azt az rendelést, hogy az Püspökök csak az elől-ülést, és az ott-való dolgoknak tselekedeknek igazgarasáért, s-nem pedig az több Tanítókan-való főbbségért, mint Saravia fog-ná Hieronymusra, mondattak elsőnek. Mert ha más-képpen volna, azt mondgya Beza, elég legyen énnekem mondanom, az Attyaknak minden bossúságok nélkül, hogy így apródonként (noha ők csak ingy gondol-ni sem tudták) a ra az Püspöki fel-emelkedésre emberi képpen nyitattott út, mellyen csak hamar tisztesség-kiváns jött-bé, ezt a felsőbb nagyobb graditsra hágást, elsőben sokak uralkodására, és az után ez rettenetes Anti-Christusi, seles e világra el-hatott kegyetlen magános uralkodásra emelte: mellyet nem tudom ha valaha ronthatnié el külföldben, hanem ha egy-szer véget szakasztván azokban az fel-főbb gráditsokban, mellyeken az oda fel hágot, az isteni rendelésnek határai közé szoréttatik.

K. El-hittém kétség nélkül hogy ha azok az régi isten-felő Oer-állók, által-láthatták volna, hogy illy sörnyűséges dolgok következ-nek ki belőle; akar mi okból is az Apostolokról reájok szállot módot, meg nem változtatták volna.

F. Azért nem bátorlágos ám csak a leg kisebb dolgokban is az isteni példaktól el-távozni.

K. Hiszem meg gondolhatták volna azt, hogy a mint Marelius helyessen mondgya, könnyebb által mentel vagy a tül az örökös elől-járástól (presiden-

S z

tiától)

Beza con. Sarav. p. 136. Nequa in istis quicquam est, quod reprehendi possit, habitæ causarum huiusmodi mutationis ratione.

Beza contra Sarav. p. 157. Sat se mihi dicere nulla cum Patrum injuria paulatim sic, quamvis iis nihil minus cogitantibus, illi gradui Episcopali aditum humanitus apertum, per quem mox ingressa ambitio, gradum istum initio quidem in oligarchiam, ac tandem in horrendam istam Antichristianam tyrannidem Oecumenicam ex-xit: haud scio an unquam abolendam, nisi semel sublatis, quibus eo ascendit gradibus, in ordinem divinæ institutionis redigatur.

est transitus ab illa constanti præcellentia, ad tyrannidem, & dependentiam potestatis, quam ubi illa ordinis περιουσία, aut ambulatoria est & mobilis; aut unitati potius & toti collegio, quam uni competit.

zetre, mint sem egyre. Ez is el-hittém az oka, hogy a mint tölled értettem, Belgiumban, Galliában, Scotiában, az Várossi Presbyteriumokban az Tanétokrendre visellyék az (præsidentseget). Elöl-járás: az Synatokban pedig mindenkor újabb újabb (Præsides) Elöl-járó választassék. Ez szerént, az ok az régi jámborok is nagyobb épületnek okáért, ugy tartották volna hagyni, a mint ez rend-tartás az Apostoloktól rejárok szállot.

F. Könnyebb mindenkor a' dolognak meg-léte után esesbnek lenni. Aból-is saidétharni, hová hajlot inkább az Beza elméje,

Beza cont. Sarav. p. 156. Fuit illa mutatio in duabus rebus posita, primum videlicet in eo, quod successio per vices, ad exemplum Aaronici Sacerdotii divinitus instituta, in electio nem est commutata.

Idem pag. 141. Hebdomadicam hanc ἐφημερίαν fuisse, probabile est, qualis fuit illa Aaronica, ut constat ex 2. Chr. 23. 6. 4. 8.

Idem p. 156. Deinde, quod hæc proflata, singulis antea per vices communis, facta est uni propria, & quidem perpetua.

Idem p. 54. Periculosa quod mox experta est Ecclesia, consuetudine factum, ut ὁρισμένων & ὁρισμένων appellatio, ad eos sit traducta, qui non ut gradu eminentiores, sed duntaxat ordine primi, consensui collegiarum præerant.

iatól) az kegyetlensegre, és az egymástul hatolomból-való függésre, mint sem a' holot az a' rendre nézendő elsőfő felfőfő, avagy jaro-vány, s-előbb előbb megyen, az az, rendel jár, és egyfőfőre tartozik inkább, s-egész Gyüleke-

zetre, mint sem egyre. Ez is el-hittém az oka, hogy a' mint tölled értettem, Belgiumban, Galliában, Scotiában, az Várossi Presbyteriumokban az Tanétokrendre visellyék az (præsidentseget). Elöl-járás: az Synatokban pedig mindenkor újabb újabb (Præsides) Elöl-járó választassék. Ez szerént, az ok az régi jámborok is nagyobb épületnek okáért, ugy tartották volna hagyni, a' mint ez rend-tartás az Apostoloktól rejárok szállot.

F. Könnyebb mindenkor a' dolognak meg-léte után esesbnek lenni. Aból-is saidétharni, hová hajlot inkább az Beza elméje,

hogy továbbá így is áll: Völt azért az a' változás kettőben, először a' ban, hogy az Aáron Papságának példája szerént isteni képpen (hallod!) szerént rendelt-járás, választás szerént valóra változtatott. Ísmét; ez a' rendelt-járás, ugy mond, bibeős hogy betenként-való volt, minémő amax Aároni-é, mint kintettzik 2. Cron. 23. 4. 8. Másodszor, hogy ez az előt mindenik Tanítóval rendre járás-képpen köz előt-járás (mellyből senki okot a' magának tulajdonétásra más társai felett nem vehet vala) egynek lön tulajdonává, örökövé: melly nagy alkalmatosság-is volt, mint Beza mondá, az elsőfőgē kapdosáfra; ki ezért-is állatá oda fel

cont. Sarav. p. 54. (melly már valóban Magyarul-is vagyón) Vésedelmes sokásból lött, ugy-mond, mellyet csak ottan hamar meg-is érte az Ecclesia, hogy az Elöl-járóknak és Episcoposoknak nevezeti, azokra vétettett által kik nem elsőfőgēgél lévén tettetésebbek, hanem csak mint rendel elsők, az ő társainak gyülekezetekben.

ben. elöl-járók valának. Piscator, nem visel-vén senki tekintet magá előt, a' mint hinte fi-vén vagyón, ugy mondja ki: Holott ugy-mond, Sz. Pál itt azonokat hol Presbytereknek, hol Episcoposoknak nevezi, kiket ugyan azonokat másut Pásztoroknak híj: gonoszul hozattatott-bé az után való időkben azok a' nevek közöt lévő különbség, és az Episcopos nevezetnek, csak azoknak tulajdonétása; kik az több Társok közt felsők lennének, és a' közönseges vigyázásnak gondját viselnék.

ben. elöl-járók valának. Piscator, nem visel-vén senki tekintet magá előt, a' mint hinte fi-vén vagyón, ugy mondja ki: Holott ugy-mond, Sz. Pál itt azonokat hol Presbytereknek, hol Episcoposoknak nevezi, kiket ugyan azonokat másut Pásztoroknak híj: gonoszul hozattatott-bé az után való időkben azok a' nevek közöt lévő különbség, és az Episcopos nevezetnek, csak azoknak tulajdonétása; kik az több Társok közt felsők lennének, és a' közönseges vigyázásnak gondját viselnék.

K. Iól mondom vala hát én; ha binten ilyen szép fundamentum-mal nem tudtam-is hogy, nem kellett volna az Apostoli példa mellől elmenniek!

F. Ez értemmel igen-is jól moniad.

K. Mit kell hát már mivelni, a' mi meg vagyón azt vissza nem vohatni: veremben eset ember felet; nem azon kell teprenkedni; hogy eset oda; hanem mint kellene ki-vonni.

F. Am meg-hallad mit rebelsere Beza;

mellyet aláb világosban-is ki-mond: De mint nem tartathaték meg ez kötelekben, az zabola nélkül-való, tištěsség kívánás, az somoru példa eléggé mutatya: csak hamar az Presbytereknek ha jelen vala Püspök Uram, be-dugattat-ván sájok, mellyet Hieronymus Nepotianushoz irván valóban keményen fedd: és a több Presbyterek Comedia játzó-áldozó Papokká változ-ván, ama más Igazgatók igen igen resz sokásból (mellyet Ambrus-is nyilván meg-sírat) letetődven, ugy hogy most már minden semérem nélkül tagadtatik hogy valaha azoknak az Ecclesiában helyek lött volna: az Püspökök végezetre nem csak az ő Presbyter társokon és vide-ki Püspökökön; hanem az hiten-is uralkodásra kapván, sőt az nyavalyás lelki esmérteken va-

Piscator Tit. 1. Obser. 5. Cum Paulus hoc loco eisdem appelleret nunc Presbyteros, nunc Episcopos, quos ipsos alibi Pastores vocat: perperam posterioribus seculis, introducta est inter illa nomina distinctio, & nomen Episcopi iis solis attributum, qui inter Collegas emerent, & communis Inspectionis curam gererent.

Beza cont. Sarav. p. 158, 159, 161. Sed quam non potuerit istis vinculis asfringi ἀχαλινωτος ambitio, experientia tristissima ostendit: ore mox Presbyteris, si Præsens erat Dominus Episcopus, oculo, quod acerrimè ad Nepotianum Hieronymus reprehendit: & Presbyteris aliis in histriones Sacrificos mutatis, aliis nempe illis ἡ βεβήλας; sic consuetudine pessima (quod expressè quoq; deplorat Ambrosius) abolitis, ut nullus nunc sit pudor negare illis unquam fuisse in Ecclesia locum: Episcopis deniq; non jam simpliciter supra compresbyteros & supra Chorepiscopos, sed etiam in ipsam fidem dominationem nactis, nec ista in miseris conscientias tyrannide contentis, sed aulicis magnatibus factis, donec ipsa quoq; Caesarum & Re-

gum Sceptra tibi, honorandi scilicet
sacri ministerii obtentu, subjecerunt.

142

ló kegyetlenkedéssel sem elégedvén meg, hanem
udvari Nagyságos Urakká lévén, miglen még
mágoknak az Tsászároknak, Királyoknak Királyi
pálczájok, és az szent hivatalnak meg-betsül-
lésének sine alat, hatalmok alá vetettek.

K. Valóban az Papista Püspökökre illenek
ám ezek.

F. Hald tovább tsak a Beza befédet:

Idem ibid. Neq; verò cum hoc di-
co, hujus tyrannidis Episcopos veram
Christi religionem profitentes & do-
centes infimulo: --- quos tamen
precari per sacrum nomen Dei audeo,
ut totam Ecclesiam sanctam suam liber-
tatem restituendam potius procurent,
quam istam potentiam ad posteros
transmittendam: hanc ipsarum mode-
rationem minimè forsan sequuturos.

Mikor pedig ezeket mondom, ez kegyetlenség-
gel alattomban az Christus igaz vallásán lévő
szent tanító Püspököket nem vádlok ---
kiket mind az által az Istennek sent nevére
kényszeríteni kéni méréslek, legyenek azon hogy
inkább az Ecclesiának egész minden szabad-
ga állatodjék helyben, hogy nem mint ok ez há-
talmat az maradékokra bálleltanak: kik neta-
lám ez ő magok meg-mértékletet nem-is fognák
követni.

K. (Hanemba VVillyam Loud Ersek kö-
vette volna.) Bezzeg e már szintén Magya-
rul esik.

F. Még-is tovább hallyuk: De tegyük-

Idem ibid. Ceterum ponamus schi-
smatum passim gliscentium necessita-
tem, de qua Hieronymus agit; & Pres-
byterii propter quosdam indignos, de
quibus agit Ambrosius, contemptum,
justam ac necessariam causam Patribus
præbuisse, ampliandæ primi Presbye-
ri qui postea Episcopus avlovoas mō
dici coepit, auctoritatis. Nunc autem
postquam Episcopalis, non tantum oli-
garchia, verum etiam tyrannis (Epi-
scopos excipio ista verbo & re abomi-
nantes) divina humanaq; jura funditus
subvertit: & neq; Magistratui sua jura,
nec Ecclesiae præter inane & cassum

fel, hogy a' mindenfelé terjedező szakadások mi-
at való nagy sükség, mint Hieronymus szól,
és az Presbyteriumnak némelly méltatlanok mi-
at kiket Ambrus emlét, utaltságban jövese, igaz
és sükséges okot adot az Atyáknak hogy az első
Presbyternek (ki annak utánna tsak maga vót-
te magának az Püspöknevet) méltóságát kállyebb
terjesztene. Immár pedig minek utánna a'
Püspöki nem tsak többes uralkodás, hanem ma-
ganos kegyetlenkedés is (ki vésem innen az Pü-
spököket, kik ezektől mind nével s valóssággal
irtoznak) az isteni emberi törvényeket fenek-
kel fel-burongatta: és sem az Magistratusna

az

143

az ő igazait, mert nem adja, sem az Ecclesiá-
nak az egy püspia és hiában való nevén kivöl-
semmit meg nem hagyott: annyiva! nagyobb
sükség kívánja, mind a' Magistratusoktól,
mind az Keresztény Ecclesiának kegyet Safari-
tul, hogy az Püspökség az isteni rendeléshez, és
amas leg-jobb Apostoli időkhöz illendő rendben-
hozattassék: és egygyer valaha a' menyire az
időknek, helyeknek és semellyeknek állapotok,
fenyvedt, a' sz: hivatalokat mind hely-
ben állatván, rendelt Synatok rétetrvén, mel-
lkek minden zúr-vár ellen bizonyos orvossá-
gok, igazgattassék igazán. Ezt pedig, te mi
Urunk Istenünk, Jesus Christus, az te
Ecclesiádnak egygyetlen egygy feje, vég-
hetetlen kegyelmességedért nekünk
engedjed. Amen.

Még-is mond egyget: Amaz Saranyi
Hamis Püspökséget, mellyben az emberi (az
elő dedin Berzeit) változat, utálljuk Meg val-
lom nyilvánban állunk Zanchiustól, holot az
a' bűdös folymat, melly az appródonkét meg-
vestegettetett emberi szerzetű: Püspökségből
folyt-ki, különben igazán mondgyuk ki nem
sáradhat, mint ha egygyer a'nak az Püspöki
felsőségek kut-feje be dugatik: alig lévén en-
nek utánna is kevesté tisztesség kívánok az e're
állatandok, mint a' kik a' felső időkben állat-
tattanak vól.

Confessionkból is nem árt: mint hogy
nem-is kitsiny dalogrul tudakozunk, értekez-
nünk. Az hozván-bé Hieronymusnak fellyeb
emlétet savaít, ki nyilván allatá, hogy eleinte
az Presbyter és Episcopus mind egygy vól,

nomen quidquam reliquit: quando ma-
jor necessitas à Magistratibus & piis
omnibus Christiana Ecclesia Ministris
flagitat, ut Episcopatus in ordinem di-
vinæ institutioni, & Apostolicis opti-
mis illis temporibus consentaneum re-
digatur: & rectè semel Ecclesia, prout
ferent temporum, locorum & perso-
narum circumstantiæ, sacris functio-
nibus omnibus restitutis, statim le-
gitimis Synodis, quæ sunt certum ad-
versus omnem a'la' remedium,
regatur. Istud verò, tu Domine
Deus noster Jesu Christe, unicum
Ecclesiae tuæ caput, pro immen-
sa misericordia tua nobis conce-
de, Amen.

Idem. Satanicum illum Pseudoepi-
scopatum, in quem humanus ille, de-
generavit, detestemur. Apertius tar-
men fateor, quàm Zanchius loquimur
quum scdum illum rivum ex human-
Episcopatu paulatim corrupto dedu-
ctum, vix aliter penitus archeri posse
ingenuè dicimus, quam semel obstru-
cto, gradus illius Episcopalis fonte:
vix minus ambitiosis nonnullis futuris
qui ordinabuntur, quam qui sunt supe-
rioribus seculis ordinati.

Confess. Helvet. c. 18. Ideò nemo
jure prohibuerit ad veterem Ecclesie
Dei constitutionem redire, & illam præ
humana consuetudine recipere.

nem.

Chamier. de Oecum. Pontif. l. 10. c. 5. vi. Ex his Ambrosii & Hieronymi constat, primum in ipsis Ecclesiis primordiis, nullos tales Episcopos fuisse, qui postea instituti fuere, scilicet qui suo jure reliquis e Clero praessent: unde colligitur, & non esse ipsam a Christo, aut Apostolis institutum: & (quandoquidem in Ecclesia id sit optimum, quod primum) Ecclesiae fore consultius, ut omnes Presbyteri, pari censerentur jure & gradu.

Zepp. Polit. Eccl.

lárda' siv Jer. 17. 9: még magának sem hibet ember a' kása keszveszen meg égetvén az Ecclesia sáját; én-is azt tartanám ez tudós emberekkel vagy nehéz vagy nem, hogy csak jobb volna az Apostoli együgyű állapokra vissza-térni: ez szükséges Prostašiát Presbyteriumokban, való elől-járást viselnék az a' kori mód szerint a' Tanéto'k; az több vallásunkon lévő keresztényen Nemzeteknek is példájok szerint.

F. Mert e're azt szokták felelni, hogy az jó dolgot az velle vissza éléért nem magát kell el-hagyni, hanem a' vissza élést. Mellyre én azt felelem, hogy úgy kell igen-is, de az szükséges, vagy Istentől parantsolt, és maga nemében is jó dolgok állapotjában; mint az sz. Sacramentumok az Papisták közt sok bámtalan rút vissza élésekben egyveletettek volt; de azért ugyan nem tettek a' felől le, hanem a' vissza-élések hagyattatnak-el; Miért? mert Istennek nyilván való rendelési ezek, de nem úgy vagyon az meg nem különböztetett dolgoknak állapotja, a' mellyeket az ő nemekben sem hágy sem tilt Istén. Mellyek felől ez a' Regula az mi Theológusinknál. Zepperus:

Zepp. Polit. Eccl. l. 5. 13. Reg. 7. in Indice. Si abusus in adiaphoris inciderat, non amplius toleranda sunt, sed usus cum abusu illorum abrogandus.

nem volt Püspök az Apostoli rendelés szerént, illet hoz-ki belőle: Azért senki törvény szerént meg nem tilthat; az Isten Ecclesianak, régi rendelésére való vissza térestől, és a' nak az emberi előt-való fel-vételétől.

K. Bizonyos dolog, ha igazán határában tartatná az emberi szerzet-beli Püspökség magát, nem volna hasonlatlan rendelés; az az, hanem hágná kilyebb az igaz Praesességek határában; nem obajtaná halálban az Papista Püspökök nagy Uraságokat, titulusokat, hanem Presbyteriumhoz tartana mint mindenütt Német Országban valahol Superattendensek voltak; sőt abban úgy volna elől-járó, hogy egyser s-mind a' nakalája vettetnék, mint Zepperus jelenti; csak hogy isa-

Ha az meg nem különböztetett dolgokban vissza-élés történik, nem kell többé tartani azokat, hanem az vellek élést az vissza éléssel együtt el

kell veszt

kell vesztetni. Zanchius is: Mert nem is szükséges, hogy a' mik sok idők alatt az Istennek bosszúságára tartattanak, ha magokban meg nem különböztetett dolgok azok, az Ecclesiában az idvességnek szerentséltetésével-is megtartassanak. Azért kigyó, melly Istentől rendeltetett vala, s-még penig az Israel nemzetiségének meg-tartatására, az istenfő Ezechias Király által, mint hogy azzal Isten igéje ellenkezdienek vala vissza-élni, porrá vontaték &c. mentül inkább az emberektől szerzettetek, megkülönböztetetlen rend-tartások s-dolgok &c.

Gisbertus Voetius, mostani időbeli híres neves nagy Theologus ki meg érte az Angliai Püspökségnek rettenetes kárait, és a' miat letételét is a' nak a'ban az országban, semmit nem hímez hamoz, hanem ugyan ki-fejezve mondja ki e'ről mondókáját.

Illendő dologé ugyan meg-határozott, lineák között vettetett Püspökséget engedni, kinek jó rendtartásnak okáért egy ő magának legyen az Prædicátorok között Püspök nével-való felsőfoge, és elől-járása, helyben maradván az Presbyterium által-való igazgatásnak mi volta, és az elől-járás is a' hoz lévén hogy fel-kelések venni, mert ez az fenn-labásnak ki-árvényolása, és nevel s-gyengédelen-való Püspökség, a' régi Ecclesiában, és minap az Scotiaiban, az Egyház igazgatásnak eleinten-való együgyűségét és szabadságát el-vesztette, s-kegyetlen uralkodásra párt kére és ezekből származott több sok gonoszra adót alkalmatosságot. 2. Tagadom azt is, hogy a' hol vagyon-is, helyben kellen hagyni teheresség és hatalom lévén az le-tételére: hapenig nimsen mód benne, mint fogatkozást, úgy kell azt el-tűnni. Illyen közönséges okok viaskodnak penig ellene: 1. mert az többedés uralkodás hozattatik az által bé, és az vifelső fel-emelteknek, vagy magok emelik fel magokat az anyaiakban, kiknek az szent szolgálatban örökös egyenlőségben, és alázatóságban kell meg-tartatniok. 2. Mert ut nyilik az Papistai magános uralkodásra,

Zanchius Epist. l. 1. p. 431. ad Regiam Elizabetham. Neque enim honestum est, ut quæ in Dei contumeliam usurpata diu fuerunt, si res sunt per se adiaphoræ, ea in Ecclesia, cum discrimine etiam salutis retineantur. Serpens aneus qui institutus erat a Deo, & quidem ad salutem Israelitarum, per ipsum regem Ezechiam, quia illo contra Dei verbum abutebantur Israelitæ, sublatus est &c. quanto magis res & ritus adiaphori ab hominibus instituti &c. apud *Alt. Dam. Auth. p. 545.*

Voetius Disput. de Episcopatu Ann. 1648. edita Trajecti ad Rhenum Thef. 12. 13.

An conveniat admittere Episcopatum modificatum & limitatum, quæ causa habeat unius inter Concionatores titulo episcopi ὑπεγοχλήν & præidentiam, salvâ presbyterialis regiminis substantiâ, eiq; accommodatam. Resp. 1. Ubi non est, ut introducat Neg. Hæc enim sciographia ὑπεγοχλήν & titularis ac levis Episcopatus in antiqua Ecclesia, & nuper in Scotia, primævam simplicitatem, ac libertatem regiminis Ecclesiastici peremit, & tyrannidi ac factioni, indeque emergentibus aliis malis, occasionem dedit. 2. Ubi est, ut retineatur, siquidem potestas & potentia adfit eum tollendi ibidem, Neg. Quod si potestas & potentia non adfit, tum absque ulla approba-

approbatione, tanquā ἡ ἡμεῖς quod dam tollerandus est. Rationes communes contra eum militantes istae: 1. *lyeket csak hivalkodo szemmel nem szabad nézni* Quia Oligarchia introducitur, & effe-
runtur aut efferunt se supra fratres, qui a fenna vagy on istenfelo Tanetonak vagyakozni, vagy meg-kinaltattatvan velle, vagy erővel vetven azt ré-
perperuā ministerii puritate & humili-
tate sua gaudere debent. 2. Quia via
munitur ad monarchiam episcopalem: uti experientia edocti sumus: Ratio ratio-
num est, quod tales occasiones ma-
lae, & tanta pericula, otiose admitten-
da aut accerenda non sint.

V. Proble. An ubi Episcopatus ad-
huc obtinet, piis Ministris eum liceat
affectare, aut saltem oblatum aut ob-
trusum recipere; idque hoc solum fine,
ut arceantur peiores, heterodoxi sci-
licet, profani, tyranni, persecutores;
aut cum orthodoxis, ac disciplinae con-
servatio, unitas, libertas, securitas, re-
formatio Ecclesiae aliter redimi non
potest; Negatur. 1. Quia, non sunt
facienda mala &c. ex Rom. 3. Malum
enim nunquam est eligibile. 2. Quia
hac ratione, non tantum hierarchici
in sensu suo confirmantur, sed usurpa-
tio episcopalis apud neutrales & insta-
biles, imò & apud recte sentientes, in
honoris thronum collocatur, & omnis
reformationis spes ac conatus magis
praescinditur. 3. Quia pusillis, & pi-
issimis ut constantissimis fidei nostrae
confortibus, scandalum praebetur, cont.
Matt. 18. coll. cum 1. Cor. 8. 4. Quia
si absq; scrupulo conscientiae, ex duo-
bus illis malis, minus (uti praetexitur) liceat eligere: quid solide respondebimus tum Thcolo-
gis, tum Principibus ac Politicis, qui non obstante quod conscientia illorum melioribus
ambuta esset, in Papatu communione manserunt, praetextu ejusmodi bonae intentionis, mo-
do indicatae?

Az mi pedig tettzeledet illeti hogy tudniaillik az Püspökség
dolgabā jobb volna az Apostolok idejebéli együgyű állapotra vi-
sát térni ugy lehetne a' meg, ha elsőbē sēp világos, fontos, és tsendes sűrű
tanétszók

tanétszók tettevén e'felől, mind az istenfelo Magistratus, s-a' Fő Fő
Rendek, mind az Egyházi Tanétszók, egy isteni buzgósággal ger-
jedvén fel-e're, egy akarattal igyekeznének is e'ben az Urnak segéte-
rejből. Aprólékos rezgelődések, mozgathatják ugyan valamint
ez nagy meg-mohosodott követ, de ki nem sehető, a' kezét is oda
tsipi, ha oda nem fakaftya embernek. No ez maradjon az jó isten-
nek kegyes tettzeledben. Talám értesedre vagy on már, *Mikor, s-
Mint* hogy kezdett az Igazgató Vénységnek rendi az Ecclesiában meg-
vesztegetődni, és ostan le-is tetteődni.

K. Légyen aldott az Urnak neve érette, alkalmasent értem.
Te fogj már ez Rend környűl lévő dolgokhoz, a' mint meg-igérted.

II. K Ö N Y V.

Az Igazgató Vénységnek Presbyteriségnek, s- Presby-
teriumnak Rendi környűl-való, avagy a'hoz tartozandó
Dolgokrul: ugymint a'nak Tisztéről, Szükséges voltáról,
Hasznalattjárul, Lehetőséges voltáról, Könyűségéről és Ellen-
közöiről.

I. R E S Z.

Az Igazgató Presbyternek Hivatalljáról: Bé-iktatásáról,
Tisztiről, az Néphez; és viszont a' Népéről ez Rendhez,
Tisztból ki-eseséről, a'ban ismét fel-vételéről, és az Pres-
byteriumról.

F. Kés vagyok réjá, a' menyire én azoknak végire mehettem;
Leg-előbör-is pedig álljunk az Igazgató Presbytereknek hivatalljáról,
T 2. ról, és

ról, és a'hoz tartozó több dolgokról. Es hogy hol mi akadékos tudakozásokban ne egyveledjünk, s-a' feléken ne mulatozzunk; nálad-is pedig nagyobb hitele legyen ez dolognak, és könnyebben esedben vehesd; az melly *Reformata Ecclesiákban* már régről fogva bē-véteztett ez istenes rend-tartás, s-virágzik-is meg: bētsülhetetlen nagy haszonnal; azoknak Tanításokat, Törvényeket és szokásos tselekedeteket adni ezek felől, a' menyire lehet forul s-ora elődben.

I. Hivatalokról az Igazgató Véneknek, s-tulajdonosokról a' Hivatalandóknak.

Ezeket az *Galliai Reformata Ecclesiáknak Fenyétek* je c. 3. iggy adja-kí. (mellyet én csak Magyarul irok-le, mivel Angliai fordításból vőtem nyelvünkre.)

Artic. I. Az melly helyekben még e' kedig ez rend nintsen felállatván, ott mind Véneknek, Diaconoknak vállalatniok kell az egész népnek a' Tanítókéval együtt-váló voxolásból tettésből. De a' holot immár ez a' törvény és szokás bē-véteztett, az Consistoriumra vagy Presbyteriumra tartozik, az Tanítókkal együtt illendő embereket válogatni, közönséges és s-épen ki-fejezett könyörgés-tételekkel. Ezeknek pedig választások és ki-nevezések legyen fel-sóval az Consistoriumban; az-után az Tisztnek tulajdoni és köteleltségi olvastassanak-el az Consistoriumban, az választot Személyeknek hallattokra: érthessék-miben kellyen ő nekik magokat foglalniok. Ha rá igérik magokat, az nép előtt ki kell őket hirdetni, két vagy három Vásárnapokon egy-más után, hogy az Népek-is egyező akarattja lebesse benne: s-ha senki nem ellenzi, közönségesen kell őket bē-venni, a' harmadik Vásárnapon, közönséges szokott könyörgéssel, azok az Predicáló Szekelőt álván vésztég. Így kell az ő Fel-senteltetésének lenni, s-alá-iraván vellek az Hittől-váló Vallásnak, és az Egyházi Törvényeknek. Ha pedig a' ki-birdetéskor valaki ellenzést vagy vádot tenne, azt a' Consistoriumban kell el-igazítani: holot ha semmiképpen meg-nem eggyezhetnének, az egész dolog az kissébb vagy nagyobb Gyűlésre kell vinni.

Artic. 2. Nem kell ez-után Vénnek vagy öregnek ollyat választani, a' kinek Felesége más valláson volna; az Apostol regulája szerént mindazáltal lehet e'ben engedelem, ha tudatlan sagnak idején vővén ollyan Feleséget, az jelen-lévő állapothoz képest s-ükséges az Ecclesiának a'nak

a'nak s-olgálatya az nálla lévő ajándékok szerént: de ő-is minden teher-ségével igyekezze feleségét meg-teríteni.

Az Belgiumban ez szerént vagyon. Can. 22. Az Vének az Presbyteriumnak és Diaconoknak voxolások vagy hozzá s-állások által választassanak; úgy hogy s-abadságában legyen minden Ecclesiának, a' mint magának alkalmasnak találja, vagy annyi Presbytereket adni elő, a' menyit kívántatik vala, hogy ő tölle (semmi akadály nem találkozáván, helyben hagyatván azok közönséges könyörgéssel és kötelezéssel erősfettesenek-meg; vagy az elő-adandóknak s-ámokat kísértet meg-saporítani, hogy fele az Ecclesiától választassék, és a' mondott mód szerént meg-erősfettesék, az a'ról rendeltetett formán.

Beza Epist. 20. Az Genevai rend-tartást így beállí: Az Városban adattatnak az Városi Predicátorok mellé tizenkét Presbyterek a' vagy Vének, az Városnak hármaz Tanásából, majd mind azon formán választván azokat, a' mint meg-mondiuk. Mellyet fellyebb így jelente: Az erköltsőknek és tudománynak s-orgalmatos meg-visszafutása után, választatnak Lelki Pástorok, elsőben magatúl az Gyülekezettől, melly mind az környékből mind az Városból Szombaton ösve s-ő. az e' képpen meg-probált Egyházi Szolgák, az Tanás eleiben állattatnak, és hogy az Tanás-is mind erköltsőkben s-mind Tudományokban őket meg-circálta, tetizést küldi ha úgy iteli; ha nem, meg másokat vonnak a' probára. Azért ostan a' közönséges Gyülekezésben Vásárnapon, minden Templumokban ki-birdettetik az meg-probált Semélynek nevét &c. mint s-íntén Galliában s-Belgiumban.

Zepperus Polit. Ecclef. I. 2. c. 16. A' holot még semmi Presbyteriumokat nem állattanak, az Tanítóknak, az Diaconoknak, Egyháziaknak és az Tanásnak vagy a' Lakóknak elejinek, jelen lévén az Inspector, a' Püspök-is, Presbytereket választó hatalmuk legyen. A' hol pedig már Presbyteriumokat állattak, az Ecclesiának Pástorán és több Vénekén álló rendel-váló hozzá s-állás szerént, az Püspöké is hozzá járulván, másokat vagy az meg-bóltaknak vagy a' meg-változtatandóknak helyekben állatni.

Az Hivattatandók pedig illyenek legyenek. 1. az keresztyéni Hitet a' menyire lehet, értsék; 2. Kegyes és fogyhatetlen életet éllyenek, semminéni lator sagnak gyanyájában nem fekvén. 3. Szóllásban-vá-

lő bátorságok legyen, közönséges kedv találáson nem kapdosók. 4. mind az által nem is hirtelenek; 5. Lelki okossággal és semessen tudván banni mindenekkel, 6. nem gyűlölségesek; 7. nem bir harangok; 8. Jól-tévők, és 9. kik házuktul nem igen gyakran kényszerítettnek távul lenni.

II. Az Választott Véneknek Béiktatásának, vagy Fel-szenteltetésének módjáról,

Ez az Belgiumi Liturgiában így vagyón: Minekutánna fel-hirdette az Tanító a fel-szenteltetendő vagy bé-állatatandó öreget, s senki ellenzést benne nem tört, harmadik Vasárnapon elő-állattatik az öreg: ha csak egy léssen is, ha több is, és a Tanító a Pradicáló Szék-ből így indéttya sávat:

Christusban Szerelmessim, tudjátok hogy eggynekány úttal, ez jelen lévő Atyánk-fiainak, kik ez Ecclesiának Vénivé választattak, nevében közöttetek ki-hirdettük, hogy ki-tudódnék ha valaki az ő tistiben-való meg-erősfítéséket ellenzené. Mint hogy pedig senki felöllök semmit nem mondor, az Christus nevében fel-senteleséhez fogunk.

Melly végre, ti mostan ez hivatalban bé-állatatandó Atyánk-fiai ti-is kik jelen vagytok, leg-elsőben-is halljátok-meg az Véneknek mind fel-senteleséjének mind tisteknek az Sz. Irásból rövid summa szerént ki-hozását. Az Vénnek neve az Ou Testamentumból vétettetvén az által, s jegyezvén valamely igazgatóban állattatott férfiat, kétképpen mondja az Apostol vétettetni: Az jól elől-járó Vének kettős betsülleire méltóztassanak; leg-inkább kik az Igében és a tudományban munkálkodnak. Honnan ki-tettzik hogy két rendbeli Presbyterek, Vének voltanak &c. Ez Szolgáknak neme annakokáért, azoknak kik az Evangeliumat hirdetik, segítségükre szolgál, nem különben mint az Ou Testamentumban, a Leviták az Sátorban szolgálnak vala &c. Továbbá hasznos a Tanítóknak, ilyen munkástársokat adni ö melléjük, hogy az Isten Ecclesiájáról el-tiltassék minden kegyetlenkedés és uralkodás, mellyre igen hajlandó eset vagyón or a hól az igazgató csak eggyen vagy kevesse áll. Es így az Pradicátorok és Vének eggy Gyülekezetet vagy Eggyházi Tanácsot tésnek; melly az egész Ecclesiát jelenti, a hová néz Christus, mondván: mond az Ecclesiának-meg &c. Első tistek azért &c. mellyet az harmadik Szakafétekben érintünk.

ünk-meg. Hogy azért szerelmes atyámfia, (N.N.) mindennek-nél nyilván legyen, hogy ti úgy tökéltetitek-el magatokban, hogy kívánnyatok szerénységgel ez tisteket fel-venni-felellyetek-meg azokra, a mi ket tölletek kérdünk.

Es leg-elsősr-is, azt kérdem tölletek, érzitek-e szívetekben, hogy ti az Istennek Ecclesiájáról és az által Istentől igazán hivattatok, az Eggyházi Vénységnek tistire?

Másodszor az Ou és Uj Testamentumnak írásit, Istennek eggyetlen eggy Sz. Igéjének, és az idvésségnek tellyes tökéletes tanúságnak tartjátok-e, meg-vetvén minden azzal ellenkező tudományokat.

Harmadszor, ígértek-e hogy ti az ti tistetekben, a mint az, ez előt előtökben adatek, azon tudomány szerént az Ecclesiának az Tanítókkal eggyüt igazgatóban minden teberségekkel bivenn el-jártok; és hogy minden isteni felelemben és tistességben éltek, s ha miben vétendetek, az Eggyházi intéseket örömeft fel-véssitek?

Ezekre meg-kell felelniek: Ugy.

Annak utánna az Tanító így áll:

A mindenható Atya Isten, adja tinek mindnyájotoknak az ő kegyelmét, hogy ez ti szolgálatotokban, bivenn és nagy haszonnal forgozóhassatok, Amen.

Inti annak utánna őket, miképpen az egész Ecclesiát-is ilyen formán: Ti azért Vének, igazgatók az Tanítókkal eggyüt, &c. &c. de ezeket tovább halljuk-meg, és így mind két rétről tisteket eleikben adván, így rekeszi-bé sávait: Mivel pedig ezekre magunkul alkalmatlanok vagyunk, az mindenható Istennek így könyörögünk: Ur Isten, mi mennyei Atyánk, hálát adunk tenéked, hogy az te Anya-szentegyházadnak terjesztésére tettzet a te böltségednek, Igédnek Hirdetői mellé Igazgatókat rendelni, kik által az te Ecclesiád békeségben és jó állapotban tartatnék: és hogy mostan-is adtal nekünk bizony-ságul meg-ékesítettett férfiakat, Szent Lélekkel tellyeseket öregbets kérünk a te ajándékodat ő bennük, mellyek az ő Szolgálatyokra szük-ségessek &c.

Igy állattatnak bé az Vének; kétség-nélkül más Ecclesiákban-is ezen módot tartván-meg.

K. Való-

K. Valóban istenes szép mód és Rend-tartás, hiszem a magok Ecclesiájában tselekedjék ezeket, nem a Synatban.

F. Igen-is a magokéban.

K. Ugyan-is így értheti meg az Nép, mitsoda Tístekek azok, és minémő kötelességek legyen mind azoknak ő hozzájuk s mind nekik azokhoz, s így vehetik őket s foghattyák érdemes betsúllettel: nem küldvén csak rajok őket, mint az Ur borát.

F. Nem mondathatnék ez egyebként bé-állatásnak, melly helyben szokot lenni. Az Tanétók bé-állatásokban-is ezent követik.

K. Félben saka stád ezeknek Tístekekről-való szólásodat; kérlek tudósíts a róla is.

III. Az öregeknek vagy Véneknek Tístekekről, és a melly Regulához kell önnön magokat sábnioz.

F. Az Belgiumi Liturgia így tanít az Véneknek Tístekekről: Első tistekek azért a Véneknek, az Tanétókkal együtt sorgalmatos vigyázásban lenni az ő rejájok bizattat Ecclesiára, meg-tudakozni ha mindenek az igaz vállashoz tartják magokat, rendessen járnak-e; és kik pedig botránkoztatók azokat inteni, és a menyire lehetséges el-távoztatni, hogy az Sacramentumok hívással ne illettek. Ismét, az meg-tértelet ellen keresztyén Fenyéteket tartani, az meg-térteket pedig visontag az Ecclesiában bé-fogadni &c.

Másodszor, mivel az Apostol baggya, hogy a Keresztyének közöt mindenek ékessen és renddel legyenek, és nem szabad senkinek az Ecclesiában szolgálai, a ki igazán a ra nem hivattatott, az e ről jól rendeltetett Egyházi Regulák szerént, bizonyos dolog hogy ez-is a Véneknek tistekeit illeti, és tartoznak velle, hogy valamik a rendre tartoznak mind azokban az Tanétóknak segétséggel legyenek: sőt hogy az több hiekek külön külön is, jó tanácsokkal és vigasztalásokkal segítsenek.

Harmadszor kiváltképpen-való gondviselettel kell az Tanétóknak mind tudományokra, s mind életekre vigyázni, hogy mindenek az Ecclesiának épületire szolgállyanak, és valahogy idegen tudomány ne jöjön az Ecclesiában, az Apostolnak ama sava szerént Tístelek 20. mellyben int az Apostol, hogy sorgalmatosan vigyázni kellyen az Christusnak lábán bé-olálkodo farkasok ellen. Mellyet hogy tselekedhessenek, tistekek a Véneknek hogy az Istennek Igéjét sorgalmatoson vizsgálják és az hit titkainak tudakozásában sántelen gyakorolják önnön magokat.

Az Canönokban ugyan az Belgiumi Ecclesiák így adják ki az Véneknek Tístekeit: Can. 23. A Véneknek Tístekek, azokan kívül, a mellyek ő nekik az Tanétókkal együtt közök, 1. gondot viselni hogy a Tanétók, és az ő környülleték-lévő több segédek, tistekekben hivenn járlanak, 2. az házonként-való meg-látogatásokat tselekedni, a szerént a mint az időnek s helynek alkalmatossága, az Ecclesia épületire, az Ur Vatsorája oltogatásának mind előtte s mind utánna, el-senyvedheti, kiváltképpen pedig az Ecclesia tagjainak vigasztalásokra, és a kik kívül-valók, azoknak-is az keresztyén hitre-való intésekre.

Az Galliai Ecclesiák így: c. 3. art. 3. Az öregeknek tistekek és kötelességek ez, hogy az Tanétókkal együtt a nyaira vigyázzanak. Először-is pedig a Sz. Gyülekezésben-való fel-járásokra, azon lévén hogy mindnyájan az isteni Szolgálaton jelen lehessenek. 2. Hirre adják a botránkoztatásokat és vétkeket. 3. meg-ítéllyék azokat a Tanétókkal együtt, és köz gongyok legyen mind azokra valamellyek az jó rendre, az Ecclesiának oltalmára és igazgatóására tartoznak, a szerént az mód szerént a mint az ő Tístekekről le vagyon írva.

Art. 6. Mind öregek, Diaconok, jelen lehetnek az olyan Pradicatiokon-is, mellyeket vagy magok az Tanétók téstnek az rend-szerént-valókon kívül, vagy az predicator ságra menendő Deakokkal (magok gyakorlásának okáért) tétetnek; sőt az meg-ítélésen-is azoknak, ott lehetnek, sők-is hozzá szólhatnak a hoz. Tsak hogy az Tudomány dolgának el-végezése, kiváltképpen néz a Pradicátorokra, és az Sz. Irást tanétó igaz tudományú Doctörökre.

Art. 7. Sem Diaconok, sem öregek nem tarthatnak elsőseget, avagy uralkodást egy másón; akár az néptől elsőbb hivatallyokra, akár ülésekre, akár az rendben elsőbb voxolásokra, vagy pedig akár mi egyéb tistekektől függő dolgokra nézve.

Az Genevai Ecclesiában-is, ezen Tístekeit mondja Beza lenni az Véneknek.

Zepperus I. &c. ut sup. Az Véneknek tistekek a Tanétókéval tsak nem együtt jár, tsak hogy az köz helyen-való tanétásokhoz és Sacramentumok sálgaltatásához nintsen közök. Négy karban állattya pedig tistekeit. 1. az Tudomány felől vagyon, a 2 az élet felől, az 3. az Egyházi Szolgák közöt alattomban eshető vissza-vonásoknak gyűlöltse-

lölsegeknek el-igazítása felől; a' 4. a' Szegényekre-való gond-viselelést tartozik. Az Tudományra-való vigyázás felől azt jelenti, hogy ha egyebet a'ban gyengeségek miatt nem tselekedhetnek, (mint hogy ugyan nem-is bízhatnak az a' felől-való ítéleteket gyenge tudományú emberekre) avagy csak képpen szolgálynak a'ban: visellyenek gondot a'ra hogy az Tanéiok az tanításban, catechizálásban, Sacramentumoknak szolgálatában, s Szegényeknek látogatásában: ismét az Scholai Tanéiok az Scholai Ifjuságnak tanításában, tiszteket tegyék. Hogy az Tanéioknak birré tegyék, hogy ha az Ecclesia a' tudományban, vagy a'nak valamelyik részében még valamit kévnának; ha kíváltképpen való valami vétkek és botrányoztatások serkezzenek vagy uralkodnak, mellyek ellen Lelki vagy Isten Igejébeli fegyverét kellett idejénkorán az köz helyen-való tanítások közben fogni, &c. L. I. c. 14. Illyen tiszteket is jelenti: Az késeiő intézésben, és a' Catechesis tanításban, az Eggyházi Vének számossan jelen-legyenek, és mindeneket egyenként kik harmad napon Ur Vatsorájával élendők, a'koron semek előtt forogván azok nekik s számot tarthatván rejájok tisztek serént alattomban jól megnézéllyék s vizsgálják, hogy ha az előtt el-múlt Ur napján tétetett Eggyházi circulásban és fenyelekben, vagy valami el-hagyatnék, vagy ujon-tában-való botrányoztatás esnék, avagy titkos bünt tört volna valaki; az a' Sacramentummal élő Gyülekezethek el-óblása után mindjárt, először egymással beszélgetvén a' felől, azokat az Véneknek magokban-való intéseik által, vagy a' mint az állapot hozza, az Presbyteriumnak ítéletire vonván, a' fogatkozást tévöket, vagy más módon helyre állattassék s meg-orvosoltassék. A' mi az E'leket illeti, a'rol így ír: Az Véneknek tisztek fejenként mindeneknek még a' Tanéioknak is életkre s magok viselésére vigyázniok, és az el-esteket, vagy erköltstelenül élőket, inteni és a' jobb életre serkengetni, vagy ha szükséges, ezek felől az Presbyteriumban és Eggyházi Tanácsban hirt-tenni; hogy köz helyen az Presbyterium előtt meg-dorgáltassék, a'nak, Christustól ki-adatott rendi serént.

Az Szegényekre-való gondviselésnek állapottyában nem azt akarja, hogy az Diaconok tiszteiben átsák magokat az öregek, hanem hogy az Tanéiokkal együtt (tisztek serént) intsek, s kérjék az Híveket, hogy valamint az Szegények, árvák, özvegyek az Diaconoknak vagy Alamisnálkodóknak tiszteiben meg-ne utáltassanak. Hogy

Hogy pedig tudhassák az öregek mitsoda bűnök ellen kellyen kíváltképpen az nép között vigyázniok, az Tíz parantsolatnak (melly a' mi életünknek regulája) rendi serént, igen szép világossan, megkülömböztetve és söniossan, ki-sejezi azokat. Igen méltó nem csak egy öregseg tiszti kedveért, hanem kinek kinek csak a' maga hasznáért is megolvasni s meg-tanulni. En mindent illy rövid Beszélgetésben nem foglalhatok. Meg-áldanál Isten mindē bizonnyal a' ki ki-fedegenné, mind ez s mind többféle hasznos dolgokat ez Zepperus könyveből. En, ha ugyan más nem tselekesi s-életet Isten, és látom hogy Isten ez ő szükségessé rendelésének serelmével, jobban fel-gyulástya az mi Ecclesiáinknak híveket, magam meg-fogom idejében erőt adván Isten, tselekedni,

K. Bezzeg bizonnyal úgy kellene, egyébként soha, nem tanulván-meg az Isten népe az ő tiszteit, nem-is igyekezik a'ra. Ha pedig most te-is egyebet nem tselekedhetél-is, avagy csak az öregeknek tisztekre nézendő regulákat ha jó vagy, számláld-elő.

F. Ugyan ezen Zepperus, Loc. ut sup, fedte azokat-is ösve; én az summájokat meg-mondhatom, de egészen sörül sóra-való előbeszélésekre nintsen időm; te az után derék képpen-is meg-olvas-hatod.

1. Regula. Szűnetlen kell Istennek esedeznie, hogy az bőltse-segnek, az jó es gonosz között-való választás tételnek, és egyéb szükséges ajándékoknak lelkét adja ő nekik.

2. Gondolkozzanak gyakorta, tiszteknek szükséges hasznos és méltóságos voltokról, hogy a'ban az sorgalmazatosan-való el-járást, mentül inkább fel-serkentethessenek.

3. Tiszteknek gyakorlását, az Tudomány és kegyes élet dolgai-ban, először is magokon kezdjék: így adván ezt előnkben az Apostol intésinek is rendi, Tselek. 20. 28: Vigyázatok M A G A T O K R A és az NYA I R A; lá elsőben M A G A T O K R A mondja. egyébként azokat mon-danak nekik, a' mik amaz regulákban vannak. Luk. 4. 23. és 6. 42. Rom. 2. 21.

4. Az atyafiságos intéseken sorgalmazatosan el járjanak, s egyebet-is az magok példájokkal a'ra tanítsanak: semmi vétet vala-melly nagy istentelenséggel és botrányoztatással esik, halgatással el-enye-getés-

getéssel vagy hozzá-hunyorétással, meg-katragással, tréfa őriével ne mulassanak, hogy az egyebek bűnében ne részesüljenek; 1. Tim. 5. 22. ha egyébképpen az helyi és jelen lévők miatt nem lehet, csak homlokoknak meg-fedésével, kedvetlen tekintetekkel; sőt ha egyéb nem lehet benne, fel-kelésekkel, sonnan el-menésekkel is tiszteteket tegyék: csak az egyéb emberek közül-is gyűlölni mondatik az az ő felebarátyját, a ki meg-nem intézi azt, Mol. 3. kőn. 19. 17.

5. E fele intések nem rút haragossá, mérgeessen, dühössen, vagy az vétkezőknek meg-nyalásfokkal, vagy bosszúból legyenek, gonoszra fordíthatnák így ez sent exkőz; hanem olly istenessen, hogy az igaz szeretet, az belédfelegnek és bánakodásnak lelke; továbbba az vétkezőnek nyilván-való bűnösületei és idvessége keresése, nyilván meg-tesse nek azokban, Gal. 6. 1. 1. Thes. 5. 14. 2. Tim. 2. 24. 1. Cor. 13. 4, 5, 6. Egyébként fel-fem vennék azt, sőt inkább meg-átalkodnának.

6. Külömbseget kell tenni az idő, az helyi és személy között: nem hogy személy-válogató legyen az Inró, hanem kinek kinek állapottya-ferént intézvé az intést; 1. Tim. 5. 1. &c. Ha ki ő ellenek vétet, a nak meg-fedésében is úgy intézzék bávokat, hogy az e sében-vehesse, hogy nem annyira magokért, mint a nak javaért tselekedjék azt. Sokat is kell a magok ügyében el-halgatni, titkolni, ne ressek az mint ha az magokét keresnék inkább. A ban is igen vála stást kell tenni, miné-mő állapottal legyen a botránykozató személy; ha vakmerő, maga nem esmérő, általkodott hypocrita-e az, (kikhez kőrmősebb kézzel is kell nyulni, Tit. 1. 10. Mat. 3. 7. & 23. ege ssen) vagy beléd, só halló, bűne meg-ismérő fazon somorkodó; beléden vigasztalással elegyessen, kellerven az meg-intéset is e nek tenni; 2. Cor. 2. 6. A Hellyet is (ha otté a hol senki nem látta, vagy sokan látták) igen meg kell vizsgálni, az Christus regulája ferént Matt. 18. 15, 16, 17. így az Időt is, úgy mint mikor, vagy resseg, vagy józan, jó kedvő vagy kedvetlen, harag sik vagy tsendes &c. az vétkező, mellyekhez nagy lelki okosság kívánatik is.

7. Az mások felől való hir-hallásokban, könnyen hívők ne legyenek, gyanusok se. E fele állapotban mind az vádoltatottnak mint az hir-tévőnek bűnösületekre igen rá vigyázzanak: sokszor mint ki nem is tudnának semmit benne, más dologról beszélve vegyék ki a vét

kez

kezőből a vétet; vagy semérmereesen magok meg emlérvén, ilyen vagy más formán: ezt f-ezt hallottam felőlled, de nem hihetem &c. mellynek az les a haszna, hogy ha tselekedte, meg-jobbul; ha nem, de akarta; magát meg-fogja. Sokszor csak a példalóza fra-is e sében vérsi sok jó ember magát.

8. Néki erősfódott szívvel lélekkel kell lennie, mivel az inté fedés &c. sok bűval sokot járni, ki meg-haraguván az emberek köz-zól azon, ki ismét fel-istattván rajta, semre hanyván, fenyegetőz-vén &c. mellyektől való feltebben, nem szabad semmiben hátra állaniok, mert rettenetes a sententia, Mat. 10. 28. ellenben boldogoknak mondatnak, kik az igazságért szenvednek &c. Mat. 5. 10, 11. Lásd az ére-való szép bátorétásokat 1 Pet. 3. 14. Tit. 2. 15. Az is gyakran meg esik, hogy Isten az vétet semben-mondoknak ad nagyobb tekintet f-kedvesseget. Peld. 28, 23. Gal. 1. 10. Mat. 2. 4. Iak. 4. 4. Rom. 8. 31. Solt. 118. 6.

9. Külömbseget kell az fedésre való vétkek között is tenni: mert némelleyek titokban vannak, némelleyek nyilván-valok; nagyub-bak f-őrnnyebbek némelleyek, némelleyek pedig kissébbek. Az titkos bű-nöket, mellyek meg ki nem nyilatkoztatnak, nem kell ki vákartsalni, ha-nem az Christus regulája ferént csak titkon is kell meg-feddeni; nem Presbyteriumra való levén meg az; hogy sem a mi meg az Ecclesiát meg nem botránykozattat, közönseges botránykozása ne tsinállyuk, sem az vétkes arya stiat illetlenül el ne arulljuk, f-méltó panaszra ellenünk okot néki ne adjunk, hogy az Christus regulája ellen tselekedtünk velle, nem fedvén őtet meg először, ő és magunk között; magunknak is pedig bajt ne berezzünk, ha bizonytásra kelne az dolog. Lám az Isten tör-vényében is nyilván parantsolatik Mol. 5. Köny. 19. 15. hogy egy ranu senki ellen ne álljon &c. Hanem ha olly vétet találna a lenni, mellyből vagy az Republicanak, vagy az Ecclesiának közönseges nagy kára kővetkezne, mert ilyenkor (egyéb módok nem találhatván ben-ne) hirre kell azoknak adni, kiknek tisztetben vagyon e féleknek ellene állani: csak hogy okossan igen, hogy valamint gyalázó neve kelvén, in-debitán, talion ne marasssák, és így több kárt ne tegyen magának, mint a menyhi hasznát másnak. Ha pedig (ez ügyen kívől) az titkos inté sem fogna, az Christus parantsolatya ferént kell elő-menni.

10. Bekecségre mindeniket inthetnek, de a' pörökben, Fogott-bíráknak nem illik lenniük; külső, nem Egyházi ítélet lenne az; hanem ha illy okon, hogyha hinnek bizonytal, hogy az egyenetlenkedők az ő tetteikben minden kecség nélkül meg-nyugodnának; a' kor-is pedig nem mint Egyházi öregek, hanem csak mint privata, magokban-való Személyek; de ez regula, a' mint a' két következendők-is inkább az Presbyteriumra tartoznak.

K. Soha nem hittem volna hogy illy méltóságos, alkalmas, fígen igen bé-vehetős, de bezzeg eggyesf-mind sullyos Tíft lőtt volna az Egyházi öregeknek tífték; most bezzeg értem. Mivel fizeti meg az Nép ezt ő nekik.

IV. Az Népnek Vízöntés az ő öregekhez-való Tíftokról.

F. Tudod jól hogy az Apostol 1 Tim. 5. 17. ezeknek az Tanítókkal egyűt (noha azoknak bővebb méretekkel) kettős betsülletet rendel. 1 Theff. 5. 12, 13. ugyan kéri-is igen a' híveket, hogy meg-betsüllyék őket, és azokat felette igen szeretendőknek tartásák az ő munkájokért. Ismét Sid. 13. 17 hogy engedjenek az ő Vezérüknek &c.

Az Belgiumi Liturgia így adja ezeket ki, a' Fel-Szentelésben, vagy Bé-állatásban: A' más részről-is szerelmessim a' Christusban, ez férfiakat mint Istennek Szolgait úgy vegyétek: az jól elől-járo Presbytereket kettős betsülletre méltoztatásatok, magatokat az ő vigyázások és igazgatások alá bizzátok.

Zepperus Polit. Eccl. 1. 2. c. 19. Azon dolgokkal tartozik az Ecclesia az Ige hirdetőinek és a' Véneknek, hogy tudnia illik azokat bírból bersüllyé, tíftollé, szeresse és nagyra-iréllé: azoknak intéseknek és feddéseknél, rugolodások, vißsa verregések, rugoldozások nélkül ön kéjén és betsülleteffen engedjen: azokhoz mint közönseges lelki atyákhoz, tutorokhoz, és gondviselőkhöz, mindenkben valamellyek az ő lelkek-esméretire és idveßsegekre tartoznak folyamodjának; minden ő kéteket, minden vesékedéseket, vetekedéseket, és alattomban-való gyűlölségeket (mellyeket magok közöt el nem igazéíhatnak) azoknak eleikben vigyék, ha valamin barátisagos képpen le álléíttathatnának azok.

K. Meg-is érdemlik valóban. Hát a' fizetés hól vagyon? vagy inkább sóltunk már a'ról.

F. Rá-is

F. Rá-is indulhat a' Nép ez érdemes tíftéßség tételre; csak vólta képpen gondollya-meg ez lelki Elöl-jároinak, méltóságos sullyos igen, de néki hasznos és idveßseges tífteket, köteleßsegeket: és kivált-képpen a' mivel Szent Pál Sid. 13. 17 intéßet bé-rekéßti: hogy ne sohaytozva mivellyék ugymond, ezt: mert az néktek hasznoslan lenne; az az, meg-tselekék ugyan, azok tífteket, de nehezen, és sohaytozva: és így ti azoknak kinzói, hóhetí léßtek. Annakfelette Isten, azoknak fuhaßkodásokát meg-hallya, és az ő követínek utáltíságokat keménnyen meg-tórollyá; Mat. 10. 15. és 22. 7. &c.

V. Az Egyházi öregeknek Tíftben maradáßoknak idejéről, a'ból valamelly Vétékért Ki-esésekről, és ísmét Fel-Vételekről.

K. Mind hólígg kellé ezt az nehéz tíftet vífelni.

F. Az Galliai Ecclesiáknak illyen éról a' törvények c. 3. art. 7: Sem öreg sem Diacon, a' mint mi élünk-vélle nem örökösök; mindazáltal az változás káros lévén, íntetnek mind két felék, hogy tíftékben valamíg lehet meg-maradjanak ha mikor pedig le akarnák tenni, meg-lasák hogy Ecclesiájok hívek-sengedelmek nélkül ne tselekédjék.

Az Belgák nagyobb réßént, minden két éßtendőben meg-változtatták. így vagyon az ő Fenyetékjeknek 27-dik Canonja a' felöl: Az Vének és Diaconok két éßtendeig sólgallyanak, és minden éßtendőnként felé réß ki-változzék, és másók állattassanak helyekben, hanem ha az Ecclesiának állapottya és haszna külömben kívánná.

Lejdaban, Groningaban hólígg mondják Mareß. és Voetius, hogy vífelik: Scotiabán-is sok helyeken úgy. Hassiaban, Geneva-ban, és Palatínatusban-is, hajdan úgy értem hogy örökösök mind két tífték.

K. Az a' kérdés, mellyik jobb?

F. Külfő állapottyára tartozván ez az Igazgató Presbyter-segnek, és így változtathatandó-is lévén, csak általjában nem selehetni rejá, hanem nézni kellében (mint egyéb minden circumstantialékban, s-meg nem külömbözítetű dolgokban-is) az állapotokra, mikor, hólí-kik közöt: tudván azt hogy ezeknek külömbözéß-hez képeßt, a' mi egyűt, eggy időben, és eggy Ecclesiában hasznos, másut s-másban ugyan az, meg lehet hogy nem hasznos. Az környül álló

Álló dolgokat vagy állapotokat kell azért meg-tekinteni, és őstán azok szerint ama' közönséges regulákból, ékessen, rendessen, épületessén, bölhatni a' magában meg nem különböztetett dologhoz, mint oda fel ennek fundamentumát erőssen fel-vetők,

K. De ugyan csak közönségesen-is jelents meg melljik tettzik inkább leheffen valami tanuságom felölle?

F. Altar. Dam. Author p. 927. az időknek boldogtalanfágának tulajdonétya, hogy az Vének nem mindenűt örökösök. *Maresius Disput. de regim. Presbyt. th. 14.* hogy a' régiséghez közelebb jár, a'hol örökösön viselik ez tistet: inkább méltóságá szerént-is vagyō ez az Eggyházi hivatalnak. Mellyhez képest jobb-is volna így lenni. De mint hogy az Ecclesiának hól segénységekhez hól hidegségekhez képest, nē lévén e'féle őregeknek rēdeli fizetések, sokaknak köz-zöllők az kételenfeg adja tenni, hogy így változó képpen visellyék ez tistet. Az Ecclesiákra nézve-is, úgy itélném hogy bátorságosb így mert kissébb alkalmaztság vagyon e'ben a' maga el-hívésre, és az Ecclesia nyakára ülésre, az Oligarchiára: ennekfelette az lankadíságra, tuncyágra nézve-is &c. noha annyiból nehezebb, hogy az Uj Presbyterek egy elsőben nem olly tanultak, sokaslanok, nem-is lehet mindjárt az Nép közű az elébbeniekkal egyenlő méltóságok. Az Ecclesiának-is nehezebb hozzájok sokni. azon kívül-is az változás veszedelmes sokot lenni, a' mint a' Galliai Canonból-is értők.

K. Kegyes és helyyes felelet. Hát azonban, ha valamellyik nem jól viselne magát, hová részik?

F. Az Galliai Eggyházi Törvényeknek c. 3. 9-dik articulusa e'ről így vagyon: őregek és Diaconok le-vettetnek tistekből, ugyan azon okokért, mellyekért az Pradicátorokat-is le-sokták tenni. Es ha le-vettetvén appellálnának a' Synat sēkire, ugyan fenn maradjon a' felől tisteknek fel-tiltása, valamig az Synat dolgokat el nem igazéttya.

K. Fel-vérettetneké azért őstán valaha?

F. Ugyan ott art. 10 ez a' törvény felölle. A' ki-vetett mind őregeknek, Diaconoknak fel-vételek, a' szerént engedtetik meg a' formán, mint a' le-vetett Pradicátoroké sokot lenni.

VI. Az

VI. Az Presbyterium vagy Eggyházi Tanátszhoz tartozandó dolgokról.

K. Ez ilyen Véneknek az Tanétokkal együt-való Gyülekezeteket hívák hissem Presbyteriumnak Eggyházi Tanátsnak? Valljon mitsodák a' nak rend-tartási?

F. Az Eggyházi dolgokat, Eggyházi mód szerént e'ben az Lelki Tanátsban forgatták f-végezik.

Az Belgiumi Canonoknak 37-dikje így vagyon e'ről. Minden Ecclesiákban Presbyterium Eggyházi Tanáts legyen, melly álljon Tanétokból és Vénékből, kik leg-alább eggyser eggyser minden héten ősvue gyűljenek. Melly gyűlésben Tancto vagy Tanctók (ha többen lésznek) legyenek eggyik a' másik után, vagy szerrel a' Presidensek Igazgatók, kik az éges őstán fennforgo dolgokat igazgassák. De az helynek Magistratusának-is ha néki úgy tettzik, eggyet vagy kettőt az magajei közű, a' nak az Ecclesiának tagjai lévén azok, az Presbyteriumban az dolgokat ballani és azokról eggyüt tistetet tenni-is, be-küldhet.

Can. 38. A'holot Eggyházi Tanátsot ujjolag kell állatni, nem kell azt a' környékbeli Ecclesiák Gyűlésének hire nélkül tselekedni. Es a' hól az Véneknek számok igen kevessek, az Diaconokat-is szabad ott Presbyteriumban hyni.

Can. 39. Az melly helyekben meg Presbyterium nem volna, a'ban az környék Synatnak kell az Presbyteriumra tartozó dolgokat azonközben az törvények szerént végben vinni.

Ezenképpen az Galliai Articulusok-is c. 3.

Art. 1. azon dolog jelentetik melly az Belgiumi 37-dik Canonnak kezdetiben. az 2-dikban hogy az Diaconok-is mint sinton az őregek az Presbyteriumban mindenkor benn legyenek, és az Synatokra-is sinton úgy el-mennyenek. az 3-dikban hogy a' hól meg az Vallásnak gyakorlása fel nem állattatott, ott-is a' hivek tartásának magok közűt valahany Véneket és Diaconokat. és az Gyűlés el-rendelvén mellyik Ecclesiához tartásanak, ne legyen magok szabadságokban az Synat hire nélkül a' tol el-állaniok, az 4-dikben az hagyattatik, hogy mindenik Ecclesiában csak eggy legyen az Presbyterium: ne-is igazgassanak Eggyházi dolgokat sohul, a' kívül.

X

Art. 5.

Art. 5. Szabad véle a Consistorium, ha az Atyát s a Fiát az Test-vér Atyjákat egyfelf-mind be vésti-e vagy nem; hanem ha valami nagy akadálytól nem lehetne.

Art. 6. Az Magistratus is be-hivattathatik s-forgolodhatik az öregsegnek tiszteiben az Presbyteriumban, úgy hogy egyik hivatalnak gyakorlása meg nem gátolja a másikat, és az Ecclesiára bál ítélés nem jó.

Art. 7. Ez is az Presbyteriumnak hatalmában álljon, ha Predicator sagra menendő Ifjakat botsát-e be vagy nem; csak hogy semmihez őket sollani ne engedjék. Mindazáltal elméjeknek próbálgatásáért, érvelmeket vehetik azoknak a Tanítóknak, csak igen semmissen és okossan tselekedjék az.

Artic. 8. Az Ecclesiának igazgatása legyen, az Nemzet Synaktokban végezett Törvények szerént. Nem is szabad csak egy Tartomány is magának oly rendet, mely azokkal fundamentum szerént nem egyezne. Mely végre leg-alább minden Ur-Vatsorája oltásakor, el-olvasztassanak az Törvények az Consistoriumokban, ezen kívül is pedig meg-intettefennek az Egyházi öregek, hogy hogyan s-ért-is tegyenek azokra, hogy magokban is mikor érkeznek, olvashassák és tanulhassák.

Artic. 11. Az öregek jól esekben-vegyék, hogy senkinek vétkét az Presbyteriumban elégseges ok és bizonyosság nélkül be ne vigyék; oda se hiyanak senki, nem lévén elégseges ok és alkalmasfogság rejá.

Art. 17. Az Presbyteriumok inthetik, sőt az Isten nevében kényszeríthetik is a bűnösöket, hogy az igazat meg mondják, mert ez nincs a Magistratus tiszte ellen; de hitet a sokot formán nem mondathatnak, mert az, Magistratusra tartozandó dolog.

Art. 14. Az történendő viszálykodásokban, az vissza-vonókat igen keményen meg kell inteni, hogy barátságos keppen egymással egyezzenek-meg. De az Presbyterium ne vállalljon Fogon-bírósgot magára, sem pedig olyanokat ki ne adjon. Ha pedig valaki az Presbyteriumbeliek közül hivattatnék a fele dologra, el-mehet, de csak mind maga képeben.

Art. 15. Ha történendik, hogy az Presbyteriumok által sokas szerént tétetendő intéseken kívül, keményebb hozzá-nyúlással kellek az bűnös ember ellen élni, azt vagy az Ur-vatsorájátul ideig való el-fogás,

fogás, vagy az Ecclesiától való el-szakasztás által kell művelni. De ebben igen okossan tselekedjék az Consistorium, egyiket az másiktól megválasztván, és meg-fontolván az eleiben adott fogatkozásokat s-borrankoztatásokat, azoknak minden környül álló dolgaival egyetemben.

Art. 16. Az Sz. Közösséستül-való el-tiltással élhetni, az bűnösnek mentül jobban-való maga meg-alázásáért és fogatkozásának ér-zéseért. De sem az el-tiltást sem a'nak okait, nem kell az Nép közöt ki-hirdetni, az mint hogy az be-vételt sem, hanem ha az vétkes ember vagy eretnek, vagy Isten utálof-tusoló, vagy Presbyterium ellen practi-calo, vagy Ecclesia áruló volna. Ismét, a' kik testi büntetést érdemlő nagy vétket tselekedtek, s-rájok bizonyosodot az, és az egész Ecclesiát igen meg-borrankoztatták a'zal. Ismét, a' kik minden tilalmok ellen Papisták köziben házasodnak; az Atyák és Anyák kik az ő Gyermekeket Papisták közé házasfittják, a' mint hogy azok is kik azokat oda-vi-szik, avagy másoknak gyermekit ott kereszteszterik-meg. Szükséges lévén hogy e fele semélyek, ha-sinten valami poenitentia tartás lattatnak is benne, mindjárt ideig az Ur Vatsorájátul el-tiltassanak s-a' tilalom a' népnek meg-hirdettesék, a' végre hogy a' bűnös magát mentül inkább meg-alázza; az Isten Ecclesiájá-is ne terheltessek; egyfelf-mind egyebek is meg-felemljenek stanulljanak az ilyen példákon.

Art. 17. Ha az bűnös e fele tilalomra semmit nem jobbulna, s-ugyan meg-maradna az ő vakmerőségében, tehát sok várakodás és gyakor intéseket, így kell véle bánni: az nép előtt közönséges helyen ki kell predicálni és hirdetni három Vasárnapon, az bűnös is ha sük-seges lében meg-nevezvén, hogy annyival inkább meg-segyenedjék, és kiki meg-intetethessek hogy könyörögjön Istennek az ilyen meg-átlal-kodottért, és így minden keppen meg-probállyak ha valami módon po-nitentiára és bűneinek meg-ismérsere hozhatnak azt, s-előzhetnek meg az derék el-szakasztást, melyre nem is kell menni nagy somoruság és keserűség nélkül. Im már ha mind ezekre is a' bűnös semmiképpen meg nem térne, hanem nyakasságában és vakmerőségében ugyan csak meg-maradna, negyedik Vasárnap a' Tanító hirdesse-meg az Ecclesiában, hogy sententia mondattatott az borrankoztató meg-átlalkodott semély ellen, a' kit a' kor már csak ki-is kell nevezni, meg-hirdetvén hogy azt már Ecclesia tagjának nem kellyen esmérni, el-vágván és el-szakaszt-ván

ván ötöt az Ecclesia testétől, az Ur Jesus Christusnak és az ő Ecclesiájának nevével és hatalmával &c.

Art. 19. A kik balványozó hitre vetemednek s vallásokat elhaggyák, ha a ban minek utánna az ő vissza-hozattatásokban sokat igyekeztek és forgolodtak is, ugyan meg-maradnak köz helyen hitről szabadnak kell őket ki-hirdetni. Hanem ha az Presbyterium venne-e sében, hogy az ő ki-nevezésekből, valami nagy veszedelem fogna az Ecclesiára kőverkezni. Melly állapotban semmit nem-is kell a nak az Tartomány Synattjának hire s-tanátsa nélkül tselekedni. De a kik régen szabadnak el, azoknak ki-hirdetetések és ki-nevezetetések az Consistoriumnak okos rendelésére bizattatik.

Art. 20. Az nyilván-való vétkekben, melyeket valósággal végben-vittek, és már az népnek nagyobb része előtt ki-is tudodot, az bűnösöknek be-fogadtatások ugy legyen, hogy köz helyen bűnüket meg-esmérjék és vallyák, ám bár az Magistratustul meg-büntettek legyen-is.

Art. 22. Az köz helyen-való panitentia tartást, nem szabad mással tselekedtetni, hanem semmelly szerént a tselekedje a ki az bűnt tőtte, az holot a bűnös elő-álljon, s ugy tegyen bizonyfagot panitentia tartása felől.

Art. 23. Ha az Ur Vatsorájátul el-tiltatott bűnös, ki az Nép előtt ki nem hirdettetett volt, az Consistoriumot semmelly szerént meg-tallja, s-bekeféget és vissza fogadtatást kíván, jobbulását valósággal meg-mutatván, be kell ismet öterfogadni, köz helyen téendő gyónástétel nélkül.

Art. 24. A kinek peng el-tiltása ki-hirdettetett az Népnek, és meg-jobbulása tudára vagyon az Presbyteriumnak, s-mindenképpen bizonyos az, mind a nak jó gyümöltse s-mind elégedendő bizonyfagok által, azt közönséges helyen-is kell be-venni, bűnéről vallást tétervén velle.

Art. 25. Az kik síveknek meg-keménytetéseért, s-vakmerőségeért szabadztatnak volt el az Ecclesiától, azokat nem kell könnyen és hirtelen vissza fogadni, hanem az ő meg-téréseknek hoósas és elégedendő meg-tapaállása után, az Presbyteriumban őket meg-halván: holot ha az Ecclesiában-való vissza-fogadtatásokért supplicálnak.

nak, meg-esmervén bűnüket, ezt a Népnek hirre kell adni, hogy fel-indétassék az imádkozásra s-az Isten nevének magasztalására: s-eggykor ostan az egész gyülekezet eleiben kell őket állatni, hogy elebbeni bűnüket és vakmerőségeket meg-vallyák és kárhöztafsák, bostánatot kérvén Istentől, s-az ő Anyaszentegyházától: és így közönséges örömmel és könyörgésekkel be-fogadtatnak.

Art. 26. Az kik Balványozó Vallásra álván, más Ecclesiában menneklakni, s-az igaz Vallásra ismet vissza álnak, és az az Ecclesia közönségesen nem tudja e béli eseteket, csak az Presbyteriumban legyen vallást, de illy okkal, hogy ha az elebbeni Ecclesiájokban meg-jövendőben vissza mennének, ott az közönséges botrankoztatásnak kivételeért, közönséges helyen tartanak panitentziát: mindazáltal az Urnak a Consistoriumnak okoságára hagyattatik, valamelly nagy szükség okból, mint tselekebsik vellek.

Art. 27. Minden vétkek, a melyekről már panitentia tartatott, az Presbyteriumnak könyvéből ki-töröltesse, azoktul meg-válva, a melyek párt itéssel lévén egyben kötettek, Ur Vatsorájátul el-tiltással, vagy az Ecclesiából ki-veretessél büntetettek-meg.

Art. 28. Az Presbyteriumok Magistratusnak, tanu-bizonyfagot az ő Actaiból nem tehernek, sem ki nem adhatnak: söt egyenként is az Presbyterium tagjai, az panitentia tartó s-meg-térő bűnös embernek, vagy szabad akarattal vagy az intésekre meg-vallott vétkeit senkinek ki ne nyilatkoztassák, hanem ha arultatás volna az.

Art. 29. Azok ellen, kik vallásunkon lévén, Tanétoakat, vagy öregeket, vagy peng egész Consistoriumot ideznének, Magistratus eleiben tanuknak valamelly bűnös emberre, ki bűnét ott meg-vallotta volna, Eggyházi kemény fenyeccéssel kell élni.

Art. 30. A mi azokat az vétkeket illeti, melyeket az lelki-esmeretekben meg-illetődött bűnös ember, titkon az ő Tanétojának magasztalásnak okaért, meg-jelenti meg-rilitatik az Tanéto, hogy azokat senkinek e vilagon ki ne mondja, az arultatástól meg-válva, hogy az Tiszte valami motsok ne haromollyon, és az bűnösnek is tartoztatására ne legyen, ennek utánna az ő titkos, és lelki-esmeretet furdalo bűnösöknek magasztalásért a Tanéto előtt meg-vallásában.

Art. 31. Hogyha egy vagy többek az Nép között, zenebonát, versen-

versengést, vagy viszálykodást indítanak, az Egyházi eggyesülésnek felbontásával, az mi Tudományunknak, vagy Egyházi Törvényünknek, valamelyik izikkelye, vagy a Catechismusnak rendi, módja, böl-
lást, az Sacramentumnak szolgáltatást, közönséges könyörgések, és a há-
zaságnak megáldása felől, s az egyes intések ezt elégé meg nem orvo-
solhatnák, azon legyen a'nak a' kellynek Consistoriuma, hogy el igazítsa
az Isten igéjéből minden e'féle háborgást zenebona nélkül, minden seled-
séggel és kegyességgel. S ha az vetelkedő meg nem nyugodnék rajta, ha-
laßsák az Synatra kéz-irást veven tölle, Szakadást szerzőkön esni so-
kott Egyházi megfenyítés alatt, hogy az idő alatt halgatásban legyen, s
értelmét nem térjeßti, az Tanéttal s-öregekkal mindazáltal a' dig-is
szabadossan beszélgethetvén felölle: mellyre ha magát nem kőné, esék
rajtok a' Fenyeték mint partolkodon. Mikor pedig a' Synat a' végett
eggyben gyűl, ott is ezen folyása legyen a' dolognak, holot minek utánna
az vetelkedő dolgát elégé forgattván, minden békefeges türesben az
Isten igéjéből meg-tasfoltatott, s-meg-nyugszik benne elégtételvén neki
minden nehezsegre, az egész dolgot be kell írni: egyebként, az Tartom-
mány Synatot kell felölle meg-találni: ha ott sem mehetne végben az
Nemzet Synatra kell vinni az egész dolgot, holot is a' vetelkedőket meg-
kell minden szabadságban hallani: s-végképpen kell az Isten igéjéből az
dolgot el-igazítani. Mellyet ha meg-is ugyan meg-vetne, s-tévelygése-
nek ellene nem mondana az ellenkező, sakaßtassék el az Ecclesia te-
stől.

Art. 32. Az Tanéttok és öregek dolgának is ezen ügyben, ilyen
formán kell folyni.

Art. 33. Jegyzéseket kell tfinálni és tartani minden Ecclesiában
az Vallásról való minden emlékezetes s-méltó dolgok felől, és minden
környéki Gyűlésben egy Egyházi Szolgát kell rendelni, ki magához ve-
gye, és az Tartomány Gyűlésére vigye azokat, onnan pedig az Nemze-
tre vagy Nationalisra.

Zepperus Polit. Eccl. l. 3. c. 3. Az Presbyterium ösve-gyüle-
sinek ideje, vagy rendszerént való, minden hetenként eggyser eggyser
vagy rendkívöl-való, az az valamennyiser az Ecclesia süksége azt ki-
tánnya s-oljak a' dolgok, mellyeket nem halasßhatni.

Az Gyülekezethez helye az Templumban legyen.

A

Az Preses Elöl-járo, az Ecclesiának Tanácsja.

Könyörgésen kell kezdeni s-végezni.

Protocolluma, vagy kiváltképpen való könyve legyen minden
Presbyteriumnak, a' hova minden dolgok be-irattassanak. Mellyben
mások esetit be-keltyen-e jegyezni avagy nem, méltó meg-vísgálni. Eggy
nagy Theologusnak értelme után a'ra hajol, hogy nem kell. ilyen okát
adja: mert ugymond, az Isten is el-felel kezük az meg-térő bűnösöknek
vétekről; hát a' kik az bűnőket az ő képeben az Ecclesiában meg-fe-
nyetik is, azont méltó tselekedni s-ó.

Mikor a' dolgokhoz akarnának kezdeni, az elöt való Gyűlések-
nek a'clait az Protocollumból meg kell olvasni, meg-vísgalván mint járt
legyen el az ő reja-bizott dolgokban, s-a' mikben az reménység szerént nem
mehetet elő a' dolog, az állapothoz képest ujollag végezzenek felölle.

Beszélgetések legyenek, mind az Népek s-mind magoknak az
Elöl-jároknak tudományok felől, hogy az tudományban nevelkedjenek,
és az Ecclesiában valami Vallás ellen való értelem ne tsußson be.

Erköltsöknek meg-círcalási sürvén téteßsenek, mind az Eccle-
sia s-mind a'nak Elöl-jároinak részéről.

Szegényekre, Betegekre, Nyomorultakra szorgalmatos gondvise-
lés legyen.

Minden fele Egyházi akadályok, s-nehezsegek felöl tanács-
kozások legyenek.

Regulákat is ugyan ezen Réßben igen sépeket ad-ki Zepperus,
mellyeknek a' summajok s-velejek ez.

1. Az Presbyterium gyűléseßentül és minden hívág nélkül
tartassék, holot Isten nevében s-az ő tekinteti elöt sokot a' lenni.

2. Egyebeknek mondasit s-tselekedteket nem bal itélettel, ha-
nem jó indulattal, illendövül s-az szeretethez törvénye szerént kell
venni.

3. Az erkölcsöknek círcalásában, az enyegetéseknek, hanyo-
vításoknak, bizelkedéseknek, vagy indulatoknak, el-fogtaladott iteleik-
nek helye ne legyen.

4. Mind fejenként mindenek ki-választas nélkül, az Presby-
terium círcalásának, iteletinek, s-törvényinek, alatta légye-
nek.

5. Az

ha a' nélkül az Ecclesia nem volna Ecclesia, holot így csak az tudomány és a' hit szükségessék; hanem *fel-tételből* vagy *tekéntetből*. Szükséges továbbá nem az *belső létére*, hanem az *külsőre*; nem a' menyiben *láthatatlan*, hanem a' menyiben *látható*; úgy is nem hogy *csak* legyen magában, hanem hogy *jól*, az az *éppen, telylessen*, minden hozzátartozandó, kívántató dolgokkal egygyüt legyen. Oda fel-is egy akadékra, ez külömbözésből felelttem vala; nem tőm, ha emlékeztél rája.

K. Jól emlékezem. De mit téssen az a' fel-tételből, tekéntetből?

F. Az az, fel-tévén, meg-tekéntvén, hól mi ide tartozó dolgokat, mint 1. az *mellyről szó* vagyon az *égsz Egyházi hatalomra nézve*, 2. az *Istennek parancsolattját* &c. mellyek felől csak azokból is a' miket már meg-hallottál, eleget érthet.

K. Ha kalauzom léssz, meg-lehet; de hiszem jobb hogy folytában magad mutogasd meg: az én dolgom a' tanulás.

F. Figyelmezz rája azért. Nagyobb világosságnak okáért, az *égsz* dolgot ilyen czikkelyekben sorédom.

Ez az Szükségesség nézi, vagy *magát ez Rendelést*, vagy inkább *ennek Allapottját az Egyházi hatalomra nézve*: avagy az *Személyeket*.

Az *Személyek*, vagy az, a' *Kiról*, vagy a' *Kik környül*; vagy a' *Kik által* ez Presbyterseg f-Presbyterium vagyon f-szolgálatik. Mellyekre-való tekéntetből mondjuk szükségessék az Igazgató öregséget, és az Presbyteriumat, az Ecclesiában.

1. Szükségesképpen, kell lenni az Ecclesiában Igazgató öregeknek, és Presbyteriumnak az Egyházi Hatalomra nézve.

Két Okból mutatom ezt meg. 1. *ab Opposito*, az Ellenben-valójából, mert nem meg-küloböztetelen (*indifferens*) vagy közép természetű dolog, az az, mellyet Isten magában sem hagyna sem tiltana, ez Presbyteres rendelés: Tehát szükséges, menyiben az szükséges ellenében vetített az meg-küloböztetetlennek. Hogy pedig nem meg-küloböztetelen legyen, mindjárt a' következő ok, f-anak erőltetésére be-hozandó fundamentumok bizonyíttyák.

2. Ok, mert az Christustól adattatott Egyházi hatalomnak Fenyétéknek valóságára f-allyattyára (melly meg-változtathatatlank tartozik)

tartozik ez. Ha azért az Egyházi hatalom és Fenyéték szükséges dolgok, az Presbytersegnek f-Presbyteriumnak-is szükségesséknek kell lenni.

K. Azt nem tagadhatni; de sinnen ugy kérdés lehet magáról az Egyházi Fenyétékről-is.

F. Igen bizonyos dolog ez: mert az Egyházi Fenyéték, az Christus itt e világban lévő Országának, menyiben az láthatóképpen bírja f-igazgattya, része; f-ha annak az, az Evangeliumnak-is az, Es így igen szükséges dolognak kell a' Fenyétéknek lenni az Ecclesiában.

K. Akarnám igen érteni mind kettőt.

F. Az Christus Orsága e földön kettőből áll; 1. annak lelki szolgálatából világ végezetéig. 2. világ végezeté után az utolsó Ítéletből. Az lelki szolgálatát által, az Ecclesia gyűjtögetetik, és az utolsó Ítéletig meg-tartatik. Mellynek-is két része vagyon, 1. az *belső munkálkodás*, melly az Egyházi Hatalomnak *külső Ezközei* által belől munkálkodó tselekedő lelki hathatóság; 2. a'nak az *külső Egyházi Hatalomnak szolgálatára* (íhol vagyon a' mit mondok) a' mellyel az *külső ezközők igazgattának*, f-meg-áldatnak *belső tselekedésre*. Annaira része azért az Egyházi Hatalom és Fenyéték az Christus Országának, hogy tulajdon ez, a' mi az Christus Királyhoz-való igaz engedelmséget, az azzal ellenkező vétkeknek el-rekesztése, f-ellenben a' jóra ingatás által selete hathatóképpen állattya f-elő-mozdittya: a' honnan Ország kultsának-is mondatik ez, Matt. 16. 19. David (ki Király volt) kultsának Jelen. 3. 7. Eliakimmal-is mint Fejedelmével, ez dolognak ábrázolásául viseltette ezt Isten, El. 22. 22.

K. Jól vessem eszemben; hát az Evangeliumnak miképpen része?

F. Mit hiszem az Christus Orsága az Evangelium Mat. 13. &c. mellynek elő-mozdításának az emberek között, valóban hathatós jó módja-is az Egyházi Fenyéték.

K. Látom már nyilván, hogy az Presbyterseg és Presbyterium, mint Christus Orsága f-Evangeliumára szükséges tartozandó Egyházi Fenyétéknek állat-serént való része, igen is szükséges. Az e ben forgó személyek részéről való szükséges voltát-is örömezt meg-hallatnam.

II. Az Igazgató Presbytereknek és Presbyteriumnak Szükséges Váltása
a Személyt a Kitűl ez Rendelet vagyon, ki az Christus.

F. Az Christus részéről is ki ez rendeltetést szerzte, Szükséges Igazgató Vénységnek és Presbyteriumnak lenni az Ecclesiában: Az mit Christus örökösön való meg-tartásra rendelt, és az Apostolok által ki-is adot, avagy nem szükséges-e az?

K. Igen-is, a részről.

F. De ez Szolgálatot az Christus rendelte, még pedig valami helyt Ecclesiát állatott, és a felől az püstrában törvényeket adot. Melly meg-is tartatott az ő népe között, egész míg a Testben el-jött: mivel pedig az után az ő Anyaszentegyházát killyebb terjesztette, nem csak Sídokból hanem minden Nemzetsegekből fedegelvén azt, nem is a régi külső formán, az sok ceremoniás törvények által, hanem lelki képpen akarván azt igazgattatni, az valóság mindazáltal egészen helyben-maradván, hogy e-ből senki azt ne vélhetné, mint ha ez rendtartás-is (melly nyilván nem Ceremonia vala) el-bomlott volna: maga ujjobban áll és parantol e-ről, ama gyakorta elő-forduló helyben *Matt. 18. 17: mond az Ecclesiának meg.* Mellyel kötelezi az Új Testamentumi Ecclesiát-is, hogy ilyen Egyházi Tanácsot tartson maga között, egész Világ végéig. Az mint hogy mindjárt-is az Apostoloknak, az Ecclesiák fel-állatásában erre forgalmazos gondjok volt, miképpen mind levelekben-való tanításoknak, és mind tulajdon magok tselekedeteknek és e-ben híven el-járásoknak példái meg-mutaták, és te-is az három karbéli és több bizonyosságokból bővön meg-értetted.

K. Ugy vagyon.

F. Tehát ez Szolgálat, az Egyházi öregek és az Presbyterium, az Ecclesiában szükségesek, mellyeket nem-is kell el-hagyni.

K. Bizonyval így vagyon; e-ben bár többet ne is fűradozz.

III. Az Egyházi öregség és Presbyterium rendinek Szükséges Váltása
azoknak részéről, kik környül Isten ezt gyakoroltattya.

F. Az melly Személyek körül Isten, az Presbyterek és Presbyterium Szolgálatyával él, azokat vagy *Collectivè* Egyben-foglalva; vagy *distributivè* külön-külön, gondolhatni: *Egyben-foglalva* ezek, az Ecclesiái; *külön-külön*, az Ecclesiabeliek. Látjuk az Ecclesia részéről,

Az Eccle-

Az Ecclesiák részéről olly szükségesek ez Igazgató öregeknek rendi és a Presbyterium, hogy ezek nélkül az Ecclesiák külsőképpen hibások, isonkák és nem éppek az Christus Örökösének és Evangeliumának egyik része nem lévén meg-bennek.

2. Mert Ezközé ez, az Ecclesia idvességes meg-tartásának, sokképpen. Először-is az igaz Vallás a-ban így maradhat fenn, így terjeszthetik az igaz tudomány bódogul, és nekfelelte az uralkodó nagy vérekek így tisztíthatnak ki. Továbbá minden Uralkodásnak (melly egyedül csak Christus-e) felsőségeken kapdosásoknak, *Diotrephes* geknek, és akar mi kegyetlensegeknek leg-jobb el-ellenző orvossága ez, mellyet az ki-menetel meg-is mutat. mert valamig az Igazgató öregeknek rendi fenn állhata, egyik Ecclesia a másikon nem regnáló; de mihellyen ez, az *Tudósoknak tunyafágok vagy inkább kevélysegek miat le-tételedék* (miképpen Ambrus mondja vala,) csak az első fék felől-való sok villongásokkal, és a végett eset sok új vonásokkal, egymás alá áskálásokkal, ki-ki magának-való létellet, irigységekkel, kitételekkel *etc.* telék meg az Ecclesia. és így apródonként a hit, a tudomány, és a jó erkölcsök olly veszedelmes hanyattatásokra jutának, hogy csak Isten óvja hogy tellyességgel el-nem burúlának ezek. E-hez képest mondja és igazán-is, *Zepperus Polit. Eccl. l. i. c. 10.* hogy az Ecclesiának meg-tartására, azon a Fenyeget, a mik az emberi testnek alkutmányában az inak, mellyek nélkül el-húlnak egymástul a tagok. *Carthwright*, az igazán-való Fenyegetet, inkább szükségesnek mondja lenni az Ecclesiának, hogy nem a kerécséket a Városoknak, mellyek nélkül azokat csak igen nyomorultaknak mondja Salamon, *Péld. 25. 28.* Amaz szép válogatott Szőlő vesszőkkel be-ültetett Szőlője az Israel Istenének, *Es. 5.* csak a dig maradhata meg az ő épességben és bőségségben, míg az gyepűjét környülle el-nem vonák: ám az után nem sok idő múlva pusztulásra juta: így az Isten Lelki Szőlőjét az Ecclesiát, épességben és virágzásban, az jó Fenyegeteknek Isteniül a-ra állatott Szolgák, Tanács és Igazgató Vének által-való gyakorlása tartya; ha az meg-fűnik, soha belől olly jól nem műveltehetik az, és az be-rohanó sok emberi újításoknak az tetteles találmányok által, a tista tudomány meg-eggyveledésnek, és minden elfordulásoknak, vihá-éléseknek *etc.* mint meg-annyi vad kannyait

Y 3

ugy nem

ugy nem folengathatták, hurethatták, hogy bé nem űnének, és előt nem vennének a'ban: 'Ugy kövekezik o'rában a' mit fellyebb egy tudós ember mondá: el-fordulván a' Fényeték, el-fordulgat minden jó, ugy hogy végtére az Ecclesiának csak a' püstra neve marad-fenn.

3. Mert e' nélkül az Ecclesia sámtalan sok tudatlanokkal, és a' miatt meg-meg annyi istentelenekkel telik-meg, holot az Apostol nyilván *Eph. 4. 18.* az tudatlanságot mondja lenni okának, az embereknek az isteni életől való el-fajulásoknak. Nagy derék tágas ajtó nyílik mindenféle latorlágokra, mellyeket ám akar melly keménnyen igyekezzék-is a' Magístratus íratni, de kevéset fog ez, *amaz lélekre minden két élő törnél hasztosban 's' bürosban bé-ható lelki fegyver nélkül*; holot a'nak pallosa csak a' bünöst, nem a' bünt őli-meg. A' mi Nemzetünknek somoru példája álljon e'ről, 's' tegyen bizonylágot.

A' mellyből o'rában ilyen sörnyű dolgok jönnek ki: *Az Ecclesián kívül* az Istennek ártatlan s'ent neve gonosúl hall, latorok barlangjának kezdik hijni az Christus Ecclesiáját. Ugyan ezenek előt bé-tételek az ajtó, hogy meg-ne térjenek; 's' hogy-is térnének, ennyi sok igaztalanokkal, irgalmatlanokkal, eggy mást sarkas módon meg-sag-gatókkal, paráznákkal, gyilkosokkal, *&c.* meg-rakodott Gyűlekezetekhez. *Az Ecclesiában*, az istentelenek másoknak példájokból magoknak igen tettevén, álnoklágokban meg-maradnak, sőt meg-is keménnyednek. Az erőtelen gyengék meg-botránkoznak, sőt az gonosoknak példájok által, el-is ábétatnak: 's' hogy ne, holot az Apostol mondraként, *eggy kis kovás az egész testét meg-poshattyá*, *1. Cor. 5. 6. Gal. 5. 9. 1. Cor. 15. 33.* mellyeken az Istennek kevés sá-mu igaz Lothjai ugyan el-fáradnak *s' ve'ben az istenteleneknek társaságok miatt 's' azoknak latorselekedeteket látván és halván lelkekben gyötrődnek*, *2. Pet. 2. 7, 8.* És így az Ecclesia, az a' Nemzet, nem seledvén tisztít ez eggyetlen eggy jó orvosságnak (az Presbyterium fel-állatásának) bé-vételében, reutenetes nyomorúságoknak o'storát vonsa fejére; miképpen *ama' bí Bizonyfág Jelen. 3. 14.* nyilvánlág-gal fenyegetődzik; és a'ból az ő hűséges Szolgai, *Beza Epist. 12. Brightmannus in Apoc. 3.* (mint már ezeket bé-hoztuk) meg-jövedőltek, tókélleres Eggyházi Igazgatással magának hajdon hízelkedő nyomorult Angliának, melly bé-is tellyesedet, 's' űsnek már azulta-benne,

benne, míg Isten maga őket (mellyet sívből kívánunk) mint az őt vős az aranyat, az sok salyakból ki nem tisztítja.

4. Mert az Ecclesiának avagy az Isten Népének igazza, így tartatik-meg 's' s'olgáltatik leges-leg jobban ki, kiker hogy nem kellen az Eggyházi dolgoknak mindennemő értéséből és vellek közléséből ki-rekeszteni, meg-mutattya csak a' mi magunk Ecclesiáinknak szokása-is, az Tanításoknak hívásokban, melly az Tanátsnak eggyező akarattából sőt rendeléséből szokot lenni; így az Eggyházi tettelekben, mellyet azé is az várofi Tanáts tselekesik; az Ki-ültásokban, kiváltképpen a'hol az Ecclesiában jobb rend-tartásot-ska vagyon; az Apostoloknak példájok s'erént, *Tsel. 15. és 1. Cor. 5.* Nem tarthatik mondom jobban meg az Népnek igazza, mint az Nép közzől, az ő tettelekből-is, avagy csak nem ő nállok nélkül állatott Vének által. Mert azok mint eggy középben állnak, az Prædicátorok és az Nép közöt; és mint nem annyira gyanuslok, és inkább eggyelé sem vonók, eggyik s'elnek b'öf'u-tételét a' másiktól könnyebben el-ellenzik, 's' eggyiket a' másiknak nem engedik el-nyomni, hanem mint közbenjárók, a' különödéseknek, el-idegenüléseknek, szakadásoknak, jó tanátsokkal eleit veszik, és az botrankoztatásokat meg-előzik. Meg ha s'intén Püspökség állana-is fenn, így lenne jobban.

K. *Miért, hissem az több Tanérok-is s'intén ugy meg-inthetnek az?*

F. Ha akarnák, vagy penig mérnék, meg-lehetne; de mivel hogy alatta vannak neki, 's' előmenetelek ő tölle függ: ennek-seletem reménlik-is nemmellyek. (kiváltképpen az előkelhetősékek közzől) hogy ők-is rá menendők; hunyorétnak; vadnak a' kik ez okból meg-öltalmazzák-is benne a' mi nem jó. De az Igazgató Véneknek nem lévén ilyen okok, annál inkább sefelem és hunyorétás nélkül járhatnak tistekben. Már az hívekre meggyek külön külön.

IV. *Szükséges az Igazgató Presbyterfég 's' Presbyterium az Ecclesiá s'agjaira nézve külön külön-is.*

Külömböztesük-meg itt-is, nagyubb értelemnek okáért, az dolgokat.

Az Híveket külön külön gondollyuk két karban; mert vagy csak külsőképpen keresztyének azok, vagy belsőképpen-is. Az belső-képpen-is

képpen-is igaz Hívek, vagy öregek (ha nem idővel-is, avagy csak értelemmel,) vagy Kisdedek, elsőben-is értelemmel, kik az hitekben gyengék, az után mind értelemmel idővek, kik az gyermekek.

Továbbá az Igazgató öregfőnek f-Presbyteriumnak Szükséges volta, vagy az Tudományra, vagy az Erkölcsökre nézve vagyon.

A mi az igaz derék és öreg Híveket illeti, azoknak részeiről szükséges igen ez istenes rend, leg-elsőbb is a Tudományra nézve, mind a magok részéről, mind egyebekéről: magok inkább inkább meg-erősödven és meg-maradván a-ban, a menyiben fűntelenül rájuk vigyáznak az Eggyházi Elöl-járók. Mert meg-esik a sokszor, hogy a vigyázás és serkengetés nem lévén, fok keresztyének, meg magok az Tanítók között-is nem keveslen, nem hogy nevedkednének, de inkább aláb állanak; az Ecclesiának, eggyenként az Híveknek, és magoknak-is meg-betsúlhetetlen károkkal. Az egyebek részéről-is nagy szükség vagyon e-ben: mert az Isten dicsőségével buzgó Híveknek így adatik igen jó alkalmatosság, hogy mind egyebekben, mind a magok háza-népében, az Christushnak Lelki Országát be-vegyék, építsék inkább inkább, f-öregbítsék: menyiben ez kötelességekre, az ottan ottan köztök forgó Presbyterek, mind eggy f-mind másképpen fűntelenül őstönök lésnek az oldalakban.

Ugyan ezenek részeiről, az Eleltre nézve-is szükséges ez Rend-tartás, ismét mind magokra f-mind egyebekre nézve. Mit aléts magad felől, a ki leg-nagyobb bentes embernek tartatol-is? Mert gondold-el minémő nagy légyen az természetnek romlottsága és erőtelensége, meg a leg-bentebbekben-is? Mint jár a David az Isten híve fere-ént való serfi, midőn nem vigyázná? Salamon az Istennek ama fere-elmelle? az kegyességes Ezechiás: Péter ki Christustul éjet napot, eggyüt volt: f-több sokak, mikoron őrizet, vigyázás nélkül vólnának? Te sokkal főrnnyebb bűnökben leledzhetel, ha zabola nem lesz fájadban. A ki áll, meg-lássa hogy el ne essék, 1. Cor. 10. 12. Az Fenyeték melly az Elöl-járó öregek f-Presbyterium által főlgaítatik, ez a zabola, hogy magunknak ne kedvezzünk, hanem tífűnk határai között maradjunk-meg. Igen fíepen adja az Apostol előnkben f-javallya f-haggya igen, ez fákadatlan intéstnek nagy hasznát, Sid. 3. 13.

Intsetek

Intsetek eggyást minden napon míg ez mai nap nevezterik, hogy valaki közzülleték a bűnnek tsalatsága miat meg ne keménnyetessék. Az bűnnek meg-tsalatsából-való meg-keménnyedésnek el-kerülesét, ki nem elmérne az fegény bűnös embernek igen szükségnek lenni: Azt tselekezi f-vísi végben, azt mondja, a mindennapi intés ingatás: melly leg-hasznosban az Presbyterek által lésen, kik mind magok méltosággal mívelik ezt, mind pedig egyebeket hagyásokkal f-példájokkal a-ra tanétnak hogy ezt tselekedjék. Mellyekhez képest soha nintsen nagyobb balgatalag, mint a ki az atyafiságos gyakor intéseket sajnálly a f-nem vésti-fel. Egyebeknek-is ez fele istenselő ember, szükségellen főlgaíthat e-ben, holot az Igazgató öregek f-a Presbyteriumok azt ő néki nem tsak tanatsollyák, hanem réjá-is kénserérik: a kik pedig magoktól-is buzognak ez bentes tífűekkel, nem fogatík-el a-kár mi módon-is alkalmatosságok, hanem boldogul elő-mehetnek e-ben.

Az idővel nagyok, de értelemmel kűsinyek részeiről-is, mind az Tudományban, f-mind pedig az jó Erkölcsökben, melly tapasztalható-képpen épülnek ha Presbyterium virágzásban vagyon köztök, mint hogy ottan ottan probára rá-mára vonatnak: mint hogy fám-talan fok jó példákat látnak naponként: miként a vass vassal kösörül-terik, így az embert az ő barátyjának ortzája kösörüli. Peld. 27. 17.

Hát az fegény, mind idővel mind értelemmel Gyermekeknek, kisdedeknek nagy szükségeket ha gondollyuk, kik bűnben fogantatván és fűlletetvén, egyenlőképpen örök halálra méltók: kiknek-is ez kötelességből fel-fabadulások, külfömben nem lehet hanem hit által, &c. melly értelem nélkül nintsen; ezt pedig avagy tsak nagyobb részt nem veheték, hanem ha az ez végre Istentől meg-bentelített Ezköz az Presbyterium az Ecclesiában lén lésen. Nézz-el mindenfelé az Ecclesiákra: a mellyekben Presbyterium nintsen, az gyermekek melly nagy tudatlanfágban, f-ehez képest gonozfágban-is nőjnek-fel. Meg-tselekezik ugyan némelly Szülék, hogy mind magok oktatták, f-mind másokkal tanéttatták őket, a mennyei böltsellegre és isteni felelemre: de ez tsak vélte vagyon, nem rend-férent; és a mi igen fíral-mas, sokszor tsak merő fín, mint hogy ugyan tsak felben hadják-is őstán, ki álván az Scholából, Innen-is esik a meg, hogy gyakorta

Z

ezek-

ezekből lésnek hívágós emberek, lésnek igaz ítéletiből, 2. Pet. 2. 20, 21. De ha ez nem volna is, a' nagyobb rész ugyan el-márad, mivel költséges-is sokot, a' másokkal-való tanéttatás lenni, nem-is lehetnek-el sok szegények gyermekjeknek szolgálatyok nélkül. Holot ha Presbyterium volna, volnának Születeti nyelven-való Scholák is, sőt ez istenes rend, magokat az Szüléket soktatná rája, hogy az ő gyermekeket magok tanéttatás olváására, *Catechessze*, mint lenni sokot más istenes Nemzerek között, kik között Presbyterium vagyom. Az Deák Scholák és mindenféle tudományok, így virágoznának jobban, holot az Presbyterek tisztá az ezekre-való forgalmatos vigyázás-is.

A' mi a' Hypocritákat és a' nyilván-való istenteleneket nézi: az hypocriták így tudódnának hamarébb ki, az Presbyterek szüntelenül köztök forogván, és házoknál-való életüket-is meg-figyelvén; és így az gyakorintések, nogatások, szorgosztatások, &c. apródokként az áll-ortzájokat le-vonnák, s meg-gyógyulnának; vagy ha ugyan nem akarnának, a' nál inkább magok menthetetlenekké tétetnének. Az nyilván-való istentelenek is, az sűrű oktatásokra, és az szent életnek annyi sok élő példaira, meg-indulhatnak, s meg-nyerethetnének, 1. Pet. 2. 11, 12. Nyilván meg-is ígértetett ez gyómolás, ezekre az szent ezközökre, 2 Tim. 2. 25, 26.

V. Szükséges igen az Tanéttok refferál-is az Presbyterség és Presbyterium.

Az Prædicatorokat kétképpen gondolhattuk, vagy magokra vagy az Ecclesiára nézve. Magokra nézve az Tanéttok s minden emberek között gondollyanak. I. Mennyi fele kell nekik nézni, magokra, az Ecclesiára közönségesen, és az Hívekre külön-külön, Tselek. 20, 28, 20: Az Hívek-közzől-is mint az elébb el-ostók, mind a' kik kívől belől igaz hívek, kik vagy idővel, tudománnyal öregek, vagy csak idővel, tudománnyal pedig kisdédek, vagy a' kik mind kétképpen, minémövek a' gyermekirendek mind a' két nemből; s mind a' kik csak kívől keresztyének, mint a' Hypocriták; és a' kik sem belől sem kívől, kik az nyilván-való istentelenek; ezeket pedig mind tudományokra s mind életre nézve. Még pedig a' farkasokat sem kell felejseni, kik az nyai után olalkodnak, kiknek ezer a' mestersegek,

azsá.

szabéttásban; az ördög maga is az ezer mester emlékezetben jön, kinek mestersegét tudjuk. 2. Gondolkodjanak az ő munkájoknak im ezekhez képest, mind sok fele sőt mint egy ugyan véghetetlen voltárúl, s mind meg-mondhatatlan nagy nehézségéről: alkalmas s alkalmatlan időben; itkon, mindenek elő, házonként; &c. szedéssel, dorgálással, meg-fenyéttéssel, szafolással, oktatással, nogatással, intéttel, vigasztalással, &c. gyengén, szelédén, keménnyen, &c. s még pedig örök veszedelemnek büntetése alatt. Mellyeket csak illy rövid summában-is meg-gondolván, ki volna a' ki lelkében el-nem álmélkodnék, s az Apostollal fel nem kiáltana: *de ezekre* ugymond, *kitsoda alkalmas?* 2. Cor. 2. 16. Mellyeket bizonyára, nem hogy végben vihetne Ecclesiánként egy két Tanéttok, de még csak elméjékben-is nehezen foghatnák, holot még csak ingyen sem tudhatnák az ő nyájoknak állapottyokat kiváltképpen külön-külön, csak a' fel-tudakozásra-is, (ám bár egyéb dolgot ne tenne-is) lehetetlen hogy érkezhettek egy, két ember, főképpen az fámoss Ecclesiákban, nem hogy kit kit azok közzől, helyek, idejek és minden állapottyok szerént illendőképpen orvosolhatnának, Vagy ám bár a' tudás (tegyük-fel) meg-lehetne-is, de semmiképpen ennyi fámmtalan sok fele, igen bajos munkát csak magok végben nem vihetnének. Ostán tudjuk azt hogy az Tanéttok is, mint azon indulatok alá vetett emberek, verkezhenek, tistekben el-tunyulhatnak, egyébként is a' lineán sokképpen álról hághatnak, s míg Esperesnek, Püspöknek hírével elik, lángot is vetet a' gonosra, úgy hogy sokszor késő lészen orvosolni &c. Ez is tudni való dolog, s igen szakokban sőt a' lelki Tanéttoknak, hogy ők éjeli nappali serény epekedésekkel, az Presbyterium nem léte miatt-való nagy fogyatkozást ki akarván pótolni, nem mehetnek elő dolgokban, kiálnak, tudományt tésnek, fenyegetőznek menydörgőképpen, kérnek, kényszerítnek sűrűven; a' ki akarja fogadja, s a' ki nem, nem fogadja: sőt ellenséggül véti ez hasznos munkájokért őket a' magok Nyája, szólja, rágja, tsufollya; ki szegik minden jármokat; el tapodják gyöngyöket, s magokat-is meg-saggatják, az testiségben merült nyakafok: nints ki pátyokat fogja, dolgokat jól magyarázza, olalmazza; hanem csak magok nyelnek minden bosszút, gyalázatot: s mint hogy nagy résent im tsufokká-is tette őket az háládatlan világ,

lág, rettenetes nagy veszedelmére! Mellyeket jó lélekkel megfontol-
ván, ki volna olly balgatag, vagy vakmerő, a' ki avagy csak az Tané-
tók részéről-is, az Igazgató Presbytereknek, azok mellet-való segéte-
re, és az sok teméntelen terhes dolgoknak (mellyek nélkül az Ecclesiá-
nak igazgatása kellete képpen, mint Christus a' maga képében felette
soroslan, s-örök veszedelemnek büntetése alatt meg-kívánnyá, végben
nem meheti) ennyi sámtalan terhes dolgoknak mondom tételére, el-
multhatatlan képpen sükfegyes voltokat az Eggyházi Öregeknek nem-
állatná. Meg-értők oda fel a Bizonyítások között *Brightmannus*ból,
hogy ama' Királyi Székben ülő nagy Ur Isten, és a' husón négy Vén-
nek között (kik az Hívek) lévő négy Lelkes állatok az Eggyházi Ta-
nétók volnának, kik mint követek Istentől az Emberekhez, és a'
Néptől Istenhez, közébben állnak, az igen késsen-való szolgálatra:
Ezeknek hat hat belől semmel meg-tölt szárnyak, az Prædicatorok kör-
nyül az Nyaira felette igen semellen-vigyázó Igazgató Presbyterek.
Immár gondold-el, a' Szárnyas állat ám egyébként akar melly gyors,
erős legyen, szárny nélkül nem röpülhet, nem mehet boldogul elő-
dolgában: sőtén így az Eggyházi Tanétók, ezek nélkül az körös
környül-való Lelki Szárnyak nélkül, soha Tísteiben boldogul elő-
nem mehetnek.

2. Ha az Ecclesia s-a belí Hívek részeiről gondollyuk-is a' Ta-
nétókat, igen igen sükfegyesnek talállyuk hogy Presbyterek legyenek:
nelletek: mind hogy azok az meg-betsúlhetetlen sok jók nélkül,
mellyeknek meg-ferzésére, Isten ez sámtalan sok fele és igen sullyos
munkát meg-mentette, ne maradjanak: s-mind hogy azok az nehéz
vesélyek mellyekről felljebb állánk, rejájok ne következzenek: ha-
nem inkább ellenben az Ecclesiának-is igazza lenn állyon es meg-ma-
radjon.

Ugy tettezik ezekből alkalmasent meg-érthetni, ha sükfegyes-é
Elöl-járó Öregeknek, és Presbyteriumnak lenni az Ecclesiában.

K. *En nem tudom mitsoda Lélektől birattatnék, a' kizeket így
értvén, külömben állatná.*

F. Már Használattjáról-is ez Rendnek, ha meg-nem úntad-
volna, állani akarnék.

K. *Nem úntam: nagy örömeft meg-halzatom.*

III. RESZ.

III. R E S Z.

Az Öregeknek és Presbyteriumnak Használattjáról.

F. Ugy tettezik csak a' miket, az Igazgató Véneknek, s-Pres-
byteriumnak Tístei felől, kiválképpen mindjárt a' felsőRészben, Szük-
seges voltokról értetünk, sőtén eléggé előnkben adák az nagy Has-
nálattóságokat-is, mellyek ez szép Rend-tartásból az Ecclesiára követ-
keznek. Nem akarván azért én itt kézni, s-őt saporétani, csak ugyan
azonokból, a' felljebb ki-adott Öslások ferént, ábrázom-ki ez Has-
noknak Summáját: egygy vagy kétMutatásokkal toldván csak meg az
ekedig ki-adattakat.

Gondold-el ímért az Ecclesiát, mind Magában közönségesen,
s-mind minden fele Tagjaiban, az Tudós Öregekben, az Erőtlene-
ben, az Kisdedekben, az Hypocrytáknak, az Nyilván-való gonos-
életűekben, Ellenkezőiben, magokban az Tanétókban: menyí ezer
idvesseges hasnokat, hozzon mind ezekre nézve közönségesen s-eg-
gyen egygyen; az Eggyházi Hatalomnak s-Fenyétéknek, ilyen Igaz-
gató Öregek s-Presbyterium által-való hűseges szolgálata, ám meg-
hallád sőtén most.

Nem halgathatom-el, hogy az Republicának, s-a'ban leg-elő-
sőr az *Magistratus*nak, s-mindeneknek egygyen egygyen, derék has-
nok szolgálataik e'ből az istenes jó Rend-tartásból. Ihol nézz el min-
denfelé, mit látz derekas jó rendben, akár mi állapottól gondolkodjál,
ei-kezdvén az leg-felsőbbsen, mind a' leg-alsobbig. Mellynek a' győ-
möltsi-is bővön meg-vannak: ugymint a' mindenfele sok igaztalan-
ság, sönallatlanság, az egygy *privatuma* maga hasnára nézés majd
mindenekben: a' Gondviselőknak reméntelen sok nehéz bajlakodá-
sok, buvok bánattok, éjeli nappali töredések, mind az Alattok va-
lókra, s-mind magokra-való sűrű vigyázás miatt, (holot a' kiknek sít-
vekben igaz kegyesség nintsen, csak az alkalmatlanság hordozza min-
den hűseget sokak ímért csak azt lesik miképpen s-eghesse ki az jár-
mot) akár mi külön dolgok felet-való nagy akadékok, idő vesztege-
tések, egyenetlenségek, egymásra törések, sok alattomban-való pra-
ctikák, zenebonák, part-ütések, s-Isten tudja mind mik. Soha kí-

Z 3

vánt

vánt öröklés ezekben nem léhen, akarmint sohajtozzanak a' kikknek e' felék fájnak, valamig ez Istentől rendeltetett Isteni Ezköz, az Presbyterium az Ecclesiákban bé nem sérkezik. Mert ez tenne istenes jó Ház-népeket; az istenes jó Ház-népekből telnének az igaz isteni felelemmel buzgó s-virágzó gyönyörűséges Ecclesiák: és az ilyen Ecclesiák lennének ostan fundamentum a' jó rendes, s-tesendes Republicanak. Mert híjában míg csak az Kegyességnek és Tisztességnek sine alai s-nem ezeknek valóságokból erejéből tselekefnek jókat Machiavellisticé az nagy Rendek. Híjában míg csak a' tömlőzőkűl, pallostul, akasztólátul &c. feltekben, s-nem az Urért I Pet. 2. 13. mutatnak az Alatok lévőek engedelmesseget. Híjában míg az Urak Eph. 6. 9. lelki-elméretet fel nem öltöznék, mellyel büntetlenül elméjekben tartásák, hogy *vagyon nekik is Urok mennyben, ki nem semelly válogató*, úgy tartja a' Szolgát mint az Urat. Híjában míg az Szolgák is derekafon el nem hiszik, hogy minden Szolgálatyokat, *nem mint embernek, hanem mint Christnak* úgy kell tenniük, ő tölle is várván igaz jámbor Szolgálatyoknak jutalmát, Ephel. 6. 5. 6. Colof. 3. 23. 24. Így vagyon a' többiben is.

Nem tűrhetem hogy ne emlétsem eggynehány tudós embereknek, az Presbyteriumos Ecclesiák felől-való, tulajdon magok tapasztalásból tölt nagy dítéreteket. Voetius Disput. de Senior. poster. Thes. 5. így áll: *Annyira nem elegybelegység, és ávarxia fejetlenlábsság (ez Rend,) hogy ellenben, soholt nem virágzik s-tartatik-meg jobban az tudománynak tisztasága, az életnek és erköltsőknek épsege, a' fenjétéknek gyakorlása, az Evangeliumnak terjedése, az Ecclesia gyűjtögetés és öregbetési soholt nintsenek igazabban való Lelki Pástorok, kik vigyáznak az igére, magokra, az Ecclesiára, mint a' holot az Véneknek rendi és méltósága leg-jobban őriztetik: hozzá tesszem, hogy soholt újítások, változtatások, zűrzavarok, hamis vélekedések, szakadások, versengések, botrankoztatások, s-intsenek kevesbek, mint meg őnnőn magok az Pápisták is ében bizonyosságok. Mérem mondani, hogy a' Belgiumi Ecclesiákban soha semmi zenebonak, semmi partolkodások, külön állások nem támadtanak, hanem az Vének és Presbyterium igazán-való méltóságoknak, hátra hagyásból, megkiffébbetésből, vagy ugyan el-nemjamasból, és el-vésetésből is. Nem mutatok egyéb Ecclesiák*

akat, hanem a' Genevait, Embdait, Vesaliat, mellyek a' Reformatata Ecclesiák közöt leg-bíresbek, és regiebbek, az külső ellenségek ennyi sok leskedési s-hartzai közöt, jó rend tartással, eggyességgel, régi alázatossággal és eggyhgyűsséggel, eggyásnak engedéssel, fő Eggyházi Szolgákkal, népnek engedelmesseggel és bőséggel, az eggyser bé vőtt tudománynak és fenjétéknek tisztaságával és a' béli alhatatossággal, az kül-valóknak vallásoktul el-fordításával, vagy meg-meg-seggyenéséssel virágoznak és terjednek mind ez napig.

Eggy Joannes Bodinus nevő igen nagy *Bodinus apud Parker. Polit. Eccl. l. 1. c. 8. Quorū illud laudabile est, si quid* Politicus ember, az Genevai Ecclesiának Fenjétékje felől így ír: *Kik közöt az s ha mi más eggyéb valahol dítéretes, és a' mi ha nem gazdagsággal és nagy birodalommal, nyilván jósságos tse-tem: illa nempē Pontificum censura, lekedettel s-kegyességgel virágzó jó külső Társaságot berez: tudniaillik ama Pápák fenjéték-je, mellynél semmit vagy nagyobb vagy istenesbet ki nem gondolhattak volna, az emberek kívánságának fázoknak, az vétekeknek meg-zabolazására, mellyek emberi törvényekkel és itéletekkel semmiképpen meg nem jobbittathatnak. Ez meg-fenyítés mindazáltal az Christus példája szerént Szolgáltattatik, titkon először és barátságossan, annakutánna keménybetkén, a' kor ha nem engert, következik az s-entsegektől-való méltóságos és hatható el-tiltás, az után az Magistratus büntetése. s-így léssen, hogy a' mit külső törvényekkel soholt meg nem torolhatni, ott erőszak és támadás nélkül meg-zabolaztatik. Annakokéért, semmi kurvalkodások, semmi résségekódások, semmi tántozok, semmi koldusok semmi hivalkodók a' ban az Városban nem találtnak.*

D. Voetius is a' meg-émlelt helyen, *Voetius ibid. ex Lubberto contra Grotium: Se vivam Ecclesiae Apostolicae imaginem vidisse.* hozzá-bé, hogy mikor amaz híres neves fő Theologusok Perzelius és Cruciger, az Embdai Ecclesiát eggykor el-járván láttak volna ezt az Eggyházi Rend-tartást, fel kiáltottak s-azt mondoták, hogy *ők ott, az Apostoli Ecclesiának első ábrázattját látták.* Meg-

*Parker. Polie. l. i. c. 8. Importuni-
tas eorum qui pro disciplina refor-
manda contendunt, excusari non po-
test, propterea quod de triceis quibus-
dam controversias moveant, & circa
rem nullius ponderis aut momenti Ec-
clesias turbent.*

Meg-terezik azért mind ezekből, melly
méltatlan, s-gonosz lelki eszméreiből való ovádás
és gyalázás volt az Angliai Ecclesiákban az
Püspökök idejében, im ez: *Azoknak alkal-
matlanokdások kik az Fenyetéknek meg-jobbéta-
sát kívánnák, mentsegi kívöl-való, hogy csak
böl mi approlekok felét, indétanak versengést, és semmi dolog véget az
Ecclesiákat meg-háborétták.*

Quam quidem calumniam, hodie quoque Φιλοπρωτέωνες quidam re-
forbent (excipio hinc pios cujusvis ordinis viros, qui talibus subsidiariam operam
vel non conferunt, vel etiam non probant hæc, imò averfantur, vel saltem non in-
telligunt,) cui horrenda quoque convitia miscant. *Vesani* (inquit quidam in Sy-
nodalibus suis literis M. S.) *Vesani nimirum ii sunt, qui relictis substantialibus*
(nota, quasi Presbyteros & Presbyteria esse in Ecclesia, non esset substantiale di-
scipline) *ac fundamentalibus, accessoria tantum & ritualia* (Presbyteros Re-
gentes & Presbyteria) *crepant. Ecclesius vero, in quibus sincera verbi prædicatio*
& legitima Sacramentorum administratio viget (id est Φιλοπρωτέωνες, Dio-
trephas) *ob diversitatem rituum quorundam* (ob non admissum Presbyterium,
Publicum Baptismum, Catecheticas Conciones, Psalmodiam, Scholas vernacu-
las &c.) *non impiorum nec expresso Dei verbo vesitorum* (sufficit si per imme-
diatum consequentiæ & præter Galat. 1. 8.) *damnant turbantque* : (si de his pla-
cidè & in Christiana charitate loqui dammare, turbareque sit) *Præcones earum fi-
dos* (id est qui nunquam præconizant: & fidi Præcones sunt qui omnia juxta Chri-
sti præscriptum agunt) *doctoresque, non nisi ex merofastu, & vana gloria aucupatio-
ne* (rectius dixeris, ut cornua Φιλοπρωτέωνος deficiantur) *haud sine magno in-
firmorum scandalo* (Φιλοπρωτέωνες eò flectunt, cum nisi hi eos incitassent, ne
cogitassent quidem de scandalo) *ac veritatis Evangelica* (id est typhi seculi sub
Evangelii pallio) *præjudicio, maledictis* (id est examine ad lydium lapidem: in-
super convertendum hoc) *infectantur. non absimiles Phariseis* (en maledicta!)
qui decimabant mentham, anethum & cuminum (calco Platonis fastum; sed
fastu alio.) Quæ si vera, an non vice versâ & eos, similes, imò truculentiores o-
porteat esse Phariseos, qui miseros vesanos (quos vocant) ut Fratres in errore
(quemadmodum putant) præoccupatos, cum spiritu lenitatis juxta Apostoli
Gal. 6. 1. monitum, non reconcinnant, sed ob ritualia, ob tricas, antequam
eos audiant, traducunt, innovationis, schismatis, imò etiam hæreseos per fas &
nefas reos peragunt, bonam eorum famam, cum aliud quod objiciant, in promptu
iis non sit, contra propriam suammet conscientiam, saltem ut apud omnes exosissi-
mos reddant (quasi polygamiam meditarentur) protervè proscindunt; quod cum
ipsimet crassissimi mendacii pudore ne depræhendantur, divulgare vereantur, alios
subornant, qui id improprietatis putidi quidem tritivè, de illis strenuè eliminant: nec
hoc

hoc solum, sed Magistratibus quoque, Magnates, & quoscunque possunt, delationibus,
irritationibus &c. noctes diesque inquietos reidere non erubescunt: Quique insuper,
nihil relinquunt intentatum, si cui pro discipline veritate verbulum depræhen-
dant excidisse, protinus ad clamorosas protestationes, citationes, minitationes, re-
versalium terriculamenta &c. prorumpunt; si vel minimæ quemquam reforma-
tionis agi indole subolfaciant, iniquâ statim propositam ejusmodi ejuratione sus-
taminandum, authorem ad criminis quanquam non commissi confessionem co-
gendum; vel mox nisi ex tempore pareat, exauctorandum, præscribendum, car-
ceris exiliique squalore sedandum, ferro, lapidibus, igne, &c. obruendum de-
baccantur: an inquam non ista longè horribilior truculentiorque sint vesania, si
non Phalarismus; ipsismet relinquitur dispiciendum.

Meg-terezik mondom azokból, a' miket már hallottál, vilá-
gossan, ha csak marizonaságok felet epelkednek s-azért-é olly sörnyű
vesedelemre méltók azok a' jámbor istenfélő emberek, kiknek Isten
lelkeket, ez ő ölle rendeltetett illy Szükséges, és az Ecclesiának s-Ref-
publicának, külső Társaságnak, a'ban penig először-is az istenfélő jó
figyekeztetű Tístekeknek, s-minden rendnek, sokképpen Hasznos Hivatal-
nak, az Presbyterseggnek s-Presbyteriumnak értéssel meg-világosé-
totta, s-ferelmével fel-gyújtotta: és a' kikkel már bizonyítást is tetet,
ez ő sent Rendelése felől. A' kinek a' kőfalak a' Város környűl, a'nak
háborúságára; az ízek és inak a' testben a'nak meg-maradására; a' jó gye-
pű a' földő oltalmára; sőt a' kinek az Christus Országának s-Evangeli-
umának saját része, csak mi külső rend-tartáska, csak approlék, csak
lű, gaz; ám az Presbytereknek s-Presbyteriumnak Rendelése-is le-
gyen az; s-ennek kívánása, forgatása legyen bolondság, selete igen-
nagy bolondság.

K. Oh Uram, ronts-meg a' Sáránt a' mi lábaink alatt hamar!
Rom. 16. 20. Nem tsudáalom én egy tsepnjére-is, hogy illy dühös az
ördög az Presbyterium ellen, hogy meg az Isten tulajdon Ecclesiájábé-
liek közzöl-valók által-is gátot igyekeznek ez ellen vetetni: mert soha
egy erős bástya, az Isten Városának a' Sárány igen igen practicas ostrom-
lása ellen oltalmára, ellenben penig az ő Országának nyilván-való el-
rontására az igaz Ecclesiában nem lehet. En-is azt mondom azért
hozzá, hogy a' ki ezt semminek, vagy approlékos dolognak tartja; ám az
Presbyterium-is a'nak legyen semmi. De inkább meg-lehetne-e, hogy
a' melly Reformata Ecclesiákból, ez istenes Rend ez ideig ki maradt,
az után már Isten akarattából azokban-is szép szerrel be-vihetnék.

IV. R E S Z.

*Az Presbyterek Rendének, s Presbyteriumnak bé-vételre
Lehetséges voltárul.*

F. Ez a te kérdésed rövideden: Lehetséges Rendelése az Presbyterium fel-vételre? Az *Possibile* Lehetőség, jegyzi, a' meg nem lévő dolgot meg-lehetősnék lenni. Két-féle pedig a' Lehetőség, *Altalában-való*, és *Hával Okkal-való*. Az *Altalában-való* az, melly meg-lételével semmi ellenkezést vagy ellenben-vettettet nem serez. Az *Hával* vagy *Okkal* való lehetőség az, melly ha az az *Ok*, *Ha* meg-lésen, az lehetséges dolog-is meg-lésen. Illyen *Possibilitást* Lehetőséget állatunk mi az Presbyterek Rendének fel-vételében.

K. Mit értesz az *Há-n* vagy *Okon*, a' melly meg-lévén, az lehetőség-is bé-telhetik?

F. Mind azokat a' dolgokat, valamellyek ez fent Rendnek fel-vételéhez meg-kivántatnak. Minémők, leg-először-is, az e' felől-való tudománynak jól értése; tudniaillik mi legyen e' nek fundamentuma, mikből és kikből és mitsodásokból álljon; mitsoda tisek és hivatal-lyok az Presbytereknek, mint tartoznak a' ban forgolodni: ennekfe-lette melly nagy köteleffége legyen az Ecclesiának ennek fel-vételére, mind az Christus parantsolatyához; mind ez Rendnek nagy szükség-es és hasznos voltához képest. Es hogy kell az Isten Népet is e' re-először tanérteni, szerettetni rá gerjesztetni; az istenszélő Magistratust meg-találni, s-kérni; sőt az Christus Királynak nevében inteni, hogy őtet se-gítségül híván; a' fő rendekkel az Tanétokkal, és a' Néppel a' nak mód-ja szerént istenessen tanácsot tartson; és minden vakmerő s maga világi hívlágára, hasznára intéztetett ellen-állásokat le-tévén s le-térítvén; tudván hogy *Istennek kell inkább engedni hogy ne az embereknek* Tsel. 4. 19; és magoknak Isten nevében-való derek rá tőkellésével, eggyező értelemről s-akaratból; meg-híjhatatlanul el-végezzék mentül hama-rebb fel-állatni ez Isten idvefféges Rendelést; és első alkalmatossággal az Ur segétfelének mértékéhez képest; az ő Sz. Igéjében ki-adattatott re-gulák szerént (nem pedig a' mint kinek kinek az ő okolsága szerént in-kább

inkább tetteznék) Ecclesiánaként bé-is vétetni, állandó képpen tartatni. Mind ezeket pedig gyakor könyörgésekkel mind közönségekkel s-mind magánosokkal, s-meg Bujtölésekkel-is mint az Apostolok tse-lekedenek Pálnak és Barnabásnak Fel-sentelelésekben Tselek. 13. 3. ele-gyétetni igen szükséges. Ezeket s-több e' feléket hívok *HA-nak*, avagy *OK-nak*, mellyek alatt, lehetségesnek mondom s-állatom az Presby-terimot fel-vételre.

K. Ezek nyilván mind meg-kivántatnak az Igazgató öregseg-nek s-Presbyteriumnak bé-vételére, s-ugy tettzik hogy nem igen nehéz dolgok-is.

F. Az nem-nehezségéről az következő Részben szóllok; mellyhez mindjárt hozzá-is fognék; csak hogy jobb meg-erősödé-sedért, két s-három erőffégekkel akarom ezt meg-bizonyítani, ne lát-tassam oka nélkül állani.

Első Erőffég. Mert az *Há-val*, illyen vagy amollyan *Okkal*-való állatásokba, ha az *HA* vagy *OK* bé-teltyesedhet, lehetséges; tehát az *Há-val*, *Okkal*-való állatás-is bé-teltyesedhet, lehetséges. De ez ál-latásban, az Presbyterium bé-vételre lehetséges, a' melly *Hával Okkal* ez állatattik, úgy-mint a' fellyebb elő fámlált s-több azokhoz hasonló tzikkeltyek, mind bé-teltyesedhetők lehetségesek. Tehát ez *Há val* bi-zonyos *Okkal*-való állatás-is lehetséges.

Második Erőffég. A' melly ki-adott Rendelés szerént akarja Christus az ő Országát itt ez földön, egész világ végezetig igazgat-tatni, s-igazgattatta-is eleitől fogva; az az a' hoz tartozandó dolgok-nak el-követésével, lehetséges. De az Igazgató Véneknek s-Presby-teriumnak Rendelése által akarja &c. Tehát az Igazgató Véneknek s-az Presbyteriumnak Rendelése lehetséges Rendelés.

Harmadik Erőffég. Mert az Apostoli Ecclesiáknak mint Tse-lek. 15 és 1 Cor. 5-dik R. ből meg-értők; ma-is egész az *Federata Pro-vinciabelieknek* Belgiumban, a' *Galliai*jaknak, *Scotiai*jaknak, *Genevai*-jaknak, *Nassoviai*jaknak &c. lehetséges volt ez s-má-ig-is az. Azért nints lehetetlen-ség e' ben, hanem lehetséges; csak az akaraton ne mullyék.

K. Ha illy lehetséges, mi az oka hogy mi nálunk bé-nem vőttek, s-edig sem veszik?

F. Az első Reformátorok: részéről meg-selel Zeppernus Polit.

Eccl. 1. 2. c. 16. Mivel, így áll, a' mennyei tudományok az Pápa-
stai sok meg-fertőztetésből való tisztítása, olly nagy és bajos dolog va-
la, hogy az Igazgató Presbytereknek s Presbyteriumnak fel-állata-
egyiser s mind nem lehetet, hanem az, az Tudomány meg tisztításnak
kezekből mint egy ki-űtetett. De hogy nem értették, vagy nem ja-
valloirák, s fel-űtött bándékokban nem lőtt volna: csak ingyen se gon-
dollyuk. A' mi leg-első és fő Reformatorunknak Szegedi Istvánnak
(kinek ép könyveit az ker. Eryén idegen Nemzetek nagyra becsülik,
és forgalmazottan nyomtatják-is,) melly ép bizonylág-fételt érte-
tük e'felől, két utal-is. Az Egyházi Fenyétekről-való tanításában
in *Loc. Comm. Tab. 2.* ugyan tanította is e're az Ecclesiát, nyilván-
meg-mutatván hogy az *Ecclesiastica Correctio*, kiválképpen az Ki-
űtés az igaz Presbyteriumra tartozzék. Hányák az Egyházi Fenyé-
teknél részét az Intés: az keménybetek fed-

Steph. Szegedi de Correct. Eccl. Tab. 2. Quae sunt partes Correctionis Ecclesiasticae? Admonitio, Severior objuratio, & Excommunicatio: de qua disce quid sit, est enim sententia Presbyterii &c. Cui sit hæc potestas tributa? ubi disce, jus istud nullo cer- to homini attribui (nisi forte Domi- no liberit extra ordinem agere) sed toti Presbyterorum Collegio. Ius istud non esse falsæ Ecclesiæ concessum, sed Presbyterio legitimè electo. In ex- communicatione non requiri totius Ecclesiæ consensum (proculdubio præ- consensum intelligit ut patet ex Loc. de Bonis Pastoribus. vid. supr.) neq; rogari singulos &c. constat enim Chri- stum, cum de hac re differit, nomine Ecclesiæ Seniorum Collegium signi- ficasse. Et Tab. 1. Loc. Canones de Excommunic. Potestas Excommuni- candi penes Ecclesiam est, quæ deligit sibi velut Senatum Ecclesiasticum, cui potestatem hanc &c.

és a' Ki-űtés: melly felől tanuld-meg m-
legyen: mert az, a' Presbyterium itéleti &c. Ki-
nek adattatott ez hatalom? a' holot tanuld-meg,
hogy ez egy bizonyos embernek nem engedetik
(hanem ha az Ur rend kívül akarja tseleked-
ni) hanem az Presbyterek egész Gyülekezetének.
Ez az méltóság, nem az hamis Ecclesiának en-
gedtetett, hanem az igazán választott Presby-
teriumnak. Az Ki-űtésben, nem kívántatik
az egész Ecclesiának meg-eggyezése, (nem az u-
tól járót, hanem az elől-jarót érti, mint meg-
teutzik az jó Pástorokról-való Hellyből.) nem-
is kérdetternek meg-eggyezként &c. mert nyil-
ván való dolog, hogy Christus mikoron e'ről szól-
ta az Ecclesia nevén, az Véneknek gyülekeze-
tét értette. Ismét: Az Ki-űtésnek hatalma
az Ecclesiánál vagyon, melly mint egy Egy-
házi Tanácsot választ magának, kinek ezt az
hatalmat &c. Kétség nélkül ha ez istia Theo-
logus, tovább élhetet, avagy csak annyi fok ül-
dözések alai nem forgat volna-is, ez t'endet, az
tanítás

tanítás után, b'e-is hozta volna az Ecclesiában; nohá a' felől sem kell
kétkedni hogy el nem kezdte volna; az Budán alól lévő Duná mel-
lyéki Ecclesiákban, az Keviben s többekben, lehetetlen hogy valami
nyomjait meg e'nek nem találják. Az Debreceni Ecclesiában, holot
Melius Peter tanított, magam tudom hogy az Ki-űtások, s Be-foga-
dások, e'nekfelett az Prædicatorok hivatala, az Tanácsnak és Prædica-
toroknak eggyező értelmekből szoktak lenni, melly kétség nélkül az
Presbyteriumnak néminemő maradványa, több e'felék is találhatnak
a'ban az Ecclesiában, ha az ulti a' mikor én ott laktam, az sok válto-
zás miat fenn maradhattak.

K. Bezzeg nagy kar, hogy ezt a' sent kezdetet, az után őstán
csak e'ben hagytak!

F. Gyakrabban úgy szokot a' lenni, hogy a' mit elsőben min-
hagynak, csak a'ban marad.

K. Vallyon mitől eshetet az?

F. En így gondolnám, hogy mivel az Lutherana Ecclesiák
modjára (mint hogy Melius Peter ki úgy vélem Debrecenben első
Püspök-is volt, elsőben Brentianus volt, mint meg-írja Scaritza Ma-
the in vita Szegedini) nagy hamar Püspökséget vőitének fel, az után
Esperességeket. Ez Tiszeknek helyben-állatása környül-való forgals-
matoskodás, és azonban az Egyházi hatalomnak ezeknek kezek ál-
tal bintén elégedendő k'ppen b'olgaltathatásának el-hívése, fogta tétetni
véllek. Azonban idő jártában, ez tudományról meg-feltekentek,
előbb kelvén őstán, annyira el-felejtettek ezt, hogy ez előt, h'rs, nyolcz
évtendőkkkel, híret-is nem gyakran hallotta ember ez Presbytereknek, s
Presbyteriumnak. Ez bizonynyal vagy b'egyen vagy nem, tagadha-
talan dolog.

K. Hát már most mikor az jó Istennek tette, az ő véghetetlen
irgalmasságából, ez hasznos és idvess'ges Tzikkélynek, kezdet képpen-
való értefével, a' mi Nemzetünket is meg-világosítani; hogy nem tse-
lekezzünk a' képpen, mint ama Szeretsen fő ember, midőn Philép Evan-
gelista Tselek. 3. 35. Isaias Propbeta helyének alkalmatosságával, a' Je-
sus néki az Irásokból meg-pradicallotta volna: melly az ő b'ivét meg-
hatván, s-azonban vízet érven, fel-buzdula Isten lelkének munkájából,
figyen kezdte kialtani: Ihol a' víz: mi tilt meg engem hogy meg ne
kereszkedjem?

Aa 3

F. Bez-

F. Bezzeg ezt kívánná Isten, az ő kegyelmes dajkálkodásira, állónk; ne mulnók a' tsak hijában, és így ne adnánk okot édes Idvezetőknek amaz panaszának, melyet az nyakas Sídók ellen tőt, Jan. 15. 22. ujollag fel-vételére ellenünk: *Ha el nem jöttem volna, s nem bótam volna nekik, nem volna bűnök* (az az, olly nagy bűnök, mint az Késületben jelentők) *már pedig nintsen bűnök mi vel palástolniok.*

K. Lehetetlen dolognak tartják ezt, a' mi állapotunkhoz képest némellyek.

F. Hogy nem lehetetlen legyen, ám világossan meg-mutatók; hogy felettéb nem-is nehéz; mindjárt Isten segítségéből azt-is meg-mutassuk. Baj-nélkül nagy dolog nem igen lehet.

V. R E S Z.

Az Igazgato Presbyteriség, s-Presbyterium fel-vételének Könyűségéről, a' vagy tsak nem olly nagy nehézségéről, mellyen a' nak módját, meg-tartván által nem mehetnének.

Könyűnek a' mondatik, melly ferént, vagy a' mellyre a' dolog nem felettéb nagy nehézséggel következik. Származik ez, az tehetőség és a' meg-tselekedendő dolog közöi-való egyben-vehetőségéből. Nehánykor az Könnyen annyit téhen, mint *semmi bajal*. de mi így nem értjük a' Könyűséget, mintha tsak *belé Balás* a' mint bólnak, s ez bent dolog, ugymint az Presbyterium mindjárt meg-lenne. Hanem olly Könyűségről bólnunk, melly azokra az eszközökre-való fer-tételre, mellyeket Isten e're meg-bentelt, az az, a' módját meg-adván, következik. Mert azok nélkül az emberi tudatlanságnak és vakfágnak erő-fakja, annyi nehézségekben egyvelérheti ezt, hogy azok fenn maradván, tsak mozgatni-is hijában ezt.

Ugy kell azért itt az Könyűséget érteni, mint mikor valaki, olly fát véhen hóna-alá, mellyet könnyen el-is vonna, de az istintalan ember egyik-is másik-is rá hág, vagy valamiben meg-akasztja, s a' miat a' mi könnyű vala-is, nehezzé léhen. Amaz fában süllyedett ter-

hes

hes bekerek felől bókuk mondani, hogy könnyű fel-emelni, maga kézzel, sokan-is nem emelhetnek-fel, de hévérrel fel-emelénti egy-is könnyen. Eggy jó módjával vetett nyállal eggy ember egész házat-is fel-tsaptat, mellyet kezzel fázan-is nehezen mozdítanának meg. Így kell itt-is a' Könyűségről gondolkodni.

K. Azokat a' dolgokat mondod-e Istenről e're meg-bentelt eszközöknek, a' vagy e' nek módjának, kévéreknek, tsapra nyilaknak, mellyeket az elebb (a' 4. dik.) elő-bámlálál?

F. Azokat.

K. Hiszem a' dereka már azoknak, alkalmassént meg-vagyon; ugymint az a' felől-való értés, tanátskozások, az istenfelő Magistratusnak meg-találása?

F. Vékony és igen gyenge meg-e' felől az értelem, az legnagyobb rész, tsak a' nevet s az e're-való igyekezetei hallotta meg a' Presbyterium felől; de mi f-ki ferzemenye legyen, miben álljon, melly szükség és hasznos legyen ez neki, ezeket fáz közzől sem érte keltet, képpen, három, négy. Inner elik a' meg naponként, hogy az kik amaz tőkelleltséget ért (hogy már) emberek, ama *φιλοπενηνους*, könnyen el-híttethetik meg az segény népet, hogy e' nek, mint a' melly alat, veszedelmes ujtérés, és egyéb vallásunk el-tordító dögleteies dolgok fe-künnének (*odium enim faciat, non quod est, sed quod subest*) hielet ne adjanak, fői a' kik tsak emleik-is, mint új tudományuakul irtozzanak, kerüllyek őket. A' mint Christus Urunk idejébéli *Pharisaus* ág-is tselekedet (tisztesség tulajdonéitallék a' bünteléneknek) ottan ottan e'bet vestvén a' köz népek, melly az Ur Jesus Christus tudományát ferette, vőtte, s magátul nem botráncozot volna meg a' ban, tsak azok a' Christus alá; magok bentsüsterinek felségből askáló bentetek, ne ol-tsallottak, s-untattak volna vellek. Mellyet könnyen véghez is vitték, mivel fundamentumból meg az nép az Christus tudományát nem vehette e'ében; amazoknak is meg nagy hitelek vőlt közök, s-feltek is igen kedvetlenfő e'kiől.

Az mi az tanátskozások, és a' Magistratusnak meg-találását illeti; igaz az hogy vőltak a' fgle dolgok; s-elis hielem hogy a' legnagyobb és jobb rész (kiket is ide eggyfer sem értek ha *in plurali* bólnok-is) tista fűből tselekedte; de alig ha nem találkoztak ollyak-is (s-meg-
penig

penig a' kiknek ez bent igyekezze kiváltképpen állót tíftekben) kik nő-
ha elsőben talám képmutatás nélkül buzdultak volt fel, e'nek sere-
zetivel, s-javallottak, s-dícsérték is a'kor igen; de az után mint az háló-
ban vagy varlában be-indult nagy halak, fajderván a'hálót, vissza-rúg-
ják magokat, ők-is el-hitetvén magokkal, hogy ne talám az Presbyte-
rium nekik, a' felső grádistról három foggal-is alább állításokra fog-
na következni; e'hez képest azért az tanátskozás-is csak propter vide-
re s'ínből lehetet, s-kiváltképpen az keresztyén Magisztratumnak meg-ta-
lalása, s-a'ra kérésé-is ugy eshetet, mint a' ki azt mondja, hogy mon-
dom én, de te ne tselekedd; az s'ő Jákob sava, de Esau-e a' kéz. Olly
akadékokat s-nehézségeket vertek az előt a' Nagy Embereknek elmé-
jekben, hogy meg jó idején el kellett tőkéllenick, hogy soha, mint ollyan
gonos következzel járó dologban meg ne egyezzenek; melly vé-
lekedést o'stán magok-is, az elmékből ki nem vehetnek, talám ugyan,
nem-is akarták penig. Oh nagy Isten! ez ám a' vakot tévelyegtetni,
melly ellen ke'ferves átkot íratot meg Isten, *Moses s. Köv. 27. 18.* Bo-
tsálta-meg Isten nekik.

K. Nem gondol gonoszt, nem gyanakszik az szeretet I Cor. 13. 5.
Talám nem voltak s'íntén illyen gonos elmével?

F. Fel-mérem itt bátorsággal venni az Urunk savaít Jan. 3.
11. a' mit tudunk, s'oljuk, a' mit hallottunk, arról tesünk bizonyítást:
de mivel nem adhatz látom, ez bizonyítást-tételnek ellen. mondhatat-
lan hitelt; azt kérdem tőled, azokat az oda fel-émlelt Fogásokat,
mellyeket az emberek között jelentéd hogy hallottál, kiktől hallottad,
mond-meg: nem azoktól-e a' kiktől beszéllek?

K. Mit mondhatok; én öröme' kedveznék, ha lehetne, nekik?

F. En-is; s-tudja Isten melly huzva vonya kell itt magunk s'e-
gyenét ki-fakasztanom; de annyiban egyveledet már az dolog, hogy
az igazságnak nagy kára és akadálya nélkül, tőrés'el s-egyéb s'ínekkel
tovább íg'már nem hímehetni hámazhatni, nem gyógyul e'féllel
hanem őregből a' nyavalya, s-ezentül az hamisság rétetet'ik igaz tuda-
mánya, az valóságos igaz tudomány penig gyalázatos, és kárhoza-
tos hamissággá lében: örök s'egyen-vallás jö'csjünkre, ha még-is ugyan
nem nyíjuk fel-sáinkat az igazság mellett: *Istennel kellett inkább en-
gednünk mint embereknek:* Itak magunk s'emellyünk ellen-való b'ő-
sűség

Bern. epist.
42. Non re-
tego veren-
da, sed inve-
recunda
confuto---
Nunc cer-
nente mun-
di orbe fa-
bulam, so-

gustag-tételeket, a' békefegéret, valamig Isten s-a' jó lelki esmérét nyil-
ván meg nem bántodnak, el-nyelünk. Ez illyen minapi közönse-
ges, s-meg penig Ecclesia nevében, vagy igazabban Ecclesia nyakára
erővel kötött Irások (mert Isten o'jon, hogy az Christus vérével meg-
váltott Magyar Reformata Ecclesiáknak ollyan értelmé legyen,) mi-
nek jelenségi, mit mutatnak? Illustrissimo Principi, erectio Presby-
terij non modò difficilis &c. Urunknak ő Nagyságának az Presbyte-
riumnak fel-vétele mi közöttünk nem csak nehéznek, hanem ugyan le-
hetetlennek-is lázot. Az agybak penig exzel-is állatták (annyit
tessen ez mint, s-hogy ne-is, mint mindjárt meg-tapa'stallyuk) hogy az
Presbytereknek ez neme, az kezdetben-való Ecclesiában, az Apostolok-
nak kevéssé voltiok, s-mindenkoris félyel-járások, és ez okért az ő tollók
állatott Ecclesiáknak igazgatasára nem érkezék miat rendeltetett
volna, de o'stan Isten kegyelméből nevedvén mindenit az Tanéto-
kák s'ama, el-hagyattatott, s-az után sok idővel állattatott valamelly
Nemzetiség között helyben; nem-is alkudtak penig meg tellyességgel
meg magok között az Reformatus Tanéto'k is, a' Diaconusoknak, Pres-
bytereknek és Episcopusoknak, s-azoknak tífteknek különbözése felől
(az Hierarchicus Anglusok különöztenek, de már azt-is el-igazétotta
az Christus rettenetes okádása Jelen. 3;) hanem mind ez ideig-is a' pör,
Biro kéz alatt vagyon, (s'ör meg-o'stotta Christus az soldot:) az Pate-
rek-is az Presbytereken majd mindenit Tanéto'kat értenek; és vége-
zetre sokkal jobb s-tanátosb az Ecclesiáknak magoktól az Sz. Irásban
tanult Pástoroktól, mint valami paraszti köz'ségbeli deáktalan tudatlan
emberektől igazgattatniok. (Arminianusok s-Hierarchicusok husát
adja itt fel más lével, mint oda fel-is érteitük.)

Ismét. Presbyterium, alibi valde necessarium &c. Az Presby-
teriumot, melly egyeb'it igen s'ükséges és hasznos, hogy az mi Nemzetünk-
ben olly jó móddal az mostani állapothoz képest fel-vebesék, a' mi Pol-
gári vagy külső Rendünk, az sok akadályok miat, mellyeket hány vét,
tellyességgel nem lártya; mindazáltal, hogy az Polgári társaságból-is
az pereknak el-igazetására be'híjassanak azt mondja, hogy nem ellen-
zi, mellyel élni-is fogunk, de ugy hogy helyén maradjon mind az külső
Magistratumnak (mert ez belső az az Egyházi Magistratust-is állat

B b

Papista

tacebimus?
major erit
confusio,
voluisse ce-
lare, cum
celari ne-
quiverit. a-
pud Park-
6. 1. c. 42.
Idem in
Apolog. Mc-
lius est, scā-
dalum oria-
tur, quān-
tū veritas
relinqua-
tur.

(Papista módon,) mind az Synatoknak, Püspököknek és Eszterseknek fellyebb ki nyilatkoztatott méltóságok mindenkben.

Ismeret. A mi Eleink a Presbyteriumat az sok akadályok miatt (mellyeknek nagy része még mostan is fenn vagyon) fel nem állathattak; azt mi ha az jó kétségek mellyek a hoz meg kívántatnak, meg lennének, és a mi községünknek nyavalyás és szolgálai (Jobbágyi) állapotja a-ra való alkalmatlansága engedné, ha végeztetne a mi fő Magistratunk s-a több Rendek és az Orthodoxus status rá menne, helyben állatni jó értelemmel és berentsés ki-menetellel, sívűl kívánnák. Ugy tet-
tízik hogy ha én halgatnék is, ezek eléggé ki-jelennek, mitsoda synceritással tökéletességgel forgalmaztatnak s forgalmaztatják ma is (kik a nehézsegeket mag-is bántandékkal többitik s-magok mutogatják. holot mikor elsőben az Synatban e-ről végezés volt, nem voltak ezek emlékeztetben, maga is ez Uram nem hántorgatta) eféle Emberek, a Magistratunknál, az Presbyteriumnak fel-állatását. Igaz azért a minn Sz. Pál mondja, hogy az beretet nem gondol gonoszt; de a hól nyilván való jelenlegi s-okai vannak, a gonost mindenkor gonosznak gondolja lenni, egyébként nem igazán ítélné, az Ur sava ellen, 1. s. 20.

K. Vallyon mitsoda nehezsegek lehetnek azok, mellyeket mondod, hogy az nagy Rendnek fejekben vertek volt?

F. Azt kérdjed inkább elsőben, mi lehet a mi elsőben is magd-
kat, annyira idegeníti e-ről? Ez a kút fő; e nek meg dugát kellene elsőben meg tanulni, s-ugy kellene ostan az folyámokra állani.

K. Oerőmet; Legyen hát bár az az első kérdés Vallyon mi bánta őket?

F. Vigyázz a befédre: jó értelemmel helyben állatni kíván-
nyuk: Vefedé esedben, melyseges titok vagyon ez alatt! Tuddé mitsoda e emlékezzel rejá ez igékre: azonban, ugymond, helyén maradván, az Püspököknek és Eszterseknek fellyebb ki nyilatkoztatott méltóságok mindenkben! jó endőlj már e-ből.

K. Oh a nagy Istenért le kellene az Isten tisztességének keresébe, az mi magunk betsülletinek üzését tennünk. Hiszem az Isten első a-ban is állana igazán a mi első és fő betsülletünk: és ha azt keresnék elsőben és fő képpen, mi is igazán meg betsülletnénk: az engem meg betsülletnek.

betsülleteket meg-bötsülletem, az meg-utálloim penig semmire tartatnak, az mondgya vala Isten Eli Papnak, Samuel 1. kón. 2. r. az s. 8.

F. Iggy háretődnek az első akadály el, melly igaz Isten-selő embernek nem is volna nehéz. De vedd esedben a másik söt is: józan értelemmel, és berentsés ki-menetellel; az az ha tudnók hogy Isten kedvünk és a mi méltóságunk berent való jó berentsét adna benne; nagy világi betsülletünknek még e-nél is jobban való fel-emelésére szolgálna, azon kivől is közönseges gyűlölség ne esnék rajtunk; ne járnánk úgy mint im az eggynehány atyafiak, kikre minden kígyót békát kiáltatunk az emberekkel. Mtsoda ez egyéb, hanem Istennel berződni, magunk hasnunkban járó ok alatt ígérni neki engedelmesseget: e nek felette véghetetlen tisztesség-kívánás.

K. Oe nekik köszönhetik nagy részent azok az gyalázatoskodó Atyafiak gyalázatoskodásokat, melly tőzet kivál-képpen ez Uram regulta is fuj; mellyben mindazáltal szép vigasztalások vagyon Mat. 5. v. 11. De ám legyen ez. Nem jó a jó szolgának berződni, mert átallyában való engedelmesseggel tartozunk Istennek, fizetése bérre való tekéniet nélkül: úgy annyira hogy ambar mindeneiket végben vittünk volna is, azt kell mondanunk hogy hasontalan szolgálunk, mert a mit mivelni tartozunk, azt is elkedűk, Luc. 17. 10. Oh világi romlandó, s-ma hólnap porban állandó betsüllet! Szállja-meg a mi kegyelmes édes Atyánk lelkeinket, verhesük a porban ő előtte, világi betsülletünknek coronáját, söt magunkat is sívűl pornak esmérhesük ő előtte, amaz nagy Patriarchával Mos. 1. könyv. 18. 27.

F. Hát már ezeket így értvén, mire magyarázod ez sötakat: Az Presbyteriumat, melly egyebét igen sükseges és hasznos, hogy a mi nemzetünkben a mostani állapothoz képest, olly jó móddal, fel-vehessek; a mi Polgári, külső rendünk, az sok akadályok miatt, mellyeket hány vét tel-lyességgel nem látja.

K. Palástya lehet ez csak, azt tartom, amaz ő részekről elő-bozat-saknak!

F. Higgyed kétség nélkül hogy az. Mert csak ők ne hajladoztanak volna elsőben, most is nyomnák egyenellen a kegyelt, meg-lehetet volna, s-meg lehetne a felől. Byzzeg mesterek vagyunk a magunk bűnének másokra háretésában! Vólna csak világi nagy rajta ör-

vendezés és betámasztás benne, se felel nem jutathatnak sőtén ennyit a *Politicus* rendnek benne. Ha a' dolga (noha sokak ellenkezőt bizonyítanak, s. bizonyítottak is, még pedig köz helyen;) mitánésuk Isten igéjéből öket. Es minekutánna már eléggé látták, s. még-is ellenkezniének, kérjék Istent érettek, adjon meg-térést nékiek: ha úgy sem, Isten ítéletire kell hagynunk, mellyre úgy gondolnám, a' dolog nem menne, csak mások alattomban ne habóritának elméjeket. De hiszem már ez mélyseget is, alkalmasint meg-értetted: hanem azt jegyezd továbbá meg, hogy itt más főekkel és köntösben, amaz unig mustarált fogást sebesgetik: *Ió és istenes dolog, a' Presbyterium, de nem a' mi nemzetünkhez való.*

K. Egy atallában úgy vagyom, mit kell mondani rejt?

*F. Kérdjed, miért nem a' mi nemzetünkhöz való? mert úgy-mondnak, gonosz, nyakas nemzet ez, s. több e' felék. En pedig azt mondom hogy inkább ezekellene egyik nagy ökul fel venni, hogy Presbyterium lenne közünk, hogy illy nyakas ez a' mi nemzetünk; hadd felédülne, hadd főknék a' mi nyakunk is a' Christus jármában (melly edes és könyű Mat. II. 30.) Jaj a' vezéreknek, ha az Istennek népét süntelenül e' ben nem édeséltik! Jaj a' népnek is, ha ezt fel nem vészi, vagy ki-töri! *Uas jármat késett Isten e' helyett néki.* Jer. 23. 13-14 &c.*

Továbbá az a' ki-fogás, mind Vallásunknak fundamentumát ellen elik, s. mind pedig nem messze jár a' káromkodástul. *Nem a' mi Nemzetünknek való,* úgy-mond! Nints hát az Sz. Írásban a' mi Nemzetünknek Egyházi Igazgatásához alkalmazható tanúság, mert egyéb e' nél ott nintsen. Es így az Sz. Írás nem volna tökéletes Regulája a' mi hitünknek, erköltsünknek és Egyházi Igazgatásunknak. Továbbá, tisztesség tulajdonéssággá ő sent Felségének, nem volna hát úgy elég bőls fő Gondviselője Christus Urnak az ő Ecclesiájának, hogy által látván, hogy az több Ecclesiák Igazgatására ki-adattott közönséges mód, ez mi nyakas Nemzetünknek állapotához nem ilvén, más külön való e' nek nem rendelt, hanem így csak törvény-nélkül hagyta ezt. Ostan illyen-is forog ez palástolás alatt hogy ha mi ez Új Testamentumi állapotban, az több Ecclesiákkal együt, az Christustul ki-adattott azon egy Törvényt alá nem il-

lünk,

lünk, nem igazgattathatunk; tehát nem-is egy test, egy lélek vagyunk azokkal, nem egy az Urunk, hitünk, keresztségünk, Istenünk és Atyánk avagy csak bizonyos tekintetekre nézve; mellynél nagyobb Istentől el-sakadnak senki nem mondhatna. Egyébként is pedig nem igen nagy tisztességünkre vagyom, a' több keresztyén nemzetek előt, hogy *nem minékünk valónak mondjuk* ezt az istenes rendet; mintha mi minden nemzeteknél fenébbek és parasztabbak volnánk: és ám volnánk is, de ugyan nem lehetne az elég menőségünkre, mert erősebb az Isten az ő erőtelen Szolgáiban, a' mi erőszakos voltanknál, azt mondja az Apostol 2 Cor. 10. 4. 5. Majd a' Garadenusok értelméhez is elik ez, jó a' Christus, de kérjük mennyen-el közzöllünk, ne járjon itt ne vesszenek-el diáink, jó izü bűneink &c. miatta.

K. Most látom én hogy nem jó a' lelki dolgok felől csak mi gondolatlan söt-et sájunkból ki-borsátani. A' mint vessem eszemben, nem annyira az Politicus Rendet az vétkes, mint mások. Hát ez az Gáts a' mellyet mond ez Írás, hogy az külső Rend hántorgat?

F. Több is vagyom. Zepperus Polit. Eccl. I. 2. c. 16. ez kérdésre felelvén, Mire ugymond, hogy az Evangelica Ecclesiákban, az Presbytereknek rendi, az tudománnyal együt mindjárt helyben nem állattatott; második okának illy dolgot jelent: mert sokak ez fenyegetnek modját nem igazán értvén, azon feltek hogy valami új Pápaság, és lelki-esméretek-en való uralkodás kegyetlenkedés, melly alatt sok bázeztendők alas nögyöt az Ecclesia, fekszik alatta. Lehetet itt is, sőt ugyan bizonynyal volt illyen, s. e' nél is töbről-való felelem, mint ha innen az külső állapotokban-való néhánykori nehézségeknek őregbérésére is ok szolgáltnék. Az elsőre meg-lón oda fel II. Rész, a' 100, 101-dik oldalán a' felelet. Ostan az Presbyterium s. Presbyterek Tisztinek Regulái is (mellyekről már szólottunk) nem engednék azt az nagy el-vevemedést meg. Nem kell a' tzealon kívül borsátani öket. A' másodikat a' mi nézi, a' tellyességgel méltatlan felelem; mert nem hogy a' felére szolgáltna az Presbyterium okot, de inkább ez Istentől, mindenféle törvényteleniségeknek lelki módon meg-zabóltazásokra senteltetett ezköz és rend által következnek, hogy a' fele nehézségek méltatlanul ne-snének, vagy ha méltán-is, keresztyéni képpen lennének.

B b 3

K. Ez is

K. Ez is igazán keresztényi képpen való felelet. Vannak még azokban az bé-hozott sok Bókban több fortélyok is.

F. Tudom. Leg-elsőben is pedig, ahol azt mondja: Az Presbyteriumat Sívünk-Serént kívánnók be-vetettetni, ha a mi községünknek nyavalyás és Solgai (Jobbágyi) állapotja, és a ra-való alkalmatlansága engedné. Botsuzo beszédek ezek alattomban (mellyet oda fel-is jelenték) az Presbyterium felől való jó értelemről. Ha a'kor vesünk Presbyteriumat-fel, mikor az Jobbágyfágból, Solgát és Sükfeg alól a' Szegénység fel-sabadul, a' soha nem léhen. De rendel felellyünk. Kettő vagy három is itt az nehezseg. Nyavalyás, és jobbágyi állapotja vagyon itt az Szegénységnek, alkalmatlan is rejaja. Micsoda nyavalyáját érti; hogy nem mindnyajan Urak, s-hogy nagy a' Solgát rajok: Hisem nem mind olyanok. Továbbá, ha ezek igaz okok, tehát a' Biróságul, Polgaróságul, isteni Szolgálatra-való járástul is, s-intén ugy ment emberek lehetnek azok. De hagyjunk-el bár egyebet, hogy hogy vagyon hát hogy egyik rend, ugy mint az Eggyház-fisag (melly neminemő képpen Diaconfag) illy nagy nyavalya, Jobbágyfag, Solgát közöt is meg edig többire mindenűt fenn maradhatot, elég ez ére. Láttunk más derekasbat is, melly ez alat fekszik: A' nagy Rend illyeneket is forgat (s-elhitem hogy ezekről példázok ez az Uram.)

1. A' mi Jobbágyink, dolgaink felől el-vonattatnának. 2. Jobbágyink fiait kezűnkől ki-vennék. 3. Jobbágyink lennének a' mi Intőink, a' mi nagyobb, öklennének az Ecclesián Biráink s-azok után kellene nekünk somporálnunk. 4. Egyéb képpen is pedig melly rútt viszálykodásra adna ez okot, a' Tanító rend és a' Nagy emberek közöt. Az Jobbágy Presbyter, az Urának vétkeit az Presbyteriumban találna be-mondani, az Urat intenék-meg, vagy predicálnak-ki érte: az Ur, Jobbágy Presbyter Uramat fogatná-elő s-bánsatna ugy velle hogy más-is tanulna rajta: mint vennék ezt a' Tanítók és az Presbyteriumok? Sok rut zúrza var jójné e' ből ki. Netulajdonetsa Isten néki, a' ki az Fő Fő Uraimnak e' fele gondolatokra okot adot.

K. Nyilván hogy valóban kártekonyságallások ám ezek! El-várom az feleletet rájuk, had tudjak én is mit felelni, mikor elő fordulnak.

F. Két képpen felelek ezekre, 1. Közönsegesen, 2. Eggyenként. Közönse:

Közönsegesen, azt mondom hogy az Presbyterium felől való tellyet igaz értelem mind el-hárítja ezeket. Eggyenként, az elsőre, nem veti ki az Christus Solgálatja melly lelki, az külső Solgát alól melly testi, az emberek Solgai állapotban hivattattal: ne gondoly velle, kiki a' mi-ben hivattatott a' ban maradgyon Istennél, azt mondgya Sz. Pál 1. Cor. 7. 21, 24. vers. Christus Urunkat is akarták néha az Pharisausok e' fele Solakos ellenvetellel meg ejteni de meg felelt könnyen: Adjátok meg, ugy mond, Tásárnak a' mi a' Tásáré, Istennek is a' mi az Istené, Mat. 22. 21. Szent Pál is világosan parantsolgya Rom. 13. 7. Adjátok meg mindeneknek a' mivel tartoztok. Szolgálhatna azért a' Szegénység Fő des Urának is, Solgálhatna a' Mennyeinek is, tsak mind ket résről tartanak az Apostol intélet, Coloff 3. 22, 23. és 4. r. 1. versben. Az Jobbágy Fiaknak ki-vételéhez mi közü az Presbyteriumnak: hisem a' neikül is ha mellyik Deákká léhen, tsak meg kell engedni. Az köz emberek Intésébe s-ints semmi nehezseg. Azt kérdem, jól tseleke-si-e a' Solga, ha tévelygő barmat az ő Urának úban igazétgya? mentől inkább ha tévelygő Lelkével tseleke-si ezt, mondhatgya: Szolga ő. Ha leg kissebb Solga is, de tsak tartozik azzal Isten parantsolattya tartgya, Sid 3. 13. Iol járt volna Syriai Naaman, ha Solgáitul meg nem íntetett volna, s-ő is nem vőtte volna intéleket, 2. Kir. 5. 13. Bálam Prophétát bolondfágáról még tsak samarával is íntette s-feddette Isten, s-sel keller venni, Mos. 4. kón. 22. 28. Mentől inkább jó Solgádtul ki nem barmod, hanem ha test Serént Jobbágyod is, de lélek Serént, Christusban veled eggy méltóságbeli atyádfia, hogy volna semér. m. tanéutadnod? A' Biróság dolgát a' mi nézi, e'ben is micsoda képtelenség vagyon: avagy az keresztény embernek Isten parantsolattya, nem szabad-e akar ki felől is igazat állani; még pedig a'nak idvességére: Tudják-e az Urak azt, hogy a' zal az jobbágyokkal ha Christus tagja az, még az Angyalokat is ítéltetni fogja Isten, azt mondgya Szent Pál, 1. Cor. 6. 3. Ugy is gondolkodják kiki a' felől, hogy ha most Istennek, az ő ílle meg-fentetert ez közökben nem enged, s-Segyenli keresztényen alatta lévőit, a' lelkiekben halgatni, meg fogja nagy lelki rettegéssel érezni, hogy még a' követ is a' kö-falból, és a' kötet a' gerendából, rá támaszgya Isten, s-azokkal tért bizonyfágot s-törvényt, Habac. 2. 11. Ha pedig ugyan semmiképpen nem vehetik ezt jobbágyoktól

gyökérrel fel; tudnék én más könyű orvosságát is ebben. Magok vagyék fel az Iő Rendek ez méltóságos tisztet, nem következik sem egyike sem másik nehézség. Demondjad: *Majd Jobbagymmal bílnék labáslág a Presbyteriumban!* Hát az Isten igéjének halgatásán miért ülsz *de similibus idem est iudicium*, a' hasonlók felől hasonló az ítélet. Nem is volna illetlen bizónnal ez méltóságos lelki hivatal hozzájuk, mine majd ennek gyönyörűleges lelkiprivilegiumit méltóságát meg-fogjuk érteni. A' mi az utolsó akadékor illeti; nem szoktak Presbyteriumból a'féle információkat tanulókat ki-adni: o'bán, mi nem a'féle ferdokodással, vádaskodással kell az vétekeknek Presbyterium eleiben kelni. Elöl-jár mindenkor, a' forgalmazos és atyáfiágos szeretetből ártatlan végére-ménés, az után az sokkép intések következnek, s-még az után, derék meg-áttalkodás járulván közben, menne az Elöl-járók eleiben a' dolog. Végezetre a' nagy emberek, riekább tartanak Falusi Ecclesiákhoz, hanem vagy Udvarnál, vagy város helyen adják rend szerént magokat Ecclesia közönségében: és így Presbyteriumoknak is, nem Falusiaknak, nem a' magok jobbagyiból állóknak, hanem amazoknak ítéletek alatt lennének. Hogy bé-rekessem, hissem ma is nem az ujokból sopják az Tanítókat, az jobbagyos nemes Uraim felől-való híreket, hanem másoktól kell meg-érteniek. Ha azért ezen a' Fő és Tanítói Rendek között, pörnek kellene indulni, bintén úgy meg-lehetne.

K. Illendő és igen bészülletes válassz; el-hissem hogy az isten-fő nagy Rendek meg-is nyugosznak rajta.

F. Isten az áldás. A' mi pedig alkalmatlanságokat illeti az jobbagy embereknek; azt kérdeném örömet, miben inhabilitsek, alkalmatlanok, hogy sürösök, sükmányosok, jobbagy állapotban vannak? *At non quibus vestibus*, &c. azt mondgya vala Bezaboda fel. Lám a' mint meg-értettük, Christus Urunk Atá volt; Tanítványi pr-nig, ki Vámos, ki Halás, ki Sátor-mester, &c. nem árt e' semmit, mert *nint Isten előtt, Görög, Sidó, Sólga, Sabados*, &c. mind egyek vagyunk Christusban, Gal. 3. 28. Colos. 3. 11.

K. Talám tudatlanságokról sólnák?

E. A'ban nagyobb akadályt látok, s-nem csak a' Jobbagy ilyen hanem egyebek is nagy részét. De ki büne, hogy tudatlanok,

meri

mert batran fel-vehettyük itt az Apostol favait, *Sid. 5. 12.* s-ezt mondhattuk, hogy az tanétnak hosszú idejéhez képest, e' dig régen Doctoroknak kellett volna lenniük, &c. Vagy az Tanítóknak, vagy a' Tanulóknak, vagy mind kettőben lehet e' nek büne. Es bizónnal azt mondom, hogy valamennyül későbbben vétetik fel az Presbyterium, a' Nép-is a' nál későbbben léssen tudosabb.

K. Hogy vétethessék, holot száz ember közzől-is, főképpen az paraszt rendben, alig találkoznak egy kettő, a' ki meg csak azt tudná-is, mit kell vala-kinek mondani ha Presbyterre'tennék.

F. Azért nem kellene az e' felől-való sürű tanétásokat ellenzeni, vagy azért másokat hurogatni, holot már Synodusban el-végeztett dolog-is volna ez, és a' nagy rendek sem ellenzenék, sőt sokan kívánnak, feléden tévén azokat; hanem inkább, mind köz helyen, mind azon kívül, élő nyelvel, írással, s-minden képpen-való sürű tanétásokkal, kellene az nép erőtelenségét fel-legélleni. Először-is pedig haladék nélkül, a' Magyar Írás olvasására való Scholákat (mint már ez-is el-végeztett dolog volna) valahúl lehetne el kellene indítani. Másodszor, az Catechesisnek rendi szerént való Tanétásokat, Vasarnap dellyestenként, s-hét köznap-is egy elsőben, az több Keresztén Nemzeteknek jó szokásokat követvén, a' nál inkább hogy ez-is el-végeztett, minden forgalmazossággal tselekedni. Harmadszor, hova hamarabb az fő Városokban, Presbyteriumokat kezdeni, míg szép karban állapotodnék a' dolog: a' honnan o'bán mind a' tudománya ennek, mind meg-szeretése, mint a' vilagosság a' nagy fővételnekből, minden felé ki hatna: s-lássa lassan o'bán másut-is bé venne az Istennek népe, ez ő rendelését.

K. Besszeg hogy e' volna az uttya; s-követnők csak kétség nélkül sem-látomást jöjné az áldás rejánk. De talám még több akadályokat-is forgatnak e'ben.

F. Zepperus az elébb említett helyen, az Presbyteriumnak az tudománnyal együt bé nem vételének harmadik okát ezt adja: *Nemellyek* ugymond, az Evangeliumnak palástja és fedele alatt, nemné-mő testi szabadságot, és elméjük szerént-való élést lappangatnak. Mert a' bizonyos dolog, hogy az hól az Presbyterium ugyan derék virágzásban vagy on, csak valet kell mondani az szabados életnek; nem az

C c

hogy

hogy semmi tiszteletes mulatságok, tréffalodások nem lehetnének a miat (mellyeket az Evangelium nem-is tilt,) hanem az bűnökben való szabados élést, és vérték heja hujákat, nem fenyyvedheti magával egy portán.

K. Tudde mit mondnak kívált-keppen az iffiak erre? *Tsak egy-egy vén Asszonyokká, komor Apjokokká kellene hát úgy lennünk!*

F. Vaj nem; hanem ama magokat meg-betsüllő, keresztyéni ilendősebben-visező meg megannyi tiszteletes (ha idővel nem-is, értelemmel) öregekké kik már nem ferettségnek, hanem világosságnak Fia lévén, tartoznak le-tenni az ferettségnek munkáit, és világossághoz ilendő öltözetben öltözni, mint nappal, betsülletessen járva: nem tobzodásokban és réfegeskedésekben, nem ágyasházaskodásokban és bujaságokban, &c. Rom. 13. 12, 13, 14. Oh mi segény nyavalyás bűnös emberek, mit sajnállyunk a mi ferelmes bűneinknek (mellyektől mint kebelünkbeli kigyóktól leg-nehezebb magunkat ójnunk) idvességes meg-orvoslását? Ezentúl oda léssen minden gyönyörűségünk, világi betsülletünk majd porban száll: mitsoda hasznunk marad fenn nekünk, minden mi világi kívánságunkból? Sőt ha idején meg nem térünk, tulajdon ezek hozzák az Istennek nagy haragját rejánk. Iffiak iffiak, mind idővel, s-mind maga-viselettel! ne vegyétek siketsegre, a mit a Prædicátor Salamon 12. r. az 1. yben, ünékiek mond: *Órólly úgy mond, Iffia a te iffiuságodban, vidámétsion-meg-téged a te si-ved a te iffiuságodnak idejében, továbbá járd a te elmédnek utaiban, s-someidnek látásiban, de esedben vegyed, hogy mind ezekért tégedet Isten itéletre vonsson!* Oh ne halassátok a korra e'nek el. hívésit, mikor már késő vissza vonni. Meg-lehet (az mint mondám) az terméket könnyebbé tésére: való tiszteletes nyájaskodás, barátkozás, vigadozás, mulatás és mulatlag, e' felék nélkül-is, mellyek emlekezzel rejá, tsak addig vannak kedvént, míg benne vagy; azután magad-is nem fereted, bánod; sőt sokfor ugyan (hogy még benne vagy-is) meg-unod. Ha penig az Istenben nyugosol, és minden örömödnek fundamentumár ő benne vered-fel Christus által, igaz meg-vidámulásodra következik, és a te örömöd sünetlen lakás léssen lelked esméréiben, Peld. 15. 15. S-hogyne, holot ez te Istenben-való nyugvásod, lelki-esmeretedet, a honnan kellene felni a derék, és még a tsontokat-is által

rágg

vágo nagy meg-báborétástul, Peld. 17. 22. Sóp tsendességben tartja. Nem az Isteni lélelem téfi hát komorrá az emberi, holot a' ki az Isten tisteli, sirlalma-is öröm a'nak, s-olly penig, a' melly sóba el nem vétetik tölle, Jan. 16. 22. hanem a' világi álhatatlan öröm s-gyönyörűség, mellyel úgy-is fognak jární, ha az Isten rend ferént való orvoslás meg-verik, mint Samson járt volt Dalilahval. Birak 16. egészen.

K. Oltalmazzon az irgalmas Isten a' tol bennünket. Vesszen inkább a' leg-édeesebb bűnünk, ha sanyaruvan esik-is, hogy nem mint a' mi bűnös lelkünk, örökkön örökké. *Ugyon-e még valami hátra?*

F. Némelleyek kik egyébként jót kívánnak ez rendnek, s-fívek-ferént örölnék-is ha valaha ezt, tzenzorlót segény nemzetünkben, láthatnák; de nem-töm mitsoda világi vagy testi böltseségtől, viseltetvén, ilyen akadált-is téfnek benne: *nints most még annak ideje, még mostan tsak fel sem tudnók állatni az Presbyteriumot.*

K. Magam hallottam ezeket egynehányaktul; s-nem helyeseké?

F. Baj és munka, ennek-felette a' tistiben lélelmeskedés kívöl-való hűséges el-járásért következhetendő fenyyvedésnek sajnálásából lehet e' fogás. De esekben kell jutni az ilyen Uraimnak, a' mit *Ambrus in 1. Tim. 5.* mondot vala; hogy az Igazgató Véneknek rendi tunyaság és kevélység miat veszet volt ki az Ecclesiából. Hát bizonynal, valámig az restség, munka sajnálás tartoztat, mind a' dig sóban marad ez meg-betsülhetetlen jó. Az emberéktől-való fenyyvedésnek neheztellésit a' mi nézi, a'ra sem mondok sokat, hanem a' mit Christus Urunk Mat. 10. 28. ísmét Luk. 9. 26. *A' ki segénylen engemet, és az én beséde-met, az embernek Fia-is segényleni fogja azt, &c.* Továbbá azt ker-dem mind te tölled s-mind ő töllok, mikor léssen hát ideje ha még sints? Sáz s-még több estendők folydogaltak-el, a' mi-ultra meg-terette Isten Nemzetünket, s-még sints ideje, s-még sem tudnok tsak fel is állatni: Tanullyuk hát s-várjuk az idejét még tsak sáz tistendeig, s-talám úgy fordulhat hogy az idő közben, meg-érvén temérdeki nag-haládatlanlágunknak vérté, az boszu-állás-is elő ballag, el-költözteri Isten az ő Evangeliumát Nemzetünkbeli, Mat. 21. 43. Angliában még magok közzül az Hierarchikusok ellen tanító igaz Keresztyének közzül-is némelleyek (az időnek nehezlegét latván) *pratex* áltak fogták erre. Parker. Polit. Eccl. 1. c. 20. hozzá-bé. Doctor Somius no-ster &c.

Isten, &c. *A' mi Somius Doctorunk* úgy mond, így szól: *Oerömet* tudnám, ha lehetséges és bátorságos-e ezen a földön, az fenyegetések plantálása. minek előtte az Istennek benséges igazsága derekasson mind tanéttatik s mind bé-véitetik: és alkalmas Ecclesia igazgatók, s alkalmas néptaláltatik az fenyegetések gyakorlására.

K. Vallyon mit felelt-volt az a tudós ember rejá?

F. Azt mondja hogy ő is igen örömet értené, ha nem ezen völté az Sidóknak is halogatások, melly-ért *Haggai* nál 1. r. 2. 4. 5. 6. igen haragszik Isten: *Nem jött* (így állottanak) még az ideje el, hogy házat építsünk az Jehovának és nem tulajdon ez-e amaz igen rút tunyafág, mellyet Salamon fényvedhetetlen dolognak ítélt *Préd 11. 4.* az Szántó-verő emberben, ki a dig s-a dig várja, az verőfre-való jobb időket, míg azonban tellyességgel vetetlen marad. *Jaj azoknak kik az Urnak munkáját restessen tselekezők, Jer. 48. 10.* Nem kell az Isten dolgában, lassan tselekedni, hanem követni kell az Apostolokat, kik Ecclesiákat soha külföldben nem plántáltak, hanem az fenyegetéseket is a tudományal együtt, késedelem nélkül fel-állatták, *Tselek 14. 23. Tit. 1. 5.* A' kik az léleknek ez serénységét és okosságát az Ecclesiáknak kezdetiben el-mulatták, azok nyilván, az ennek-utánna bé-viendő fenyegetések alkalmas idejét hiányban várják. E' dig *Parkerus.* Alig hará nem is tölt ez Angliára: emellyenek már Presbyteriumokat: el-véven Isten az alkalmasfölgöt tőlök, mellyel annyi estendőket alatt gonoszul éltek; sőt ki-is okáda az ellenzőit: most pedig már, más újabb akadályok is érkezet, Isten orvosolhattya csak meg. Tanulharnánk ezen a példán, De ha fínte ez nem következnek-is mi köztünk, (mert ha Istennek tetszik pihenések és szabadulások érkezhetik a Sidóknak (keresztényeknek) masunna is, te pedig ha ez időben csak halgatásra vészed a' dolgot, te és az atyádnak háza el-vesztet, mint *Mardocheus* befél vala *Esthernek* 4. r. 14. v. mind azért, hogy az tudományt és buzgóságot, mellyel Isten minket hasonló méltóztatot, el-álltunk, és hiányban hagyjuk veszni; mind hogy azoknak kik Isten kegyelméből fel kelnek *Nehemiás* sal 4. r. s-nem akarnak semöldököknek a' dig sünnnyadást engedni, míg ez nagy munkát végben nem vívük, nehézségeket nem könnyebbéteyűk, sőt öregbétteyűk hólnapozásunkal.

K. Mert

K. Mert féltő hogy ugyan semmi haszna nem lenne még most.

F. Igen is lenne, ha egyéb nem, csak az eleve való jó kéket geté-fek-is. Minékünk tisztünkhez kell magunkat tartanunk; Isten je: tüzése ha mi általunk vívő-e végben, vagy másokat váiafót a' ra. Lásd a' *David* példáját, ki noha jól tudta *Sam: 2. kón. 7. 1.* hogy nem ötlet váiafotta volt Isten a' *Templum* fundamentum köveinek fel-verésére, mind az által semmit el nem mulata valamivel azt a' nagy munkát segíthet; jó neven-is vévé az Ur Isten tölle, *2. Kron. 6. 8. 9.*

K. Tsak unadalom nélkül kellene hát tanétani mindeneiket, és az isten-féltő Gondviselőket sürűven, untatni, kérni, inteni Isten nevében, ne vennék siketsegre ez dolgot: mert meg nem menthettyük lelkeinket külföldben. Nem elég az hogy meg találtuk eggyser kétszer azokat; mind a' dig untassuk, míg Isten fel indítja siveket, ne maradjon ez nagy vakmerőségnek vére segény lelkeinken.

F. De még több gonos-is fekszik e fogás alatt, noha nem igen, nagynak lázlik vala elsőben.

K. Vallyon mi?

F. A' kik tsak fínnel s-nem fíivel akarják, az Presbyterium, fel-állatását, hatalmas jó alkalmasfölgül véfik ezt, mellyel az buzgó Hiveknek, s-magának is az istenféltő *Magistratus* nak, ha midőn őstán lelke fel-gerjedezni igyekeznék e' ben, reménsegeket és várakodásokat, igen meg-jáztottatnák, így vagy hasonlóképpen fólván: igen jó, igen istenes rend az Presbyterium, s-fel kell igen-is venni, de még illyen s-amollyan akadályunk vagyon, ezt s-amaz nagyobb dolgokat kell elsőben végezni, s-az után mindjárt hozzá fogjunk ugyan derék erővel, nyilván éle ezzel, az Antagonista oda fel: *Az Presbyterium, melly eggyebüt igen sükséges és hasznos, hogy a' mi Nemzetünkben olly jó móddal, a' mostani állapothoz képest fel-vehesse, a' mi Pólgári vagy külső Rendünk az sok akadályok miat, &c. tellyességgel nem láthattya.* melly annyival ravasban s-hathatósban élük, hogy ezt az bersülletes Nagy Rend méltóságának palástya alatt adja-ki. És így azonban az jó alkalmasfölg-is el-repülne, az Presbyteriumért való buzgolkodás-is (a' mint fókot lenni) alább alább fálván meg-álhatnék, vagy valamelly nagy változás érkezhetnék, s-a' jó igyekezet tsak fűstben menne. Így fordéra-el s-fojtá-meg *Sigmond Tsáárnak*

a' Reformatiohoz való szép gerjedezésit, sőt hozzá-is fogáit az új Pápa, az Constantiai 14. 14-béli Conciliumban. Nagy igen nagy munkával s fámtalan költséggel, az kegyes igyekezetű Tsásár, az három egy mással ujat vonó Pápákat levetette: ujat tévének: örül az Tsásár hogy látta a jó alkalmatosságot, az Ecclesiának kegyetlen való reformálására. De igen meg-italakozék reménységében. Mert sajdértván a Pápa, hogy nagy résént börtiben fogna az neki járni, ezzel ámetá-el a jó Tsásárt hogy, (meg-ditsérvén elsőben igen az ő igyekezetit az Ecclesiának reformálásában, s meg-eggyeztetésében) neki fellette igen tettezenék az a tanács, és minden segetseggel azon is fogna lenni, hogy azt elő mozdíthassa. Csak hogy nintsen ugy mond, most annyi idő hozzá a mennyi olyan nagy dologra kívántatnék. Mivel neki mentül hamarabb Romában kellene menni, hogy ama bentleges Templumokat, mellyek az Pápának leg-közelebb való lakadafók miat gondviséletlenül vannak, meg-látogassa s fel-építse, &c. azokat végben-véven, az után neki is a' ra a bent és bűkeseges reformatiora mentül hamarabb gondja legyen. Norimbergában is 1523-ben egyben gyűlvén az Fejedelmek az Reformatiora, így írt nekik VI. Adrianus Pápa: Senkinek nem kell tsudálni, ha mindjárt minden vétekeknek, s-
viszsa-éléseknek meg-jobbétását nem láthattya. Igen el-hatalmazott nyavalya, &c. ovást kell gyógyításában elő-menni, elsőbör-is a nagygyainak és veszedelmesbinek kell ellene állani, hogy valamin midőn egyiser-s mind mindeneket meg jobbétani akarunk, mindeneket meg ne háborítsunk. Es így a Fejedelmeknek minden tanácsok, költségek, fáradságok csak fűtben menének. Ne is várjon senki ott Reformati-
ót, akár mint ígérjék-is azt, valahól Pápaság vagy on.

Ládd é ezt fókra ám az halogatóhozni.

K. Szép tanúság: boldog ember a ki más nyavalyáján tanul.

F. Nem hagyhatom még ezt az jobb értelmű Atyafiak ellenke-
zéseket csak e'ben: mert noha nem tettük, de olyan ez mint a' moly a szép ruhában, mellyeket a' rúdon, ládákban, minden külső törődéstől, mosástól, bennytől, rongyollástól óltalmaznak, s szépen állanak; azonban beléjük elvén a' moly, fokkal nagyobb kárt téven az a kis fereg benne, hogy nem minden külső bántódások; hír lőnig semmire valókká lésnek, Így sinitén ez az vélekedés, melly ugy tettezenék
hogy

hogy nem igen tehetne nagy kárt, azokat az erős síveket, mellyeket semmi keménységeknek félvelei meg nem hajtogathattak, míg e'ekben véstik, úgy meg-erőtleníti, hogy nagy hamar neutralitást egy-
felé sem vonást, a'nak utánna approbatiót az mit az előt nem javallottak, a'nak helyén-hagyását szerzi-bennek. Való dologot beszéllek. Anglia állapotját vőttük tükörül elő: itt ez aránt se nézzünk bár e-
gyebbűvé. A'ban az Országban ezen Dolog felet villongás indulván az igaz Reformatiók és az Püspökök Protestansok között, kik egyé-
ként mind azon egy Valláson vóltanak, látván sokak az igazb ér-
telmű atyafiak között, hogy nem csak nem mehetnének elő dolgok-
ban, hanem az Püspökök a' nál inkább fel-indulnának, s indétaná-
nak mindeneket, és már őket mint pártútokeket, mint szakadás szerző-
ket, rettenetes nagy gyűlöletben hoznák, s külömb-külobb se-
fok vesélyekben kezdenének miattok egyvelédni, némeltyek köz-
zölők sajnálván vagy a' nagy Rendek-előt-való tekenteiket el-ve-
teni, híreket neveket meg-moskolatni, a' nál inkább állapotokból
ki-efni, fokoknak nem-is lévén egyéb életek az Eggyházi hivatalnál;
el-ijedvén az nagy kegyetlenégektől is mellyeket semek látára más
selebaráttokön el-követni kezdtének vala; vagy a' túl az gondolattól-
is veltetvén, hogy az Isten ditsőségére nem fognának ugy szolgál-
hatni, mint a' hivatalban; halgatást ígertének az Püspököknek, csak
ők tistekben maradhasanak-meg, fel-vállalván hogy az Eggyházi
fenyétékről sem közönségesen sem kiválképpen nem tanétnak a'
népet. A' több erősb Lelkűvek mint intették ezeket Parkerusból Po-
lit, Eccl. l. 1. c. 39. Íorúl Íóra írom ki; nem azért hogy alkalmatossá-
got szolgáltsak akar kinek-is illetlen tselekedetekre, ugy mint mos-
kolódó fókra, másoknak gyatázására, sídalmára, maga sejtől-való
tselekedetekre, zenebonalkodásra, támadás indétásra; Isten óltalmaz-
zó e'ől; nem igazság hanem hamisság óltalmazásnak útja ez; hanem
hogy az ingadozó elmék a' példákából meg erősödjenek, és mint Sz.
Péter egykori lántikállásából, Gal. 2. 11. 12. &c. (ki mikor Po-
gányokkal vala, azokhoz vonson vala, a' Sidóklárookra pedig el-von-
sa vala magát azoktól; s mint Sidó úgy él-vala, melly példa fókakat
ezen véteken ejt vala) az Atyafiaknak is a' kiknek illy formán vól-
na dolgok, ez nagy erőtlenységekben meg-orvosoltassanak. Ezek
a'nak az tudós embernek íavai:
Mit kell

Quintid, taciturnitas hac Vestra, tacita qu-
dam cum Episcopis collusio est, dum eorum ar-
ribus atq; technis Velificatur, melobēis ere-
nim illicitis occurrendum esse jubet Paulus
Eph. 4. 14. 2 Cor. 2. 11. & bellatorum placi-
tum est, Nec tuz occasione desis, nec suam ho-
sti des. Datis Verò vos Episcopis occasionem
quam querunt suam. Doceatis religionem &
obedientiam, inquit VVhigēstus, de disciplina
rixari quiescite: ita dum de disciplina siletis,
religionem tantum & obedientiam (ut loqui
solent) predicatis, cuniculos illos promouetis,
quibus disciplina veritatem subruere machi-
nantur. Quid quid taciturnitatem hanc ve-
stram, concessionem causa quandam interpre-
tantur? quo respectu, insidiatoribus locum il-
lum datis, quem à Gregorio datum legimus l. 4.
epist. 69: Hortor atq; suadeo inquit, ut nullus
vestrum hoc nomen aliquando recipiat, nullus
ad id consentiat, nullus scribat, nullus ubi fue-
rat scriptum admittat, vel subscriptionem su-
am adjiciat, sed sicut omnipotentis Dei mini-
stros decet, integrum se ab hujusmodi venena-
a infectione custodiat, & insidiatori in se lo-
cum non præbeat, quoniam hoc in totius Eccle-
siae injuriam, & discissionem, & sicut dixi in
omnium vestrum despectum facit,

Ad hac taciturnitas hac Vestra, technam il-
lam Episcoporum promouet, quā moderationis
atq; clementia auram captant, quāq; mundo
persuadere nituntur, se factiosos tantum per-
sequi, imò furiosos, certē homines plus nimio e-
feridos; patienter autem ferre eos qui sobrie
sapiunt, quantumvis ipsi in disciplina contra-
rium sentiant. Ad postremum, Episcopis ipsi
scandalo est, dum eos indaratis, eorum super-
biam augetis, eosq; mollitē Vestra, in ministros
qui hunc in modum cedere nesciunt, ferociore

diódször, ez a' ti halgatástok, az Püspökök
kel néminémő alattomban való meg-eggye-
zés, midőn azoknak mestersegekkel és ravalz-
ságokkal hajokaztok, holot a' fele nem szaba-
dos les-vetéseknek ellene állani parantsollyon
az Apostol, Eph. 4. 14. 2 Cor. 2. 11. Es, az
hadviselő embereknek regulájok ez: alkalmat-
osságodat el ne mulasd, az ellenfeget penig te
ne adjad. Adjátok penig ti az Püspököknek az
ő alkalmatosságokat, a' mellyet keresnek. Ta-
nérsátok az Vallást és az engedelmet ugymond
az Fenyétékről versengeni s' hnyetek meg: így
midőnti az Fenyétékről nem szoltok, és az
mint szolni szoktak engedelmet hirdettek, azo-
kat az áll utakat mozdítottátok elő, az melly-
ben az Fenyéték igazságának el-fordításában
mesterkednek. Sőt ez ti halgatástokat, az ügy-
nek néminémő meg-engedése magyaráz-
zák: mellyre nézve, az intelkedőknek olly
helyet adtok, minémőt Gergelynél olvasunk,
Kön. 4. Lev. 64. Intlek és tanátslom ugymond
hogy senki köz-z' siletek ez nevet valamikor fel-
ne vegye, senki a' ban ne egyezzen, senki ne
irjon, senki ha iratott is, ne engedjen néki
vagy alá ne irjon, hanem a' mint a' mindenha-
to lstennek Solgatihoz illik, magát e' fele meg-
mergesettetés Vestre segitől éppen tarisa, és az
intelkedőknek magában helyt ne adjon, mi fel-
ez, az egész Ecclesiának bossúságára, és meg-
baggatására s' a' mint mondtam mindnyá-
toknak utaltságára vagon.

Ennek felette, ez ti halgatástok, az Püspö-
köknek, azt az tsalárdfágokat mozdította elő,
melly által a' maga meg-mértékletnek, és az
kegyelmességek híren s' nevén kapdosnak, és
világgal el-akarnák hitetni, hogy ők tsak az
izgága szerzőket, és a' dühösfeket, az felettebb-
buzgo, embereket üldözik; békével tük-
penig azokat a' kik jozanul értenek, amibár ez
Fenyéték dolgában ellenkező értelemmel le-
gyenek-is. Végezetre, magoknak az Püspö-
köknek botránkoztatásokra vagon, holot ő-
ket

ket meg-keményítették, kevélysegeket öreg-
bétitek, és lágyfágatokkal azokat, az illyenkép-
pen enyegetni nem tudók ellen, fenébekeké té-
szitek -- nyegedsegekben meg-erősítitek, mi-
dőn halgatás ígértetekkel, azoknak fogdosá-
soknak, tzaolásoknak, meg-feddéseknél és
végezetre meg-intéseknél uttyát el-kötitek.

Mind meg-mi feltek mi ezeket, az t mond-
játok, holot nékik az rőrsenytelen Püspökség cum nostram illis de episcopatu illegitimo sen-
felől értelmünket eleitől fogva nyilvánvaló-
sa törték. Avagy Jeremiás is hogy Hanani-
ast meg-feddette, nem oda hagyta-e azt, és eo decessit & deinceps non admonuit? Jer. 28.
az után nem interte, Jer. 28. 11. De más az, 11. Atqui ratio dissimilis est, Jeremia rem-
mert Jeremiásnak a' rend-kivől ki-jelentett extraordinariē reuelatam semel patfecisse sa-
dolgot egyfzer ki-nyilatkoztatni elég vala; de t'is erat; at disciplina rationibus e' verbo peri-
az Fenyétéket Sz. Irásból vőtt okokból kell t'is probanda jam est: ac proinde ora contradi-
már meg-bizonyítani: és így az ellen-mon-
dóknak szájokat bé-dugni, Tit. 1. 10. nem-is donec aut evincantur episcopi, aut convertan-
t'ur.
Püspökök, vagy meg-térítettnek.

Az ti első meg-intések azért, az Elinek a-
ma' lágy-meleg meg-feddésnél lágyabb: nem
állattjátok az igazságot, miglen meg-jobbét-
tatnának, azokáért botránkoztatásban (mint
Hophnit és Phineast Heli) hagyjátok ő-
ket esni, és azokat lsteneknél félyebb betsü-
liték 1 Sam. 3. 17. Thyatira az Papistafágban
lappango Ecclesiának VViclephul fogva Lu-
therig képét viseli vala. Mellyben lévő Hivek
ellen az Christus fenyegetődzik, hogy ő elle-
nek el-fogna jőni, hogy Jezabelt, az az Ro-
mát közöttök szenyvednék, Jelen. 2. 20. Nem
mint ha ez időben Roma mindenkoron meg-
nem feddetett volna, hanem mivel gyengé-
ben, s' inkább kedvezve tselekedtenek az Szen-
tek, és nem olly buzgovan fenyegetődtek a'
mint kellett volna. De félek rajta, hogy mind-
azáltal-it azok Jezabel ellen inkább fel-ger-
jedtek vőlt, hogy nem mint ti az Jezabéli fel-
suvalkodtságának, mesly az Angliai Püspökök-
ben mind ez ideig-is fenn-vagyon hívása el-
len. Es Pergamumból meg-tettzik, hogy ti az

redditis, --- superbiam eorum confirmatis, dum
silentii promissione viam praeluditis, quo minus
eos urgere, refutare, reprehendere & deniq;
admonere possitis.

Hæc præstita à nobis satis benè sunt (diceris)
tentiam ab initio testatam fecimus. An non Je-
remias postquam Hananiam reprehendisset, ab
remias postquam Hananiam reprehendisset, ab
ast meg-feddette, nem oda hagyta-e azt, és eo decessit & deinceps non admonuit? Jer. 28.
az után nem interte, Jer. 28. 11. De más az, 11. Atqui ratio dissimilis est, Jeremia rem-
mert Jeremiásnak a' rend-kivől ki-jelentett extraordinariē reuelatam semel patfecisse sa-
dolgot egyfzer ki-nyilatkoztatni elég vala; de t'is erat; at disciplina rationibus e' verbo peri-
az Fenyétéket Sz. Irásból vőtt okokból kell t'is probanda jam est: ac proinde ora contradi-
már meg-bizonyítani: és így az ellen-mon-
dóknak szájokat bé-dugni, Tit. 1. 10. nem-is donec aut evincantur episcopi, aut convertan-
t'ur.
Püspökök, vagy meg-térítettnek.

Prima igitur admonitio Vestra, tepida illa
Eli obijurgatione leuior est: non instatis donec
corriguntur, in scandalum igitur (ut olim Ho-
phni & Phineam Heli) eos rueri sinistis, &
plus ipsos quam Deū vestrum honoratis
1 Sam. 3. 13. Thyatira typus Ecclesie in Papa-
tulatitantis erat, qua à VViclepho ad Luthe-
rum usq; decurrit. Fidelibus Verò huius Ec-
clesie comminatur Christus, se adversus eos
venturum, quod Jezabelem, id est, quod Ro-
mam ferrent Apoc. 2. 20. Non quin sub hoc
tempore reprehensa semper Roma fuerat, sed
quia remissius & indulgentius egerunt sancti,
& non ita atq; decuit vehementer inonabant.
At Vereor ne plus adversus Jezabelem illi,
quam vos jam hodie adversus superbiam Jeza-
belitica fucum, in Episcopis Anglicanis adhuc
superstitem, excanduerint. Atq; ex Pergama
pates, vos nulla temporum difficultate excusa-
ti, nam si sanctis inonandum in Pergamo, ubi
thronus Sathana erat, Apoc. 2. 13. quanto jam

magis in Anglia vobis, ubi thronus Christi est.

II. KÖNYV.

At vndiq; tamen conclamamur. Quasi id Amoso pariter non acciderit; Conspiravit contra te Ainos. Terra verba ipsius ferre non potest: Hæc est domus Regia, ne prophetes Bethel. Prophetas tamen: sic ut nulla difficultate temporum, nulla asperitate hominum, nulla potentia adversantium, remissis & pusillus animus, in Ecclesia corruptelis reprehendis excusetur. Difficillimum quidem (ut habet Tertullianus) facilis est venia, sed turpe tamen (ut habet idem) Christianos Pastores, kedő elme, meg nem mentethetik. Ugy vagy non in prælio Leones sed Cervos esse. Quid a leg. nehezebbekben (mint Tertullianus írói) autem est Leonem esse? respondeat Solomon, könyv a borsánat: de mindazáltal rut dolog Non retrogreditur metu cuiusquam Prov. c. 30. 30. Qui hac non audiunt vel Poeta illius voce pudefiant.

Tu ne cede malis sed contra audentior ito.

Quinto, charitas in Ecclesiam Dei, illius amantem neminem silere finit. Paret hoc ex Esaiæ 62. 6, 7. Super muros tuos præficio custodias tota die, & tota nocte jugiter, non tacituros: qui commemoratis Jehovam, ne silentium esto vobis: Et ne permittatis silentium esse de illo, donec stabiliat, & donec disponat Jeruscha, laimis laudem in terra. Nonne disciplina stabilitur Ecclesia, ut laudem in terra habeat? tessé tessé ez földön. Nemde nem a' Fenyték. Nonne ex adverso disciplina in Ecclesia Anglicana perturbatio, & ordinem Christi pulcherrimum remoratur: & horrendus deformitates parit, qua interitum appropinquantem comminatur? Quanta nuper in humiles Pa-

időknek semmi nehézséggel magatokat meg nem menthetitek: mert ha az Szenteknek keménykedni kellett Pergamumban, a' hol az Sátánnak üő széki vala, Jelen. 2. 13. mentől inkább már néktek Angliában, a' holot Christusnak vagy széki.

Sőt minden felől rák kiáltanak. Mint ha az, Amoson hasonló-képpen meg nem eset volna: Pártos-úrtól te ellened Amos. A' föld az ő szavait el nem veszelheti: Ez Király Ház, ne prophetai Bethelben. Propheták mindazáltal; úgy hogy az időknek semmi nehézséggel, az embereknek semmi darabossá-gokkal, az ellenkezőknek semmi hatalmas vóltokkal, az Ecclesia meg-vesztegetődésinek meg-feddésében maga el-hagyott és félelmes-men (ut habet idem) Christianos Pastores, kedő elme, meg nem mentethetik. Ugy vagy non in prælio Leones sed Cervos esse. Quid a leg. nehezebbekben (mint Tertullianus írói) autem est Leonem esse? respondeat Solomon, könyv a borsánat: de mindazáltal rut dolog Non retrogreditur metu cuiusquam Prov. c. 30. 30. Qui hac non audiunt vel Poeta illius voce pudefiant.

Az gonoszban ne tsüggedjél, hanem a' nál mére szben meny.

Otödizör, az Isten Ecclesiájához-való szeretet, a' nak egy szeretőjét-is nem haggya halgatni. Meg-tettzik ez Es. 62-ből, az 6, 7-dik versb: Az te kőfalaidra őrizőket állatok, kik egész éjel és nappal nem fognak halgatni: ti kik az Jehováruól meg-emlekeztetek, ne legyetek halgatásban. És addig meg ne szűnnyetek tölle, mig meg nem állattya és Jeruschalet ditsérelti legyen e' földön. Nem de ellenben az Angliai Ecclesiában a' nak meg-háborotása, az Christus szép rendét nem meg-késeltetie, és nem szörnyű rút el-fordultságokat nemzé mellyek

II. KÖNYV.

mellyek közelgető veszedelemmel fenyeget- ritanos Episcoporum scissia? Quam Leoninus tiék? Minémő kegyetlenségeket mivelének mi Hierarchicorum rugitus? quanta caularum riap a' Püspökök az együgyü Punitánusokon? non circuitio, sed dissipatio? hæc æternus, nisi Melly Oroszláni az Hierarchicusoknak ordé- caci, non concurratis tamen, ut providi, quid tások? minémő az akloknak nem kerengések, igitur nisi vota supersunt, ne totum, idq; ci- hanem el-tékozlások? ezeket ha nem vakok tuis, ovisle ipsum dilanietur? Medici Ecclesia vagytok, láttjátok, nem gyúltok mindazáltal Anglicana omnes pro viribus esse debemus pro- segétségre, mint jó gondviselők; mi vagy te- fana Episcoporum usurpatione, imò & scissia, hát egyéb hátra hanem a' könyörgések, hogy ea jam hodie vulneratur: qui igitur medicana az egész akol, s-még pénig hová hamarabb el manum adhibere cessant, aut desipiunt nescien- ne prædáltassék? ---- Az Angliai Ecclesiának tes, aut salutem Ecclesia, ut perfidi, produunt, mindnyájunknak erőnk szerént orvoslónak kell lennünk: az már má az Püspököknek hívá- gos belé-kapásokkal, sőt fene-vóltokkal-is, se- becsétetik: valakik azért orvosló kezeket nyúj- tani meg-szűnnek, vagy tudatlanul eszelősköd- nek, vagy az Ecclesiát, avagy tsak mint hiti ha- gyottak, el-arulják.

Hatodszor, holot az Egyházi szabadság, Sexto, cum libertas Ecclesiastica, gratia sit nem utolsó kegyelme, sőt kivált-képpen-való non contemnenda, imò etiam donum Dei singu- ajándéka ltennek: azt oda hagyni haladatlan- lare: eam deferere ingratum, Episcopis can- fagnak, az Püspököknek kik azt el-nyomják, dem opprimentibus adulari abjectum, socios pro hizelkedni alá-való dolognak, az a' miat szeny- ea patientes negligere perfidum, Ecclesiam e- vedő tártokat el-hagyni, hit-szegésnek, a' nak jusdem amissione turbatam contemnere, pro- el-vezetése miat meg-háborodott Ecclesiát ditorum esse dico. ---- permittitis si quis vos semminek vélni, árultatának mondom. ---- in servitutem redigat, si quis se super vos exal- El-írtek ha valaki tükreket szolgálat alá vet tet, si quis in facie percutiat, 2 Cor. 11. 20. ha valaki fel-fuvalkodik rajtatok, ha valaki arizál ver, 2. Cor. 11. 20.

Hetedszer, Társaitokat, az hadnak idején, Septimo, socios Commilitonesq; Vestros in die nyilván igen sullyos időben, el-hagyátok, melly belli, certè tempore difficilimo deseruistis, quod minémő rut dolog légyet, ez szent Irás hel- quam sit turpe, ex his Scripturae locis patet: lyeiből ki-tettzik: Avagy mészó dolog-e, hogy An fratres vestri procederent in bellum, & vos holot a' ti atyárok fiait hadakozni mennek, is hic consisteretis? Imò quasi rampitis animum hõnn maradjatok? Sõt miért idegenetstek-el filiorum Israelis, ne transeant in terram illam az Israhel fiainak sörveket, hogy által ne men- quam dat eis Jehova Num. 32. 6, 7. Maledi- nyenek a' földre, mellyet ador neki a' Jehova? cite Meroso, inquit Angelus Jehovæ, indefinen- Mos. 4. Kön. 32. 6, 7. Atkozzátok az Meroszt, ter maledicite habitatoribus ejus: quia non ad- azt mondja az Jehováinak Angyala, sicutate- venerunt in auxilium Jehovæ, ad auxilium Je- lenál atkozzátok az ő lakosait: mert nem jót- hovæ inter fortes Judic, 5. 23. Dixit Urias ad tek az Jehováinak segétségere, az Jehováinak segétségere az erősek közze, Birák 5. 23. Mon-

Davidem, Area ipsa & Israel ac Jehuda manent in tuguriis & Joab Dominus meus, ac servi domini mei in superficie agri castra habent, & ego ingredere domum meam? 2 Sam. 11. 11. In prima mea defensione, nemo mihi adfuit, sed omnes me deseruerunt: ne illis imputetur, 2. Tim. 4. 16. Certè hi Scriptura loci, non unum vobis crimen fratres imputare videntur, ut qui Dominum adjuvare inter fortes detrectastis, segniter decubistis, dum quasi sibi arietum aures vestras circumsonarent, profundas cogitationes inter vosmet voluistis, constitistis quasi trans Jordanem, & non in bellum processistis, animos sociorum debilitastis, quosdam etiam exemplo vestro languescere fecistis, domi constitistis, dum servi Dei sub castris erant, & in defensione pro veritate ejus, eosdem deseruistis, fortè etiam ita deseruistis, ut magnam qua secuta est calamitatis partem attraxissetis. Quis etenim scit, si operas vestras, una cum reliquis adhibuissetis, an a porta pugnam advertissetis? nam ut paucitate animarum hostes solent, ita derereri multitudine: certè multitudo hominum ad martyrium convolantium Edessam servavit olim, & persecutoris imperum retudit. --- at ex adverso dum colla sua subtrahunt quidam, subest ignavia discordia, quæ sit ut conjunctis animis corruptela Ecclesiastica non impugnetur; ea autem non unanimiter impugnata, & crescere & confirmari solent.

CAP. 40. Rationes spondentium silentium tolluntur.

Primo illud Salamonis citare soletis: tempus silentii, perinde ac loquendi esse, Eccl. 3. 7.

da Urias Davidnak, Az Isten ládája, az Israel és Judah nemzetsége Sátorban laknak; annak felette az én Uram Joab, és az én Uramnak Solgai mezőben vannak; és én házamban mennek? Sam. 2. Kön. 11. 11. Az én első magam mentesében senki én mellettem nem volt, hanem mind el-hagytanak engemet; ne tulajdonítottak az ő nekik, 2 Tim. 4. 16. Nyilva ez Sz. Irás helyei, nem egyet láttatnak Atyámfiai ti néktek tulajdonítani, mint kik az Urat az erőflek között segéteni nem akartátok, tünnyan vesztet fektettetek, midőn mint valamiköfok fivőltése füleitek környül zengedeznének, mély gondolatokat forgattatok magatok között, meg-állapodtatok mint egy a Jordánon túl, és a hadban le nem mentetek, társaitoknak szíveket el-erőtlenítettetek, némelyeket példatokkal el-is lankasztattatok, honn maradtatok, mikor az Isten Szolgait ábörbá valónak, és az ő igazságának oltalmazásába, őket el-hagytatok, s talám ugyel-is hagytatok, hogy nagy részét a következett nyomorúságnak ti láttattok rejálok vonni. Mivel ki tudja, ha tselekedeteket s erőflek a többivel egybè adtatok volna, ne talám a tsatát a kapuról elvetettetek volna? mert valamint a kevés számból az ellenfelek bátorfágot szoktanak venni, ugy az sokaságtól meg-mentennek: Nyilva Edessát régenten az martyrumlagra rohano emberek sokasága tartotta-meg, és az üldözönek erőszakos vóltat meg-ellenzette. --- De ellenben, midőn némelyek magokat el-vonnyák, tunyafág s egyenetlenkedés fekszik alatta, melly miat együt fogo elmékkal az Eggy-házi vesztetfegek nem ostromoltatnak; azok pedig egyező akarattal nem ostromoltatván, mind nevedekdni s mind meg-erősödni szoktak.

40 R E S Z. Az halgatast fogadók okok el-rontattatnak.

Először, ama Salamon szavat szoktátok forgatni: Ideje vagy a halgatásnak, mint szin-én a Bollásnak; Præd. 3. 7. melly minémő ke-

vesztet

tenet használyn ti melléttetek azon helyből meg-tettzik, vers. 7; holot nyilván mondatik, liquet 7. 7; ubi tempus pacis, nullum esse in tempore belli dicitur. 1 Cor. 16. 9. Ita Paulus nek semmi ideje nintsen. 1 Cor. 16. 9. így áll. Ostium mihi apertum est magnum & efficax, & Sz. Pál: Nagy és harható kapu nyitottott ennem, és az ellenkezők sokak; azért meg-maradok Ephesusban, Pénköstig; mintha a kor kel-lene inkább a rendben meg-maradni és har-do per multos adversarios ipsa veritas impu-rtolni, mikorok sok ellenkezők által ostromol-gnatur. Ita alibi Tit. 1. 10. 11. Sunt multi re-rattatik az igazság. Így másut-is. Tit. 1. 10. 11; fractarii, quibus oportet os obturare, quasi tum sok viszá-sonok vannak, kiknek szakség sájakat maxime serbo Dei loquendum sit, quando se be-dugni, mintha a kor kellene leg-inkább az maxime refractarii veritati opponunt: horum Isten Szolgájának szóllani: mikor az versenye-ora obturari posse, vestri oris silentio creditis; sek magokat az igazságnak leg-inkább ellené-ac non aperiri potius. Sic Deus ipse: Nemo est qui clamet pro iustitia, & nemo qui disceptet pro fide, Is. 59. 4. Jer. 9. 3.

Másodszor, a Sz. Pál példáját szoktátok elő-secundo, exemplum Pauli allegare soletis, hozni, ki Ephesusban három estendeig, a nak quem Ephesi per triennium de Urbis illius ido-az városnak bálványozása felől halgatásban lolatria, tacuisse dicitis, ut occasione Judæis vólt nyomdörök, hogy az Sidoroknak meg-teré-lucraretur. Sed i Judæis primo loco predican-tesekre alkalmatóságot nyerne. De i az Si-dum Evangelium erat, deinde Gentibus; hoc dónak kellett elsőben Evangeliumat prædicál-ergo silentio nostro non facer, quibus nulla ejus-modi dispensatio commissæ est. Secundo, tam de-gatásunknak nem szolgál, kikre semmi a fele-omnibus idolomanis taceri posse, quam de di-fáfarokadás nem bizattott. 2. Ez okon, szin-sciplina, ex ista ratiocinatione sequitur. Ter-tén ugy halgatásban lehetni minden Papista-tio, cum pro idolatria Ephesina contentio or-bálványozások felől-is, mint szintén az fenyé-ta esset, non tum cum bestis Ephesinis pugna-ték felől. 3. midőn az Ephesusi bálványozás re Paulus detrectabat, 1 Cor. 15. 32. Act. 19. 30. véget versengés támadot volna, a kor az Ephe-Quarto, Paulum tam diu de Ephesina Idolola-fusi fene vadakkal-való hartzolástul, nem vo-tria tacuisse falsum est; quod enim Scriba di-nogattyá vala Sz. Pál magát, 1 Cor. 15. 32. cit, ad tumultum sedandum dicit; quod Ge-Tsel. 19. 30. 4. Hamiság hogy Sz Pál az E-ro Demetrius Act. 19. 26, illud verum fuit, phesusi Bálványozás felől annyi ideig halgator Quinto, qui. 2. vis Dei faciendum sit, docer-vólna; mért a mit az Notarius mond, az zene-suo exemplo Paulus, Act. 17. 16. cui adjungen-bonának meg-tsenedesetése mondja; a mit idus Samson Judic. 14. 15. penig Demeter monda Tsel. 19. 26. a vólt igaz. 5. Mit kellyen az Isten Szolgainak tseleke-dniek, meg-tanéttya Sz. Pál a maga példájával, Tselek. 17. 16, kihez adjuk hozzá Samson, Birak. 14. 14.

Harmadszor

ditus insuper quartus gradus, preces ac pro- olvasni kellett, hogy ha kik találkoznak, kik elationes contra Scotos. Ultima & perem- a? ceremoniakat lelki nyögéssel, el-szenyed- zoria machina fuit, contra omnes pios Mini- hetnék, ez istentelenségnek el-viselhetetlő igá- stros, iuramentum pro Hierarchia Pralato- ja alatt rogyadnának el. Ha melly Puritanu- rum. Quid hic agerent pii? Si quis cere- fok valamivel tágaflabb lelki-esfinérettel talál- monias edaderet, eum liber ludicrorum occi- koznának, f-ezt a? könyvet-is el-szenyedhet- debat. Post hunc nova inunctiones, iam pro- nék, harmadik ostrom tálataték, az új ceremo- clamationes, deniq; iuramentum erat. Jam niak, és imádások. Az negyedik iz-is hozzá a- omnes dignitates in Ecclesiis & Scholis in eos daték, az Scotusok ellen-való könyörgések és tantum collata, qui Arminianismo & Pa- ki-hirdetések. Utolsó és vég-képpen való pra- pismo infecti. ctica lőn minden kegyes Tanétek ellen, az Er-

fekeknek, Püspököknek, Egyházi Uraságokert való meg-esküvés. Mit milyennek már itt az istenfélők? Ha kik az ceremoniak előtt el mehettének, azokat az mulatfágoknak könyve őli vala meg. Ez után az új hagyományok, ostan a? ki-hirdetések, végezetre ez esküvés vala. Im már minden méltóságok az Ecclesiákban Scholákban csak azoknak adattatnak vala, kik Arminianismussal és Pápistafággal meg-vesttegettetek valának.

F. Még kettőben, háromban aránzó, hogy mind ezek után is fognak némelyek akadozni. Első ez: Bár egyébben úgy mondak, mindenben meg-alkudhatnánk-is, nem tudom én venni-e fel minden ember az Presbyterseget. Második, de ám bár fel venni-is, nagy kérdés ha fogadnák-e Savokat, mert általkodott Népe az a? mi Nemzetünk; és ha bintén Savokat fogadnák-is, ki tudja, harmadszor, járnának-e az Presbyterek-is úgy el tiszteket, a? mint egyéb Nemzetek közöt. Melyekre így felelek. Vannak ezekben jó módok, a? mint oda fel az Presbytereknek Tiszteket ki-adtuk: mi-is hozzá fogdogálnánk aprónként. Gyönyörűsége szép eggy-néhány Tanúságok vannak ezek felől Zepperusnál, Polit. Eccl. l. 2. c. 17. mellyek igen fogánatosan édeset- hetik a? Keresztényeket mind ezekre, mind két résről.

K. Akarnám érteni.

F. 1. Ez Tisztekeredeti s-fundamentuma, az Mindenható Nagy UR Istentől vagyon; ki ezt még az Ou Testamentumban szerzet- te, az Ujban meg-erősítette.

2. Hogy e nek a? Vége és Haszna, felette igen nagy és méltóságos.

3. Hogy e ben-való hűséges el-járásnak, az ditső Sz. Angyalok Luc. 15. 7, 10. sőt maga az UR Isten-is örölnék és gyönyörűségekre va- gyon ez.

4. Hogy sokakban nagy bátorság, s-tsak nem baromi tudatlan- ság uralkodik, nem tudják az Istent sem az ő Bent Igéjét: csak az eggy mulandó dolgokra adták magokat. Magzattok hasonló nagy hív- sá- gan nevednek.

5. Az

5. Az ördög, a? mi ellenségünk, mint az sűrű-rivó Oroslán úgy kereng, keresi Borgalmatosan kit nyelhesse-el. 1. Pét. 5. 8. ki hogy mentül inkább tsábéihasson, világosságnak Angyalává tünneti magát. 2. Cor. 11. 14. kinek a? mi esendő Atyánk-fiainak meg-intések és fenjété- sek által alhatni ellene.

6. Siralmas az Iffiu Rendnek, Gyermekeknek, Szolgálónak, Szolgálónak, &c. rettenetes nagy el-vetemediségek, nem adván sem- mit az ő Atyoknak, Anyoknak, Uroknak, Ájszonyoknak fenjéték je- ken. Kellenek hiszem ezek ellen az orvoslások.

7. Meg-vestegetődek mint utolsó üdőkben, az Apostol jöven- dölése-berént, egyéb minden Rendek-is, és a? ban meg-rögződtek. Vala- mint azért a? meg-romladozott és bontakozott házat, leg-nagybb Bor- galmatossággal kell tatarozni, támogatni: így &c.

8. Magunk bátorkodása, tunyafága és erőtelen-sége-is, ezek- hez jarol.

9. Azoknak sok alkalmatlanságok, nagy rettenetes károk, kik csak úgy élnek a? mint testeknek tettzik, minden fenjéték nélkül.

10. Az Evangelium, s-maga az Bentseges UR Isten ellen, az sok botránkoztatások miatt-való káromkodások.

11. Az UR egész áklának és nyájának meg-vestegetődzése, az botránkoztató élet rút fekélyivel meg-rühezett juhok miat.

12. Az Isten eggy két ember büneért, ha az meg-feddetlen fe- nyétetlen és jobbétatlan hagyatik egész ház-népekre, Városokra, tarto- mányokra veti az nagy tsapásokat, s-fok sor tellyességgel el-is vesti azo- kat. Lásd az keserves példákat, Mos. 4. Kőn. 16. Jos. 7. Birák, 21.

13. Az jelen-lévő közönséges, és seméllyenként-való inse- gek, mellyek Isten oston, meg-térést kívánnak tőlünk.

14. Az Magistratusnak tiszti, külső büntetési, a? síveknek igaz meg-térétekre nem használnak, vagy nem elégek.

15. Az közönséges Tanétásokbéli intések, dorgálások, fenyege- tések, nem battyák meg annyira a? lelkeket, avagy hamar el-selejtik a- zokat az emberek. Mikor hallják-is pedig, gyakrabban egyebekről, nem magokról értik.

16. Nem elégek egyébként-is az Tanétek, az elégseges vigyá- zásra és fenjétékre, kíváltképpen az nagy Ecclesiákban;

17. Sőt tulajdon ő magok-is sok sor mások tanátása és ingatása nélkül sűkölködnek.

Ee 2

18, Nints

18. Nincs semmi betűlletesebb és dicsősebb (akár miképpen is itéllye a gonoszban be-merült világ) mint Christusnak, a Királynak, és Anyaszentegyház Fejének; az ő Juhainak, kiket drágálattos vérén váltott meg, legeltetésében, s azoknak a ma pokolbéli fenszarkasnak dühös torkából való ki-ragadásban foglalatoskodni.

19. Semmiben nagyobb atyafiai szeretetet nem mutathatni, mint ez Tisztben.

20. Istennek ez Tisztben híven el-járóknak ígért áldása, s a meg-jutalmazás, mindez s mind a következő életben.

21. Nem is Cham módjára való lefeszítés az más embereknek esetek után, ez a Tiszt; hanem inkább Sem-ként a nak, az atyafiságos szép orvoslások által, be-takarása semérmerességgel, vagy ugyan kinyomlálása. Igaz hogy az Bírálagon kapdoso Bírának, s a Borbélyoknak is nincs sok nyereségük benne.

12. Nem hág ez semmiképpen az Magistratus tisztben, ki pártzával, tömlőzsel, fegyverrel büntet, ama pedig a Léleknek fegyverével, melly az Isten Igéje, s-ezzel nem a bűnös hanem a bűn ölelik meg, az Magistratus fegyverének ha sőt fogad, el-távoztatására.

Vagyon hiszem itt orvoslások, mind az Presbytereknek hogy ez Tiszt ne irózzanak, és hogy igen híven járjanak el ez igen fűkeseges és hasznos munkában; mind az Népek hogy engedjenek nekik, mint illy felséges, és nekik felette igen idvességes hivatalban járóknak; hogy azt a mint az Apostol mondá Sid. 13. 17. örömmel s ne sobajttal tselekedjék, mert az ő nekik nem volna hasznos.

K. Le-irom én is magamnak ezeket, s Isten engedvén elmém-ben vésem mentől Borgalmasosban lehet.

F. Immár Isten segétségéből, minden tudássom szerint való akadályokon által mentünk.

K. Valóban csak sok nagy nehézségek lőnek a Könyűségben.

F. Mitől vagy ez. Nem atúl kétség nélkül, mint ha ez vagy magában volna feletteb-nehez, vagy az Isten rendelt volna nehez urakat rája; Nem. Lám meg is mondam pedig jó idején, hogy nem olly könyűséget értek én itt, a melly szerint önkéjén mehetne végben a dolog; hanem a melly nints ugyan a mi vesétségünk miat sok rendbéli nehézség nélkül; de ha annak rendi és módja szerint élünk velle, azokra a lelki hévérekre (a mellyekről állunk) szerint éven; az tudatlanságnak

tanágnak és vakmerőségnek sikeres sárában méllően be-merült egyéb-ként fel-emelhetetlen terheket, könnyen fel-emelhetjük, sőt ki is vehetjük velük.

Summát mondok, hogy inkább elmédben hasson. Valamelly fogatkozások vétkek, le-vettek volt az Egyházi öregeket, mostan is azonok alnak ellenben, hogy helyben ne alhassanak azok. Azért ha kik helyben akarják ez tiszteket az Ecclesiában, az több keresztjén Nemzeteknek példájok szerint, állatni; azoknak az vétkeknek sárvokat kell le-törni, s nem legyen akadály.

K. Micsoda vétkek lehetnek azok?

F. Hány-sor hallottad már-meg az Ambrus mondásából?

K. Igaz; az tunyafág és kevélység az Tudóssokban az az, az Püspökökben &c. mert úgy monda.

F. Bezzeg a volna. Azért hiszem nem sok ez; tegyük le az Christus dolgaiban, minden világi tisztesség, betűllet, felsőség, uralkodás kereséleteket; e nek-felette az baj és munka sajnálásokat, kényeségeket és minden restséget. s adjuk ugyan derékképpen az Isten akarattának, Sz. Irásból való fel-tudakozásának, a sürű sáradhatatlan tanításoknak (mint nem ember hanem a Teremtő Nagy UR Isten, savaí dolgában) magunkat; fel-találván, mi legyen a mi édes idvezető Istenünk akarattya, ne tanátskozzunk a felől, ha engedjünk-e a nak vagy nem (nagy pártolkodás volna ez;) hanem minden tehetőségünket a ra adjuk, a mi Istenünk akarattját miképpen tehetsük, s vihesük mentül hamarabb végben; ő senni Felségére bizván istenes igyekezetünknek szerentessé tételét.

Ma ha ő savaí hallandjátok, meg-ne keményítsétek a tisztteket, Sid. 3. 7. 8. 9. 10. 11.

Im az ajtón állok és zörgetek, &c. Jelen. 3. 20. 22.

VI. RÉSZ.

Az Presbytereknek és Presbyteriumnak Ellenkezőiről.

F. Immár Isten kegyelméből az utolsó punctra jutottunk.

K. Mi lehet az?

F. Jár-e esedben hányféle dolgokat tőtem vala fel, az Presbyterek és Presbyterium felől indított Beszélgetésünkben, hogy azok szerint adhatnám egészen elődben ez istenes Rend-felől való tudományt.

K. Emlékezem rá; mert úgy tették nyíltak valának azok: ez Rendelésnek Isteni méltósága, Mindenhai volta, Tiszt, Szükséges volta, Használattya, Lehetéges volta, Könysége, és végezetre Ellenkezői.

F. Ellenkezői! e' vagy on már látod csak hátra. Szóllok pedig ezekről az többi közöt, ez végre, hogy késsen legyen nálad 'f tudjad, kiktől kellyen magadat óltalmaznod, ez Presbyterium felől-való isteni, minden időre rendeltetett Tudománynak tartásában.

K. Igen örömezt meg-tanulom.

F. Ezek azért renddel a' többi közöt:

1. Az Pápások, kik minden felsőseget (ki-vévén az Galliai Pápistákat és azokon kívül egy némellyeket,) és Ecclesiái igazgatást, az Pápanak, 'f-az után az Püspököknek adnak, ki-rekesvén nem tsák az Ecclesiát, a' Népet, hanem meg magokat az Prædicátorokat is, noha ezek 'f-nem amazok (kik basokat hizlallyák) viselik az Ecclesiák legeltetésének terhét.

2. Az Hierarchicus avagy Püspökös Anglusok, és minden ezekhez vonók, míg Christus a' kétféle sánikállásért ki nem okádá őket. Kik-is olly közel jártanak, kiválképpen az Ecclesia Igazgatásában az Pápistákhoz, hogy magok az Pápisták Angliában megvallották azt, (mint Parkerus emléti,) hogy az Püspökök mikor Pápistákkal vetekednek, Puritanusok; mikor pedig Puritanusokat akarnak tsáfolni, a'kor ismét, mind Pápisták; ugy-is vagy on. Hornius egyéb sok kezes lábas Pápistáságokat is jegyzette fel, több sok derék Hit-ágazatokban is az Püspököknek 'f-Püspököseknek. Nevek sérént ezek kiknek írott könyvek is vannak, Whitgiftus, Cantuarii Ersek, Whitus, Eli Püspök, Bilsonus Vintoniai Püspök, Bancroftus, Mucke-tus, Bridgesus, Sutclivius, Kingus Londinumi Püspök, Andreas Lancelotus, 'f-többire minden egyéb Püspökök, Ersekek, 'f-ezeknek Notájokat nyomó Formalisták (a' mint híják;) kik-is az után ez értelemért nagy felső pólizokra emelkedtenek: Hadrianus, Saravia, Douvname György, Forbesus, Mortonus, Hooker, Richardus Field, Davenantius, 'f-több sokak, kiknek könyveknek olvasásában igen óvást 'f-tapogattva kell járni, mert konkolyos ez részben írások.

3. Az Arminianusok, de nem mindenek, amazok is pedig tsak el-utóllýára, kik közöt leg-tisztalanb (mint hogy a' Pribékeknek ugyan természetek is az) amaz hiti hagyott Tilenus, ki nem tsak megveit. ez előt sok esteendővel javallott, gyakorlott. élő nyelvel és írás.

Parker. Po-
lit. Eccl. l.
i. c. 26.

Hornius
sub Honor
Regi no-
mine de sta-
tu Ecclesia
Britannico
hodierno,
Prefation.
ad Lect. per
101.

sal tanított igaz tudományát, Syntag. Diss. part. 2. Diss. 21. hanem rú-
túl is gyalázza, in Paranesi, az istenselő tudós Reformátorokat, Cal-
vinust, Bezat, az Scotusokat és minden Puritanusokat a' mint híjta;
kikkel ugy-is bánt mint samár tsikó annyával, az Istentől szerzetett
Presbyteriumi rendet, Genevensis Ecclesia Valetudinariumnak, Ge-
nevai Ecclesia Ispotállýának tsufollya; ki kedveért, meg-értetted oda
fel. Az Socinianusokat sem ért ide, mert azt jelentí Voetius Diss. de Se-
nior. Poster. Thes. 4. hogy Socinusz ez rendet Epist. 2. ad Radecum Secre-
tarium Gedanen. és ő velle ma az több Socinianusok is óltalmazzák.

4. Az Reformata Ecclesiákban, minden Diotrephesek 3 Jan.
10. v. minden Elsőlegén 'f-Főlegén kapdosók, kik mindenféle bírást,
igazgatást, sáfarkodást, magoknak kuporétnak, az Ecclesiát az ő sa-
badságokról (a' kikre nem bízta is azt, noha azokon kívül is, nem
volt volna hatalmában, ki adni azt szabad akarat sérént is a' maga
kezeből, a' mint hogy el-venni sem senkinek) meg-fosztják, uralkod-
nak azokon: a' kik nekik sejet nem hajtanak, akár Tanétók, akár
külső állapotban lévők legyenek azok, el-bétsméllek, búzben keve-
rik, sok hamis fogásoknak sine alát meg-gyúlteték, és mind a' dig 'f-
a' dig, hogy ha sérént tehetik, lábok alá is tapodják.

5. Az Jus Patronatus is igen ártalmasnak állatták ez ellen, az
Sincerus Theologusok. Noha jó értelemmel, meg-álhatna 'f-meg-is ál-
lyon ez, az ollyan Patronusokra nézve, kik a'ban az Ecclesiában ma-
gok is tagok, vagy ha nem is, ők tartják a' Tanétokat; tsak a' melly
dolgokhoz, competentia-jokat közöket tartják, minémők az Predi-
cator fogadás, el-borsátás, &c. mindenestül magoknak ne vegyék,
hanem az Ecclesiával egyet értvén, tselekedjék a' mit tselekesnek.
Mert valamint az Ecclesia nem jól tenné, ha az emlértet dolgokban
a' seje igaz Patronus eggyezése, a' nál inkább híre nélkül tselekednének:
igy ha az Patronus is maga hatalmából, az Ecclesia híre és eggyező
akarattya, sőt válafrása nélkül is, Eggyházi Szolgákat állatna-bé
vagy vetne-ki; nem segétesére, hanem el-nyomására lenne az az Ec-
clesiának, 'f-Politicus Pápaság lenne ez: a' miht hogy ez állapotban
a' ki fel-venné is a' hivatalt, nem igaz hivatalt, hanem invasor, erő-
sakkal bement lenne.

Az Ecclesiával-való meg-eggyezés dolgában pedig, jól esék-
ben vegyék azt az istenselő Patronusok, hogy az dolognak nem tsak
a' maga-bíróknak sájbokból kell végére menniek, hanem az egész Ec-

elestől, vagy a'nak nagyobb és jobb részétől; 'Cmég pedig szabadon és jó lelki ísméret alátvaló változtatás, kinek-kinek értelmének meghallása által; mert meg-elek nem-eggyűser; hogy egy két ember, az egész Ecclesia képében mér fölni, vagy ha többed magokkal lennének-is, sokszor vagy igéreettel, vagy fenyegetéssel, vagy más álnok mesterfeggel vonnyák magok mellé azokat. Es így az Ecclesiának Christustul adott szabadsága el-nyomúl, 'Cmintén olyan mint ha csak egy kettő uralkodnék rajta, melly a'nál veszedelmesb-is, mennél sinesb, sokaknak nevével lévén ez. Ecclesiák oppressori el-nyomói mind ezek: Fel kell az Ecclesiáknak ellenek serkenni, és ha ottan ottan meg-intetve, meg-nem jobbúlnak, Eggyházi kemény Fenyétéssel kell meg-zaboláznai: *átközött a' ki az Urnak munkáját tsalárdúl tselekebbi, azt mondja a' Jehova az Seregeknek Istene, Jer. 48. v. 10.*

6. Az *Erastianusok*, kik minden Igazgatást, a' *Magistratus*ra akarnak venni. Mellyet fíntén olyan, sőt veszedelmesb Pápaságnak általnak lenni az Theologusok, mint az Ecclesiabélt.

7. Az *Morellisták*, kik ellenben egyenetlen sokaságra nézendő dolognak állatták az Eggyházi Igazgatást, lenni.

8. Az Eggyházi Hivataloknak minden őve zűrőji zavaróji, az Istentől rendeltetteknek ki-verőji, az emberieknek pedig fel-állatoji, és bé-hozóji. Eggy summában, minden *Monarchia*, az eggy *Αρχιποιμῶν* UR *Christus*en kívül, minden *Oligarchia*, minden *Ochlocratia*: Magános Uralkodás, Többek uralkodása, Nép uralkodása.

9. Az *kiknek meg-sokott bűnökben nagy gyönyörűségek vannak*, és tellyességgel teltségben merültek, inkább akarván meg Istennek nélkül-is el-lenni, hogy nem mint valamely édes bűnöktől meg-válni. Ezek fíntén olyanok, mint ama' gyönyörűséges jó ízű mennyei kenyérről az Mannáról, az *Egyiptusi* sovány sós halakát pár hagymát, dinnyét, ugorkát fellyebb betsüllő, 'Cfívek szakadva azokat ohajdó háládatlan Israeliták &c.

Adjon a' mi édes Királyunk mindnyájunknak, az ő bent bé-sédéhez- való berelemmel gerjedező lelkeket, a'hoz igen engedelmes lágy síveket, és késsz indulatokat, az ő bent kívánságinak akadózás nélkül- való tselekedetire!

K. Adjon Isten tenéked-is sok jót érette, ki ez közzül löl nekem, ez Nagy dolognak derekasson- való meg-tanulásában.

F. Isten-é legyen a' dicsőret mindenekért, mindenekben 'Cmindenkoron, AMEN.

Az vétkes nyomtatást így állasd helyben.

Oldal. Linea.

in Praefat, old. 5. l. 2. olv. I. Könyv. 138

8 35 olvasd teméntelen.

10 9 a' félín olv. *Presbyterium*. 143

25 12 olv. *mindeut eiwē tē ekklhōiē* 143

27 31 olv. *Amaze* 143

27 32 töröld-ki, ezt 143

28 10 a' félín olv. *Bucer* 145

28 27 olv. *ki-tiltásról* 146

29 32 töröld-ki a' Görög sókat a' 148

Magyar sók közzöl.

34 8 olv. *Ecclesiával* 148

ugyan ott töröld-ki alá 149

41 25 olv. *ἐπερχομένων* 150

54 16 olv. *παύλων* 151

57 9 olv. *physicē* 152

58 30 olv. *emberhez* 159

59 13 olv. *félé* 162

61 13 a' félín olv. *generaliore* 165

62 12 olv. *az* 168

64 13 ez sókat *nem egyebért, töröld-* 171

ki, fírd azért-is 175

68 18 töröld-el azt-is az *nélkül után.* 176

71 az félín töröld ki § *III* 177

72 a' félín ird így § *III* 178

75 7 olv. *jel-rétellel* 179

87 19 olv. *keresztényét* 181

94 21 olv. *csak magoktul* 183

94 25 olv. *az isteni rendelésnél, me-* 184

nyibé az Igazgató öregek ki-re-

keztetnek.

95 3 olv. *eke szarva*

102 27 olv. *Niceai* 194

125 28 olv. *Bírodalomhoz tartotta-* 197

126 27 olv. *Ecclesiák* (nak 205

128 13 olv. *időkben* 208

131 22 olv. *rendeke* 219, 3, a' félín olv. *methodicus*

Oldal. Linea.

11 az *külömböztetett ellen-hell-*

lyet olv. külömböztetetlen

1 olv. *meg nem adja*

5 olv. *kegyes*

21 a' félín olv. *loquimur*

22 a' félín olv. *humano*

25 a' félín olv. *ὑπεροχῇ*

6 a' félín olv. *paritate*

7 olv. *adom*

15 olv. *voxolásból tettzebből*

3 olv. *Belgiumban*

30 olv. *áll*

15 olv. *neveket tisztben &c.*

1 olv. *atyamfiai*

34 olv. *Christus aklában*

17 olv. *hirek, nem hívek*

29 olv. *fogott bíróságot*

13 olv. *a'nak nem Urnak*

5 olv. *vagy, nem eggy*

26 olv. *ábrázolásavul*

7 olv. *Tanítóknak*

3 olv. *idővel*

19 olv. *mind mind*

1 olv. *hivóságosb*

24 olv. *a' gonosz*

26 olv. *teméntelen*

7 töröld-ki meg

olv. *mindenüi φιλοπρωτεύοντες*

per & lo in penult.

21 olv. *immediatam consequen-*

25 olv. *deficiantur* (tiant

15 olv. *mint*

16 olv. *mellyet*

21 olv. *fel-gerjedvén*

3 a' félín olvasd *vexationibus*

219, 3, a' félín olv. *methodicus*

A' többit magad vedd eszedben.